V. J. VATANEN

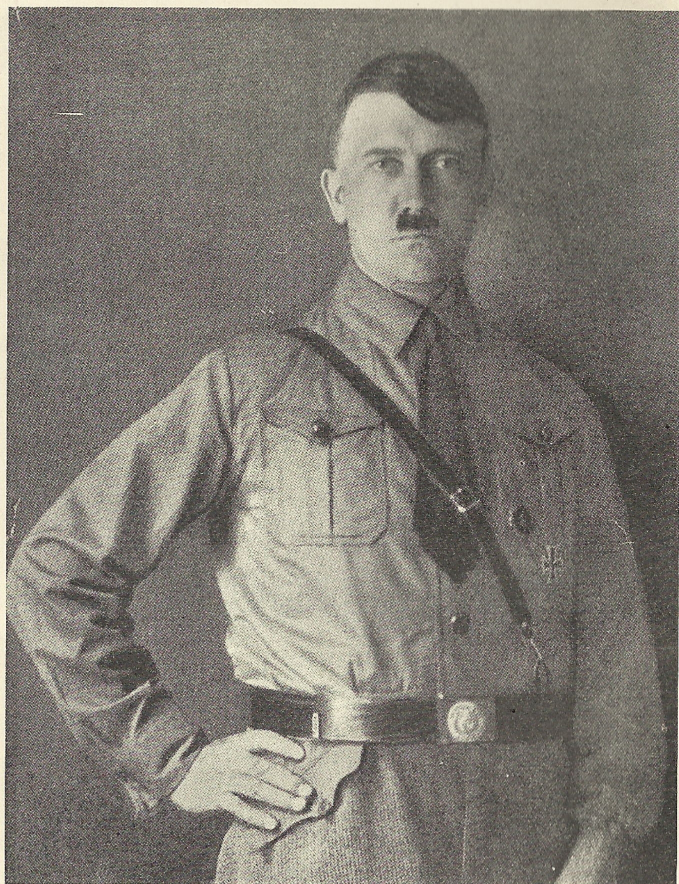

ADOLF HITLER

GUMMERUS

ADOLF HITLER

Adolf Hitler.

V. J. VATANEN

ADOLF HITLER

Saksan kansallissosialismin luoja ja hänen liikkeensä

KUVITETTU

Toinen painos

K. J. GUMMERUS OSAKEYHTIÖ
Jyväskylä — Helsinki

K. J. Gummerus Osakeyhtiön
kirjapainossa Jyväskylässä 1933

TEKIJÄN ALKUSANAT.

Lauantaina huhtik. 19. pnä toimitin vähäisen matkakuormastoni S/S Nordlandiin, joka käänsi kokkansa kylmälle huhtikuiselle merelle kohti Stettiniä. En ollut nähnyt Berliniä syksyn 1929 jälkeen. Kokemus oli monessa suhteessa opettava.

Maailmankaupungin ulkonainen kuva ei ollut paljoakaan muuttunut. Pula oli sitä hieman rauhoittanut ja uuden systeemin valtaantulo ajanut tavallisen kansalaisen pois politiikasta syvemmälle jokapäiväisen elämän piiriin. Kun kumminkin tunnusteli uutterasti, oli suuri muutos tapahtunut. Kansallisen vallankumouksen vaikutus tuntui kaikkialla, jos kurkisti hieman pinnan alle. Entinen suoranainen taistelukausi oli ohitse ja vissi luottava odotus vallannut monet sellaisetkin piirit, jotka eivät ole kuuluneet Hitlerin ystäviin. Paljon oli tietysti ilmassa epävarmuutta kuten aina syvän ja laajan, milteipä jokaisen ihmisen yksityiselämään saakka ulottuvan murroksen kestäessä. Mutta kokonaisuutena katsoen tämä siirros uuteen systeemiin oli voitto. Se merkitsi saksalaisen kansallishengen, kiihkeän ja rehellisen työntunnon, puuttuneitten kansallisten voimien jälleenvertymisen hetkiä.

Kaiken maailman asioihin erikoistuneena sanomalehtimiehenä joutuu pakostakin seuraamaan Saksan kansallissosialismin kaltaista perusprobleemia pitkältä linjalta, vuosien takaa. Joskus täytyy yrittää tunkeutua asioitten syy-yhteyksiinkin voidakseen piirtää lukijalle tapahtumien kuvan mahdollisim-

man totuudenmukaisesti. Siksi juuri kaikki se, mitä nykyinen Berlini tarjosi, oli varsin opettavaa. Se valoi vanhoihin käsityksiin, huomioihin ja mielipiteisiin verta ja henkeä.

Tämän kirjoittajalla on vakaumus, että nyt tapahtunut Saksan pulman ratkaisu on ollut historiallisesti välttämätön ja porvarillisen Euroopan yleisetujen kannalta ainoa mahdollinen. Saksa oli joutunut jo niin pitkälle hädän kiirastuleen, että kaikki välimuodot, kompromissipaperit paloivat. Euroopan suurimman kulttuurikansan herruudesta taisteli enää vain kaksi diktatuurisuuntaa: bolshevismi ja kansallissosialismi. Kaikki tapahtunut täytyy käsittää tässä ratkaisevan taistelun räikeässä roihuvalossa.

Hitlerin varhaisempien vaiheitten kuvauksessa on käytettävissä yksi ainoa lähde, hänen omat muistelmansa — ja sekin oikeastaan suhteellisen niukka. Mitä muut ovat kirjoittaneet hänen kehityksestään, perustuu myöskin hänen omaansa. Siksi lukijan täytyy tämän kirjoittajan mukana olennaisesti mukautua Hitlerin itsensä johdettavaksi, vaikka hänen teoksessaan »Mein Kampf» vedetty kypsymisviiva on ehkä liian tietoinen ja johdonmukainen.

Mitä kansallissosialismin ohjelmistoon tulee, on sen yksityiskohtainen analyysi pakosta jäänyt pois kahdestakin syystä. Ensiksikin liike on nyt joutunut murrosvaiheeseen, jolloin vanha ohjelmisto tulevaisuuden kannalta ei ehkä enää merkitsekään kaikkea, vaan käytäntö sanelee ratkaisut. Toiseksi on tämän suppean kirjan tarkoituksena luoda kuvia liikkeen perustajasta ja hänen maailmastaan sekä myöskin siitä taustasta, jota vasten kansallissosialismin voitto on suomalaisen lukijan ymmärrettävissä. Siksi ehkä monet tärkeätkin yksityisprobleemit ovat jääneet käsittelyä, jopa mainintaakin vaille.

KANSALLISSOSIALISMI – SUUREN HÄDÄN LAPSI

Vappu Berlinissä 1933 — saksalaisen työn ja työntekijän ensimmäinen kansallinen kunniapäivä. Magnoliat kukkivat puistossa Voittopatsaan (Siegessäule) ympärillä ja Unter den Lindenin lehmusten silmikot helottavat kevätvihreinä, kun aurinko niitä hyväilee. Jättiläiskaupungin sykintä näyttää pysähtyneen, veri pakkautuneen yhteen päävaltimoon, vanhan Saksan suurten muistojen ympärille, Unter den Lindenille. Väkijoukkojen tummat muurit on taottu kautta koko suuren puistokadun murtumattomiksi kuin rautavyö. Koko Berlini on täällä koolla suuren juhlan avajaishetkellä. Hitlerin SA-joukkojen ruskea, Stahlhelmin teräs ja suojeluspoliisin tumma sini vallitsevat katukuvaa valtavassa lippumeressä. Berlinin vappu näyttää edelleen punaiselta, kun jättiläiskadun näköalat avautuvat. Marxismin väri on kumminkin muunnettu kansalliseksi. Valkoinen ympyrä ja musta hakaristi keskellä iskevät silmään uuden järjestelmän tunnuksina. Ja Hitlerillä on liputuksessa liittolaisiakin: Potsdamin henki, vanha musta-valko-punainen, saksalaiskansallinen Saksa on riemussa mukana, antamassa tunnustustaan saksalaisten aivojen ja käsien työlle.

Lustgartenissa aaltoilee puna-valko-taustaisten hakaristien ja vanhojen kansallisten värien lippumeri. Saksan nuoriso on koolla. Kaksisataatuhatta sydäntä sykkii kiihkeästi, jalat iskevät tahdikkaasti asfalttikatuun, pää on reippaasti ja pelottomasti pystyssä ja ryhti preussilainen. Kaikki Berlinin koulut, ylioppilasnuoriso, Stahlhelmin ja SA:n nuoriso-osastot — koko heräävä kansallinen nuori voima on edustettuna. Ja ympärillä taas väkijoukkojen rautainen muuri.

Propagandamestari, juhlapäivän järjestäjä tri Goebbels puhuu. Hänen terävät sanansa kantautuvat halki tyynen ilman kauas säiläniskujen tavoin. Hän puhuu kansallisen työn suuruudesta, taistelusta, nuoren Saksan voimasta ja tulevaisuususkosta. Puhujan pieni vartalo jännittyy taaksepäin kuin jousi ja singahduttaa taas sanat eteenpäin kumartuen mikrofoniin, joka välittää ne satojentuhansien, miljoonien kuultaviksi. Viimeinen terävä lause, kehoitus nuorisolle. Sadattuhannet kädet nousevat fascistitervehdykseen; kolminkertainen huuto Saksan tulevaisuudelle ja nuorisolle sekä saksalaiselle työlle kantautuu jyrinänä yli aukion ja ihmismuurien. Soittokunnat yhtyvät leikkiin. Horst Wessel: »— — hänet ammuttiin toiminnassa — —.» Kansallissosialistisen Saksan taistelulaulu!

Unter den Lindeniä pitkin lähenee presidentinpalatsilta hurraahuutojen kohina. Kuiskataan: Hindenburg ja Hitler tulevat! Ryhti jäykkenee ihmismuurissa, kädet kohoutuvat taas kuin komennuksesta ja suriseva hälinä vaikenee täydelleen. Mutta tervehdysten kohina liikkuu eteenpäin kuin pyörretuuli viljavainiossa. Musta auto sukeltaa näkyviin suojeluspoliisin

miesten miehittämänä. Henkivartiosto. Kymmenkunta metriä. Toinen auto. Hindenburg ja Hitler! Vanhan Saksan suuri sotilas ja uuden Saksan isällinen valtionpää, valtakunnanpresidentti von Hindenburg on itse saapunut kunnioittaakseen Saksan nuorison ja kansallisen työn päivää. Valtakunnankansleri Adolf Hitler istuu vasemmalla puolella vaieten, mustapukuisena ja teräskasvoisena kuin vanha sotamarsalkka itsekin. Vanha ja uusi Saksa ovat heissä tehneet liiton. Hindenburgin valtava hahmo on kuin marmoriin hakattu tunnus Saksan suuresta menneisyydestä ja voimasta, joka kannattaa uuden, hänen rinnallaan istuvan sukupolven työtä.

Autot sukeltautuvat Lustgartenin lippumereen, joka jakautuu kahtia kuin laiho, mutta sulkeutuu heti takana niellen kulkueen jyrisevään myllerrykseen. Taas koko valtava väkijoukko vaikenee hetkiseksi. Presidentti von Hindenburg on noussut puhujalavalle ja tervehtii nuorisoa. Uudet tervehdykset, uusi jylisevä suosionpauhina. Ja kun puheen päätyttyä »Deutschland» kajahtaa, seisovat liput liikkumattomina, tervehdykseen ojennetut kädet eivät värähdäkään ja laulun aallot vyöryvät hartaina yli massojen.

— — —

Se oli kansallisen ja kansallissosialistisen Saksan suuren työnjuhlan alkuhetki, ehyt ja voimakas. Päätös neljätoista vuotta kestäneelle, sitkeälle ja paljon uhrauksia vaatineelle taistelulle. Hitlerin Saksa juhli.

Saksa on nyt historiallisessa käännekohdassa, jota ennen kaikkea kaksi hahmoa symbolisoi: Hindenburg ja Hitler. Vanha sotamarsalkka on itse Saksan syvimmän voiman ja hengen ruumiillistuma — mies, joka

on suorittanut kolme elämäntyötä. Sotilas, maailmansodan historian ehkä suurin. Valtiomies, peränpitäjä Weimarin Saksan vaikeimpina myrskyaikoina. Lopuksi isänmaan isä, patriarkka, Saksan suuri vanhus, joka kansallisten voimien voittaessa tasoittaa ristiriitoja, sovittaa vastakohtia, taltuttaa liiaksi hyökkäävää intoa ja muistuttaa kansalleen alati saksalaisen olemuksen suurimmasta hyveestä: tinkimättömästä velvollisuudentunteesta ja isänmaanrakkaudesta.

Hänen rinnalleen on uuden Saksan diktaattoriksi noussut toinen hahmo. Adolf Hitler on koko sielultaan taistelun mies, jolle taistelu on muodostunut elämäksi ja velvollisuudeksi, mutta ei suinkaan päämääräksi. Lopullinen päämäärä on laajempi: Saksan vapauttaminen poikkeusasemastaan, alennustilastaan, johon maailmansodassa kärsitty tappio ja marxismin kausi sen painoi. Hänen intohimonaan on ristiretki saksalaisen hengen vihollisia vastaan kansallistunnon kohottamiseksi ja uuden, kansallisesti eheän valtion luomiseksi uuden ajan vaatimukset huomioon ottaen. Hän on käynyt vasta taistelunsa ensi osan, saapunut ensi päämääräänsä: valtaan. Kaikki tehtävät ovat tosiasiallisesti vasta edessä.

Monet tekijät ovat vieneet Saksan tähän kohtalokkaaseen käänteeseen. Saksan elämässä heijastuvat eurooppalaisen kulttuuripiirin kaikki ilmiöt voimakkaimmin. Saksalainen yhteiskunta on jo niin vanha, laaja ja monisäikeinen, ettei voi ymmärtää sen arvoituksellisilta näyttäviä tapahtumia ilman historiallista kehitystaustaa. Ei voi käsittää kansallissosialistisen liikkeen historiallista välttämättömyyttä tutustumatta

mullistuksen isään: Saksan suureen taloudelliseen ja henkiseen murrokseen.

Hitlerin liike, kansallissosialismi, on äärimmäisen vaikean taloudellisen ja poliittisen, henkisen ja moraalisen hädän lapsi.

— — —

Keskustelin kerran Saksan nuoren kirjailijapolven edustajan Frank Thiessin kanssa Saksan kulttuuri- ja poliittista elämää koskevista kysymyksistä. Puhe luiskahti kohta kirjailijan mieliaiheeseen, Saksan suuren kriisin monimutkaisen luonteen määrittelyyn. Hän tahtoi erikoisesti alleviivata, ettei nyt kansallissosialismin voittoon johtanut Saksan pula ole ainoastaan poliittinen ja taloudellinen, kuten usein väitetään, vaan että se on ensi kädessä maailmankatsomusten pula, jonka kokonaisen maailmankäsityksen romahdus on aiheuttanut. Se aiheutuu Saksan historiallisen yhtenäistymisprosessin kovuudesta ja vaikeudesta, taloudellisen järjestelmän tuottamista suunnattomista pettymyksistä ja koko henkisen ja uskonnollisen elämän epäilyksestä ja pirstoutuneisuudesta. Kaikki nämä tekijät yhdessä ovat luoneet nykyisen Saksan henkisen kriisin, joka on vavisuttanut koko kansan hermostoa. Vaikea tauti vaatii vahvoja lääkkeitä. Siksi vastavaikutus Saksassa on niin valtava ja kansallinen tervehtymiskehitys niin syvällinen.

On oikeastaan väärin johtaa Saksan kaikkia nykyisiä vastakohtia ja vaikeuksia maailmansodasta ja onnettomasta rauhanteosta. Sodan kiirastulessa ja Versaillessin rauhan jälkeisenä onnettomana aikana kaikki tuhoisat voimat vain pääsivät vaikuttamaan valtoimesti. Sota ja sen aiheuttama tappio loi sairaus-

tilan, joka on ollut pitkällinen ja vaikea voittaa. Mutta samalla nämä koettelemukset ovat vaikuttaneet Saksan kansaan lujittavasti ja kokoavasti. Kansakuntana ja yhtenäisenä valtiona Saksa sivuuttaa lopuksi nämä vuosikymmenet puhdistuen ja eheytyen, pitkän askeleen eteenpäin kehittyen.

Saksa on ollut pienoiskuva koko eurooppalaisesta sivistyspiiristä sen valtiollisen pirstoutuneisuudenkin kannalta. Germaaniset heimot aikoinaan loivat omia valtiollisia ja sivistyskeskuksiaan, jotka vain hyvin hitaasti ovat sulautuneet yhdeksi kansaksi. Keskiajan saksalais-roomalaisessa keisarikunnassa ei tapahtunut mitään valtiollista yhteensulautumista ja keskitystä, päinvastoin. Kielen ja sivistyksen erot hitaasti tasoittuivat saksalaisella asutusalueella, mutta suuria vastakohtia jäi edelleen kansallisestikin. Samalla kun toiset Euroopan maat kehittyivät kansallisesti yhtenäisiksi ja keskitetyiksi valtioiksi, jatkui Saksan valtakunnan piirissä hajaantumisprosessi edelleen. Uskonpuhdistus oli omiaan edelleenkin hajoittamaan saksalaista kansallisuutta, jakamaan sitä sivistyksellisesti ja valtiollisesti eri leireihin. Uskonsodat tuhosivat loputkin vanhasta keskiaikaisesta valtakunnallisesta yhteydestä. Westfalin rauhan (v. 1648) jälkeen sitä ei tosiasiallisesti ollut enää olemassa, sillä vanha keisarikunta oli nyt vain muodollinen liitto. Käytännössä kaikki saksalaiset osamaat, joita oli kolmisensataa, olivat aivan itsenäisiä ja välittivät vähät kansallisesta yhteisajatuksesta.

Bismarckin työkin onnistui vain osittain. Vuoden 1871 jälkeisen Saksan keisarikunnan ulkopuolelle jäi edelleen toistakymmentä miljoonaa saksalaista, Itä-

vallan koko saksalainen väestö. Eikä keskitys Hohenzollernien keisarikunnassakaan ollut kovin pitkälle viety. Vanhat osavaltiot säilyttivät melkoisen osan itsenäisyyttään, vaikka Preussi olikin kasvanut valtakunnan lujaksi rungoksi. Oman kuninkaansa hallitsema baijerilainen, württembergiläinen švaabi tai saksilainen tunsi olevansa edelleen eri heimoa kuin Elben takainen preussilainen ja vihasi häntä. Paikallisisänmaallisuus, partikularismi, kukoisti kaikissa muodoissaan, vaikka valtakunnan aate tunnustettiinkin.

Maailmansota merkitsi Saksan eri heimoille Saksan kansan yhtenäistymiskehityksen kannalta vielä paljon enemmän kuin vuosien 1870—1871 ranskalais-saksalaisen sodan aseveljeys. Hirveä taistelu elämästä ja kuolemasta tavatonta ulkonaista painetta vastaan oli omiaan lujittamaan kansaa, takomaan sitä yhteen entistä enemmän. Vaikka sitten rauhanteko muodostuikin perin onnettomaksi ja voittajavaltojen taholta yritettiin kaikin tavoin pirstoa Saksan viisi vuosikymmentä kestänyt valtiollinen yhtenäisyys, kestettiin nämä koettelemukset. Koetus oli kyllä kova. Baijerissa Hitlerkin taisteli ranskalaisten tukemia eristymispyrkimyksiä vastaan. Reininmaassa separatismia suosittiin liittolaisten miehitysherruuden aikana, mutta turhaan. Isänmaallinen aines teki pian tilin petturien kanssa.

Sitä paitsi vuoden 1918 surullisesta vallankumouksesta oli Saksalle kansallisesti muuan suuri hyöty. Pyyhkäistessään pois kaikki valtaistuimet se samalla hävitti Saksan valtiollisen yhtenäistymisen tieltä suuren esteen. Perinnölliset monarkiat Baijerissa, Württembergissa, Saksissa jne. olisivat ajan mittaan voi-

neet suuresti jarruttaa keskitystä, jonka hyväksi nyt kansallissosialistien voitto on jo suuressa määrin vaikuttanut. Saksan osamaat menettivät Weimarin ajan tasavallassa jo melko lailla entistä perinnäistä feodaalista heimovaltioluonnettaan ja muuttuivat enemmän maailman muitten liittotasavaltojen osavaltioitten tapaisiksi yhteisvaltion jäseniksi.

Seuraava aste on nyt Saksan kansallisen ja valtiollisen kehityksen kannalta osamaarajojen vähittäinen häviäminen yhtenäisvaltion tieltä — Bismarckin työn täydentäminen sisäisesti loppuun saakka. Samalla näyttää Itävallan kysymyskin vähitellen joutuvan ratkaisuun. Koko Saksan kansa kokoontuu saman kurkihirren alle lujasti vakuutettuna kuulumisestaan yhteen perheeseen.

Bismarckin työ johti myöskin uuden Saksan muuttumiseen taloudellisesti ylivoittoisesta maatalousmaasta Euroopan suurimmaksi ja parhaiten järjestetyksi, pisimmälle kehittyneeksi teollisuusmaaksi. Se samalla kumminkin loi edellytykset suurelle sosialiselle taistelulle. Saksa on ollut erikoisessa määrin järjestyneen sosialismin, yhteiskunnallisten huoltosysteemien ja materialistisen talousfilosofian maa. Marxismi Saksassa kasvoi vähitellen jo keisarivallan loppuaikana maan kansallista elämää uhkaavaksi voimaksi, joka oli ehkä pääsyynä vuoden 1918 vallankumoukseen. Luokkataistelun myrskyn kylvö antoi Weimarin Saksan aikana sitten tuhoisan sadon, mutta nostatti itse vastaansa lopuksi valtavan kansallisen, nyt voittoisan reaktion.

Ei ole unohdettava myöskään uuden kansallisen Saksan syntymiseen johtaneita henkisiä liikkeitä, joilla on tärkeä osansa nykyisten olojen taustan luomisessa.

Saksa on uskonnollisesti jakautunut kahteen leiriin, katoliseen ja protestanttiseen. Protestanttisuus on Saksassa ollut lukumääräisesti ylivoimainen, mutta sen vaikutus maan valtiolliseen elämään on jäänyt suhteellisen pieneksi katoliseen kirkkoon verrattuna. Saksan evankeliset kirkot eivät ole koskaan muodostaneet piispallista valtakunnankirkkoa, joka järjestyneenä ja keskittyneenä olisi voinut koota voimiaan suuriin ja tehokkaisiin ponnistuksiin. Uskonnollisen elämän syvyydestä huolimatta ei evankelisen kirkon perintö ole vaikuttanut yhteiskuntaan niin hedelmällisesti kuin se olisi voinut. Uskonpuhdistuksen ajoista alkaen Saksan evankeliset kirkot ovat olleet ruhtinaitten johtamia ja hallitsemia osamaakirkkoja, joitten organisatiosta on puuttunut pohjoismaisten luterilaisten kirkkojen keskitystä.

Evankelinen kirkko onkin Saksassa joutunut katolisuuden rinnalla aivan puolustusasemaan. Katolisen kirkon vuosituhantinen, lujaan kuriin perustuva organisatio on antanut sille voiman, joka on jopa määräävästi vaikuttanut Saksan valtiolliseen elämään monesti viime vuosikymmeninä. Vatikaanin diplomatia on taitavasti mukauttanut katolisen kirkon edut kulloinkin vallitsevaan tilanteeseen ja samalla jatkanut sitkeätä hyökkäystaistelua protestanttisuutta vastaan. Onpa se omilla valta-alueillaan Saksassa kyennyt torjumaan marxismin uhkaakin paremmin kuin evankeliset kirkot omassa piirissään. Saksan katolinen keskusta, joka jo keisariaikana näytteli valtiollisena puolueena suurta osaa, on Weimarin ajan Saksassa miltei aina määrännyt valtatasapainon. Tästä tehokkaasta osallistumisesta valtioelämään on kirkolle itselleen

ollut sekä hyötyä että haittoja. Joka tapauksessa se on tarjonnut katolisuudelle erinomaiset hyökkäysasemat työskentelyä varten vaikutusvallan lisäämiseksi ja laajentamiseksi.

Kun nyt kansallissosialistinen Saksa ryhtyy ratkaisemaan suuria sisäisiä ohjelmakysymyksiään, on suhteen määrittely kirkkoihin ja kirkollisen elämän jo alkanut uudestijärjestely kaikkein vaikeimpia ja arkaluontoisimpia tehtäviä.

Valtion kansalaisena saksalainen on vuosisatojen kuluessa kasvatettu arvovaltaiseen, ehdottomaan esivaltaan, lain tarkkaan noudattamiseen ja yksityisen holhoukseen valtion puolelta. Saksalainen luonne ei ole demokraattinen eikä näytä helposti mukautuvankaan länsimaisen demokraattisen valtioelämän venyvärajaisiin, käytännöstä riippuviin muotoihin. Siksi koko sodan jälkeisen ajan parlamentarismikokeilu lopuksi muodostui niin tuhoisaksi maalle, joka lisäksi sai kestää pakkorauhan koko kuorman. Ja sen takia myöskin verraten pian jouduttiin reaktioon, jonka nimenomaisena, tärkeimpänä tunnuksena on ollut ehdottoman arvovaltaisen hallituksen luominen, kurin palauttaminen valtioelämään ja kansaan sekä parlamentarismin »kansanvaltaisuuden» kaikkien epäkohtien poistaminen kansallisissa merkeissä.

»Saksan kansa on voittanut pitkin linjaa. Vanha, mädännyt on murtunut, militarismi on poistettu. Hohenzollernit ovat luopuneet kruunusta! Eläköön Saksan tasavalta! Kansan loistavaa voittoa ei saa tahrata. Eläköön Saksan tasavalta!»

Tällaisin riemuhuudoin sosialistijohtaja Philipp Scheidemann tervehti marraskuun 9. päivän 1918 val-

lankumousta. Saksan kansa oli kestänyt maailmansodan kiirastulen, uhrannut kaksi miljoonaa parasta miestään ja kärsinyt tavattomasti. Se oli taistellut Flanderin juoksuhautojen liejussa, Arabian aavikoilla, Itä-Afrikan savanneilla suurvalta-ajatuksensa, asemansa puolesta maailmassa. Saksalainen oli tyytynyt nälkäannoksiin, kieltäytynyt kaikesta, työskennellyt yötä päivää rintaman takanakin tehdäkseen voiton mahdolliseksi. Nämä uhraukset olivat kumminkin olleet aivan turhia. Lopullisestiko? Ei sittenkään, vaikka epätoivon hetkellä näytti siltä. Marxismi oli sisältä päin murtanut kansan puolustusvoimaa ja heikentänyt puolustustahtoa. Taistelun jatkuminen vuosiksi synnytti epätoivoa, joka kiihoitettuna puhkesi kaiken entisen pois lakaisevaksi myrskyksi.

Weimarissa istuivat kansalliskokouksen herrat koolla v. 1919 laatimassa Saksan uudelle liittotasavallalle valtiosääntöä. Hohenzollernit olivat poissa, samoin kaikki heidän vasalliruhtinaansa. Sosialidemokratia liittolaisineen hallitsi Saksan kohtaloita. Laadittiin demokraattinen valtiosääntö ja marxistinen vasemmisto varustautui sen turvin pitämään pysyvästi herruuden.

Samalla puristi vihollinen Saksan pakkorauhan kahleisiin. Versaillesin rauhassa Saksa menetti paljon: kaikki siirtomaansa, puolustusvoimansa, ulkomaiset pääomasijoituksensa, suuria alueita omasta maaperästään ja noin 7 miljoonaa väestöstään. Lisäksi tuli tähtitieteellisiin summiin arvioitu sotakorvaustaakka ja sodan jälkeisen ajan sotilaallinen sekä taloudellinen valvonta, miehitykset jne. Saksa tosin joutui tässä samalla hyvittämään myöskin vanhoja vääryyksiä, joita molemmat vanhat saksalaiset suurvallat, Preussi

ja Itävalta yhdessä olivat aikoinaan tehneet. Tanska sai takaisin aluetta, joka siltä v. 1864 oli riistetty, nimittäin Pohjois-Sleswigin, vaikka samalla leikattiin ehkä liian syvälti saksalaiseenkin asutukseen. Preussin ja Itävallan yhdessä Venäjän kanssa Puolalle tekemä suuri, historiallinen vääryys korjattiin myöskin, vaikka tässäkin mentiin niin pitkälle, että vastavaikutus ehkä piankin on odotettavissa.

Scheidemannin ja muiden sosialistijohtajien ilo v. 1918 oli ennenaikainen. Heidän onnistui ajaksi vakiinnuttaa systeeminsä, joka tuotti heille vaikutusvaltaa ja kultaa, mutta ei kunniaa. Kaikkia sodan jälkiseurauksia vastaan taisteleva maa olisi tarvinnut voimakkaan, keskitetyn hallituksen ja uhrautuvaa kansallista tahtoa, mutta sitä parlamentarismin Saksalta puuttui. Onnettomuudet seurasivat toisiaan. Pakkorauha rasitti maata. Inflatio tuhosi entisen vauraan keskiluokan ja radikalisoi sen. Kansallissosialismin sosialista radikaalisuutta olisi ilman tätä tosiasiaa vaikea ymmärtää. Kansan suuret massat joutuivat marxismin tartunnalle alttiiksi, ja bolshevismin vaara nosti päätään yhä uhkaavampana. Ulospäin taisteltiin epätoivoisesti, yritettiin sovintotietä länteen, mutta epäonnistuttiin. Valtiotalous samoin kuin julkinen talous kokonaisuudessaan joutui sekasortoon. Puoluemielivalta kukoisti parlamentin kaikkivallan turvissa, ja vasemmisto osasi huolehtia eduistaan muun yhteiskunnan kustannuksella. Weimarin kauden sekasorto uhkasi lopuksi johtaa katastrofiin, jonka tuloa yleismaailmallinen pula vielä joudutti.

Saksalaiskansallisen puolueen entinen johtaja kreivi Westarp tekee teoksessaan »Puoluevallan haudalla»

(Am Grabe der Parteiherrschaft, v. 1932) tiliä Weimarin kaudesta sattuvasti: »Ulko- ja sisäpolitiikan asialliset epäonnistumiset tuhosivat luottamuksen puoluehallitukseen. Muodot, joissa se esiintyi, riistivät siltä arvovallan ja hävittivät mielenkiinnon parlamenttia ja puoluetta kohtaan. Sen saivat aikaan koskaan lakkaamaton, piilevä tai avoin koalitio- ja hallituspula, joka vuosi useamman kerran toistuva, viikkokausia kestävä riita hallituksen muodostamisesta ja siitä, kuka oli vastuussa hallituksen kukistumisesta; siihen vaikuttivat puolueryhmien taktilliset mutkat ja temput täysistunnoissa ja valiokunnissa sekä ryhmien välisissä neuvotteluissa, joitten ilmeisenä tarkoituksena ei ollut itse asia, vaan agitatoorisen edun saavuttaminen. Viha poliittista vastustajaa vastaan täytti vaali- ja agitatiopuheet usein silloinkin, kun ulkoinen vihollinen oli porteilla, ja onneton valitsija, joka luki lehteään ja kuunteli puheita puoluekokouksissa, joissa käymään hänen puolueensa hänet velvoitti, saattoi tuskin oman arvostelukykynsä nojalla seurata puoluepolitiikkaa ja puoluekiistoja. Hän ei sitä enää tahtonutkaan ja oli siinä oikeassa. Sillä tätä tietä ei hallita suurta valtakuntaa, puhumattakaan sen vapauttamisesta hädästä ja orjuudesta.»

»Niinpä koittikin puolueitten tuomiopäivä. Niitten kykenemättömyys oli aukaissut mahdollisuuden niitten tunkemiseen pois ehdottomasta vallasta. Valitsijajoukoissa syntynyt myrskyinen ja radikaalinen liike järkytti puolueitten olemassaoloa ja sisäistä rakennetta. Määräävien oikeudellisten, valtiopoliittisten ja historiallisten näkökantojen teoreettinen tuntemus sekä tieteellinen syventyminen niihin, historialliseen perin-

töön ja Saksan kansan olemukseen pohjautuva omakohtainen harkinta edistivät tuota kehitystä ja niitten on osoitettava myöskin vastaisen kehityksen suunta.»

Kyllästyminen puoluevaltaan oli ennen kaikkea vallannut Saksan nuorison ja yhteiskunnallisesti radikalisoituneen keskiluokan, mikäli se ei ollut sortunut jo marxismin syliin. Kansalliselle aatteelle voitiin sitä paitsi pelastaa sieluja vielä sosialidemokratian ja kommunismin leiristäkin. Tarvittiin vain miestä, joka kykeni tajuamaan joukkojen ajattelutavan, iskemään marxismin terroria vastaan samanlaisella terrorilla ja jonka organisatiokyky takasi uuden liikkeen lujuuden. Taistelukeinot olivat pakostakin demagogiset ja terroristiset, ja liikkeestä tuli vallankumouksellinen. Tämä tehtävä jäi *Adolf Hitlerille.*

Kielteisestä tilinpäätöksestään huolimatta Weimarin kausi merkitsee Saksan kansallisen yhtenäistymisprosessin kannalta edistystä siinä mielessä, että kaikki nuo suuret onnettomuudet olivat omiaan lujittamaan kansaa lopuksi ja herättämään siinä pitkän vallattomuus- ja puoluekiistakauden jälkeen entistä lujemman kurintunteen, toimintahalun ja isänmaallisen mielen. Marxismin valtakausi merkitsi peloittavaa rappeutumista monessa suhteessa ja moraalista lamausta, mutta raivasi samalla tietä uudelle vastavaikutukselle. On tarvittu hyvin kovaa puristusta, ankaraa hätää ja suuria koettelemuksia Saksan kansan lopullisen muotoutumisprosessin saattamiseksi päätökseen. Tällä tiellä on astuttu pitkä askel eteenpäin onnellista lopputulosta kohti. Nykyinen kansallinen, nimenomaan kansallissosialistinen Saksa on noussut hädän kiirastulesta.

NUORI KAPINALLINEN

— Sinusta tulee virkamies niinkuin minustakin ja nyt saat lähteä kouluun.

— Virkamieskö? — Ei ikinä!

Eläkkeelle siirtynyt itävaltalainen tullivirkamies Hitler oli ankara herra, joka piti huonekuntansa kurissa ja Herran nuhteessa. Hän oli tottunut palvelemaan maataan tunnollisesti, hoitamaan toimensa tarkoin ja mukautunut vanhan ajan virkamiehen kuriin. Mutta samaa kuria hän ylläpiti kotonaan hyvän virkamiehen ja kunnon katolilaisen tavoin. Vanha herra pureskeli viiksiään ja alkoi tutkia nenäkkään vastauksen antajaa, kaksitoistavuotiasta pojanvekaraa.

— Mitäs sinä sitten aiot?

— Minusta tulee maalari, taidemaalari!

Vastaus räjähti kuin pommi. Vanha herra haukkoi henkeä, viikset vapisivat ja posket punottivat, mutta hän ei saanut hämmästykseltään sanaakaan suustaan.

— Maalari! Taidemaalari!

Vanha Hitler katseli poikaansa äärimmäisen ällistyneenä, epäuskoisen näköisenä. Puhuikohan vekara sittenkään totta? Tai ehkä? Kauheata. Olikohan sen päässä jotakin vinossa. Nuoren Adolfin aikomukset ylittivät kokonaan isän horisontin.

Vanha Hitler istui tuokion tuomarina ja lautakuntana ja langetti tuomion. Poika menee Linziin realikouluun ja sillä hyvä. Hänestä tulee virkamies, hän seuraa isänsä uraa, ja sillä hyvä. Eikä mitään vastaväitteitä.

Vastalauseitako? Niitä kyllä pojan mielessä liikkui, olihan hän oikea isänsä poika, samaa itsepintaista kaakkoissaksalaista juurta. Mutta poika tunsi isänsä. Tunsi niin hyvin, että katsoi parhaaksi vaieta. Vanha herra oli tottunut sanelemaan tahtonsa ja toteuttamaan sen perhepiirissään. Siinä kaikki. Mukina ei auttanut. Jos kiisti vastaan, sai selkäänsä.

Adolf Hitler ei kumminkaan heittänyt taistelua. Hän turvautui jesuiittojen keinoon. Isä ei tahtonut myöntyä hänen toiveisiinsa, vaan aikoi pakottaa pojan virkamiehen uralle. Poika taas vihasi koko virkauraa kuin syntiä. Sen ajatteleminenkin kauhistutti häntä. Nuo huoneeseensa ja pöytäänsä sidotut epävapaat miehet, orjat, joitten aikakaan ei ollut heidän omassa vallassaan! Ei koskaan.

Parasta oli siis selvittää asia siirtämällä taistelu tuonnemmaksi. Isä piti päätöksensä. Poika samoin, vaikeni ja valmistautui maalariksi. Adolf Hitler oli jo varhain kapinallinen.

— — —

»Onnellisena sallimuksena minä pidän sitä, että kohtalo määräsi minun syntymäpaikakseni juuri *Braunaun* Innin varrella. Onhan tämä pikkukaupunki noitten kahden saksalaisen valtion rajalla, joitten jälleenyhdistäminen ainakin meistä nuoremmista näyttää kaikin keinoin toteutettavalta elämäntehtävältä.»

Landsbergin linnassa onnettoman Münchenin kaappausyrityksen jälkeen v. 1924 rangaistustaan kärsies-

sään Adolf Hitler piirsi nämä sanat muistelma- ja tunnuskirjansa »Taisteluni» (Mein Kampf) alkuun. Hän muistelee saksalais-itävaltalaista kotiseutuaan, jossa hän vietti varhaisen, onnellisimman lapsuusaikansa. Hän oli rajan, kahta saksalaista suurvaltaa erottavan ja saksalaista kansallisuuspiiriä halkovan rajan lapsi, ja tämä seikka painoi lähtemättömän leiman hänen luonteeseensa ja kohtaloonsa.

Adolf Hitler oli vähäväkisten vanhempien lapsi. Hänen isänsä oli jo kolmentoista vuoden ikäisenä lähtenyt kotikylästään Baijerin ja Itävallan rajaseuduilta valtakunnan pääkaupunkiin Wieniin onneaan koettamaan kolme guldenia taskussaan. Hän oli sitkeätä juurta kuten tuon metsävuoriston kaikki asukkaat. Hän taisteli taistelunsa rehellisesti loppuun, voitti vaikeudet, yritti ammattia, päätyi lopuksi virkamiehen uralle. Hänestä tuli tullivirkamies, joka kauan hoiteli tehtäviään rajakaupungissa Braunaussa. Siellä syntyi Adolf Hitler v. 1889.

Isä Hitler oli jo vanha mies onnistuessaan vihdoin virkauralle pääsyssä. Pojan vielä ollessa pieni hän vetäytyi jo eläkkeelle ja osti pienen maatilan Lambachista. Poika kasvoi täällä läheisessä kosketuksessa luontoon. Hän oli samanlainen kuin pojat useimmiten: vilkas, seikkailunhaluinen ja pieni pää täynnä kaikenlaatuisia tuumia. Adolf oli ehkä ajattelevampi kuin monet muut samanikäiset — joka tapauksessa jo tällöin hänessä esiintyy piirteitä, jotka myöhemmin ovat antaneet leiman hänen olemukselleen.

Poika luki mielellään, harrasteli monenmoista, mutta ei pitänyt järjestelmällisestä opiskelusta. Koulun pakko oli hänelle vieras ja vaikea kuten kaikille oikeille

pojille. Hän oli saksalaisen kodin kasvatti, ja jo varhain alkoi hänessä herätä omituisia, hämäriä ajatuksia saksalaisen kansallisuuden kohtaloista. Hän luki saksalais-ranskalaisesta sodasta. Se oli suuri elämys. »Kauan ei kestänyt, ennenkuin tuo sankarillinen taistelu oli minulle muuttunut mitä suurimmaksi sisäiseksi elämykseksi. Tästä lähtien minä aina yhä enemmän ja enemmän uneksin kaikesta, mikä jotenkin oli yhteydessä sodan tai sotilaallisuuden kanssa.»

Kummalliset kysymykset heräävät samalla hänen mielessään. Hän ajattelee saksalaisten taistelua perivihollista vastaan, jollaiseksi sota oli voimakkaasti kuvattu. Mutta saksalaisia asuu rajan toisella puolella, Itävallassakin. Miksi he kaikki eivät osallistuneet tähän samaan kamppailuun? »Miksi ei sitten myöskin Itävalta taistellut Saksan mukana tässä sodassa, miksi eivät isä ja kaikki muut myöskin? Emmekö me kaikki sitten kuulu yhteen?» Ja hän jatkaa muistelmaansa: »Sisäisesti kateellisena minun täytyi kuulla varovaisiin kysymyksiini saama vastaus, ettei jokaisella saksalaisella ole onnea kuulua Bismarckin valtakuntaan.»

Hän ei voinut sitä käsittää.

Poika ajattelee edelleen. Nationalisti on hänessä herännyt varhain. Hän miettii Itävallan asemaa. Mitä enemmän hän vähän myöhemminkin nuoruusiällään tätä samaa asiaa ajattelee, sitä suurempi viha hänessä herää Habsburgien valtaa vastaan. Hän näkee Itävallan dynastiassa saksalaisuuden asian pettäjän, esteen kaikkien saksalaisten valtiollisen yhtymisen tiellä. Tämä vakaumus orastaa jo silloin eikä myöhemmin koskaan enää muutu.

Nuori Adolf siis lähetetään Linziin kouluun. Hänellä

oli onni saada erinomainen historianopettaja, joka kykeni innostamaan oppilaansa aineeseensa. Hän kasvatti heissä elävää historiallista mieltä ja rakkautta saksalaista kansallisuutta, suurta yhteistä kansallista perintöä kohtaan. Tämä opetus oli omiaan kiihdyttämään nuoressa oppilaassa piilevän nationalismin täyteen liekkiin. Kuten hän itse myöhemmin kertoo, hänestä silloin tuli lopullisesti nationalisti äärimmäisyyteen saakka.

Itävalta ei kumminkaan ollut saksalainen kansallisuusvaltio, päinvastoin. Saksalainen kansallisuus oli kyllä vielä kaksoismonarkian itävaltalaisessa osassa johtavana aineksena, mutta vaakalauta siirtyi yhä enemmän slaavilaisen enemmistön puolelle. Kaksoismonarkian viime aikoina käytiin raunioituvan suurvallan piirissä katkeraa kansallisuustaistelua, jonka maininigt tuntuivat korkeina koululaitoksessakin. Oli luonnollista, että kamppailtiin koulun, kansalaiskasvatuksen ahjon omistuksesta. Tšekit, slovakit, puolalaiset, sloveenit, kroatit ja kaksoismonarkian lukuisat muut kansallisuudet taistelivat omakielisten koulujensa puolesta, pyrkivät kehittämään omaa kulttuuriaan, valloittamaan hallinnon, miehittämään virkapaikkoja. Kaikkialla valmisteltiin uusien kansallisuusvaltioitten syntyä vanhan suurvallan raunioille, kun romahdus kerran tapahtuisi. Se oli tuleva eikä se voinut olla kaukanakaan. Vain vanhan keisarin Frans Josefin persoona vielä vaikutti koossapitävänä siteenä, mutta sitten — sitten olisi ehkä vapautumisen aika tullut!

Itävallan saksalaisille tämä taistelu toisrotuisten kansojen ylivoimaista enemmistöä vastaan tuomitun valtioaatteen puolesta oli varmasti hyvin katkera.

Hyvin monet heistä ymmärsivät, ettei Habsburgien asemaa voinut enää pelastaa. Ja vaikka hauras valta olisi vielä kestänytkin pitemmälti pystyssä, näytti itse saksalaisuuden asia sen piirissä olevan tuomittu, vanha vallan ja kulttuurin yliote menetettäisiin. Siksi on ymmärrettävissä, että nuorisossakin katseet kääntyivät yhä enemmän suureen Hohenzollernien Saksaan, Bismarckin valtakuntaan päin. Tunnettiin kansallisena onnettomuutena, ettei Itävallan saksalainen aines ollut siihen yhdistynyt, vaan joutui suorittamaan epätoivoista taistelutehtävää kansakunnan enemmistöstä valtiollisesti erossa. Yksinpä koulunuorisossakin syntyi taistelu- ja kapinamieltä, joka purkautui monella tavoin. »Saksalainen poika, älä unohda, että olet saksalainen.» — »Saksalainen tyttö, ajattele, että sinusta pitää tulla saksalainen äiti.» — Nämä kehoitukset eivät kaikuneet kuuroille korville koulunuorison keskuudessa. »Joka tuntee nuorison sielun, voi ymmärtää, että juuri se kallistaa korvansa tällaiselle taisteluhuudolle. Se käy sitten tätä taistelua sadoissa muodoissa, omalla tavallaan ja omin asein. Se kieltäytyy laulamasta ei-saksalaisia lauluja, haaveilee saksalaisten sankarien suuruudesta sitäkin enemmän, mitä enemmän sitä siitä vieroitetaan: se kokoaa kieltäymyksin säästettyjä lantteja aikuisten taisteluaarteeseen; se on uskomattoman kuuro ja samalla vastahakoinen ei-saksalaisia opettajia kohtaan, kantaa oman kansansa kiellettyjä merkkejä ja on onnellinen kärsiessään rangaistuksia, jopa lyöntejä sen tähden. Se on siis pienessä mittakaavassa aikuisten uskollinen peilikuva, vain usein mieleltään parempi ja vilpittömämpi.»*

* Mein Kampf. S. 10.

Hitlerkin kapinoi tällä tavoin. Varoituksista ja rangaistuksista huolimatta hän eräässä koulujuhlassa laulaa käsketyn Itävallan kansallishymnin »Gott erhalte Franz den Kaiser» asemesta »Deutschland, Deutschland über alles». Kiihkeä rakkaus Saksan kansaan, mutta syvä viha habsburgilaista monarkiaa kohtaan oli täyttänyt hänen sielunsa.

— — —

Hitler oli 13-vuotias, kun hänen elämänsä kulku muuttui yllätyksellisesti. Hänen isänsä kuoli sydänhalvaukseen. Taistelu pojan tulevaisuudesta katkesi täten oikeastaan lopullisesti. Varoja perheellä kyllä vielä oli hieman, sillä hänen äitinsä sai eläkkeen. Äiti luopui vähitellen isän kannasta, että pojasta pitäisi kasvattaa virkamies, joka seuraisi isän jälkiä. Sitten tuli lopullinen selvyys. Nuori Adolf sairastui keuhkokuumeeseen ja joutui pitkäksi aikaa tautivuoteelle. Lääkäri selitti pojan terveyden olevan niin heikon, ettei vastaisuudessa voinut ajatellakaan hänen antautumistaan virkauralle. Siten taistelu lopullisesti päättyi pojan voittoon, vaikka toisesta syystä, kuin hän itse oli voinut odottaakaan.

Äiti suostui nyt lopultakin pojan toivomukseen, että hän saisi jättää kesken realikoulun ja pyrkiä piirustuskouluun. Hänen koulunkäyntinsä oli muutenkin sairauden takia keskeytynyt jo kokonaiseksi vuodeksi. Hänen taipumuksensa olivat myöskin ilmeiset. Hän oli koulunsa ehdottomasti paras piirtäjä ja erikoisesti ilmeni hänessä taipumus rakennustaiteeseen, vaikka hän ei tästä vielä ollut selvillä. Hän ihaili rakennustaiteen suuria luomia päästessään Wieniin; se oli hänelle todellinen satukaupunki.

Nuori taiteilijan alku pyrkii oppilaaksi taideakatemiaan, ja hän on itse varma onnistumisestaan. Hän matkustaa Wieniin suurin toivein — mutta saa palata katkerasti pettyneenä takaisin. Hän suorittaa pääsytutkintoa varten vaaditut näytteet ja odottaa luottavaisena tulosta. Se oli kuin salama kirkkaalta taivaalta. Hänelle ilmoitetaan, ettei hän pääsekään oppilaaksi. Kun hän tiedustelee syytä tähän opiston rehtorilta, selittää tämä: Hitlerin piirustuksista kävi eittämättömästi ilmi, ettei hänestä tule maalaria, mutta että hänellä on ilmeiset lahjat rakennustaiteen alalla. Hänen osaltaan saattoi tulla siis kyseeseen vain akatemian arkkitehtiopisto, mutta siihen häneltä taas puuttui pohja. Sinne pääsemiseksi vaadittiin rakennusteknillisen koulun kurssia, mutta tähän alempaan kouluun pääsyedellytyksenä oli taas realikoulututkinto. Hitler oli kuitenkin jättänyt koulunkäyntinsä kesken! Tie oli pystyssä kaikin puolin.

Täydellinen pettymys, mutta ei toivottomuutta. Hitler päätti nyt keskittää kaiken tarmonsa arkkitehtikoulutuksen hankkimiseen. Kohtalo taas tuli kumminkin väliin. Hänen äitinsä oli jo kauan ollut sairaalloinen ja kuoli kohta pojan käytyä Wienissä taideakatemiaan pyrkimässä. Äidin pitkällinen sairaus oli kuluttanut loppuun perheen vähäisen omaisuuden, ja pieni orvoneläke taasen ei riittänyt edes vaatimattomimpaankaan toimeentuloon. Hitlerin oli itse ryhdyttävä ansaitsemaan leipänsä työllään.

LEIPÄ, MARXISMI JA JUUTALAINEN

Viisitoistavuotias Adolf Hitler lähti Wieniin kolmannen kerran elämässään. Hän ei ollut luopunut päätöksestään raivata itselleen ura arkkitehtinä, vaikka tie tuohon päämäärään näytti loputtoman pitkältä ja vaikealta. Pieni matkalaukku vaatteineen ja muutama kolikko taskussa, siinä nuorukaisen kaikki varusteet elämäntaisteluun lähtiessä. Mutta oli sentään muutakin. Oli suoraviivaisen eteenpäinpyrkivä mieli ja murtumaton rohkeus — ominaisuuksia, jotka eivät ole koskaan myöhemminkään Saksan nykyistä diktaattoria pettäneet.

Kaikki oli aloitettava alusta ja hankittava lisäksi toimeentulo. Tuo kausi Hitlerin elämässä on ehkä ollut vaikein ja synkin. »Vielä nytkin voi tämä kaupunki minussa herättää vain sameita ajatuksia», kertoo hän myöhemmin. »Viisi kurjuuden ja tuskan vuotta sisältyy tämän faiakien kaupungin nimeen minun osaltani. Viisi vuotta, jolloin minä ensin aputyöläisenä, sitten tilapäismaalarina sain ansaita leipäni: todella niukan leivän, joka ei koskaan riittänyt edes tavallisen nälän sammuttamiseen. Nälkä oli silloin minun uskollinen vartijani, joka yksin ei minua jättänyt juuri

koskaan ja jakoi kanssani kaikki rehellisesti. Jokainen hankkimani kirja herätti sen osanottoa; käynti oopperassa hankki minulle taas sen seuran päiväkausiksi; minä kävin jatkuvaa taistelua säälimätöntä ystävääni vastaan. Ja kumminkin minä olen tänä aikana oppinut enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Paitsi rakennustaidetta ja harvinaisia, nälän hinnalla ostettuja käyntejä oopperassa olivat kirjat minun ainoa iloni.»

Nämä viisi vuotta Wienissä ovat laskeneet perustan Adolf Hitlerin olemukselle ja katsomuksille. Taistelu toimeentulosta oli äärimmäisen vaikea, epätoivoinen, mutta tutustutti nuorukaisen samalla moniin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Puutteestaan huolimatta hehkuvana nationalistina Hitler täällä joutuu tekemisiin sosialismin kanssa ja pian ristiriitaan sen kanssa. Hän saa kokea miljoonakaupungissa kaikki työläisen kohtalot, elämän epävarmuuden, katkeruuden parempiosaisia kohtaan, juoda taistelun ja nälän kalkin pohjaan saakka. Hänestä ei kumminkaan tule proletaaria sen sanan sosialistisessa luokkataistelumielessä.

Wien on aina ollut sosialisesti äärimmäisyyksien kaupunki. Sinne keskittyi vanhan kaksoismonarkian loisto ja varallisuus, kaikki mikä oli kaunista, komeata ja suurenmoista. Budapest oli ainoa kaupunki, joka menestyksellisesti kilpaili pääkaupungin kanssa kulttuurikeskuksena, saavuttamatta kumminkaan samaa asemaa kuin keisarikaupunki itse. Wienin iloisuus on muuttunut sananparreksi kautta maailman. Mutta tämän huolettoman keveyden varjoon kätkeytyi äärimmäinen hätä, puute ja epätoivo, viha vallassa olevaa luokkaa kohtaan. Kaksoismonarkian kaikilta ääriltä oli sinne ajautunut sekä kaikkeen tyytymätöntä pohja-

sakkaa että rehellisiä työntekijöitä, joitten kilpailu oli tavattoman kiihkeä ja elinmahdollisuudet pienet. Taistelu leivästä oli kova ja katkera. Näissä oloissa radikaalinen itävaltalainen austromarxismi työskenteli juutalaisine johtajineen voittaen yhä uusia kannattajia aatteilleen. Sosialismi hallitsi työmailla, sen kantajoukot pitivät itsevaltaista kuria yllä ja vastahakoiset pakotettiin alistumaan. Hitlerkin sai nationalistina pian tuntea sosialistisen työmaaterrorin seuraukset.

Hitler työskenteli aputyöläisenä, vieläpä tilapäistyöläisenä rakennustyömailla. »Rehellinen työ ei häpäise ketään, olipa se millaista tahansa. Niinpä minäkin olin päättänyt molemmin jaloin hypätä minulle uuteen maailmaan ja aukaista tieni». Tämä tehtävä oli kumminkin kaikkea muuta kuin helppo. Hän oli itse nationalisti sydänjuuriaan myöten. Hänen työtoverinsa olivat taas kansainvälisen marxismin opetuslapsia. Työmailla keskusteltiin tietysti sosialismin opinkappaleista kiivaasti, väiteltiin ja jouduttiin joskus tiukempaankin yhteenottoon, jos vastustaja oli peloton ja vakaumuksellinen. Harvapa kumminkaan uskalsi vakaumustaan loppuun saakka puolustaa. Siitä pitivät sosialististen ammattiliittojen kätyrit kyllä huolen.

Hitler kuuntelee aluksi keskusteluja varovaisesti, mutta alkaa pian osallistuakin niihin. Hänen verensä kuohahtaa, kun hän näkee, mistä on kysymys. Hänen silmiensä edessä on työväenluokan koko suuri hätä, ansion epävarmuus, ainainen huoli toimeentulosta. Hän mietti kaikkea tarkoin ja koettaa tutustua marxistisiin oppeihinkin. Ja mitä enemmän hän niihin syventyy,

sitä ilmeisemmäksi käy niitten onttous ja keinotekoisuus. Häntä harmittaa ja hän ryhtyy vastarintaan.

Rakennustyömaalla hän joutuu pian ristiriitaan sosialistien kanssa. Häntä vaaditaan yhtymään ammattiliittoon. Kun hän ei vielä ollenkaan tuntenut liittoa ja sen tarkoitusperiä, kieltäytyi hän siihen yhtymästä asiantuntemattomuuteensa vedoten. Oli sitä paitsi aivan luonnollista, että hänen olemuksensa herätti oikeissa »proletariaatin edustajissa» vastenmielisyyttä. »Minun vaatetukseni oli vielä hieman järjestyksessä, puhetapani huoliteltu ja olemukseni pidättyvä.» Siinä olikin herravihalle kohdetta aivan tarpeeksi.

Hän tutustui marxismiin ja seurauksena oli, että ammattiliittoon yhtymisajatus sai jäädä sikseen. Se ei enää ollenkaan miellyttänyt. Kumminkin ympäröivä elämä vaati ja veti puoleensa kaiken hänen huomionsa. Hän sai kuulla enemmän kuin kylliksi. »Kaikki hylättiin: kansa 'kapitalististen' luokkien — kuinka usein minun täytyikään kuulla yksinomaan tuokin sana — keksintönä; isänmaa, porvariston välikappaleena proletariaatin sortamiseksi; koulu laitoksena orja-aineksen, mutta myöskin orjavoutien kasvattamista varten; uskonto, riistettäväksi määrätyn kansan kuiviin vuodattamisen keinona; moraali tyhmän lammasmaisen kärsivällisyyden merkkinä jne.» Siinäpä olikin nuorelle kansalliselle idealistille enemmän kuin tarpeeksi.

Yhteentörmäystä ei voinut näin ollen välttää. Hitler koetti kuunnella aluksi tätä kaikkea mielettömyyttä vaieten kuten niin monet muutkin toisin ajattelevat, mutta kuohuva nuoruusinto ei antanut lopuksi perään. Hän alkaa väittää vastaan ja selvittää ajatuksiaan.

Hän tutustuu kiistanalaisiin opinkappaleisiin syvemmälti ja saa kiistoissa väittelyvarmuutta. Työmaalla kiisteltiin nyt kiivaasti. Kauan ei kumminkaan tätä menoa marxistien puolelta siedetty. Nuori nationalistinen kukkopoika oli nujerrettava.

Turvauduttiin vanhaan ja koeteltuun keinoon, työmaaterroriin. Eräänä päivänä väittelyn tulistuessa kiivaimmilleen muutamat Hitlerin vastustajat asettavat hänelle valinnan: Hänen on joko heti poistuttava työmaalta tai hän lentää telineiltä alas murskaksi. — Vahinko tietysti, olisi perästä päin selitetty!

Hitler lähti työmaalta, muuta vaihtoehtoa ei ollut. Mutta hänessä kyti leppymätön viha marxismia vastaan.

— — —

Tähän aikaan Hitleristä tulee antisemitistikin. Hän tutkii sosialistista oppia tarkemmin. Marxismi — juutalaisen räikeän materialistista ajattelua koko systeemi. Hän tarkkailee Itävallan sosialistien johtajia. Juutalaiset sielläkin johtoasemissa. Entä työväenlehdistö? Juutalaisten hallussa! Missään muualla kuin Wienissä hän ei olisi voinut saada havainnollisempaa kuvaa tästä asiaintilasta eikä missään muualla juutalaisten herruus sosialistisessa liikkeessä ollut niin selvä kuin täällä. »Minä otin käteeni jonkin sosialidemokraattisen lentolehtisen ja tutkin kirjoittajan nimeä: juutalainen. Minä tarkkailin miltei kaikkien johtajien nimiä; suurimmaksi osaksi samoin tuon »valitun kansan» jäseniä, olivatpa sitten kyseessä valtakunnanneuvoston edustajat tai ammattiliittojen sihteerit, järjestöjen puheenjohtajat tai kadulla työskentelevät kiihoittajat. Aina tarjoutui sama kamala kuva. Austerlitzin, Davidin, Adlerin, Ellenbogenin ym. nimet pysyvät aina muis-

tissani.» Hän väittelee ja toteaa, ettei juutalaista voi koskaan kääntää pois katsomuksestaan. »Ei oikein tietänyt, mitä täytyi hämmästellä enemmän: heidän kielevyyttään vai valehtelutaitoaan. Minä aloin heitä vähitellen vihata.»

Hitler alkoi marxismissa nähdä juutalaisten taidokkaan oppirakennelman, jonka tarkoituksena oli ainoastaan kaiken kansallisesti arvokkaan tuhoaminen ja massojen syövyttäminen vihamielisiksi yhteiskuntaa kohtaan. Hän on itse kansallisuusaatteen läpitunkema ja lähtee siltä pohjalta myöskin koko työväenkysymystä tarkastelemaan. Työmiehen asia on ennen kaikkea kansallinen eikä kansainvälisen luokkataistelun kysymys. Siksi se on vapautettava marxismin määräysvallasta. Hänessä herää ajatus taistelusta työmiehen, työntekijän sielun vapauttamiseksi marxismin materialistisesta, tuhoisasta otteesta, juutalaisten maailmanvaltiusopin kourista.

Erikoisesti alkuvuodet Wienissä merkitsivät Saksan nykyiselle diktaattorille ankaran opin ja sielullisen taistelun aikaa. Hänen toimeentulonsa helpottui jossain määrin myöhemmin, kun hän saattoi ansaita leipänsä pääasiallisesti piirtäjänä ja pienillä maalaustöillä. Leipä oli lyhyt ja kapea silti nytkin ja puute monesti ovella. Hitlerin sielullisen kehityksen kannalta nämä vuodet kumminkin olivat suorastaan perustan laskevia. Siksi hän on niille omistanut melko laajan tilan myöhemmissä muistelmissaankin.

Hitler oli Wienin aikanaan mieheksi varttuva nuorukainen, herkimmässä kehitysvaiheessaan. Hän oli perinyt kansallisen pohjatunnon, joka kosketuksessa punaiseen Wieniin vain vahvistui ja sitkistyi. Hän on

ollut vississä mielessä hyvin vastaanottamaton, nimittäin saatuaan kerran vakaumuksen. Sitä ei ole voinut horjuttaa koskaan. Hänen ei kyllä voi sanoa itsepintaisesti pysyvän asiassa silloin, kun hänen edustamansa asia on ollut ilmeisesti vääräksi todistettu. Hänen persoonallista vakaumustaan kumminkin on hyvin vaikea järkyttää. Korjaukset tapahtuvat itsestään, vähitellen realiteettien mukaan. Hänen myöhempi toimintansa puoluejohtajana on useamman kerran sen todistanut.

Ei sovi muuten halveksia Hitlerin tämän nuoruuskauden mielipidemuodostusta. Se on perästä päin lyönyt leimansa nykyisin Saksaa hallitsevan liikkeen luonteeseen ja ohjelmistoon. Koko probleemin ydin onkin juuri siinä, että samalla tavoin kuin tämä nuori itävaltalainen, tunsivat lukemattomat muutkin saksalaisen kansallisuuden nuoret miehet. Nuoriso on aina radikaalisempaa, innostuneempaa ja pitemmälle äärimmäisyyksiin menevää kuin mietteliäs ja kypsynyt miehuusikä. Hitlerin koko liikkeessä on sitä samaa innostunutta, useinkin harkitsematonta ja kaikkia ohjelmistoja loppuun liian vähän ajattelevaa henkeä.

Näin on molempien kansallissosialismin voimakkaimpien luonnepiirteitten: marxismin vihan ja antisemitismin laita. Niille löytyy kummallekin jo liikkeen perustajan varhaiskaudesta kokemuksellinen pohja ja selitys. Kansallisuusaatteen läpitunkeman nuorukaisen sieluun ei marxismin kansainvälinen, luokkavihan kyllästyttämä evankeliumi pystynyt. Hitler oli herkkä poika ja kävi itse ankaraa taistelua olemassaolostaan. Niin kauan kuin hän ei ollut perusteellisemmin tutustunut sosialidemokratian ilmenemismuotoihin käy-

tännössä, häntä kieltämättä miellyttivät sen ihanteet. Kyseessä oli työntekijän puutteenalaisen, vaikean aseman kohottaminen. Puhtaasti inhimillisesti katsoen tämä tehtävä näytti suurelta. Hän ymmärsi senkin, että tuon päämäärän toteuttamiseksi täytyi käyttää erilaisia taistelukeinoja. Mutta seikka, mitä hän ei koskaan oppinut suvaitsemaan, oli sosialismin oppi kansainvälisestä luokkataistelusta, vihasta, joka pyrkii hajoittamaan ja murskaamaan yhteiskuntaelämän luonnolliset poliittiset ja taloudelliset puitteet: kansakunnan ja sen talouden.

Hän arvostelee itse ankarasti Wienin porvaristoa miltei sosialistin tavoin. Hän moittii sen ahneutta, lyhytnäköisyyttä ja sokeutta yhteiskunnan epäkohtiin nähden. Mutta samalla kun hän hyökkää täten omistavan luokan noita ominaisuuksia vastaan, hän lausuu tuomion marxismille. »Muutamissa vuosikymmenissä oli työväen ammatillinen liike sosialidemokratian taitavan käden ohjaamana muuttunut ihmisoikeuksien puolustuskeinosta kansallistalouden murskaamisvälineeksi. Työläisten etujen ei pitänyt sitä estää vähimmässäkään määrässä.» Ja hän menee tuomiossaan vielä pitemmälle: »Uhkaavan ukkospilven lailla leijaili jo silloin »vapaa ammattiliitto» poliittisella taivaanrannalla ja jokaisen yksityisen pään päällä. — Se oli muuttunut mitä pelottavimmaksi terrorivälineeksi kansallistalouden turvallisuutta ja riippumattomuutta, valtion lujuutta ja yksilön vapautta vastaan.»

Hitler oli Wienin aikanaan peruskatsomuksiltaan suuressa määrin sosialisti, mutta hänessä tämä sosialinen vakaumus liittyi käsitykseen, ettei yhteiskun-

nallisten kysymysten selvittelyssä saa mennä kansakunnan luonnollisia rajoja kauemmaksi. Kaikki sosialiset kysymykset, niin työläisen aseman parantaminen kuin muutkin, ovat jokaisen kansan omia sisäisiä ratkaisuja. Niitten aikaansaamiseen ei tarvita kansainvälistä luokkavihaa eikä sen antamaa tukea ulkoapäin. Mutta tämä ajatusjuoksu johtaa pitemmällekin. Marxismi itse käytännössä esiintyi brutaalin, materialistisen luonteensa mukaisesti terroristisena, rajattomaan itsevaltiuteen pyrkivänä liikkeenä. Se kahlehti työläisen ruumiineen ja sieluineen kokonaan. Sen otteesta hän ei päässyt vapaaksi. Siis, ainoa tapa vapauttaa työntekijä marxismin ajattelutavasta, luoda mahdollisuus kansallisen ajatuksen levittämiselle oli asettaa marxismia vastaan yhtä kova terrori. Hitler itse toteaa, että jos marxismin terrorismia vastaan asetetaan lujemmalla ja luonnollisemmalla perustalla lepäävän, siis kestävämmän opin yhtä karkea terrori, voittaa kansallinen ajatus lopuksi, vaikka vasta pitkän ja katkeran taistelun jälkeen. Myöhempi kokemus Saksassa on joka tapauksessa osoittanut tämän väitteen oikeaksi. Se todistus vain maksoi koko demokraattisen Saksan olemassaolon.

On syytä alleviivata vielä juutalaiskysymystäkin, koska se myöhemmin on näytellyt kansallissosialistisen liikkeen vaiheissa niin tärkeätä osaa. Suomalainen ei antisemitismiä tunne omakohtaisesti. Meidän maallamme ei ole onneksi ollut tilaisuutta tarjota kouriintuntuvia esimerkkejä juutalaisuudesta ja sen reaktiosta, antisemitismistä. Meidän puolentoistatuhatta juutalaistamme eivät ole näytelleet yhteiskunnassa mitään mainittavaa osaa, ei talouselämässä eikä muu-

toinkaan. Toinen on asianlaita sellaisissa maissa, joihin juutalaisuus on päässyt kotiutumaan ja pesiytymään kaikkialle. Jos lukija tuntee Puolan kaupunkien ghettot tai juutalaisen aineksen osuuden jo Saksankin maaseudulla kapakoitsijana, koronkiskurina jne., selvenee mielipide. Ei tarvitse olla henkilökohtaisesti antisemiitti, juutalaisvihollinen, vieläpä voi kunnioittaakin tämän rodun suurta lahjakkuutta ja tarmoa useilla elämänaloilla — siitä huolimatta käsittää juutalaisvihan pohjan. Israelin kansalla on kerta kaikkiaan lahjoja ja ominaisuuksia, jotka tekevät sen kaikkien muunsukuisten kansojen silmissä vähemmän suosituksi, vaikka ominaisuudet olisivat osaksi myönteisiäkin. Tuonnempana, kansallissosialismin nykyisten tehtävien ja viimeaikaisten tapahtumien yhteydessä, on tilaisuus puuttua tähän perusteellisemmin. Voi todeta vain, että jo pelkästään propagandakeinona antisemitismi on Hitlerille ollut suurena apuna. Se on vetänyt satojatuhansia, jopa miljoonia kannattajia hänen liikkeeseensä — uskovaisia, jotka ovat saaneet tarpeekseen lukuisan juutalaisaineksen esiintymistavoista eri toimialoilla.

Kahdella miehellä on sekä tässä antisemitismissä että muutenkin ollut vaikutusta Wienin aikana nuoreen Hitleriin. Ensiksikin Wienin kristillissosialisella pormestarilla tri Luegerilla, jota hän aluksi piti taantumuksellisena kuten hänen puoluettaankin. Myöhemmin tämä epäluulo muuttui kumminkin ihailuksi, vaikka Hitler ei koskaan omaksunutkaan puolueen näkökantoja yleensä. Hän oli liiaksi sosialisti. Samoin veti häntä puoleensa suursaksalaisen von Schönererin juutalaisvihollisuus, mutta muuten ei tämäkään puh-

taasti porvarillinen ryhmä kyennyt herättämään Hitlerissä tarpeeksi suurta vetoa.

Adolf Hitlerin juutalaisvihan suuruutta kuvaavat hänen fanaattiset sanansa: »Heiveröisestä maailmankansalaisesta olin muuttunut fanaattiseksi antisemiitiksi. Niin uskon minä nyt toimivani kaikkivaltiaan Luojan nimessä: Torjuessani pois juutalaisen taistelen Herran työn hyväksi.»

Nämä sanat paljastavat Saksan kansallissosialismin uskonkiihkon ja juutalaisvihan koko syvyyden.

RINTAMALLA SAKSAN PUOLESTA

Wien jäi Hitlerille olemukseltaan pysyvästi vieraaksi, vihamieliseksi kaupungiksi, jossa hän oli viettänyt viisi epätoivon vuotta. Noitten aikojen muisto oli katkera ja sumensi sitä kuvaa, joka tavallisesti Tonavan keisarikaupungista syntyy. Sitä paitsi nuori nationalisti tunsi elävänsä henkisesti muukalaisella maaperällä. Hän kaipasi Saksaan, Bismarckin valtakuntaan, toivoi sinne koko sydämestään. Hän ei viihtynyt enää vihaamassaan kaksoismonarkiassa, joka oli kieltänyt häneltä pääsyn elämään.

Hän oli saanut kumminkin pieniä voittoja taistelussa elämän kovuutta vastaan. Hän oli piirtäjänä oppinut ammatin, joka jotenkuten kykeni elättämään hänet. Kun hän v. 1912 23-vuotiaana siirtyi Müncheniin, oli vaihdos kaikin puolin onnellinen. München on helmi Saksan kaupunkien joukossa. Ei missään muualla kohtaa sydämellisyyttä, elämän leveätä välittömyyttä ja herttaisuutta siinä määrin kuin siellä. Ja Hitlerille tämä paluu merkitsi vielä paljon enemmän: siirtymistä todelliseen isänmaahan, oman heimon keskuuteen.

Hän sanoo itse, että vuodet 1912—1914 maailmansodan alkuun saakka Münchenissä ovat olleet hänen

elämänsä onnellisinta ja levollisinta aikaa. Toimeentulo ei ollut loistava, mutta ainakin riittävä, joten pahimmat huolet olivat poissa. Münchenin aika merkitsi suorastaan lepoa nuoruusajan koettelemusten jälkeen. Tyyntä uusien myrskyjen edellä.

Maailmansota yllätti hänet Baijerin idyllisessä pääkaupungissa. Hän oli kuluneina vuosina monesti tehnyt tiliä itselleen, miten hänen olisi meneteltävä, jos uhkaava taistelu todella alkaisi. Hän oli itse itävaltalainen, mutta vihasi Habsburgeja. Hän näki keisarisuvun politiikassa vain petoksen saksalaista kansallisuusajatusta kohtaan. Hän vaistomaisesti tunsi kaksoismonarkian kuolinkamppailun kouristukset ja tiesi, miten arvoton liittolainen Itävalta-Unkari itse asiassa Saksalle oli. Sitä enemmän häntä ihmetyttivät ne käsitykset, jotka itse Saksassa tästä liittokumppanista vallitsivat. Ei tunnettu Itävallan todellisia oloja — kaikille suurille maille yhteinen maailman perusteellisen tuntemuksen puute muuten. Itävaltaa pidettiin todella huomion arvoisena liittokumppanina, jota kohtaan täytyi olla uskollinen. Samoin kuin monet muutkin saksalaiset arvostelijat sodan jälkeen Hitler puhuu »täydelleen väärin ymmärretystä Nibelungien uskollisuudesta kaksoismonarkiaa kohtaan». Siinä on kyllä perää sikäli, että Wienin politiikka Berliniin nojautuen saattoi kehittää Sarajevon murhan jälkeen asiat umpikujaan saakka ja aiheuttaa palon heti. Jos Saksa taas itse olisi todella tahtonut rauhaa, olisi se voinut kenties estää asioitten kehittymisen huippuunsa.

Itävallan täytyi taistella ja Saksa tuki liittokumppaniaan. Liekki leimahti kaakossa, sinkosi kipinöitä kaikkialle. Koko maailma oli pian tulessa.

Saksa oli elänyt rauhassa viidettä vuosikymmentä. Sen oloissa oli tapahtunut valtava, mutta samalla ahdistava kehitys. Se oli nousemaisillaan maailmanvallaksi, vain pienen kynnyksen yli täytyi vielä astua. Se oli valmis esiintymään ensi luokan valtana kaikkialla maapallolla Englannin, Ranskan ja Venäjän, toisten suurvaltojen rinnalla. Bismarckin aika oli rakentanut pohjan, mutta tätä perintöä oli myöhemmin hoidettu ulkopoliittisesti huonosti. Saksalla oli vähän ystäviä ja nekin epävarmoja. Ja syy oli suurelta osalta Saksassa itsessään, Saksan politiikan heikkoudessa. »Saksalaiset ovat tekniikassa ja tieteellisessä ajattelussa neroja, mutta politiikassa lapsia», totesi muuan ulkomaalainen sanomalehtimies tämän kirjoittajalle kerran. Tämä monesti lausuttu totuus on aina pitänyt paikkansa, myöskin maailmansodan poliittiseen valmisteluun nähden Saksan puolelta.

Hitlerin täytyi tehdä vaikea ratkaisu. Hän tahtoi rintamalle. Hän oli samanlainen kuin miljoonat muut vuoden 1914 nuoret, joille taistelu pitkän rauhankauden ja nationalistisen ajattelun jälkeen ei tullut pakkona, vaan haluttuna tai ainakin luonnollisena tosiasiana. »Minä en häpeä nyt sanoa, että minä myrskyisen innostuksen valtaamana vaivuin polvilleni ja yltäkylläisin sydämin kiitin Herraa siitä, että hän oli lahjoittanut minulle onnen elää tähän aikaan.» Ja vielä enemmän: »Oli puhjennut vapaustaistelu, jota valtavampaa maan päällä ei vielä koskaan aikaisemmin oltu nähty — —».

Vapaaehtoinen Adolf Hitler lähti baijerilaisen Listrykmentin mukana sotakentälle syksyllä 1914. Ratkaisu oli tapahtunut. Itävallan armeijan riveissä hän

ei tahtonut enää taistella, siis ainoan mahdollisuuden tarjosivat saksalaiset joukot. Hän anoi Baijerin kuninkaalta oikeutta palvella vapaaehtoisena baijerilaisissa joukoissa; hänen pyyntönsä hyväksyttiin ja niin alkoi rintamasotilas Hitlerin kausi.

Tämä päätös teki Hitlerin pitkäksi aikaa »kotimaattomaksi». Itävalta-Unkarin lain mukaan hän menetti kansalaisoikeutensa Itävallassa palveltuaan vieraan maan armeijassa, mutta Saksan kansalaisuutta hän ei vielä sotapalveluksen perusteella saanut. Hän jäi »isänmaattomaksi» puoleksitoista vuosikymmeneksi, sillä vasta Braunschweigin hallituksen päätös kevättalvella 1932 antoi hänelle Saksan kansalaisoikeudet. Hänet nimitettiin silloin Braunschweigin hallituksen edustajaksi Berliniin ja tämä virka-asema toi Saksan kansalaisuuden mukanaan.

Kaikkialla, missä baijerilaiset joukot joutuivat tuleen, oli nuori itävaltalainenkin mukana. Flanderissa, Sommen valtavissa taisteluissa, joissa sodan helvetti oli kuumin. Näinä Ypresin liejussa, Sommen kukkuloitten ampumahaudoissa vietettyinä kuukausina ja vuosina karaistui vapaaehtoinen Hitler samoin kuin miljoonat muut nuoret miehet molemmin puolin rintamaa vanhaksi, kovaksi ja kokeneeksi sotilaaksi, irtautui pois rintaman takaisesta elämästä taistelutehtäväänsä.

Syyskuun lopussa 1916 lähetettiin se baijerilainen divisiona, johon Hitler kuului, Sommen varrella tulilinjoille. Lokakuun 7. pnä hän haavoittui ja joutui kahden vuoden poissaolon jälkeen ensi kerran rintamantakaiseen kotimaahan.

Hänellä ei ollut rintamalla suinkaan aikaa seurata

Saksan tapahtumia ja mielialoja. Jo rintamalla ollessa oli hänen silmäänsä kuitenkin pistänyt ja kuohuttanut erikoisesti hänen mieltään muuan sodan tekijä: vihollisen propaganda. Hän oli itse mieleltään ja ammatiltaan taiteilija ja propagandamestari, joka on vaistonnut hyvin suurten joukkojen sielun. Sodan alkuvaiheista saakka alkoi vihollisen järjestelmällinen propaganda vyöryä kaikkialle: salatietä kotimaahan, jopa juoksuhautoihinkin taistelevien keskuuteen. Keväällä 1915, kertoo Hitler, sattui hänen käteensä vihollisen ensimmäinen kiihoituslehtinen ja sen jälkeen niitä alkoi tulla tukuttain. Tämä propaganda oli psykologisesti taitavaa, erinomaisesti laskelmoitua, kaikki vaatimukset täyttävää. Se keskitti jatkuvasti huomionsa samoihin harvoihin asioihin, joita se väsymättömän sitkeästi rummutti. Aluksi niille naurettiin, sitten harmiteltiin, lopuksi kiinnitettiin huomiota ja alettiin niitä ajatella. Vihdoin niihin jo uskottiinkin. Sotilaita kiihoitettiin keisarivaltaa vastaan, yllytettiin kapinaan, lopettamaan taistelu vihollista vastaan, joka »ei tahtonut mitään pahaa tavalliselle rintamamiehelle, vaan ainoastaan taisteli kukistaakseen veren- ja vallanhimoisen, despoottisen Hohenzollernien vallan.» Väärennettyjä kirjeitä ja hätäkuvauksia kotimaasta käytettiin höysteenä. Keinot olivat hyvin harkitut ja valikoima runsas. Aina tilanteen ja ihmisaineksen mukaan.

Rintaman takana taas työskentelivät marxismi ja vihollisen propaganda kilvan puutteen, uupumuksen ja nälän kanssa kansan taistelutahtoa heikentämässä. Kun Hitler Sommella haavoituttuaan joutuu Beelitzin sotilassairaalaan hoidettavaksi, tarjoutuu hänelle synkkä

kuva. Vuoden 1914 sotaisa innostus on hävinnyt kansan keskuudesta miltei olemattomiin. Saksalaiset itse eivät koskaan ole vaistonneet propagandan olemusta, ja siksi heidän vastapropagandansa sodan aikanakin oli aivan voimatonta. Se ei kyennyt taistelemaan vihollisen yllytyskeinoja vastaan edes kotimaassa, puhumattakaan rintamasta ja muusta maailmasta, missä olisi täytynyt luoda edes myötätuntoa taistelevaa Saksaa kohtaan. »Rintama-armeijan henki ei näyttänyt enää vierailevan täällä. Minä kuulin täällä jotakin, mikä rintamalla oli vielä tuntematonta: kerskumista omalla pelkuruudella.» Häntä ärsyttivät monet seikat kuten muitakin rintamalta kotiin kesken taistelun palanneita. »Kansliat olivat juutalaisia täynnä. Miltei jokainen kirjuri oli juutalainen ja jokainen juutalainen kirjuri. Minä hämmästyin tätä valitun kansan taistelijoitten runsautta enkä voinut olla heitäv ertaamatta sen kansan vähälukuisiin edustajiin rintamalla.»

Tämäntapaisena hän näki kaiken. Kansan taistelutahto oli jo arveluttavasti heikkenemässä. Kyllästyneenä kaikkeen rintaman takana kokemaansa hän heti parannuttuaan ilmoittautui taas joukko-osastoonsa ja palasi juoksuhautoihin maaliskuun alussa 1917.

Tuli kevät 1918. Venäjän vallankumous oli murtanut itäisen jättiläisen voimat, ja saksalaiset joukot vapautuivat Venäjän rintamalta. Nyt voitiin ajatella ratkaisevaa toimintaa, tavoitella lopullista voittoa lännessä. Väsyneitten taistelijoitten mielen valtasi uusi innostus. Uskottiin sodan vielä päättyvän Saksan aseille suotuisasti. Varustauduttiin maaliskuun 1918 jättiläisrynnäkköön.

Silloin tapahtui rintaman takana jotakin, joka täyttää rintamasotilas Hitlerin mielen inholla ja kauhulla. Puhkesi lakko ampumatarvetehtaissa.

Niin pitkälle siis oli jouduttu jo taistelutahdon heikentymisessä ja isänmaattomuudessa.

Hitler selittää, että tämä lakko enemmän kuin mikään muu oli kohtalokas virhe Saksan kansan puolelta sen taistelun ratkaisevana hetkenä. Vihollinen oli väsynyt, sen voimat olivat lamaantuneet, ja se sai odottaa Saksan armeijan uusia, ratkaisevia iskuja. Tieto lakosta levisi luonnollisesti kumminkin liittolaismaihin, ja taitava propaganda käytti sitä heti hyväkseen. Rohkeus kasvoi jälleen. Tiedettiin, etteivät Saksassakaan enää asiat olleet niinkuin pitäisi. Jos kestettiin vielä jonkin aikaa, murtuisi vihollinen ehkä sisäisesti, samalla kun odotettu amerikkalainen apu saapui.

Aliupseeri Adolf Hitler ajatteli sotilaallisen suoraviivaisesti: kavaltajat seinää vasten. Keisarivalta kohteli kumminkin lempeäkätisesti lakkoilijoita, jotka olisi pitänyt asettaa muitta mutkitta vastuuseen sotalain mukaan. Sen sijaan että olisi rautaisella kurilla ja tehokkaalla propagandalla tuettu sisäistä mielialaa ja helpotettu armeijan taistelua, pyrittiin sovintoon hävittävien voimien kanssa. Katkeria ovat ne sivut, joilla Hitler puhuu muistelmissaan sodan loppuvaiheista. Kevään ja alkukesän menestyksellisten operatioitten jälkeen seurasi vasta-aalto. Liittolaisvallat olivat nyt ylivoimaisia sekä ihmisainekseen nähden että ennen kaikkea teknillisesti. Saksalaisten armeijoitten eteneminen pysähtyy, peräytymistaistelut alkavat. Isku iskulta tungetaan sitkeästi puolustautuva armeija taakse päin, kuukausi kuukaudelta, samalla

kun vihollisen ylivoima ja voitontahto kasvavat yhä. Saksa sen sijaan uupui. Sen ihmisvarat alkoivat olla ammennetut loppuun ja laatu huononi yhtä mittaa. Rintamalle saapuvien täydennysjoukkojen henki oli huono.» Ne eivät merkinneet enää mitään vahvistusta, vaan taisteluvoiman heikontamista. — Oli usein vaikea uskoa, että nämä olivat saman kansan poikia, kansan, joka kerran oli lähettänyt nuorisonsa taisteluun Ypresiin.»

Elo- ja syyskuussa 1918 lisääntyivät hajaantumisilmiöt armeijassa vihollisen moukaroidessa rintamaa yhtämittaisesti. Syyskuun lopussa joutui Hitlerin divisiona peräytymistaistelussaan kolmannen kerran samoille paikoille, joilla hän oli saanut tulikasteensa. Surullinen muisto!

Kun Hitlerin joukko heinä—elokuussa 1917 oli toisen kerran kamppaillut Comines'n tienoilla, oli mieliala vielä parempi. Raskaassa peräytymistaistelussa puolustettiin silloin jokaista metriä sitkeästi. Rykmentti pureutui maastoon kiukkuisesti, horjumatta, kunnes se lähemmäs kuukauden kuluttua, muutamiksi komppanioiksi sulaneena siirrettiin rintaman taakse.

Nyt oli mieliala toinen. Silloin, vuosi aikaisemmin, oli joukossa vielä ollut taistelutahto ehdoton, nyt jo politikoitiin. »Kotimaan myrkky alkoi täällä vaikuttaa kuten kaikkialla.»

Englantilaiset alkoivat lokakuun 13. ja 14.päivien välisenä yönä 1918 ankaran tykistövalmistelun kaasuammuksilla hyökkäystä varten. Saksalaiset saivat tutustua kamalan keltaristikaasun vaikutukseen. He olivat siihen itse aikaisemmin kyllä turvautuneet vihollista vastaan, mutta tämä rykmentti ei ollut vielä joutunut sen kokeilu-uhriksi omasta puolestaan. Tuo

yö oli kauhea. Useampituntisen pommituksen levittämät kaasupilvet salpasivat hengityksen ja polttivat kaikki limakalvot. Mies toisensa jälkeen sortui, moni ainaiseksi. Polttava tuska silmissä kertoi Hitlerille, että hänkin oli joutunut myrkytyksen uhriksi. Polte kasvoi sietämättömäksi ja kaikki pimeni. Sokea rintamasotilas joutui lopuksi Pasewalkin sairaalaan Pommeriin hoidettavaksi.

— — —

Täällä yllätti Hitlerin vallankumous. Jotakin selittämättömän vastenmielistä tuntui ilmassa. Sitten eräänä päivänä koko onnettomuus alkoi äkkiä. Matruusit ajoivat kuorma-autoissa ympäri kehoittaen vallankumoukseen ja pari juutalaispoikaa toimi johtajina tässä taistelussa, kansan »vapauden, kauneuden ja arvon puolesta.» Hitler oli jo vähän toipunut, hän saattoi hieman nähdäkin. Hän ei toivonut kumminkaan näkevänsä sitä kohtausta, joka marraskuun 10. pnä tarjoutui.

Vanha, arvokas, harmaahapsinen pastori puhuu sairaille isänmaasta. Rintamamiehet kuuntelevat tarkoin, surumielisen jännittyneinä. He aavistelevat, mistä on kysymys, vaikka he eivät uskalla edes itselleen paljastaa aivoituksiaan. Lopuksi vanha sielunpaimen kertoo surullisen tosiasian. Saksa on muuttunut tasavallaksi, keisari on luopunut kruunusta, vallankumous on voittanut. Hän pyytää kaikkia yhtymään rukoukseen, ettei Jumala vastaisina, vaikeina aikoina kokonaan hylkäisi Saksan kansaa.

Puolisokea rintamasotilas Hitler itki. Hän ei voinut sille mitään, että kyynelet tulvivat polttavina hänen tulehtuneisiin silmiinsä. Isänmaan onnettomuus oli niin suuri.

PUNAISEN DIKTATUURIN KAUPUNKI

München Sterneckebräun, idyllisen olutravintolan sivuhuoneessa oli pieni seura koolla: pääasiassa vaatimattomasti puettua, känsäkouraista väkeä, Baijerin pääkaupungin köyhemmän kansanosan edustajia. Odotettiin puhujaa, jonka piti kuulijoilleen esittää »Saksan työväenpuolueen» periaatteita. V. 1919 elettiin kautta Saksan kummallista aikaa. Ei ollut vielä vuottakaan kulunut kohtalokkaista marraskuun päivistä, jotka olivat päättäneet keisarikunnan taistelun, pyyhkäisseet pois valtaistuimet ja laskeneet epätoivon voimat irti maassa. Kaikkialla kuohui, jokaisen saksalaisen mieli oli täynnä mullistavia ajatuksia. Vanhalle uskollisina pysyneet ainekset olivat joutuneet syrjään, saaneet paeta maasta tai vaikenivat — ja odottivat aikaansa. Uuden Saksan syntyprosessi taas oli vasta alussaan. »Demokraattinen Saksan tasavalta» ei ollut vielä selviytynyt syntytuskistaankaan. Vihollinen oli marssinut maan rajojen sisälle ja koetti jouduttaa hajoamiskaaosta kaikin tavoin. Punainen propaganda levisi idästä ruton tavoin aiheuttaen verisiä melskeitä, kapinoita ja kumousyrityksiä. Sosialidemokratia oli ohjaksissa, mutta ei kyennyt ylläpitämään valtakunnan

arvoa ja keskushallituksen arvovaltaa. Luhistuminen uhkasi.

Nämä pelottavan tulevaisuuden mietteet pakottivat jokaisen ajattelemaan. Ja mitä enemmän ajateltiin, sitä epätoivoisemmaksi muuttui mieli. Vanhan Saksan luhistuminen oli aiheuttanut sielullisen murroksen, joka puolentoista vuosikymmentä myöhemmin oli johtava täydelliseen mullistukseen maan oloissa — vielä suurempaan kuin vuoden 1918 vallankumous, jonka virheitä nyt näinä päivinä yritetään korjata. Jokainen saksalainen sotilas ja työmieskin joutui askartelemaan asioissa, jotka kuriin tottuneelle keisarikunnan alamaiselle olivat suurin piirtein vieraita — tai ainakin vain kevyesti ajateltuja. Eikä tämä ajattelu ollut yksinomaan vallankumouksellista, marxistista, kansainvälisen sosialismin värittämää. Siinä oli paljon aitoa isänmaanrakkautta, pelon ja epätoivon, arkuuden leimaamaa, mutta joka tapauksessa johonkin selvyyteen, uuteen suuntaan pyrkivää.

Parlamentarismi oli Saksassa tosiasiallisesti uusi ilmiö, jonka muotoja maasta puuttui. Keisarivallan Saksa valtiopäivineen oli tosin ollut perustuslaillinen monarkia, mutta samalla perinnäisen arvovaltaisen hallitusvallan, kurin ja järjestyksen valtio. Kun tämä vanha arvovalta maan asioista vallankumouksen pyörteissä luhistui, jäi jokaisen isänmaallisesti ajattelevan saksalaisen mieleen lopuksi pelottava tyhjyys. Uudella systeemillä ei ollut muotoja, traditioita eikä kansalla mitään kokemusta tästä äkillisestä »vapaudesta». Jokainen ajatteli, koetti löytää omia katsomuksiaan vastaavia puolueryhmityksiä, hakea samanmielisiä.

Entä keisarillisen Saksan aikuiset puolueet? Ne tietysti jatkoivat olemassaoloaan, mutta kuohuva vallankumous horjutti niittenkin perusteita. Ja maan elämään oli ilmestynyt uusi tekijä, bolshevistinen kumousaines, joka sekoitti kaikki käsitteet. Vallassa olevaa sosialidemokratiaakin tämä moskovalainen maailmanvallankumousajatus uhkasi, hapatti sen laumat ja kaivoi marxismin maltillisemmilta johtajilta perustaa. Uusia puoluemuodostumia syntyi kuin sieniä sateella. Kun pari kolme samanmielistä kohtasi toisensa oluthaarikan ääressä, politikoitiin uutterasti. Pohdittiin yhteiskunnan nurjuutta tai hyökättiin vallankumousta vastaan, jollei oltu marxilaisia. Perustettiin kerhoja, seuroja, salaisia ja julkisia. Jokainen vaistosi historiallisen hetken mahdollisuudet, mutta harva kykeni käyttämään niitä hyväkseen.

Tällainen oli »Deutsche Arbeiterparteikin» — Saksan työväenpuolue. Muutaman haaveilijan, etsijän epämääräinen puolueajatus. Muutaman isänmaallisesti, mutta samalla sosialisesti ajattelevan miehen kuvitelma, josta yritettiin todellisuutta. Ei hylätty isänmaata, surtiin sen onnettomuutta ja kuumeisissa aivoissa kyti omituisia ajatuksia olojen parantamiseksi. Mutta samalla vihattiin systeemiä, joka oli johtanut onnettomuuteen; luokkataistelun oppi oli tartuttanut mielet, sosialisen taistelun leima oli noissakin ajatuksissa.

»Valistusupseeri» Adolf Hitler kuunteli puhujan esitystä hajamielisenä. Hän oli päällystöltään saanut määräyksen mennä tutkimaan, mikä tämä Sterneckebräussa kokoonkutsuttu »Saksan työväenpuolue» oli oikeastaan. Minkälaisia aatteita se edusti, mitä tuon

nimen alle kätkeytyi? Ajat olivat vaikeat. München oli vähän aikaisemmin vapautettu verisestä neuvostodiktatuurista. Taistelu sitä vastaan ja sen punainen terrori oli vaatinut tuhansia uhreja. Esivallan täytyi pitää tarkoin kaikkea silmällä, pienintäkin, etteivät onnettomuudet päässeet toistumaan, bolshevismin punainen kylvö uusiutumaan naamioituna.

Hitler lähti, tuli pieneen kellarisaliin, jossa tuo vähälukuinen etsijöitten seurakunta oli koolla. Hän tunsi puhujan, oli nähnyt ja kuullut hänen mielipiteensä aikaisemminkin. Hän oli kohdannut aikaisemminkin *Gottfried Federin*, myöhemmin kansallissosialismin huomatuimman talousteoreetikon. Münchenin varusväelle järjestetyillä poliittisilla valistuskursseilla Feder oli pitänyt useita, omaperäisillä ajatuksillaan huomiota herättäneitä luentojakin. Hitler itse oli mieltynyt mieheen ja hänen ajatuksiinsa. Ne vastasivat tämän silloin 30-vuotiaan itävaltalaisen omaa käsitystä elämästä.

Federin pitkä, akateemisen yksitoikkoisesti ja tarkasti pidetty esitelmä loppui vihdoin. Hitler varustautui lähtemään pois. Hän oli oikeastaan jo päällisin puolin tutustunut Federiin ja hänen seurakuntaansa. Mutta sitten tapahtui jotakin, joka pidätti häntä paikoillaan. Alkoi vapaa ajatustenvaihto esitelmöitsijän mielipiteiden johdosta. — Kohtalo nykäisi nuoren itävaltalaisen takinliepeestä.

Muuan professori alkoi pidellä pahoin Federin mielipiteitä. Keskustelu piristyi. Feder vastasi sattuvasti, professori nolostui ja siirtyi toiseen aiheeseen, paljastaen oikean karvansa. Hän sivuutti kokonaan esitelmöitsijän sosialisten teorioitten arvostelun ja kävi sen sijaan Saksan valtakunnan yhtenäisyyskysymyk-

seen käsiksi. Samoin kuin useat muutkin saksalaisten, epäisänmaallisesti ajattelevien piirien jäsenet, joissa vielä kyti vanha, nurkkakuntainen viha kaikkea preussilaisuutta vastaan, hän edusti Etelä-Saksan, Baijerin eristymisajatusta. Rauhan ja Saksan kansan edun nimessä olisi Baijerin parasta erota Bismarckin luomasta liitosta »militaristisen» Preussin kanssa. Etelä-Saksan olisi kuljettava omia teitään. Ranska ajoi juuri tätä ajatusta ja sen Münchenissä oleva lähetystö oli yrittänyt levittää separatismia. Luvattiin etuja eristyvälle Baijerille, puhuttiin Tonavan monarkiasta, johon Itävaltakin yhtyisi. Tätä siementä professori koetti nyt kylvää kuulijoihinsa.

Kiihkokansalliseen Hitleriin tämä sananjulistus vaikutti kuin punainen vaate härkään. Kun professori oli lopettanut, hän vuorostaan pyysi puheenvuoron. Hitler on aina osannut puhua kansaan menevästi, hän on mestarillinen väittelytekniikan keinojen käyttäjä ja samalla ennen kaikkea tulisen vakaumuksen julistaja. Hän osoitti, miten rikollista on puhua Saksan valtakunnan uudesta silpomisesta, kun vihollinenkin on jo parhaansa mukaan koettanut tuhota Bismarckin työn ja ainaiseksi hävittää Saksan kansan yhtenäisen, suuren voiman. Päinvastoin, tuo Bismarckin keskeneräiseksi jäänyt työ oli suoritettava loppuun ja oli luotava vapaa germaaninen valtio Saksan kansaa varten.

Kun Hitler oli lopettanut, vaikeni pieni kuulijakunta hiirenhiljaisena. Professori pujahti ulos häpeissään jatkamatta väittelyä. Hitler oli voittanut täydellisesti ja saanut kuulijansakin mukaansa. Hänen kohdaltaan keskustelu oli lopussa. Hän heitti viittansa harteilleen ja aikoi poistua. Silloin muuan kokouksen

järjestäjistä kiiruhti hänen peräänsä ja pisti pienen vihkosen hänen käteensä:

— Lukekaa se. Teidän täytyy ehdottomasti tutustua siihen. Minä olen kirjoittanut sen ja te varmasti ymmärrätte tarkoitukseni.

Hitler poistui huomaamatta, mieli omituisen liikutuksen vallassa.

— — —

Hitler oli Pasewalkissa vähitellen toipunut. Hän sai näkönsä takaisin täydelleen. Kaasun tuhoisa vaikutus osoittautui onneksi vain väliaikaiseksi. Hän oli kuitenkin koditon. Minne mennä? Vallankumous raivosi maassa. Kaikki oli sekaisin.

Mieleen juolahti vanha, tuttu nimi: München. Hänen oikea kotikaupunkinsa. Sinne hän palasi kohta parannuttuaan marraskuun lopussa 1918, rykmenttinsä täydennyspataljoonaan.

Toinen komento vallitsi nyt armeijassakin. Vanha rautainen kuri oli löystynyt tuhoisasti, kunnioitus päällystöä kohtaan mennyt sen tien ja kaikki valta oli siirtynyt sotilasneuvostojen käsiin. Aito bolshevistiseen malliin kuten Venäjälläkin vallankumouksen alkuvuosina. »Koko puuha oli minusta niin vastenmielistä, että minä heti päätin poistua mahdollisimman pian.» Nationalistiselle rintamasotilaalle tämä kokemus oli kauhea. Erään sotatoverinsa kanssa hän jatkaakin matkaansa Traunsteinin leirille, minne he jäävät toistaiseksi, leirin hajoittamiseen saakka.

Maaliskuussa 1919 Hitler palasi Traunsteinista takaisin Müncheniin. Konservatiivinen, porvarillinen Baijeri koki vallankumouksen ensi vaiheissa omituisia kohtaloita. Vallankumouksen aikaansaama reaktio

oli siellä mennyt, jos mahdollista, vielä pitemmälle kuin muualla Saksassa. Münchenissä piti äärimmäinen vasemmisto valtaa käsissään ja levottomuus kyti kaikkialla maassa purkautuen yhteentörmäyksiksi ja poliittisiksi murhiksi. Vallitsevana ryhmänä täällä olivat vallankumouksen alkukuukausina riippumattomat sosialidemokraatit, sosialistien ja kommunistien välinen, Moskovaa vahvasti lähentelevä joukko juutalaisen ja vapaamuurarin Eisner-Kosmanowskin johtamana. Hän oli valittu Baijerin pääministeriksi, mutta nuori intomielinen nationalisti kreivi Arco ampui hänet Münchenissä helmikuun 21. pnä 1919. Tämä teko vavahdutti vasemmistoa, mutta ei muuttanut tilannetta. Riippumattomat sosialistit säilyttivät vallan edelleen käsissään. Heidän miehensä, Hoffmannin, ministeristö jäi kumminkin kovin lyhytaikaiseksi, sillä Moskovan agitaattorit tekivät uutterasti työtä. He järjestivät kumouksen, siepaten vallan hengenheimolaisiltaankin. Hoffmannin hallitus kukistettiin, kommunistit saivat vallan käsiinsä ja julistivat neuvostodiktatuurin. Bolshevikit toivoivat saaneensa lujan jalansijan vastaista toimintaansa varten Saksan kääntämiseksi maailmanvallankumouksen syliin. Punaisen hirmuvallan kausi Münchenissä oli lyhyt, mutta verinen. Terrori vallitsi kaupungissa ja muissa kommunistien haltuun joutuneissa lähiosissa maata. Julistuksia ja dekreettejä, kotitarkastuksia, omaisuuden ryöstöjä, joukkovangitsemisia ja teloituksia. Elämä lamautui, työskentely tehtaissa pysähtyi, kauppa lakkasi. Yhteydet muuhun Saksaan olivat katkenneet. Kaupunkia uhkasi vilu ja nälkä, kun elintarpeiden ja polttoaineitten tuonti keskeytyi täydelleen.

Kaikkialla pidettiin joukkokokouksia, joissa kommunistiset puhujat julistivat uutta, kaikki »onnellistuttavaa» oppiaan. Vain kommunistiset mielipiteet olivat sallittuja, mutta muitten julkituonti rangaistiin kuolemalla. Seinää vasten ja muutama laukaus. Siinä kaikki. Nuo näytelmät olivat jokapäiväisiä.

Kommunistinen puhuja saarnasi vaahto suussa tuollaisessa kadunkulmakokouksessa julistellen neuvostovallan, proletariaatin diktatuurin ihanuutta. Kirjava kuulijakunta seurasi osaksi jännittyneenä, osaksi välinpitämättömänä hänen fraasejaan, mutta kukaan ei uskaltanut vastustella. Viha paloi monien kuulijoitten katseissa ja monet kädet puristuivat nyrkkiin, mutta mitäpä tehdä. Aseita ei ollut. Täytyi tyytyä kohtaloon ja odottaa. Vapautusarmeijojen tiedettiin keskittyvän jo marssiin Müncheniä vastaan.

Puhuja lausui muutamia kiukkuisia sanoja keisariajan menneestä Saksasta, solvaisi sen kansallista henkeä. Silloin kuului väkijoukosta selkeä, voimakas ääni:

»Valhetta!»

Kommunisti yrittää jatkaa, mutta huonolla menestyksellä. Kerta toisensa jälkeen sama ääni, sama huudahdus keskeyttää hänet. Lopuksi syntyy meteli.

Punasotilaita kiiruhtaa paikalle. Aiotaan vangita röyhkeä rauhanhäiritsijä. Se osoittautui kumminkin mahdottomaksi. Hän oli nuori, lujapiirteinen sotilas, joka pienen toverijoukkonsa kanssa oli saapunut palopuhetta kuulemaan. Kun toveri uhkarohkeudellaan saattoi itsensä vaaraan, suojasi joukko häntä ympäröiden hänet joka puolelta. Hitler sai poistua rauhassa.

Juttu ei luonnollisestikaan jäänyt tähän. Toimitettiin kuulusteluja ja saatiin tietää uhkarohkean vastaanväittäjän nimi. Neuvosto antoi määräyksen hänen vangitsemisestaan.

Hitler oli jäänyt neuvostokumouksen tapahtuessa Müncheniin. Hän oli juuri vastikään saapunut Traunsteinista kaupunkiin ja tapahtumat yllättivät hänet. Hänen elämällään ei sotilaskauden päättyessä vallankumouksen kuohuissa näyttänyt olevan enää mitään päämäärää. Kaikki oli joutunut sekasortoon. Hän vain odotteli ja kuunteli. Sitä paitsi hän tahtoi omin silmin nähdä, mihin tämä »kansan onnellistuttamiseksi» julistettu diktatuuri oikein lopuksi johtaisi.

Hitler istui pienessä ullakkokamarissaan ja mietiskeli. Välikohtaus kadulla teki lopun hänen oleskelustaan Münchenissä. Hän oli nähnyt kylliksi punaisesta hirmuvallasta. Täytyi paeta pois, sillä ennen pitkää neuvostohallituksen kätyrit olisivat kintereillä. Hän varustautui pakoon, yhtyäkseen Müncheniä vastaan eteneviin vapaajoukkoihin.

Raskaat askeleet lähestyivät hänen oveaan. Kolmimiehinen neuvostopatrulli siellä saapui vangitakseen hänet. Prosessi olisi ollut yhtä lyhyt kuin muittenkin »kansan vihollisten» kanssa. Seinää vasten. Miehet koputtavat ovelle, aukaisevat sen ja varustautuvat astumaan sisään.

Karbiinin musta silmä tähysti armottomana tulijoita ja perää piteli levollinen, vaikka jännittynyt mies. Puna-armeijalaisille tuli kiire pois vangittavansa ulottuvilta.

Nyt alkoi hoppu Hitlerille itselleenkin. Ennenkuin patrulli ehti saada apua ja tulla uudelleen paikalle, hän

oli jo tiessään. Hän pääsi onnellisesti pois kukistuvasta kapinallispesästä ja yhtyi vapaajoukkoihin, jotka muutama päivä myöhemmin etenivät Münchenin kaduille. Käytiin veristä taistelua väliin katu kadulta ja talo talolta. Toistatuhatta uhria.

Neuvostodiktatuurin lyhyt, verinen tarina päättyi. Hitler määrättiin tutkimuskomiteaan, joka sai tehtäväkseen selvittää punaisen vallankumouskauden tapahtumia hänen omassa rykmentissään. Tämä oli hänen ensimmäinen poliittinen tehtävänsä. Ja sitten muutama viikko myöhemmin hänet komennettiin sotilaille järjestetyille poliittisille »valistuskursseille», joitten tarkoituksena oli nyt ensi sijassa taistella sotilaittenkin piiriin levinnyttä punaista tartuntaa vastaan. Hän osoittautui kykeneväksi ja sai vähän ajan kuluttua nimityksen »valistusupseeriksi». Tällä toiminnalla joukko-osastossa jonkinlaisena valistusohjaajana oli Hitlerille hänen vastaisen kohtalonsa kannalta kahdessakin suhteessa tärkeä merkitys. Hänelle tarjoutui tilaisuus palauttaa yhteys moniin aikaisempiin taistelutovereihinsa ja hankkia uusia ystäviä nuorten miesten keskuudessa, joihin hän valoi kansallista mieltä ja kasvatti heissä isänmaallista ajattelutapaa. Vielä merkityksellisempi oli hänen tutustumisensa Gottfried Federiin, müncheniläiseen talousmieheen, joka oli kehitellyt mielessään omintakeisia, osaksi sosialismiin vivahtavia talousideoita. Hänen oppinsa »korko-orjuuden murtamisesta» samoin kuin hänen useat muutkin talouspoliittiset ajatuksensa kuvastuvat Hitlerin liikkeen ohjelmassa, joka noilta osiltaan perustuu ensi sijassa Federin mietelmiin.

SEITSEMÄN MIEHEN SEURA

Adolf Hitler oli noina aikoina samanlainen etsijä kuin kaikki muutkin. Hänessä kyti vastenmielisyys ja viha vallankumouksen »saavutuksia», sen kansainvälistä isänmaan halveksumista ja kaikkien kansallisten arvojen tuhoamista kohtaan. Samalla hän ei kumminkaan ollut tyytyväinen entiseen. Sosialistinen ajattelu oli Wienin ajoilta lähtien liian syvälti juurtunut hänen mieleensä. Satojentuhansien muitten oikeaa sijaansa elämässä etsivien nuorten miesten lailla hän haki, mietti, tunsi toimintatarmoa ja epäili. Hän kertoo myöhemmin itse, että Pasewalkissa katkerien kokemusten aikana hänessä oli herännyt ajatus yrittää poliitikkona, taistella Saksan jälleensyntymisen, vallankumouksen erheitten hyvittämisen puolesta. Hän oli kumminkin nimetön itävaltalainen, rajamaan poika, jolla ei ollut mitään yhteiskunnallista asemaa, suosijoita eikä vaikutusvaltaa.

Hänen katsomuksensa eivät sitä paitsi sopineet minkään vanhan puolueen puitteisiin. Hän oli monessa suhteessa kapinallinen, vallankumouksellinen, vaikka kansallinen. Hän tunsi, että kansallisen Saksan voitto oli mahdollinen ainoastaan uusia teitä, jotka voisivat vetää puoleensa kaikkia muitakin hänen tavallaan kapi-

nallisia luonteita. He ajattelivat sosialisesti aivan toisin kuin vanha Saksa, vaikka kansallinen hehku oli yhteistä entisen yhteiskunnallisen perinnön kanssa. He edustivat radikalisoitunutta, mutta kumminkin intomielisesti saksalaisena, kansainvälisen luokkataistelun linjalle kylmänä pysynyttä yhteiskunnan vähäväkisten piiriä, jota lopuksi marxismin opit tyydyttivät yhtä vähän kuin vanhan Saksan porvariston yhteiskunnalliset katsomukset. Sosialisesti ja yhteiskuntataloudellisesti he lopuksi olivat lähempänä sosialidemokratian oppeja kuin vanhaa porvaristoa, joka edusti suuromistuksen etuja. Federin kaltainen talousteoreetikko puolisosialistisine aatteineen teki heihin voimakkaan vaikutuksen. Pääasiallisin ero marxismin ja heidän välillään oli kansallisuusajatuksessa. Marx opetti kansainvälistä luokkalinjaa yhteiskunnallisen mullistuksen toteuttamiseksi hyläten kansan. He eivät hyväksyneet tätä. Hitler oli lisäksi juutalaisvihollinen. Hän näki koko sosialidemokratiassa ja kommunismissa vain juutalaisten maailmanvaltiuslaskelman, jonka lopputehtävänä oli tuhota arjalaisen rodun itsenäiset kulttuurisaavutukset.

Kansallissosialismin perusajatuksissa on paljon omituista, historiallisesti ja talouspoliittisesti heikosti perusteltua ja aincastaan Saksan erikoisten olojen valossa ymmärrettävää. Sitä paitsi koko tuo oppirakennelma sinänsä ei ole loppuun ajateltu, vaan sen puitteet on suunniteltu muuttuvaa käytäntöä varten. Tärkeintä tuon vallankumouskauden Hitlerin kannalta oli rehellinen etsintä, kansallinen intomieli ja halu toimia. Sattuma tosiaan aukaisi hänelle tien oikeaan paikkaan elämässä, piiriin, joka tuli hänen omakseen.

Hitler oli tuona murroskautena ajatellut paljon. Hän oli suunnitellut jopa uusia puolueryhmityksiäkin, jotka vastaisivat hänen käsityksiään. Tunne omasta pienuudesta, vähäpätöisyydestä yhteiskunnassa oikeastaan oli estänyt häntä yrittämästä. Hän oli nähnyt kymmenien pikkuryhmien, yritysten syntyvän ja vähitellen taas hajoavan tai hitaasti kuihtuvan pois tuon lyhyen ajan kuluessa bolshevikikumouksen jälkeisessä Münchenissä. Mikä oli lopuksi parasta? Yrittääkö jotakin itse vai ajatella liittymistä johonkin puolueeseen? Viimemainittu ei tullut sentään kysymykseen.

— — —

Viikko oli kulunut Sterneckebräun pikku kokouksesta. Hitler oli jokapäiväisessä työssään joukko-osastossa unohtanut koko jutun miltei täydelleen. Silloin posti toi kirjekortin. Hänelle ilmoitettiin siinä lyhyesti, että hänet oli otettu jäseneksi »Saksan työväenpuolueeseen». Jos hän tahtoi lausua mielipiteensä tästä asiasta, olisi hänen saavuttava puoluehallinnon kokoukseen seuraavana keskiviikkona.

Hitler oli aamuvirkku. Jo klo 5 tienoissa aamulla hän huoneessaan tavallisesti havahtui ja seurasi uteliaana pienten asukkien, hiirien puuhia permannolla. Tavallisesti hän oli säästänyt niille muutaman leivänmurusen tai jonkin muun makupalan, heitti sen permannolle ja katseli sitten pitkät tovit liikkumattomana niitten aherrusta aterian kimpussa. Noitten pienten, somien eläinten askartelu huvitti häntä. Saatuaan ilmoituksen valinnasta uuden pikku puolueen jäseneksi hän mietti asiaa kovin. »Minua tietysti kovin kummastutti tämä tapa hankkia jäseniä enkä minä oikein tietänyt, pitikö minun siitä suuttua vai katsoa kaikki lei-

kiksi. Minähän en ollut koskaan ajatellutkaan liittyä mihinkään valmiiksi muovailtuun puolueeseen. Minä tahdoin perustaa oman puolueeni.» Hän ajatteli tätä asiaa. Lopuksi uteliaisuus voitti. Sitä paitsi eivät miehet suinkaan tuossa äskenmainitussa pienessä kokouksessa tehneet häneen huonoa vaikutusta. Hän tajusi, että he olivat rehellisiä etsijöitä, joita askarruttivat suureksi osaksi samantapaiset ajatukset kuin häntä itseäänkin. Hän ihaili heidän innostustaan asiaan, jonka alku näytti niin vähäpätöiseltä.

Hän oli tutustunut miesten ideoihin jo tarkemmin eräänä tuollaisena rauhallisena aamuna, valvoessaan vuoteellaan ennen aamuherätystä. Hän oli aivan vaistomaisesti ryhtynyt tutkimaan vihkosta, jonka mies hänen pois lähtiessään Sterneckebräun kokouksesta oli painanut hänen kouraansa. Hän aluksi epäili, mutta innostui pian ajatuksiin. »Minä aloin lukea. Se oli pieni lentokirjanen, jossa sen tekijä, muuan työläinen kuvaili, miten hän marxististen ja ammattiliittolaisten fraasien sekasotkusta jälleen pääsi kansalliseen ajattelutapaan; siitä myöskin vihkosen nimi »Minun poliittinen heräämiseni». Kun minä olin oikein alkanut, luin kirjoituksen läpi mielenkiinnolla, siinähän kuvastui tapahtuma, jollaisen minä omassa itsessäni olin saanut kokea kaksitoista vuotta sitten. Ehdottomasti minä näin oman kehitykseni elävöityvän silmissäni.» Tämä baijerilaisen työmiehen vilpitön tunnustuskirje oli antanut lopullisen sysäyksen Hitlerille. Hän päätti lähteä puoluehallinnon puheille.

»Vanhassa Rosenbadissa» Herrnstrassen varrella, pienessä vaatimattomassa huoneessa oli »Saksan työväenpuolueen» hallinto koolla. Hitler astui sisään, mutta

hän ei tahtonut uskoa silmiään. »Puoliksi särkyneen kaasulampun valossa istui pöydän ääressä neljä nuorta miestä, mukana saamani lentolehtisen kirjoittaja, joka heti tervehti minua ja lausui minut tervetulleeksi »Saksan työväenpuolueen uutena jäsenenä.»

Sisään astui vielä kaksi miestä. Toinen heistä oli puolueen »valtakunnanjohtaja» hra Harrer. Kokous alkoi.

Hitler oli aina pelännyt ja halveksinut vanhojen puolueitten iänikuista »nuorisoseuratyyliä», mutta nyt hänen mielensä täyttyi kerta kaikkiaan hiljaisella kauhulla seuratessaan uuden puolueensa toimituksia. Toimittiin kaikkien kunnon kokoussääntöjen mukaan. Ensin hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja, mitä seurasi kassaraportti. Se osoitti puolueella olevan varoja 7 Rmk. 50 pfennigiä. Sitten luettiin kolme puolueelle saapunutta kirjettä, yksi Berlinistä, yksi Kielistä ja yksi Düsseldorfista. »Tämä kirjeenvaihdon lisääntyminen merkittiin parhaaksi ja mitä ilmeisimmäksi todistukseksi Saksan työväenpuolueen merkityksen kasvamisesta.»

— »Tähänkö seuraan minun siis pitäisi liittyä», Hitler ajatteli pyhästi kauhuissaan.

Kaikki jatkui samaan tyyliin. »Saksan työväenpuolueella» oli vain hyvä tahto, kiihkeä halu tehdä jotakin ja tyhjätaskuisia jäseniä. Hitler alkoi tutkistella vähän yksityiskohtaisemmin uutta seurapiiriään. Muutamia johtavia periaatteita ja noita yllämainittuja kunnioitettavia ominaisuuksia lukuunottamatta ei ollut mitään muuta: ei mitään ohjelmaa, ei lentolehtisiä, ei mitään painettua, ei jäsenkortteja, ei edes leimapahaistakaan.

Kaikki tuntui ensi hetkessä sanomattoman kummal-

liselta ja naurettavalta. Uusi jäsen alkoi kumminkin ajatella vähän vakavammin, tutustuttuaan perusteellisemmin tilanteeseen. Koko tuo näytelmä ei silti ollut mitään tavallisten puolueitten tavanmukaista virastomaisuutta ja kaavamaisuutta, vaikka sitä oli vaistomaisesti tavoiteltu. Parina seuraavana päivänä Hitler mietti ankarasti, levottomana asiaa. Järki kielsi rupeamasta mukaan tuohon muutaman haaveilijan epämääräiseen, naurettavaan yhteenliittymään, jolla ei näyttänyt olevan mitään tarkoitusta, ohjelmaa eikä toimintamahdollisuuksia. Toisaalta kumminkin vaistomainen myötätuntoisuus veti häntä heidän puoleensa. »Sitä mitä he tunsivat, tunsin minäkin: se oli uuden liikkeen kaipausta, liikkeen, joka tahtoi enemmän kuin puolue tämän sanan tavallisessa merkityksessä.» Heitä veti yhteen heidän sisäinen äänensä. »Minä luin nopeasti läpi heidän konekirjoitetut ohjelmalauseensa ja näin niistä enemmän hakemista kuin tietoa. Moni seikka oli hämärä ja epäselvä, paljon puuttui.»

Hän ajatteli edelleen. Hän halusi mukaan poliittiseen toimintaan. Vanhojen puolueitten puitteissa se kumminkin oli mahdotonta. Hän oli aikonut itse oman puolueen perustamista. Mutta tässähän oli liike, joka ei ollut vielä kaavamaistunut ja kivettynyt; se oli vielä tarpeeksi epämääräinen ja pieni, niin että siihen saattoi painaa oman leimansa ja sellaisen luonteen kuin halusi. Sen jäsenissä ilmeni paljon hyvää tahtoa ja vilpitöntä uskoa Saksan kansalliseen ylösnousemukseen ja tulevaisuuteen.

Kahden päivän kiihkeän ajattelun jälkeen Hitler päätti yhtyä jäseneksi lopullisesti ja sai numeron 7. »Se oli elämäni tärkein päätös.»

Kun nyt, neljäntoista vuoden takaa tarkastelee näitä tapahtumia seitsemän miehen pienessä piirissä, voi todellakin yhtyä Hitlerin sanoihin. Pakostakin muistuu mieleen Raamatun kertomus sinapinsiemenestä, josta kasvoi suuri puu.

ALKU AINA HANKALA

»Liikkeemme alkuaikana me emme kärsineet mistään niin paljon kuin nimiemme merkityksettömyydestä, tuntemattomuudesta — —. Vaikeinta tänä aikana, jolloin usein vain kuusi, seitsemän ja kahdeksan miestä kokoontui kuuntelemaan puhujaa, oli herättää ja ylläpitää tässä hyvin pienessä piirissä uskoa liikkeen valtavaan tulevaisuuteen.

Ajateltakoon, että kuusi tai seitsemän miestä, pelkkiä nimettömiä köyhiä poloisia, liittyy yhteen tarkoituksenaan muodostaa liike, jolle kerran pitäisi onnistua sen, missä valtavat, suuret joukkopuolueet tähän asti ovat epäonnistuneet, nimittäin Saksan valtakunnan jälleensynnyttämisessä suurempaan voimaan ja kauneuteen. Jos meidän kimppuumme olisi käyty, jos meille olisi edes naurettu, olisimme me olleet onnellisia kummassakin tapauksessa. Sillä ahdistavinta oli vain täydellinen huomiotta jääminen, joka silloin oli meidän osamme ja mistä minä eniten silloin kärsin.»

Nämä ovat kieltämättä kunnianhimoisen propagandistin sanoja, miehen, joka asiansa puolesta tahtoisi taistella poliittisessa elämässä, mutta jolta ponnahduslauta puuttuu siihen kokonaan. Tuollainen Jukolan veljesten seura ei aluksi tarjonnut mitään

mahdollisuuksia. Täytyi sananmukaisesti hieroa kahta tyhjää kämmentä vastakkain puhaltaakseen niistä esille suuria tosiasioita. Arvosteltakoon Saksan nykyistä johtajaa aatteittensa puolesta miten tahansa, vastustajienkin täytyy joka tapauksessa myöntää hänen harvinaisen voimakas taistelijakestävyytensä ja -uskonsa. Ja tuollainen fanaattinen usko kykenee joskus siirtämään vuoriakin.

Ensi viikkojen »puoluetyö» tässä seitsemän miehen piirissä vaikutti Hitleriin kieltämättä lamauttavasti. Käytännöllisesti katsoen ei todella ollut vielä mitään olemassa. Seitsenpäinen puoluehallitus muodosti samalla järjestön koko rungon ja suuren massan! Toiminta näkyi samalla liukuvan samanlaiseen »yhdistystekniikkaan» kuin muissakin samankaltaisissa tapauksissa. Kumminkin poikkeuksellisissa oloissa, taisteltaessa toistaiseksi tyhjin käsin kylläkin hyvän, mutta aivan järjestymättömän ja muotoilemattoman aatteen puolesta täytyi pakosta vedota nykyaikaisen reklaamin paukkukeinoihin. Jollei niihin kyetty turvautumaan, oli kaikki turhaa. Liike, joka ei kykenisi hankkimaan minkäänlaista huomiota — milteipä sama, minkälaista, toistaiseksi — olisi tuomittu.

Tältä perustalta Hitler lähti kehitellessään ajatuksiaan puolueen toiminnasta. Se jatkui kotvan aikaa entisiä linjoja. Joka keskiviikko pidettiin ns. valiokuntaistunto jossakin müncheniläisessä kahvilassa ja kerran viikossa sitä paitsi keskusteluilta. Tulos oli lamauttava. Osanotto ei kasvanut juuri nimeksikään. Kukaan ei Münchenissä tuntenut tätä merkillistä puoluemuodostumaa — itse jäsenten ja heidän tuttaviensa harvalukuista piiriä lukuunottamatta.

Kärsivällisyyttä ei kuitenkaan menetetty, vaan jatkettiin sitkeästi yritystä. Tuon pienen piirin miehet olivat innostuneita asiaansa. Uskottiin tulevaisuuteen, jonka puolesta ei toistaiseksi puhunut mikään tosiasia. Uskottiin ja yritettiin. Voimat jännitettiin äärimmilleen.

Joka kuukausi koetettiin sitten aina kahden viikon kuluttua järjestää jonkinlainen kokousilta. Puolueella ei ollut rahaa, sen jäsenet olivat kaikki tyhjätaskuja. Ei voitu kustantaa lentolehtisiä, ohjelmajulistuksia eikä ilmoituksia kokouksista sanomalehtiin. Hyvä, kun saattoi hoitaa jotenkuten vähäisen kirjeenvaihdon. Sen vuoksi koetettiinkin uusia jäseniä värvätä toisin keinoin. Kutsut kokouksiin kirjoitettiin koneella tai käsin ja jäsenet itse hoitivat niitten jakelun tuttaville.

Menestys näytti todella surkealta tai ainakin kasvu oli kovin hidas. Uteliaisuus sentään houkutteli aina muutamia lisää ja kuulijoita merkittiin kokous kokoukselta: 11—13—17—23— ja jo 34.

Tämä tulos ei tietystikään millään tavoin vastannut ponnistuksia. Hitler itsekin saattoi kantaa kutsuja johonkin kokoukseen jopa 80, mutta kun hetki koitti, olivat entiset seitsemän miestä taas omassa piirissään.

Tässä suppeassa seurassa toimitetuin rahankeräyksin peitettiin tuon vaatimattoman »puoluetoiminnan» kustannukset, joita totisesti ei voinut olla paljon. Uskaltauduttiinpa lopuksi väljemmille vesillekin. Julkaistiin »Münchener Beobachterissa» pieni ilmoitus. Toiveet oli asetettu jo hieman korkeammalla. Vuokrattiin Münchner Hofbräuhauskelleristä sali, johon sopi noin 130 ihmistä. Hitler itse tunnustaa, että laskelma tuntui hänestäkin uskalletulta. — Mutta menestys ylitti toiveet.

Jännittyneinä pienen seuran jäsenet odottelivat tuona iltana, saapuisiko kuulijoita. Niitä alkoi todellakin tulla — yksitellen, muutama yhdessäkin. Klo 7 aikaan oli jo 114 ihmistä koolla ja tilaisuus voitiin alkaa toivehikkaasti.

Tämä kokous oli merkittävä vielä siinäkin suhteessa, että Hitler ensi kerran sai sananvuoron omaa piiriä laajemmassa tilaisuudessa. Puolueen »valtakunnanjohtaja» Harrer oli saanut Hitlerin puhujalahjoista hyvin epäilevät käsitykset ja vastusti viimeiseen saakka. Lopuksi hän kumminkin myöntyi ja Hitlerille annettiin toinen vuoro, erään müncheniläisen professorin jälkeen.

Hitler selvitteli ensi kerran elämässään ajatuksiaan näin suurelle kuulijakunnalle. »Minä puhuin kolmekymmentä minuuttia, ja mitä minä varmasti tietämättä vaistomaisesti olin tuntenut, se muuttui nyt todellisuudeksi: minä osasin puhua.» Hänen menestyksensä oli tosiaankin aivan aavistamaton. Kun hän lopetti puheensa, oli sali kuin sähköistetty. Innostus oli niin suuri, että kun tavanmukainen varainkeräys puolueen toiminnan jatkamiseksi toimeenpantiin, tuotti se aivan päätähuimaavan tuloksen: 300 paperimarkkaa. Siten laskettiin perusta pienelle taistelurahastolle, jonka turvin puolue voi painattaa ensimmäiset lentolehtisensä ja ohjelmansa.

Tämä menestys rohkaisi yrittämään laajemmin. Samaan aikaan Hitler oli alkanut tuoda puolueelle uusia voimia: nuoria, reippaita ja isänmaallisesti ajattelevia sotilaita, joitten piirissä hän oli koettanut tehdä puolueen perusajatuksia tunnetuksi. Nämä miehet olivat tottuneet kuriin eivätkä tunteneet sanaa »mah-

doton». Se ei kuulunut kerta kaikkiaan heidän olemukseensa. Tämän voimanlisän tarpeellisuus osoittautuikin jo muutaman viikon kuluttua hyvin selvästi, kun puolueen toiminta alkoi muuttua julkisemmaksi. Oli nimittäin pelättävissä, että sitä mukaa kuin liikkeelle saataisiin toivottua kannatusta, herätettäisiin vastavoimiakin. Elettiin vallankumouksen levotonta mullistusaikaa. »Saksan työväenpuolue» edusti kansallista ajattelutapaa, joka oli aivan vastakkainen vallassa olevalle marxismille. Sosialidemokraatit ja kommunistit hallitsivat silloin Saksan kaikissa osissa katua, he olivat suorastaan monopolisoineet laajan mielenosoituspropagandan. Jos samaa keinoa yritti joku muu kuin he, saattoi olla varma vastarinnasta. Ja luokkatietoisten työläisten johto ei kaihtanut mitään keinoja. Jos jokin liike tahtoi pyrkiä vasemmiston erikoisalueille, kylvää epäuskon siementä marxismia vastaan, oli vastaisku pian odotettavissa. Porvarillisten ulkoilmakokousten pito oli tuona aikana aivan epämääräisen kohtalon huomassa. Jos yritettiin, piti ottaa huomioon suuri vaaranmahdollisuus. Sosialistien ja kommunistien päämajoista lähetettiin liikkeelle joukko lujakätisiä miehiä. He pitivät suurta suuta, aiheuttivat mellakan ja hajoittivat kokouksen kivennapalaisen häätappelun tapaan.

Hitlerin ja hänen tovereittensa pyrkimyksenä oli kumminkin syövyttää »Saksan työväenpuolueen» isänmaallinen aate noihin toisen ja kolmannen internationalen luokkataisteluvoimiin. Suureen massaan ei voinut vaikuttaa lempein teorioin ja ihmisystävällisin puheenparsin. Marxismin räikeä materialismi hylkäsi itse kaikki keveät taistelukeinot. Se nojautui ajatuk-

Hitler Münchenin-aikanaan. Hänen oikealla puolellaan Rosenberg.

seen yksilön alistumisesta diktatuuriin ja raa'an iskuvoiman kehittämisestä. Sitä vastaan voitiin taistella ainoastaan samansukuisin keinoin, yhtä kovin nyrkein.

Hitler laskelmoi, että jos liikkeelle toivottiin menestystä, jouduttaisiin pian taisteluun oikeudesta julkiseen joukkoesiintymiseen. Siinä tapauksessa ei hyödyttänyt olla pedantti, turhantarkka keinoissa. Suurin massoihin voitiin vaikuttaa ainoastaan joukkokeinoin brutaalisti ja karkeasti. Oli siis ennen pitkää ryhdyttävä kamppailuun kokoushuoneiston ja kadun omistuksesta. Kuka tähän kamppailuun asetti paremmat nyrkit ja lujemman yhteistahdon, menestyi varmasti. »Saksan työväenpuolueen» nimi sellaisenaan oli jo taistelutunnus, joka varmasti ennen pitkää herätti vastustajat.

Tässä mielessä Hitler kohta alussa joutui pienen liikkeensä keskuudessa karkean taistelutahdon puoltajaksi. »Saksan työväenpuolueen» muu ydinjoukko, seitsemän miehen seura oli pääasiallisesti hyväluonteista väkeä. He olivat yhdistysmiehiä, joita pelotti mennä kadulle järjestelemään ehkä mellakoita, provosoimaan väkivaltaista vastarintaa. Puheenjohtaja Harrer itse oli pedagogiluonne, joka piti hyvästä porvarillisesta kurista ja rauhasta. Toinen mies, »Münchenin paikallisryhmän puheenjohtaja» — tämä ryhmä oli tietysti samaa kuin puolue ja sen massat, siis pyhä seitsenluku — Drechsler oli vilpitön ja rauhaa rakastava työläinen, jolla ei ollut vallankumouksellista temperamenttia. Seurauksena oli tietysti taistelu, jonka häikäilemättömämpi ja voimakkaampi tahto, Hitler, voitti.

Sotilastovereihinsa nojautuen Hitler vähitellen toteutti häikäilemättömän, julkisuuteen pyrkivän taistelunsa. Lokakuussa 1919 toimeenpantiin Eberlbräukellerissä toinen suurempi joukkokokous. Hitler itse esiintyi puhujana toisten mukana saarnaten 130-päiselle kuulijakunnalleen lähes tunnin. Menestys ylitti edellisen kerran saavutuksen. Käsiteltävänä oli nyt kysymys: Brest Litowskin ja Versaillesin rauhansopimukset, agitatoorisesti kiitollinen aihe. Saksan oli muutama kuukausi aikaisemmin, heinäkuussa 1919, täytynyt allekirjoittaa pakkorauha ja kansa kuohui tavattomasti.

Nyt jo sotilastoverit olivat tarpeelliset. Kokoukseen oli eksynyt häiriöntekijöitäkin. He kiljuivat ja koettivat metelillään estää puheitten pidon. Melu loppui kumminkin lyhyeen. Pieni, yksimielinen ja lujanyrk-

kinen ryhmä kävi työhön — rauhallisena ja kylmänä kuin hyökkäykseen länsirintaman tulilinjoilla. Hetkinen nyrkkitappelua ja sekasortoa. — Kaikki rauhan häiritsijät lennätettiin verissä päin ulos kokoussalista ja ohjelman suoritusta jatkettiin kuin ei mitään olisi tapahtunut.

Kaksi viikkoa myöhemmin samassa salissa pidetyssä kokouksessa oli läsnä jo 170 kuulijaa. Hitler oli valittu propagandan hoitajaksi ja hän huolehtikin siitä itsevaltaisesti ja hyvin. Entiset huoneistot eivät enää hänen mielestään riittäneet. Vuokrattiin »Deutsches Reich»-nimisestä oluttuvasta hieman laajempi sali. Pettymys. Kuulijoita vain 140.

Taas rohkeus alkoi laskea puolueen ytimessä. Jouduttiin kiivaisiin väittelyihin propagandamestarin ja muun johdon kesken oikean taktiikan laadusta. Epäilys yritti murtaa uskon. »Tapahtui kiivaita väittelyitä, joissa minä edustin katsantokantaa, että 700,000 asukkaan kaupungissa ei kannattaisi järjestää ainoastaan joka toinen viikko yhtä, vaan joka viikko kymmenen kokousta, ettei vastoinkäymisten ole sallittava johtaa harhaan, että alettu tie on oikea ja että sitkeästi samaan tapaan iskettäessä menestys ennemmin tai myöhemmin pakostakin tulisi. Ylipäänsä tämä talvi 1919—1920 oli yhtä ainoata taistelua luottamuksen vahvistamiseksi nuoressa liikkeessä ja sen nostamiseksi siihen fanatismiin, joka uskona kykenee siirtämään vuoriakin.»

Hitlerin oletus osoittautui vähitellen oikeaksi. Seuraava joukkokokous antoi jo vähän paremman tuloksen. Kuulijoitten lukumäärä oli jo paisunut yli kahdensadan. Luvut suurenivat: 270, yli 400.

— — —

Täten näytti jo siltä kuin jouduttaisiin hiukan luotettavammalle pohjalle. Hitlerin levoton propagandahenki ei luonnollisestikaan saanut rauhaa. Hän tahtoi takoa taukoamatta. Oli aikaansaatava todellinen joukkokokous. Tämä 30-vuotias, pitkänsolakka ja tumma, kulmikaskasvoinen sotilas, jolla oli jyrkän täsmällinen käytöstapa — Hitler ei ole myöhemminkään suuresti tästä kuvasta muuttunut, kasvot ovat vain vielä kovettuneet ja esiintyminen saanut entistä käskevämmän leiman — tunsi suurta, purkautumaan pyrkivää toimintatarmoa sisimmässään. Oli kerta kaikkiaan ryhdyttävä valloittamaan katua, työtätekevän väestön suuria joukkoja. Oli käytävä pelottavaan taisteluun, jossa pienen puolueen voimat joutuisivat äärimmäisen lujaan koetukseen.

Puolueen vanhemmat jäsenet valiokunnassa, erikoisesti Harrer, pelkäsivät ja kaihtoivat taas jyrkkää ratkaisua. He eivät todellakaan olleet sellaisia taistelijaluonteita kuin Hitler ja hänen rintamatoverinsa. Heidän mielestään liike oli vielä liian nuori ja pieni kyetäkseen niin laajoihin tehtäviin. Ensin olisi pitänyt työskennellä kotvan aikaa hiljaisuudessa, selkkauksia välttäen, kunnes saataisiin maaperää lujitetuksi.

Päällekäyvänä, hyökkäävänä luonteena Hitler tovereineen voitti tämän eri katsomusten köydenvedon lopullisesti. Hän torjui vastustajiensa väitteet jyrkästi, piti varovaisuutta aivan turhantarkkana: »Ihminen, joka tietää asian, näkee vissin vaaran ja myöskin mahdollisuuden sen torjumiseen, on velvoitettu ei työskentelemään »hiljaisuudessa», vaan astumaan aivan julkisesti pahaa vastaan ja sen parantamiseksi. Jollei hän niin tee, on hän velvollisuutensa unohtanut raukka,

joka väistyy syrjään joko raukkamaisuudesta tai laiskuuden ja kyvyttömyyden johdosta.» — Ja vielä jyrkemminkin: »Punainen terrori! Aivan itsestään selvästi punaiset käyttävät terroria, niin pian kuin he huomaavat, että meillä on menestystä joukkojen keskuudessa. Pitäisikö tästä kumminkin olla seurauksena, että me, niinkuin tapahtuu ns. porvarillisissa »kansallisissa» kokouksissa, jänisten tavoin juoksisimme pakoon kaikkiin suuntiin kommunistikourallisen edessä? Tai istuisimmeko kotona kansasta eristyneinä? Ei, »hiljaisella työllä» paksujen seinien ja suljettujen ovien takana ei valloiteta kansaa. Jokainen yksinkertainen agitaattorikin, jolla on rohkeutta työhuoneistossa tai kahvilanpöydällä asettua julkisuuteen vastustajiensa keskelle ja avoimesti esittää katsomuksiaan, aikaansaa enemmän kuin tuhat ns. »hiljaisuuden työmiestä». Terrori murretaan ainoastaan terrorilla. Minä tunnen punaisen siiven mielenlaadun, minä tiedän, ettei vastarinta, taistelu äärimmäisyyteen saakka ainoastaan tee voimakasta vaikutusta vaan myöskin voittaa kannattajia. . .»

Nämä sanat selvittävät Hitlerin karkean ja käytännöllisen ajattelutavan paremmin kuin pitkät metodiset selvittelyt, joita kansallissosialistien taktiikasta on esitetty. Katu on valloitettava, massat hapatettava uudella opilla, terrori asetettava terroria, brutaali voima toista samanlaista vastaan. Hitler vaistosi ajankohdan ja massojen käsittelytavan kieltämättä oikein. Sen hänen liikkeensä menestys osoitti todeksi.

Tämän yksinkertaisen ohjelman mukaisesti Hitler sitten puolueen propagandamestariksi valittuna toteutti suunnitelmiaan. Uusi puolue alkoi vähitellen

yhä voimakkaammin esiintyä julkisuudessa. Haaste vasemmistolle oli annettu.

Yksi seuraus tuosta puolueen menettelytapakiistasta oli samalla ryhmälle sisäisesti: Tappiolle joutunut Harrer erosi puheenjohtajan paikalta ja hänen sijaansa valittiin Drechsler, hänkin vielä rauhan ja maltillisen esiintymisen mies. Hitlerille kumminkin tuo vaihdos merkitsi jo vapaampia käsiä.

Hän ryhtyi nyt valmistelemaan ensimmäistä suurta julkista joukkoesiintymistä, jonka päiväksi määrättiin helmikuun 24. päivä 1920.

PUOLUEEN OHJELMA VAHVISTETAAN

Hitler työskenteli omalla toimialallaan diktatoorisesti jo näinä aikoina. Hän itse henkilökohtaisesti hoiteli suuren kokouksen valmisteluja, tarkasti kaikki huolellisesti, valvoi jokaista yksityiskohtaa. Puolueen pieni, vielä epämääräinen ja puutteellinen koneisto sai nyt hyvää harjoitusta. Kaikki keskitettiin nopeita toimia, pikaisia ratkaisuja varten. Työhön oli käytävä viivyttelemättä, arkailematta, jos tahtoi olla varma menestyksestä. Reklaamia hoidettiin aivan uusien menettelytapojen mukaisesti. Monien päänvaivojen jälkeen oli vähän aikaisemmin tehty lopullinen päätös puolueen nimestä ja väreistäkin. Hitlerin ehdotuksesta muuttui »Saksan Työväenpuolue» »Kansallissosialistiseksi Saksan Työväenpuolueeksi», jolla nimellä Hitlerin liike siitä lähtien on ollut tunnettu. Tämä nimi on propagandan kannalta kieltämättä hyvin valittu, vaikka siihen liittyy erinäisiä vaaroja, kuten puolueen koko ohjelmarakenteeseen. Se on kummallinen synteesi kansallisesta ajattelutavasta ja sosialismista. Kuten tuonnempana saamme nähdä, sisältyy puolueen ajattelutapaan ja ohjelmaan huomattava annos Federin ja muitten — myöskin Hitlerin omia

tai hänen muilta omaksumia — sosialistisia tunnuksia, jotka on soviteltu milteipä pikkuporvarilliseen kansalliseen kehykseen. Tarkoituksena oli saada mukaan kansallisesti ajattelevaa sekä keskiluokkaa että työväestöä ja hankkia marxistisesta leiristä lisää käännytettäviä. Ohjelma radikalisoitui täten pakostakin ja myöskin puolueen kannattajamassoissa on alun pitäen ilmennyt liikkeelle myöhemmin leiman antava kansallisen, puhtaan porvarillisen ja sosialistisen ajattelun dualismi. On sanottu, että Hitlerin liikkeessä on kaksi siipeä, jotensakin yhtä vahvat molemmat — nykyisin sosialistisen ajattelun kannalla oleva ehkä vielä vahvempi kuin puhtaasti porvarillinen. Oikea siipi asettaa pääpainon yhdysosalle »kansallis»-, kuuluu pääasiallisesti keskiluokkaan ja on aikaisemmin muodostanut muitten porvarillisten puolueitten sekä kansallisten järjestöjen aineksen. Tämä siipi tahtoo sosialisiin uudistuksiin suhtautua maltillisesti ja torjuu ajatuksen sosialistisista talous- ja muista kokeiluista. Toisen siiven rekryytit taas ovat osaksi radikalisoituneen, aikaisemman taloussysteemin suhteen pettyneen ja puutteeseen joutuneen keskiluokan, mutta erikoisesti työväenluokan jäseniä. Tämä aines, johon on luettava myöskin marxistisesta leiristä raja-aidan toiselle puolelle siirtyneet suunnattomat joukot, korostaa erityisesti tunnusta »-sosialistinen» ja on valmis menemään sosialististen teorioitten käytäntöön sovittamisessakin pitkälle. Hitlerin liikkeen ankarasta keskityksestä ja kurista sekä rautaisesta järjestörakenteesta huolimatta on täten usein aiheutunut ristiriitoja, jotka ovat uhanneet koko liikkeen eheyttäkin.

Hakaristilipun punaista pohjaväriä on usein ihme-

telty ja pidetty erikoisesti puolueen sosialistisuuden tunnuksena. On lähdetty ajatuspohjalta, että oikeastaanhan kysymyksessä on vain muunnettu marxilaisuus, jota koetetaan sovittaa kansalliseen kaavaan. Tämän esityksen tarkoituksena ei ole puuttua syvemmälti puolueen teorioihin, vaan ainoastaan lopuksi esittää jonkinlainen kuva niitten käytäntöön sovittamisesta ja luonteesta siinä valossa kuin ne nyt kansallissosialistisen hallituksen reformitoimenpiteissä ilmenevät. Kumminkin täytyy myöntää, etteivät nuo arvostelijat ole aivan väärässä. Osaksi on väri itse puolueen sosialistisen leiman näkyvä tunnus. Samalla kumminkin oli alusta pitäen hyvin voimakkaana tekijänä valinnassa suorastaan Hitlerin puoluetaktillinen propagandalaskelma. Punainen on marxismin oma väri. Sillä oli reklaamiarvoa hyvin paljon, se oli ajateltu »iskuksi vasten marxismin kasvoja». Se pakostakin ärsytti vastustajia, herätti huomiota ja oli omiaan vetämään mielenkiintoa eri leireissä liikettä kohtaan. Ja tarkoituksenahan oli ensi sijassa reklaami, huomio, vieläpä oli miltei samantekevää, missä mielessä huomiota liikkeeseen kohdistettiin.

Vähän myöhemmin, kesällä 1920 esiintyi ensi kerran julkisuudessa hakaristilippu lopullisessa muodossaan. Se, samoin kuin liikkeen organisatio ja tunnukset yleensä, on Hitlerin omaa käsialaa. Häntä taiteilijaluonteena on aina suuresti viehättänyt koristeellisuus. Hän tiesi myöskin, millainen vaikutus tuolla kaikella oli joukkoihin. Siksi hän aivan erikoisella huolella kävikin tähän tehtävään käsiksi. Hitler oli liikkeen nimessä tahtonut alleviivata sen poliittista, puolueluonnetta. Kysymyksessä ei ollut mikään epämääräinen

kansanliike, vaan poliittiseen taisteluun osallistuva puolue, jolla oli selvä ohjelmansa ja päämääränsä. Puolue tarvitsi myöskin symboolinsa, jotka liittäisivät sen jäseniä ulkonaisestikin yhteen saman ajatuksen ja ohjelman tunnustajina.

Tätä kysymystä on runsaassa kansallissosialistisessa kirjallisuudessa pohdittu paljon ja perusteltu monella tavoin. Arvovaltaisimpina täytyy luonnollisesti pitää koko ajatusten ja suunnitelmien isän, Hitlerin omia mielipiteitä. Hän kertoo eräästä sosialistien suuresta mielenosoituksesta, jonka näkijäksi hän Berlinissä heti sodan jälkeen joutui. Lustgartenin täytti marxististen taistelusymboolien meri: punaisia lippuja, käsivarsinauhoja, kukkia kaikkialla. Jo ulkonaisena vaikutuskeinona valtava kokonaisuus. »Minä saatoin itse tuntea ja ymmärtää, miten helposti tavallinen kansan mies joutuu sellaisen suurenmoisesti vaikuttavan näytelmän lumoihin.»

Hitler ei tahtonut myöskään tunnustautua vanhan eikä uuden valtakunnan väreihin ja lippumuotoihin. Hänen liikkeensä tähtäsi pitemmälle, koko kansan uudestisynnyttämiseen uusien tunnuksien alaisena. Siksi oli aivan ulkonaisestikin asetettava tilalle jotakin muuta. Mustapunakeltainen oli hänen vihaamansa Weimarin tasavallan tunnusväriyhdistelmä. Vanhan valtakunnan musta-valko-punainen oli taasen ns. kansallisen porvarillisen oikeiston lippu. Kun hakaristilippu lopuksi syntyi, sisälsi se kyllä nämä vanhan Saksan värit, mutta aivan uutena yhdistelmänä. Lipun valtaväri oli ennenmainittu heleä punainen, sen keskellä suuri valkoinen, miltei lipun reunoihin ulottuva

ympyrä ja tässä musta hakaristi, svastika, kaiken salatietouden ikivanha tunnus.

Hitler innostuu lipun ensi vaikutusta kuvaamaan lennokkain sanoin: »Se sopi oivallisesti meidän nuoreen liikkeeseemme. Niinkuin se itse oli nuori ja uusi, niin oli lippukin. Kukaan ihminen ei ollut sitä aikaisemmin koskaan nähnyt; se vaikutti tulisoihdun tavoin. Me itse tunsimme miltei lapsellista iloa, kun muuan uskollinen puoluetoveritar oli laatinut ensi luonnoksen valmiiksi ja ommellut lipun. — Ja symbooli se oli todellakin. Ei ainoastaan siksi, että noitten ainoitten, meidän kaikkien kiihkeästi rakastamien värien kautta, jotka kerran olivat Saksan kansalle tuottaneet niin suurta kunniaa, todistautuu meidän kunnioituksemme menneisyyttä kohtaan, vaan se myöskin parhaiten ruumiillisti meidän liikkeemme tahdon. Kansallisina sosialisteina me näemme lipussamme liikkeemme ohjelman. Punaisessa me näemme liikkeemme sosialisen ajatuksen, valkoisessa nationalistisen, hakaristissä taistelutehtävän arjalaisen ihmisen ja samalla hänen kanssaan luovan työn ajatuksen voiton hyväksi, työn, joka itse ikuisesti on ollut antisemiittinen ja pysyy sellaisena.»

Hitlerin ja hänen liikkeensä rakkaus symboliikkaan on hyvin voimakas.

— — —

Punainen lippu taistelumerkkinä varustauduttiin suureen joukkokokoukseen, kovaan voimainponnistukseen. Kaikkialla katujen kulmissa, varsinkin Münchenin työväenkortteleissa riippui suuria tulipunaisia julisteita uuden liikkeen reklaamina. Samaan aikaan oli myöskin viimeistelty puolueen ohjelma,

joka aiottiin kokouksessa esittää hyväksyttäväksi. Kaikki oli valmista.

Kun Hitler vähän ennen kokouksen alkua astui Münchenin Hofbräuhausin suureen juhlasaliin, oli hänen sydämensä hypähtää kurkkuun. Hän oli elänyt jännityksessä: Tuleeko väkeä? Saapuuko kuulijoita? Kokouksen piti alkaa klo 1/2 8, mutta jo neljännestunti aikaisemmin oli sali miltei viimeistä sijaa myöten täysi. Kuulijakunta näytti nyt suorastaan valtavalta. Lähes 2,000 ihmistä oli läsnä. Ja mikä kaikkein parasta. Saapuvilla olivat nekin, joille haaste oli osoitettu. Kommunistit ja riippumattomat sosialistit näyttivät miehittäneen yli puolet salia. He aikoivat ilmeisesti tehdä koko tilaisuudesta nopean lopun vanhojen metelireseptien mukaan. Siinä he kumminkin erehtyivät täydellisesti.

Hitler nousi puhujalavalle ensimmäisen esiintyjän lopetettua. Hänen tehtävänään oli nyt itse ohjelman esittäminen. Hän alkoi puhua lujalla, yli salin kantautuvalla äänellä ja voimakkain, agitatoorisin elein, tapansa mukaisesti. Salissa puhkesi meteli. Marxismin miehet turvautuivat vanhaan taktiikkaansa. Sateli välihuudahduksia, koetettiin meluamalla tehdä puhujan esiintyminen mahdottomaksi. Kokouksen järjestäjillä oli kumminkin tepsivä keino varalla.

Hitlerin sotilastoverit astuivat nyt työhönsä suljettuna ryhmänä. Kansallissosialistisen liikkeen taistelujärjestöjen SA:n ja SS:n edeltäjillä, salinsuojamiehillä oli nyt taas tilaisuus esiintymiseen. Syntyi kiivaita yhteenottoja, mutta lujakouraiset sotilaat iskivät armottomasti. Rauhanhäiritsijäin vastustelu ei auttanut. Heidät masennettiin kädenkäänteessä ja

pahimmat kirkujat paiskattiin verissä päin ulos. Hitler jatkoi puhettaan.

Puoli tuntia kului. Huuto ja kiljunta heikkeni ja jo alkoi kuulua suosionhuutojakin. Ne tihenivät, vaiensivat metelin ja innostus kasvoi. Kun puhuja lopuksi luki kuulijoilleen Saksan kansallissosialistisen työväenpuolueen ohjelman kohta kohdalta, kasvoi riemu yhä. Rauhallisella, voimakkaalla äänellä hän esitti ohjelman ydinajatukset ja pyysi läsnäolijoita lopuksi lausumaan mielipiteensä. Suosionosoituksista ei tahtonut tulla loppua.

Nyt otettiin ohjelma vielä kerran yksityiskohtaisesti esille, luettiin pykälä pykälältä ja hyväksyttiin. Voitto oli täydellinen. Kun Hitler lähes neljän tunnin kuluttua poistui salista, saattoi hän olla tyytyväinen tulokseen.

JOHTAJA, PUOLUE JA OHJELMA

Miljoonainen väkijoukko lainehti Tempelhofin kentän laiteilla laajoina, epämääräisinä massoina kuin merivirrat ulapoilla. Schupojen, suojeluspoliisien ja ruskeapukuisten SA-miesten rivistöt tuskin kykenivät pitämään laumoja aisoissa rautaisesta kurista huolimatta. Horst Wessel-laulun ainaisen, voimakkaan tahdin katkaisi silloin tällöin soittokunnan sävel: Alte Kameraden nostatti marssivien jalkoja keveästi kuin preussilaisten kaartinrykmenttien paraatissa muinoin. Taas kulkueet katkesivat ja toinen virta purkautui poikki edellisen kulkusuunnan. Koneisto toimi sittenkin moitteettomasti valtavasta ihmismerestä huolimatta.

SA-joukkojen rivistöt suoristuvat, ruskea rintama oikenee, ryhdistyy ja jäykkenee. Väkijoukkojen liikehtiminen lakkaa, melu massassa hiljenee. Aivan kuin itsestään syntyy järjestyspoliisin viittauksesta rannattomina lainehtiviin joukkoihin avoin uoma kunniakujan tapaan. Kuiskataan: »Der Führer kommt!» — Johtaja itse saapuu.

»Der Führer» tai »Unser Führer» on ollut Hitlerin lempi- ja miksei myöskin käytännön laillistama erikoisnimi jo vuosikausia. Samoin kuin Mussolinia Italiassa

nimitetään pääasiallisesti vain »Il Duceksi», »Johtajaksi», tunnetaan Saksan kansallissosialismin luoja tällä vastaavalla nimityksellä. Analogia, rinnastus, on niin ilmeinen, ettei voi olla sitä tekemättä. Ja tottahan onkin, että Saksan kansallissosialismi on lainannut Italian heimolaisliikkeestä hyvin paljon sekä teoriaa että käytäntöä.

Mussolinin liike on syntyvaiheiltaan jokseenkin samanaikainen kuin Hitlerinkin, mutta säästyi neljätoistavuotiselta valtataistelulta. Jo kolmen vuoden kuluttua fascismin ensimmäisestä voimakkaasta esiintymisestä julkisuudessa, syksyllä 1922 tapahtui kuuluisa marssi Roomaan ja valta siirtyi mustapaitojen käsiin. Heidän nousunsa oli lumivyörymäinen ja perustui yhtäläisiin taistelukeinoihin kuin Hitlerin liikkeenkin. Samantapaista sosialistista väritystä ohjelmassa kuin kansallissosialisteillakin — vaikka tuntuvasti lievempänä, sama tekniikka taistelussa sosialismia ja kommunismia vastaan, sama demagogia, pyrkimys joukkojen ja kadun valloittamiseksi, sama teoria massojen käännyttämisestä isänmaalliseen ajatustapaan. Ja vielä pitemmällekin. Molemmilla on sama itsevaltias johtajaperiaate, persoonallisuuden korostus ja puolueen keskitetty rautaiseen kuriin perustuva organisatio. Molemmat pyrkivät valtioihanteessaan tuhoamaan parlamentaarisen ajan puolue-elämän ja asettamaan tilalle talouseturyhmitykseen perustuvan korporatiivisen »ammattikuntavaltion». Molemmat rakentavat valtion holhousta yksityisen kansalaisen yläpuolelle, rajoittavat demokraattisen ajan kansalaisvapauksia, omaksuvat suvaitsemattomuuden ja vastustajan säälimättömän murskaamisen ojennusnuorak-

seen. Molemmilla on lopullisena tunnuksena: Valtio ja kansa ensin, yksityinen vasta sitten viime kädessä. Sekä mustapaitojen että ruskeapukuisten maailmankatsomuksessa ei hyväksytä yksityisen mielivaltaa. Kuri kaikessa, järjestys ehdoton, olemassa on vain yksi liike ja yksi valtiota kannattava voima: fascismi ja kansallissosialismi. Mussolinin carta di lavoroa ei kansallissosialisteilla vielä ole, mutta heidän suunnittelemansa yleinen työpakko menee vielä pitemmälle. Molemmat tahtovat alistaa talouselämänkin ehdottomasti valtion holhoukseen, vaikka kansallissosialistien ajatukset siinäkin ulottuvat tuntuvasti kauemmaksi kuin Italian fascismin johtajan.

Näitä rinnastuksia voisi jatkaa hyvin pitkälle ja todeta täytyy, että Münchenin Ruskean talon asukkaat, Hitlerin liikkeen miehet ovat käyneet hakemassa oppia etupäässä Alppien eteläpuolelta. Heitä ei silti voi syyttää mistään harkitsemattomasta jäljittelystä, vaikka lainat ovatkin usein aika rohkeita. Kehitys Italiassa ja Saksassa tarjosi samankaltaisten keinojen ja muotojen käytölle siinä määrin yhdenmukaiset olosuhteet, että lainat ovat vähin muutoksin sopeutuneet toisaalle ja menestyneet hyvin. Kansallissosialismissa on paljon sellaistakin — kuten lukijani tuonnempana saavat nähdä — jota ei Italian fascismissa esiinny tai ei ainakaan korosteta. Hitlerin antisemitismi, oppi arjalaisesta rodusta ja useat muutkin opinkappaleet ovat sellaisia, ettei niille Italiassa ollut erikoisesti käytännöllisen kokemuksen ja tarpeen luomaa jalansijaa. Siksi maailma yleensä voi hymyillä vallankumousaikojen kehityskulun monille omituisille ilmiöille, joitten verisen todellista tunnepohjaa ulkopuolinen ei käsitä.

Münchenin Ruskea talo. Kansallissosialistien päämaja vuodesta 1931.

Hitlerin liike alkoi kasvaa oikeastaan sattumasta, jolle määrätyissä yksilöissä oli luotu vahva sielullinen pohja ja joukoissa tartuntamahdollisuus. Tämän vallankumouksellisen kehityksen — vallankumoustahan Hitlerin liike samoin kuin Mussolinin fascismikin on

ollut sanan täydessä merkityksessä — edellytykset olivat kaikki olemassa. Ansio noitten mahdollisuuksien hyväksikäytöstä tulee sitten liikettä ohjaavalle järjelle ja tahdolle, ennen kaikkea tahdolle. Hitler on dynaamisen voiman ja tahdon mies — sen täydellisemmin tuskin voidaan lyhyesti hänen luonneperustaansa määritellä.

Lukija on nähnyt hänen persoonallisuutensa kasvavan ristiriitaisena ja ulkonaisista olosuhteista riippuen. Kumminkaan ei voida kieltää tältä väkevältä taiteilijasielulta laajoja, suoria suuntaviivoja. Hänen luonteessaan esiintyy taiteilijaolemuksen rehevyyteen ja vissiin oikullisuuteen yhtyneenä hyvin voimakas arkkitehtoonisuus, mikä kuvastuu hänen organisatiokyvyssään ja sotilaallisessa suoraviivaisuudessaan. Hän on reklaamimestari, herkkä koristeellisuuden vaistoaja ja ystävä, mutta hänellä on kieltämättä erinomainen synteesikyky. Hän vaistoaa joukkojen sielunliikkeet, niitten karkeat ja matalatkin ominaisuudet ja perustaa taistelutekniikkansa niitten varaan, mutta yhtä hyvin hän oivaltaa joukkojen herkkyyden ja jalouden. Siten hän rakentaa systeeminsä lopuksi kuuliaisuustunteeseen, vapaaehtoiseen alistumiseen ja luottamukseen, johon joukot ovat alttiit voimakkaasti sieluun meneviä ideoita edustavaa, tarpeeksi kovakätistä ja vastuuntuntoista johtajaa kohtaan.

En luule, että täydellistä karakteristiikkaa Saksan kansallissosialistien johtajan persoonallisuudesta vielä kukaan kykenee esittämään. Hitler on nimittäin alati kehityskykyinen luonne, jonka vaikein työ- ja koetusaika on edessä. Lukijan täytyy suuressa määrin luottaa itseensä, luoda kuva niitten viitteitten mukaan,

joita Hitlerin toiminta ja hänen kehitysvaiheensa antavat. Muutama seikka lisättäköön kumminkin vielä kuvaan, jotta se muuttuisi hieman elävämmäksi. Hitler on vähäväkisen kansan lapsi, elämässään täydellisen yksinkertainen ja pidättyvä. Hän ei käytä alkoholia, ei tupakkaa ei liioin muitakaan nautintoaineita, vieläpä on vegetariaani Hän suhtautuu naismaailmaan epäluuloisesti ja pidättyvästi. Viimemainitussa suhteessa samoin kuin eräissä muissakin luonne- ja ulkonaisissa piirteissään hän muistuttaa uuden Turkin diktaattoria, sudenkasvoista Mustafa Kemalia. Hänen käytöksensä on sotilaallisen ryhdikästä ja täsmällistä ja hän kieltämättä kykenee hallitsemaan itsensä. Hän ei ole erikoisen huumorintajuinen, mutta kovan, ehdottoman vakaumuksen ihminen, joka luottaa itseensä ja asiaansa. Ja hän kykenee esiintymään joukkojen edessä. Hänen puhujataitonsa on parasta, mitä nykyajan Saksa voi tarjota. Hyvin voimakkaassa elehtimisessä, kaikkien ulkonaisten retooristen keinojen käytössä, määrätyssä asioitten karkeassa yleistyksessä ja pyrkimyksessä äärimmäisen yksinkertaistettuihin iskulauseisiin ja -tunnuksiin on hänellä kyllä kieltämättä demagogian sivumakua vahvasti. Se on kumminkin välttämätöntä. Joukkoja ei voita puolelleen ja asialleen mies, joka asiallisen tyynesti, akateemisen kuivasti selvittelee ja jäsentelee vaikeita teemoja. Massaan ei tehota suinkaan pelkällä järkeilevällä viisaudella, vaan kovilla, yksinkertaisilla iskuilla, jotka ajatussisällöltään useinkin pakosta muodostuvat pinnallisiksi, laajoiksi ennentunnettujen tosiasioitten yleistyksiksi. Tämä on syytä pitää mielessä kansallissosialistisen liikkeen menestystä ajateltaessa, sillä se muodostaa suorastaan yleisen taktiikan, puhu-

tun sanan karkean tykistön, jolla vastustajan asemat on vähitellen jauhettu tomuksi. Saman taktiikan ovat omaksuneet kaikki muutkin Hitlerin koulun miehet, joista erikoisesti tri Goebbels, Hitlerin hallituksen nykyinen propaganda- ja valistusministeri, on kehittänyt iskulausetaiteen vieläkin pitemmälle ja terävämmäksi kuin Hitler itse.

Hitler on vakaumuksen ja vakaumuksellisen propagandan mies. Propaganda, erikoisesti puhutun sanan propaganda on hänen mieliaseensa, jolla hän on suurimmat voittonsa saavuttanut. Hän suorastaan halveksii hiukan kirjoitetun sanan tehoa, joka ei hänen mielestään ulotu tarpeeksi syvälle joukkoihin. Siinä hän kyllä ainakin osaksi on oikeassa. Hän on ottanut esimerkkiä vastustajistaan sosialisteista ja kommunisteista, jotka aikoinaan valloittivat laumansa nimenomaan realistisella, karkeatyylisellä luokkataistelun ja proletariaatin yhteisetujen puheella. Tästä syystä sanomalehdistön osuus kansallissosialismin voittokulussa on ehdottomasti ollut suhteellisesti pienempi kuin muitten puolueitten toiminnassa. Eikä lehdistön taso vieläkään ole niin korkea kuin Saksan sanomalehdistön parhaimmiston. Se on kyllä puolueen voimistuessa suuressa määrin parantunut ja hyviä voimia on vähitellen kiinnitetty toimituksiin, mutta sittenkin näkee paljon sellaista, jota pohjoismaiseen journalistiikkaan, sen muotoihin ja suorituskykyyn perehtynyt sanomalehtimies katsoo hieman ihmetellen.

Propaganda on ollut Hitlerin ase ja sisäisessä taistelussaan hän on osannut käyttää sitä mestarillisesti. Hän on ollut puolueen propagandan kehittäjä ja korkein johtaja alun pitäen ja omistaa sille suurta huo-

miota vielä nytkin. Voipa sanoa, että kansallissosialistisen liikkeen propagandakeinot on kehitetty Saksan olot ja kansan sekä poikkeusajan psykologiset edellytykset huomioon ottaen aivan harvinaisen korkealle. Ainoastaan Moskovan propagandamestarit voivat siinä kilpailla Hitlerin miesten kanssa. He hallitsevat sen kaikkia muotoja suorastaan ihailtavalla varmuudella. Tämä pitää paikkansa sisäiseen propagandaan nähden. Mitä taas tulee Saksan suhteeseen ulospäin, mielialan muokkaamiseen maailmassa — siinä on kansallissosialismilla vielä paljon opittavaa.

Hitlerin synnynnäiset propagandalahjat antoivat hänelle mahdollisuuden jo varhaisempana kehityskautena, Wienin aikana, tärkeitten huomioitten tekoon marxistisesta, kieltämättä tehokkaasta reklaami- ja agitatiosysteemistä. Hänen olemukselleen kuvaavana seikkana kannattaa lisäksi mainita, että hänen muistelmiensa verrattomasti painavin ja tärkein osa maailmansodan ajoilta koskettelee vihollisen ja saksalaisen propagandan laatua ja luonnetta. Hän arvioi siinä kaiken hyvin terävästi ja useimmiten paikalleen osuvasti. Hän selvittelee propagandan psykologista puolta tavalla, joka ansaitsee tutustumista tämän alan ammattimiestenkin kannalta. Sellainenhan hän sitä paitsi itsekin on ollut, vieläpä kieltämättä taitavimpia, mitä nykymaailma tuntee. Hän vaatii propagandan kaikilta lajeilta keskitystä, iskevää yleistystä, mikä tekee sen massoille käsitettäväksi ja helppotajuiseksi. Hän pitää kiinni vaatimuksesta, että taidekeinojen täytyy sopeutua päämäärän palvelukseen; propaganda ei saa taiteenakaan olla olemassa itsensä vuoksi, vaan lopullisen tarkoituksen täyttäjänä, välikappa-

leena. Kaiken propagandan, käytettiinpä mitä sen teknillistä keinoa tahansa — puhuttua tai kirjoitettua sanaa, julisteita, lippuja jne. — täytyy löytää massojen sielu, vaistota joukkojen ajattelutapa ja siten ikäänkuin pujahtaa huomaamatta tietoisuuteen. Tämä ei voi tapahtua yhtäkkiä. Tosin hyvin keskitetyllä, laajalla ja kaikkia keinoja käyttävällä hyökkäyksellä voidaan myöskin saavuttaa hyviä tuloksia, ja kansallissosialistien propagandataistelu onkin monesti — jo varojen niukkuudenkin takia — ollut juuri tällaista. Mutta ennen kaikkea on säilytettävä kestävä jatkuvaisuus. On taottava joukkojen päähän kuin höyryvasaralla samoja tunnuksia, yksinkertaisia iskulauseita, väitteitä ja totuuksia, kunnes ne syöpyvät mieliin lähtemättömästi.

Joukkosuggestion luomisessa tällaisella, tehokkaasti ja varmavaistoisesti ohjatulla propaganda-aseella on kieltämättä aivan ensisijainen merkitys. Sen on Hitler monesti todistanut oikeaksi. Mutta tällaisen koneiston käytteleminen tietää myöskin itse liikkeessä ehdotonta keskitystä, johdon arvovaltaa ja massojen alistamista kovaan kuriin. Vasta sitten voidaan propagandan voittamista järjestymättömistä joukoista luoda taisteluase lopullisen päämäärän saavuttamista, vallan tempaamista varten. Samoin kuin Venäjän kommunistipuolue ja Italian fascismi, rakentuu kansallissosialismi ehdottomaan johtaja-arvovaltaan. Siinä suhteessa se merkitsi uutta ilmiötä Saksan puolue-elämässä. Parlamentaarisen systeemin puolueitten rakennehan on harvoin tiivis. Niillä on kyllä, kun ne ovat ehtineet kehittyä pitemmälle, jonkinlainen keskuselimistö, mutta sen toiminta muodostuu usein tehottomaksi. Virka-

valtaisuus, tahdon hajanaisuus ja kurin puute ovat niille säännöllisesti ominaisia. Periaate, että johtajat ovat vastuussa joukoilleen, siis vastuun suunta alhaalta ylöspäin, ehkäisee keskitettyä työtä. Tämän kaiken poistamiseksi Hitler suunnitteli puolueensa rakenteen aivan toisenlaiseksi. On muuten merkille pantavaa, että tämä keskitetty organisatio on peräisin ajalta, jolloin se vielä tuskin oli vierasta, Alppien eteläpuolista lainaa. Se perustui yksinkertaisesti Hitlerin omaan sotilaalliseen luonteeseen ja katsomuksiin, vaikka tietysti tutustuminen sosialististen ja kommunististen puolueitten myöskin diktatooriseen, keskitettyyn järjestömuotoon on varmasti antanut oivallisia herätteitä.

Tähän lukuun liitetty kaaviokuva antaa lukijalle kansallissosialistisen puolueen organisatiosta täydellisemmän ja elävämmän käsityksen kuin pitkät selittelyt. Periaatteena siis on: vastuu ylhäältä alaspäin. Puolueen johtaja on sen diktatoorinen valtias, joka hallitsee kenenkään rajoittamatta. Ainoastaan puolueen ohjelma sitoo häntä ja jollei hän suorita tehtäväänsä kunnollisesti, voidaan hänet erottaa koko puolueen yhteisellä päätöksellä. Jonkinlainen demokraattinen vivahde on siis siinä suhteessa — voisipa sitä verrata jonkinlaiseen valistuneeseen itsevaltiuteen, jonka kruunupää saa oikeutensa vaalin nojalla. Samalla on tämän diktatoorisen vallan vastapainoksi asetettu myöskin rajaton vastuu. »Johtajan on vastattava elämään ja henkeen saakka teoistaan», se on tärkeä johtava periaate.

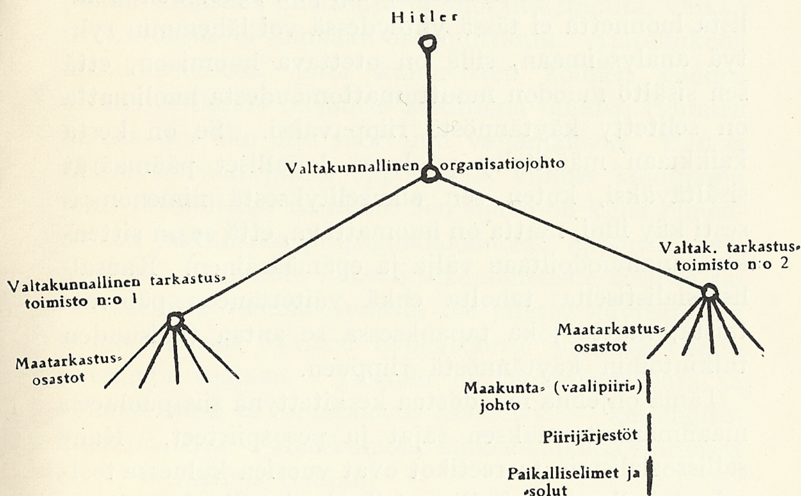
Saksan kansallissosialistisen työväenpuolueen (NSDAP) organisatio täydentyi oikeastaan lopullisesti nykyiseen muotoonsa sen jälkeen, kun Hitler

Landsbergin linnasta päästyään ryhtyi v. 1925 järjestämään liikettään uudelleen. Pääasiassa oli kumminkin järjestörakenne jo aikaisemmin, ennen Münchenin vallankaappausta, olemassa, siinä ainoastaan tehtiin myöhemmin uudistuksia jossain määrin.

Hitler teki jyrkän periaatteellisen eron puolueen kannattajan ja jäsenen välillä. »Kannattaja on se, joka hyväksyy puolueen ohjelman ja päämäärät, jäsen sellainen, joka myöskin taistelee niitten puolesta». Kannattajien lukumäärä ei voinut koskaan kasvaa liian suureksi, päinvastoin. Oli voitettava, mikäli mahdollista, kansan enemmistö oman aatteen puolelle, sillä siten taistelu vallasta onnistuisi varmimmin. Liikkeen taistelukyvyn kannalta taasen oli tärkeätä, ettei jäsenmäärää, aktiivisten työntekijöitten lukua paisutettu liian suureksi. Siitä ei ollut mitään hyötyä, päinvastoin, sillä kovin laajaksi kasvanut koneisto merkitsisi vain taistelukyvyn heikontumista. Siitä syystä valinta puolueeseen on yleensä ollut aina melko tarkka. Jäseniä ei ole — joitakin välikausia lukuunottamatta — yleensä otettu summittain, vaan valikoiden.

Puolueen nimen, lipun ja muiden tunnusmerkkien syntyyn lukija on saanut juuri tutustua. Järjestömuotokin on monessa suhteessa mielenkiintoinen. Huippuna on johtaja, hän on liikkeen tahdon ja toimeenpanovallan ruumiillistuma. Kun hänet kerran on valittu, on hän paikallaan itsevaltias. Hän nimittää lähimmät alaisensa, jotka ovat vastuussa ainoastaan hänelle, mutta hänelle rajattomasti. Alkuaikoina kansallissosialistiseen puolueeseenkin yritti pesiintyä sama valiokuntasysteemi kuin parlamentaarisiin puolueisiin, mutta se karkoitettiin pian siitä. Pikemminkin

puolueen keskuselimet muistuttavat sotilaallisesti järjestetyn yleisesikunnan eri osastoja, joita johtavat Hitlerin lähimmät alaiset. Yksi toimisto, tällainen esikuntaosasto, huolehtii organisatiokysymyksistä, toinen propagandasta, kolmas ulkopoliittisista kysy-

Hitlerin puolueen järjestökaavio: Valtakunnallinen tarkastus jakaantuu kahtia siten, että toisen alaisena on Pohjois- ja Keski-Saksa, toisen Etelä-Saksa ja Hitlerin johtoon alistunut Itävallan kans. sos. puolue.

myksistä jne. Kunkin alan johtajat vuorostaan nimittävät alaisensa, nämä taasen alaisensa jne. Täten systeemi jatkuu pieniä paikallisia järjestösoluja myöten. Järjestöllisesti Saksan valtakunta jakautuu piireihin, joilla on oma vastuunalainen johtajansa. Hän on keskuksen ja johtajan diktatoorinen edustaja toimi- ja nimitysvaltuuksineen. Kaikessa on, kuten

edellä olevasta ja kaaviokuvasta ilmenee, jyrkän sotilaallisuuden, ehdottoman tottelevaisuuden ja kurin sekä rautaisen keskityksen leima.

— — —

Puolueen ohjelma hyväksyttiin tuossa muistettavassa kokouksessa helmikuun 24. pnä 1920. Sen sosialista luonnetta ei tässä yhteydessä voi lähemmin ryhtyä analysoimaan, sillä on otettava huomioon, että sen sisältö muodon muuttumattomuudesta huolimatta on selitetty käytännöstä riippuvaksi. Se on kerta kaikkiaan määritelty puolueen lopulliset päämäärät sisältäväksi, kuten sen alkuselityksestä nimenomaisesti käy ilmi, mutta on huomattava, että se on sittenkin sanamuodoiltaan väljä ja epämääräinen. Kansallissosialistiselta taholta ehkä väitettäneen päinvastaista, mutta joka tapauksessa se antaa tilaisuuden tulkintoihin käytännöstä riippuen.

Tämä ohjelma muodostaa keskitettynä siis puolueen maailmankatsomuksen rajat ja peruspiirteet. Kansallissosialismin teoreetikot ovat vuosien kuluessa tosisaksalaisella perusteellisuudella ja innolla koettaneet luoda eri aloja varten yksityiskohtaisia tulkintoja ja systeemejä, mutta Hitler on yleensä ollut melko varovainen. Onpa puolue joskus, kun nämä teoreetikot — Feder, Möller van den Bruck, Hans Reupke ym. — ovat menneet varsinkin talouskysymyksien käsittelyssä liian pitkälle, virallisesti torjunut heidän kantansa, selittänyt, etteivät ne sido puoluetta. Ne on siis selitetty epävirallisiksi, yksityisiksi mielipiteiksi, joilla kyllä saattaa olla kantavuutta puolueen politiikassa, mutta eivät kumminkaan edusta lopullista, sitovaa sanaa, puolueen kaanonia.

Tästä määrätystä varovaisuudesta huolimatta ei kansallissosialismia voi syyttää opportunismista samassa määrin kuin Saksan ns. parlamentaarisia puolueita, mikäli yleinen taisteluasenne, strategia, niin sanoaksemme on kysymyksessä. Se ei ole poikennut periaatteellisesti omaksutulta suoralta linjalta, vaikka houkutuksia ei suinkaan ole puuttunut. Ajateltakoon mahdollisuuksia, joita kuluneitten kolmen vuoden aikana Hitlerille tarjoutui koalitioon muiden ryhmien kanssa, jos hän olisi suostunut vallanjakoon. Hän ei tinkinyt, vaan jatkoi oppositiota, kunnes kamppailu johti täydelliseen voittoon. Sen sijaan on kyllä nimenomaan taktillisissa propagandakeinoissa opportunismia kovasti. Ei mitään Saksan ulkopoliittista, sisäistä tai taloudellista vastoinkäymistä ole jätetty käyttämättä propagandassa hyväksi hyökättäessä vallassa olleita puolueita vastaan. Taistelu oli häikäilemätöntä ja keinoja siinä ei lopultakaan säästetty — kummaltakaan puolelta. Vallankumous kulkee kaikissa suhteissa omia, brutaaleja teitään.

On mielenkiintoista tutustua tuohon puolueen perusohjelmaan, jonka Hitler puheessaan esitti. Kokonaisuudessaan sen sanamuoto kuuluu:

»Kansallissosialistisen Saksan Työväenpuolueen ohjelma on aikaohjelma (Zeitprogramm). Johtajat kieltäytyvät ohjelmassa asetettujen päämäärien saavuttamisen jälkeen asettamasta uusia vain sitä tarkoitusta varten, että massojen keinotekoisesti lisätyllä tyytymättömyydellä tehtäisiin puolueen jatkuva olemassaolo mahdolliseksi.

1. Me vaadimme kaikkien saksalaisten yhtymistä kansojen itsemääräämisoikeuden pohjalla Suur-Saksaksi.

2. Me vaadimme Saksan kansan tasa-arvoisuutta muitten kansakuntien rinnalla, Versaillesin ja St. Germainin rauhansopimusten kumoamista.

3. Me vaadimme maata ja aluetta (siirtomaita) kansamme toimeentuloa ja väestöylijäämämme sijoittamista varten.

4. Valtion kansalainen voi olla ainoastaan kansakunnan jäsen, kansakunnan jäsen voi olla ainoastaan syntyperäinen saksalainen (deutschen Blutes), uskontunnustukseen katsomatta. Kukaan juutalainen ei voi senvuoksi olla kansakunnan jäsen (Volksgenosse).

5. Se, joka ei ole valtion kansalainen, saa elää Saksassa ainoastaan vieraana, ja hänen täytyy olla muukalaislainsäädännön alainen.

6. Oikeus määrätä valtion johdosta ja laeista olkoon sallittu ainoastaan valtion kansalaiselle. Sen takia me vaadimme, että jokaiseen julkiseen toimeen, sen laadusta riippumatta, olipa se valtakunnan, osamaitten tai kunnallinen, saadaan asettaa ainoastaan valtion kansalaisia.

Me taistelemme korruption tartuttamaa parlamentaarista taloutta vastaan, jossa paikkojen täyttäminen tapahtuu ainoastaan puoluenäkökohtien perusteella ottamatta huomioon luonnetta ja kykyä.

7. Me vaadimme, että valtio sitoutuu ensi sijassa huolehtimaan valtion kansalaisten toimeentulo- ja elinmahdollisuuksista. Jollei ole mahdollista elättää koko valtion väestöä, on vieraitten kansallisuuksien jäsenet (ei-kansalaiset) karkoitettava.

8. Kaikki ei-saksalaisten jatkuva maahanmuutto on estettävä. Me vaadimme, että kaikki ei-saksalaiset,

jotka ovat muuttaneet Saksaan elokuun 2. päivän 1914 jälkeen, heti pakotetaan poistumaan valtakunnasta.

9. Kaikilla valtion kansalaisilla täytyy olla samat oikeudet ja velvollisuudet.

10. Jokaisen kansalaisen ensimmäinen velvollisuus täytyy olla tehdä henkistä tai ruumiillista työtä. Yksityisen toiminta ei saa kohdistua yhteisetua vastaan, vaan sen täytyy tapahtua kokonaisuuden puitteissa ja kaikkien hyödyksi.

Sen johdosta me vaadimme:

11. Ilman työtä ja vaivannäköä saadun tulon (des arbeits- und mühelosen Einkommens) poistamista.

Korko-orjuuden murtaminen.

12. Ottaen huomioon ne suunnattomat omaisuuden ja veren uhrit, joita jokainen sota kansalta vaatii, täytyy henkilökohtainen rikastuminen sodan ansiosta leimata rikokseksi kansaa vastaan. Me vaadimme sen vuoksi kaikkien sotavoittojen viipymätöntä perimistä valtiolle.

13. Me vaadimme kaikkien (tähän saakka) jo yhtymiksi järjestäytyneiden yritysten (trustien) ottamista valtion huostaan.

14. Me vaadimme osallisuutta suuryritysten voittoon (Gewinnbeteiligung).

15. Me vaadimme vanhuushuollon suuripiirteistä laajentamista.

16. Me vaadimme terveen keskisäädyn luomista ja ylläpitämistä, suurtavaratalojen heti tapahtuvaa kunnallistuttamista ja niiden vuokraamista huokeisiin hintoihin pienyrittäjille, kaikkien pienten ammatinharjoittajien mitä jyrkintä huomioonottoa hankinnoissa valtiolle, osamaille ja kunnille.

17. Me vaadimme meidän kansallisiin tarpeisiimme sovellutettua maareformia, lain säätämistä maan korvauksettomasta ottamisesta yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Me vaadimme maakoron ja kaiken maakeinottelun poistamista.

18. Me vaadimme häikäilemätöntä taistelua kaikkia niitä vastaan, jotka toiminnallaan vahingoittavat yhteisetua. Alhaisia rikollisia kansaa vastaan, koronkiskureita, nylkyreitä jne. on rangaistava kuolemalla, uskontoon ja rotuun katsomatta.

19. Me vaadimme materialistista maailmankatsomusta palvelevan roomalaisen oikeuden korvaamista saksalaisella yhteisoikeudella.

20. Jotta jokaiselle kykenevälle ja ahkeralle saksalaiselle tehtäisiin mahdolliseksi korkeamman sivistyksen saavuttaminen ja siten pääsy johtaviin asemiin, on valtion pidettävä huolta meidän koko kansanopetuslaitoksemme perusteellisesta uudistamisesta. Käsitys valtioajatuksesta on luotava jo koulussa oppilaan alkaessa ymmärtää sen (kansalaistietous). Me vaadimme köyhien vanhempien erikoisen lahjakkaitten lasten kouluttamista valtion kustannuksella, vanhempien asemaan tai ammattiin katsomatta.

21. Valtion on pidettävä huolta kansanterveydestä suojaamalla äitiä ja lasta, kieltämällä alaikäisten työ, ottamalla käytäntöön ruumiin vahvistaminen laissa määrätyin voimistelu- ja urheiluvelvollisuuksin ja tukemalla mitä suurimmassa määrässä kaikkia nuorison kasvatuksesta huolehtivia yhdistyksiä.

22. Me vaadimme palkkasoturiarmeijan poistamista ja kansanarmeijan luomista.

23. Me vaadimme lainsäädäntöön perustuvaa taistelua tietoista poliittista valhetta ja sen levitystä vastaan lehdistössä. Saksalaisen lehdistön luomisen mahdollistuttamiseksi me vaadimme, että

a) saksankielisinä ilmestyvien lehtien kaikkien toimittajien ja avustajien täytyy olla saksalaisia;

b) ei-saksalaisten lehtien täytyy saada ilmestymiselleen valtion nimenomainen hyväksyminen; niitä ei saa julkaista saksankielellä;

c) ei-saksalaisten rahallinen osallistuminen saksalaisiin lehtiyrityksiin tai vaikutus niihin on lailla kiellettävä, ja me vaadimme rangaistuksena kiellon rikkomisesta sellaisen sanomalehden lakkauttamista sekä rikkomukseen osallistuneitten ei-saksalaisten viipymätöntä karkoittamista valtakunnasta.

Lehdet, jotka rikkovat yhteishyvää vastaan, on kiellettävä. Me vaadimme lainsäädännöllistä taistelua sellaista taide- ja kirjallisuussuuntaa vastaan, joka vaikuttaa hajoittavasti meidän kansanelämäämme, sekä sellaisten laitosten sulkemista, jotka rikkovat edellä esitettyjä vaatimuksia vastaan.

24. Me vaadimme kaikkien uskontunnustusten vapautta valtiossa, mikäli ne olemassaolollaan eivät saata vaaranalaisiksi tai riko germaanisen rodun siveellisyys- ja moraalitunteita vastaan. Puolue sellaisenaan edustaa positiivista kristillisyyttä sitoutumatta tunnustuksellisesti määrättyyn kirkkoon. Se taistelee juutalais-materialistista henkeä vastaan meissä ja meidän ulkopuolellamme ja on vakuutettu, että meidän kansamme pysyvä tervehtyminen on toteutettavissa ainoastaan sisältäpäin seuraavalla perustalla:

Yhteishyöty ennen omaa hyötyä.

25. Kaiken tämän toteuttamista varten me vaadimme voimakkaan keskusvallan luomista valtakuntaan. Poliittisen keskusparlamentin ehdotonta arvovaltaa yli koko valtakunnan ja sen elinten yleensä. Sääty- ja ammatillisten kamarien luomista valtakunnan säätämien yleisten lakien (Rahmengesetze) täytäntöön panemiseksi yksityisissä osavaltioissa.

Puolueen johtajat lupaavat, tarpeen vaatiessa oman elämänsä alttiiksi asettaen, esiintyä häikäilemättömästi edellä olevien ohjelmakohtien toteuttamiseksi.»

Tähän ohjelmaan liittyy seuraava tärkeä, myöhempi täydennysselitys:

»Vastustajiemme taholta NSDAP:n ohjelman 17. pykälästä esitettyjen valheellisten tulkintojen johdosta on seuraava toteamus välttämätön:

Koska NSDAP on yksityisomaisuuden kannalla, johtuu siitä itsestään, että sanonta »korvaukseton valtiolle periminen» merkitsee ainoastaan lainsäädännöllisten mahdollisuuksien luomista vääryydellä hankitun tai vastoin kansan parhaan näkökohtia hallitun maan takavarikoimiseksi tarpeen vaatiessa. Tämä suuntautuu sen mukaisesti ensi sijassa juutalaisia kiinteistökeinotteluyhtiöitä vastaan.

Münchenissä, huhtikuun 13. pnä 1928.

ADOLF HITLER.»

SIEMENESTÄ KASVAA PUU

Helmikuun 24. päivän 1920 suuren kokouksen jälkeen puolueen menestys jatkui yhtämittaisena. Puu alkoi kasvaa vähäpätöisestä alustaan nopeasti. Teoria kadun valloittamisesta ankaran kurin ja kovan nyrkin keinoin ja Hitlerin huolehtiessa taitavasti huomiota herättävästä, vasemmistoa ärsyttävästä propagandasta osoittautui oikeaksi. Joka viikko järjestettiin joukkokokouksia. Pian kävivät kaupungin suurimmatkin kokoushuoneustot riittämättömiksi — täytyi mennä Cirkus Kroneen tai järjestää useampia kokouksia samanaikaisesti eri huoneistoissa. Viimemainittu valinta ei kumminkaan miellyttänyt Hitleriä eikä muitakaan hänen puolueensa miehiä, jotka uskoivat massavaikutuksen voimaan.

Näinä alkuaikoina ja vielä myöhemminkin Hitler piti lujasti kiinni puolueen organisatoorisesta lujuudesta siinäkin mielessä, ettei hän tahtonut laajentaa toimintaa Münchenin ulkopuolelle. Periaatteena oli, että ensin piti saada Münchenissä varma jalansija ja luja kannattajajoukko — siis tavallaan Baijerin pääkaupunki vallatuksi kansallissosialismille. Vasta kun puolueen puitteet ja perusta olivat täällä kasvaneet

kyllin lujiksi, voitiin ajatella toimintaa muuallakin Münchenin keskukseen liittyvien paikallisryhmien merkeissä. Periaatteena oli tietysti tällöinkin ehdoton persoonallisuuden ja johtajan arvovallan korostus. Muualla toimivat ryhmät alistuivat Hitlerin komentoon yhtä ehdottomasti kuin puolueen vanhemmatkin jäsenet.

Poliittinen tilanne oli muutenkin propagandalle suotuisa. Ulkopoliittiset pettymykset ja vastoinkäymiset seurasivat toisiaan. Hitler keskitti joukkokokousten ohjelman aina yhteen iskuun, teemaan, jota käsiteltiin voimakkaasti, hyökkäävästi ja värikkäästi. Hän toimi onnettomuuksien profeettana, mutta poliittinen kehitys vahvisti nämä ennustelut kerta kerralta. Hänen johtopäätelmänsä osoittautuivat oikeiksi. Tämä tietysti oli omiaan lisäämään puolueen kannatusta suuressa määrin.

Hitlerin pääkohteena olivat onnettomat rauhansopimukset ja Saksan poliittinen alennustila, Saksan pakotettu tunnustus sotaan syyllisyydestä jne., jotka tähän entiseen rintamasotilaaseen koskivat kaikkein kipeimmin ja samalla vaikuttivat väestön suuriin joukkoihinkin traagillisimmin. »Lähtien sotaan syyllisyydestä minä käsittelin rauhansopimuksia ja niitten yhteydessä kaikkea, mikä oli agitatoorisesti ja idealogisesti välttämätöntä.» Hän itse täten myöntää aiheen nimenomaisesti agitatoorisen valinnan.

Myöskin kansallissosialistien kokousten pitotapa oli omiaan vetämään luokse joukkoja ja samalla tukemaan myöskin puolueen taloudellista asemaa. Alusta pitäen otettiin tavaksi kantaa kuulijoilta pääsymaksu vapaaehtoisen lahjan tai pian suoranaisen lippumaksun muo-

dossa. Puolue oli köyhä eikä se olisi voinut kustantaa toimintaansa ilman tämäntapaista taloudellista järjestelyä. Toisaalta voitiin laskelmoida, että pidettiin poissa sellaisia, jotka eivät tunteneet todellista mielenkiintoa asiaa kohtaan. Siinä oli siis myöskin kannattajiston taloudellinen seulontatapa käytännössä. Ohjelma oli sitä paitsi siksi repäisevä, puhujat retoorisesti hyviä ja omintakeisia, että moni tuli jo pelkästä uteliaisuudesta kuulemaan, mitä kansallissosialismin miehillä oli sanottavaa. Voimakas reklaami kadulla ja taisteluasenne marxismiin oli niinikään omiaan täyttämään huoneistoja. Liike kasvoi yhtämittaisesti. Lopuksi tuli vielä kokouksissa vallitseva ankara järjestys.

Taistelu kadusta kiihtyi. Sosialistien ja kommunistien leireissä vallitsi todellinen raivomieliala, kun kansallissosialistinen puolue sai uusia voittoja. Kerta toisensa jälkeen koetettiin hajoittaa kansallissosialistien kokoukset, mutta niitten järjestäjät olivat varuillaan. Salinsuojamiehistöt oli jo järjestetty. Jokaiseen tilaisuuteen valittiin aina muutama kymmen lujakätistä nuorukaista, tavallisesti kuriin tottuneita entisiä sotilaita, jotka tiesivät tehtävänsä. Kun meteli alkoi, kävi aina niinkuin helmikuun 24. päivän kokouksessakin. Marxistiset metelimiehistöt heitettiin ulos useinkin kiivaan kahakan jälkeen. Vasemmiston taholla ei yhteistunne ja kuri ollut koskaan niin luja ja voimakas kuin Hitlerin miehistöissä, jotka vähälukuisemmuudestaan huolimatta tavallisesti selvittivät tilanteen kädenkäänteessä. Hitler itse kertoo näistä ajoista: »Kerta toisen jälkeen marxistit päättivät tehdä lopun meistä. Ja meidän kokoushuoneistomme

alkoivat tämän tunnuksen mukaisesti täyttyä paljon ennen määräaikaa. Monesti sali muistutti ruutitynnyriä, joka saattoi lentää ilmaan minä silmänräpäyksenä tahansa ja jonka päällä sytytin jo paloi. Mutta siitä huolimatta kaikki tavallisesti sujui rauhallisesti — räjähdyksettä. Marxismiin uskovat työläiset saapuivat huoneistoon meidän vihollisinamme, mutta jolleivat he lähteneet meidän ystävinämme, olivat he joka tapauksessa jo epäileviä marxisteja. Vähitellen tapahtui kumminkin siten, että minun kolme tuntia kestäneen puheeni jälkeen sekä kannattajat että vastustajat sulautuivat yhteen innostuneeksi joukoksi.»

Vastustajien taholla täten pian huomattiin, että kansallissosialistit tarkoittivat totta taistelullaan kokoushuoneistojen ja katujen omistuksesta. Oli helpompi tehdä päätös hitleriläisen kokouksen hajoittamisesta kuin panna se toimeen. Samaan aikaan tapahtui mielialan muutos. Uusi kansallismielinen hapatus alkoi vaikuttaa. Välillä koetettiin sitten kieltää työläisiä saapumasta kansallissosialistien tilaisuuksiin. Kun sekään ei auttanut, kypsyi hajoituspäätös suurisuuntaiseksi toiminnaksi.

Ennen Münchenissä kansallissosialistien ja marxististen ryhmien välillä syksyllä 1921 tapahtunutta ratkaisevaa koetusta suuressa »salitaistelussa» oli Hitler jo joutunut yhteistoimintaan muiden kansallisten järjestöjen kanssa, joita tuona aikana yli Saksan oli syntynyt kymmenittäin, jopa sadoittain. Sitä mukaa kuin kansallissosialismin merkitys kasvoi, ilmestyi sille kansalliselta taholta liittolaisiakin. Hitleriläiset olivat ensi sijassa joukkokokousten mestareita. Kevättalvella 1921 käytiin kansallissosialistien ja muitten mainit-

tujen järjestöjen kesken neuvotteluja yhteisestä esiintymisestä, jolla piti todistaa julkisuudessa kansallisten piirien koko voima. Aiheen tähän antoi Parisin sotakorvauspäätös, jonka mukaan Saksan olisi pitänyt maksaa liittolaisvalloille korvauksia tähtitieteellinen summa, 132 miljaardia kultamarkkaa. Tämä tieto lisäsi epätoivon Saksassa kukkuroilleen. Kaikkialla maassa järjestettiin vastalausekokouksia, niin Münchenissäkin.

Tarkoituksena oli yhteisen ulkoilmakokouksen aikaansaaminen Königsplatzilla. Hitler kävi neuvotteluja Münchenissä jo kauan toimineen kansallisten järjestöjen työvaliokunnan kanssa. Tämän taholla pelättiin kumminkin vasemmiston kosto- ja häiriötoimenpiteitä ja pitkitettiin asiaa. Hitler lopuksi tuskastui, vaati nopeata ratkaisua hankkeen toteuttamisesta, mutta ei saanut sitä. Silloin hänen kärsivällisyytensä loppui tyyten ja hän päätti toteuttaa puuhan liikkeensä omin voimin. Hän saneli keskiviikkona helmikuun 2. pnä 1921 kymmenessä minuutissa kokousjulisteen muodon konekirjoittajattarelle ja antoi samalla määräyksen Cirkus Kronen vuokraamisesta seuraavaksi päiväksi.

Tämän kokouksen järjestely oli mallinäyte kansallissosialistisen liikkeen jo muutamassa kuukaudessa saavuttamasta propagandataidosta. Yhdessä päivässä rummutettiin kokouksen menestys todellisuudeksi. Kun Hitler illalla astui puhujalavalle, oli 6,000 ihmistä häntä kuuntelemassa. Taas voitto! Puolueen jäsenmäärä kasvoi nyt kovasti ja kannattajisto lisääntyi vielä enemmän.

Ensimmäiset kokemukset yhteistoiminnasta ns. kansallisten järjestöjen ja puolueitten kanssa eivät olleet rohkaisevia ja myöhemmin niistä kasvoi Hitlerin liikkeen suurin tragedia — Münchenin kuuluisa vallankaappausjuttu marraskuussa 1923.

SUURI SALITAISTELU — SA KASTETAAN

Ratkaiseva koetus Münchenin sosialistien ja kommunistien kanssa oli kumminkin vielä edessä. Kielto saapua kansallissosialistien kokouksiin ei auttanut ja täytyi yrittää taas jotakin muuta. Väkivaltaisen taktiikan kannattajat saivat nyt voiton. Päätettiin kerta kaikkiaan yrittää hitleriläisten lyömistä. Etuvartiokahakoita käytiin silloin tällöin, mutta niistä ei Hitlerin miehille ollut suurempaa haittaa. Selvittiin helposti vastustajan järjestymättömyyden ja heikon taistelukyvyn ansiosta. Ylipäänsä olivat kansallissosialistit näistä häiriöyrityksistä aina jo etukäteen tietoisia, sillä puolueen jäseniä oli sijoitettu asianomaisiin marxistisiin järjestöihin. Kerran kumminkin ylläkkö onnistui ja Hitler oli kärsiä tappion.

Marraskuun 4. päiväksi 1921 oli suunniteltu suurta joukkokokousta Münchenin Hofbräuhausin juhlasaliin ja Hitlerin piti itse puhua tilaisuudessa kuten tavallisesti. Sosialidemokraattisen puolueen paikallisen johdon taholta oli nyt ratkaisevaa toimintaa valmisteltu huolellisesti. Levitettiin tietoa, että sosialidemokraattien johtajaa, Baijerin maapäivien jäsentä Erhard Aueria vastaan olisi tehty murhayritys. Häntä oli

ammuttu, mutta ei osuttu ja murhayrityksen tekijät olivat päässeet pakoon. Vieläpä kerrottiin, että Auer itse oli rohkeasti ajanut hyökkääjät pakosalle. Tämä tapaus on jäänyt selvittämättömäksi, tai ainakaan kansallissosialisteilla ei siinä liene ollut osuutta. Joka tapauksessa kiihoituskeino oli keksitty ja sosialidemokraattien äänenkannattaja löi rumpua seuraavana päivänä vimmatusti. Valmisteltiin mielialaa kansallissosialisteja vastaan.

Itse päärynnäkkö alkoi. Vasta vähän ennen kokousta Hitler itse sai tiedon, että sosialidemokraatit olivat ehdottomasti päättäneet väkivaltaisin keinoin hajoittaa kokouksen ja että tätä tarkoitusta varten oli mobilisoitu työläisjoukkoja. Hitler oli pulassa. Kokoukseen oli järjestyksen ylläpitoa varten kutsuttu 40 miehen vahvuinen salinsuojajoukko, hänen uskollisimpiaan, mutta tällainen voima oli aivan mitätön monia satoja häiriöntekijöitä vastaan. Järjestysvaltaan taasen oli aivan turha vedota. Jos se kutsuttiin avuksi, saapui se vasta sitten, kun kaikki oli jo lopussa ja häiriöntekijät olivat suorittaneet ohjelmansa loppuun. Kansallissosialistien päämaja oli juuri samana päivänä muuttanut uuteen huoneistoon, joten hälytyskoneistokaan ei toiminut. Ei saatu apuvoimia tarpeeksi ajoissa paikalle.

Kun Hitler vähän ennen kokouksen alkua astui huoneiston ovesta sisään, saattoi hän heti varmistautua vastustajiensa aikeista. He olivat täyttäneet salin ja poliisi salpasi sitten pääsyn ulkoa. Kansallissosialistisia kuulijoita oli suhteellisen vähän läsnä. Kumminkin kokous päätettiin pitää, maksoi mitä maksoi. Hitler kutsui salinsuojajoukon eteishalliin, selitti heille,

mistä oli kysymys ja vannotti heitä pysymään uskollisina viimeiseen saakka. Ennemmin sai hänet ja heidät kaikki kantaa kuolleina ulos ovesta kuin he väistyisivät. Kolminkertainen eläköönhuuto oli vastauksena tähän johtajan vetoomukseen.

Hitler alkoi nyt puheensa. Vihamielisiä kasvoja oli salissa kaikkialla. Muutamat vastustajat vaikenivat, jotkut irvistelivät ja lausuivat kamalia uhkauksia. Nyt tehtäisiin »loppu kansallissosialisteista» He saisivat »varoa suoliansa» jne. Miehet tilasivat suuria määriä olutta ja keräsivät aseikseen kaikki tyhjiksi juodut seidelit. Heittovälineitä jo lenteli silloin tällöin salissa, mutta siitä huolimatta Hitler saattoi jotenkuten estämättä puhua puolentoista tuntia. Hän näytti jo pääsevänsä tilanteen herraksi, kun muuan väärinlaskettu vastaus vastustajien välihuudahdukseen laukaisi koko vihanpanoksen.

Tuskin Hitler oli ehtinyt vastata hänelle suunnattuun huutoon, kun parin karkean kirouksen säestämänä muuan mies hypähti pystyyn huutaen kaikin voimin: Vapautta! »Vapaustaistelijat» alkoivat nyt työnsä. Muutamien sekuntien kuluttua salin täytti pelkkä lainehtiva ja kiljuva ihmisjoukko. Olutlasit lentelivät ammusten tavoin ilmassa, tuoleja käytettiin iskuaseina, meteli oli hirvittävä. Hitler jäi kumminkin rauhallisena paikoilleen valvomaan ja johtamaan poikiensa työtä.

Salinsuojamiehet ansaitsivat tuona iltana uuden nimensä täydellisesti, iskujoukot eli suojaosasto (Sturm- tai Schutzabteilung, josta lyhennys SA). Pieni nelikymmenmiehinen joukko kävi 8—10 miehen ryhmissä vastustajien kimppuun kuin sudet. Muutaman minuutin kuluttua joka miehen vaatteet olivat revityt ja he

vuotivat verta, mutta kukaan ei väistynyt. Askel askeleelta marxistien monisatapäinen lauma tungettiin pois salista portaita alas päistikkaa. Salin vasemmassa takanurkkauksessa vielä päättävä punainen joukko teki heltymätöntä vastarintaa. Silloin pamahti äkkiä salin kynnykseltä laukaus punaisten riveistä ja sitä seurasivat useat muut. Tähdättiin Hitleriin, mutta hän seisoi paikallaan yhtä liikkumattomana kuin ennenkin seuraten hurjaa taistelua tarkkaavaisesti. Laukauksilla oli joka tapauksessa välitön vaikutus. Ne yllyttivät SA-miesten taisteluinnon kaksinkertaiseksi. Voimat kiihdytettiin äärimmäisiin ponnistuksiin, viimeisetkin punaiset heitettiin ulos salista. Taistelu oli kestänyt 25 minuuttia ja sen päätyttyä näytti siltä kuin olisi kranaatti räjähtänyt siellä sisällä. Kaikki oli sekasorrossa ja murskana. Onneksi kukaan ei ollut saanut surmaansa, mutta monta taistelijaa täytyi siirtää sairaalaan hoidettaviksi.

Kun kahakka oli päättynyt, siirryttiin jälleen päiväjärjestykseen. Kokouksen puheenjohtaja Hermann Esser julisti vain:

»Kokous jatkuu. Keskustelun alustajalla on sananvuoro.»

Hitler jatkoi taas puhettaan ikäänkuin mitään ei olisi tapahtunut.

— — —

Tällainen oli Hitlerin liikkeen kuuluisan taistelujärjestön SA:n varsinainen kastetilaisuus. Samoin kuin monien muidenkin puolueen tapaisten liikkeitten yhteyteen vallankumouksen jälkeisessä Saksassa syntyi kansallissosialismin piiriin tällainen erikoinen iskujoukko, jonka olemassaolo kävi aivan välttämättömäksi.

Hitler itse on teoksessaan laajalti kehitellyt ajatuksiaan tämän järjestön luonteesta ja tehtävistä. Lyhyesti luonnehtiaksemme hyökkäysosastojen laadun voimme todeta, että niitten ytimenä olivat Hitlerin sotilastoverit ja muut taistelutarmoiset kannattajat, jotka muodostivat vähitellen oman erikoisen kokonaisuutensa liikkeessä. SA on puolueen piirissä jonkinlainen lempilapsi, erillinen osa kansallissosialistisesta systeemistä omine puolueen johtajan alaisine, sotilaallisine järjestömuotoineen, erikoispukuineen jne. Hitler on kehittänyt tämän järjestön sotilaalliset piirteet vähitellen hyvin pitkälle, suuressa määrin jonkinlaista armeijaa muistuttaviksi. SA:n järjestömuoto on kuitenkin sotilaallinen vain olojen pakosta. Jossain määrin sitä kuriltaan ja koulutukseltaan voisi verrata meikäläiseen suojeluskuntaan, lukuunottamatta sitä, ettei sen piirissä ole juuri paljoakaan annettu eikä ole ollut tilaisuuttakaan antaa suoranaista aseopetusta. Pääasiana on ollut marssimiskyvyn, sotilaallisen liikehtimisen ja jonkinlaisen urheilullisen kasvatuksen kehittäminen. Niinpä Hitlerin oman tahdon mukaisesti on kiinnitetty suurta huomiota mm. nyrkkeilyn ja jiu jitsun opetukseen, siis yleensä itsepuolustustaitoon. SA-mieheltä ei vaadita niin paljon poliittisia tietoja, väittelytaitoa tai muuta sellaista kuin täsmällisyyttä kaikessa esiintymisessä ja hyvää ruumiinkuntoa tarvittaessa. Mitä pitemmälle aika kului, sitä etuoikeutetummaksi puolueen piirissä tämän järjestön asema on kehittynyt. SA-mies on itse asiassa puolueen sankariaines, jonka ympärille liikkeen enimmät traditiot punoutuvat.

Lähimpänä esikuvana tätä »puoluearmeijaansa» kehitellessään Hitlerillä ovat kieltämättä olleet Italian

fascistisen taistelujärjestön, mustapaitojen järjestömuodot. Puku on sotilaallinen, ruskea, lakki muistuttaa paljon meikäläistä suojeluskuntapäähinettä lipallisena, siihen liittyvät varusteina ruskea nuttu, housut ja mustat saappaat. Sellainen on täydellinen varustus, joka ei käytännössä kumminkaan nykyäänkään aina esiinny yhdenmukaisena. Järjestelmä on vapaaehtoinen ja miehet saavat itse hankkia varustuksensa — tosin viime vuosina SA-joukot lienevät osittain saaneet puolueen rahallisen voiman kasvaessa toisen, enemmän pysyvän, jopa kasarmoidunkin puoluearmeijan luonteen.

Järjestö on sotilaallinen, kuri ehdoton ja kaikessa on pyritty luomaan mahdollisimman suuri keskitys. Saksan armeijan entiset upseerit ovat alkuajoista lähtien pitäneet huolta kasvatuksesta ja korkeammasta johdosta, luoneet rungon osat. Kapteeni Göring itse oli SA:n ensimmäinen varsinainen johtaja. Oma esikunta Münchenin ruskeassa talossa on huolehtinut SA:n ja SS:n asioitten hoidosta ja organisatiotyöstä. Armeijan kokoonpanoa on seurattu organisatiossa pienimpiin yksikköihin saakka: ryhmä divisionaa, lippukunta rykmenttiä vastaavana jne. SA-joukoille on kehitetty oma alipäällystö ja päällystö täydellisine arvoasteikko- ja arvomerkkijärjestelmineen. Samoin kuin Italiassa fascistinen nuorisojärjestö (balilla) on Hitler-nuoriso kasvattamassa uutta polvea puolueelle ja erikoisesti sen SA:lle sekä SS:lle. Jo vuosia sitten järjestettiin SA:n autojoukot huolehtimaan kuljetuskysymyksestä. Samoin syntyivät myöhemmin »lentovoimat» — puolueen riveihin järjestyneitä siviililentäjiä.

Hitler huomauttaa SA:n perusteita selvitellessään, ettei tarkoituksena ole suinkaan mikään salaperäinen varustelu ja sotilaallinen koulutus, joka sitä paitsi olisi tarkoituksetontakin. Nykyaikainen sota vaatii niin pitkälle menevää sotilaallista erikoiskoulutusta, ettei tuollaisen vapaaehtoisen siviilijärjestön puitteissa sellainen olisi mahdollistakaan. Pääasiana on ylläpitää nuorison piirissä isänmaallista mieltä ja samalla edes jossain määrin korvata kaipuuta sotilaalliseen askarteluun — se on varmasti ollut yhtenä vaikuttimena. SA on toiminut puolueen joukkokokousten turvaajana, iskuaseena taisteltaessa kadusta marxisteja vastaan ja samalla sotilaallisella esiintymisellään joukkokokouksissa sekä mielenosoituksissa muodostanut tehoisimman reklaamikeinon. Sen riveistä on otettu mitä erilaisimpien vapaaehtoisten tehtävien suorittajat reklaamijulisteitten levittäjiä, rahankerääjiä jne. myöten. Tällaisen järjestön sotilaallinen taistelukelpoisuus on luonnollisesti melko pieni, mutta aivan kokonaan sitä ei voi kieltää. Joka tapauksessa SA on kehitetty ilmeisesti sitä mahdollisuutta silmällä pitäen, että kerran joudutaan valtaan. Nyt SA ja SS ovat laillistettuja, ne suorittavat tärkeitä yhteiskunnallisia vartiotehtäviä ja — mahdollisesti tarpeen vaatiessa yhdessä Stahlhelmin kanssa Saksan puolustusvoimien rungon.

SA kasvoi sinänsä vähitellen kovin laajaksi ja menetti osan ensi aikojen iskujoukkoluonnettaan. Rinnalle kohosi pian erityiseksi valiojoukoksi SS (saksankielinen nimitys Schutzstaffeln eli suojaosastot). Nämä suojapukuiset miehet, jotka vanhaa sotilaslakkia muistuttavassa lippalakissaan kansallissosialistisen kokardin alla pitävät erikoista tunnustaan, kokardia, jossa

on pääkallo ja kaksi sääriluuta ristissä, tunnustautuvat täten kansallissosialismin »kuolemanpataljooniksi». He ovat jonkinlainen henkivartiokaarti, taisteluvoiman parhaimmisto, jonka jäsenet ovat kaikki erikoisella huolella valittuja, ruumiillisesti ja henkisesti loistavakuntoisia miehiä. Heitä käytetään nykyisinkin tärkeimmissä vartiotehtävissä jne. kuten heidän asemaansa kuuluukin.

Hitler on luonut ankaran kurin ja järjestyksen puolueeseensa ja sen taistelujärjestöihin. Päiväkäskyt, nimitykset jne. tapahtuvat täysin sotilaallisen kaavan mukaan. Siirtyessään nyt Saksan valta-ainekseksi se on kieltämättä tuonut Saksan valtioelämään paljon uutta iskuvoimaa, jota parlamentaarisen ajan Saksalta puuttui.

HITLER PUOLUEEN JOHTAJAKSI

Jo ennenkuin Hitleristä tuli lopullisesti puolueen diktatoorinen johtaja, oli hän propagandapäällikkönä ja järjestöteoreetikkona painanut leimansa koko liikkeen olemukseen. Hän piti propagandan johtoa puolueen ehdottomasti tärkeimpänä luottamustehtävänä, ja sitä se kieltämättä noina alkuaikoina olikin. Ennenkuin uutta liikettä ryhdyttiin valamaan lopullisiin muotoihin, oli sille saatava sekä laajuutta että syvyyttä. Massoja oli voitettava sen puolelle ja suoritettava menestyksellisesti ensimmäiset taistelutehtävät.

Hitler valikoi puolueen aktiivisia jäseniä ja terotti aina tämän valinnan suurta tärkeyttä. Reippaalle ja aktiiviselle mielenlaadulle oli annettava suurin merkitys. Iskuvoimaa oli kehitettävä. Kansallissosialistien taistelumenetelmät, tunnukset ja ohjelmat olivatkin sellaiset, että ne peloittivat epäilijöitä. Hitlerin kansallissosialisteja muuan englantilainen sanomalehtimies vuosia myöhemmin vertasi kerran mahdisteihin, Sudanin uskonkiihkoisiin kapinallisiin, jotka viime vuosisadan loppukymmeninä tuhosivat Egyptin laajan siirtomaavallan Sudanissa ja jotka Kitchener vasta lopullisesti kukisti. Vertaus uskonkiihkoiseen fana-

tismiin on kieltämättä paikallaan. Uuden liikkeen ympärille tuon valinnan perusteella jäänyt ydinjoukko oli johtajien aatteille uskollista ja iskuvoimaista väkeä.

Kannattajisto kasvoi nopeasti. Vuoden 1921 keskivaiheilla laskettiin jo kansallissosialistien uskovaispiiri muutamiksi sadoiksituhansiksi. Se oli melkoinen määrä niin pienen ajan kuluessa saavutetuksi. Samalla puolueen aktiivisten jäsentenkin lukumäärä kasvoi Hitlerin vastusteluista ja teorioista huolimatta. Ratkaisevaa kriisiä puolueen sisäisessä elimistössä, omassa piirissä ei voitu ennen pitkää välttää. Oli syntyvä taistelu Hitlerin edustamien radikaalisten ja diktatooristen käsitysten ja tavallisten porvarillisten puolueitten järjestömuotoa tavoittelevien, yksinomaan kansalliselle luonteelle pääpainon asettavien ainesten välillä. Tämän taistelun Hitler pian kumminkin voitti ja liike joutui entistä lujemmin hänen käsiinsä.

Hitler on puhunut paljon ja laajasti »poroporvarillisuudesta», valiokuntahengestä ja muusta sellaisesta, joka noina aikoina pyrki turmelemaan hänen liikkeensä toimintakykyä. Münchenissä samoin kuin muuallakin Saksassa oli paljon hajanaisia, kansallisesti ajattelevia väestöaineksia, jotka olivat koettaneet tuhansin tavoin järjestäytyä kykenemättä kumminkaan siihen tehokkaasti. Sitä mukaa kuin kansallissossialistien vaikutus kasvoi, veti liikkeen kansallinen ajatustapa noita lisiä puoleensa voimakkaasti. Puolueen riveissä alkoi vähitellen olla melkoinen prosentti sellaisia, jotka eivät pitäneet suurta lukua kansallissosialistien sosialisista teorioista, mutta olivat ihastuneet taisteluun marxismia, »marraskuun vallankumouksen kavallustyötä» vastaan. Hitler syyttää näitä aineksia persoonallisesta

kunnianhimosta, loistavan uran tavoittelusta jne., mutta kai sentään suuri osa oli sellaisia, joita nimenomaan kansallissosialistisen puolueen iskukyky ja taistelutahto veti puoleensa. He olivat valmiit liittymään millaiseen liikkeeseen tahansa, joka vain lupasi työskennellä Saksan jälleensyntymisen ja alennustilan poistamisen hyväksi.

Näitten ainesten vaikutuksesta hidastui joka tapauksessa puolueen sisäinen keskitystyö. Alkuaikoina vallinnut »parlamentaarinen systeemi» jatkui edelleen. Puoluetta johti valiokunta jonka puolueen jäsenet valitsivat. Kaikista kysymyksistä keskusteltiin ensin puolueen keskusvaliokunnassa tuntikausia, sitten ne alistettiin yleiskokouksen hyväksyttäviksi enemmistöperiaatteen mukaisesti.

Sotilas Hitleriä tämä meno vilpittömästi kauhistutti. Hän oli omaksunut periaatteekseen kaiken massavallan hävittämisen sekä oman puolueensa piiristä että muualtakin. Hän perustaa elämänkatsomuksensa kokonaan persoonallisuuden merkitykseen elämässä ja kieltää joukkojen osuuden. Materialistinen historiankäsityskin, joka ei anna persoonallisuudelle mitään arvoa historian vaikuttavana voimana, on täten hänelle mahdollisimman vieras. Hänen oppinsa arjalaisesta rodusta kaiken historiallisen luovan työn suorittajana ja kulttuurin eteenpäinviejänä perustuu myöskin tuohon käsitykseen yksilön merkityksestä. Persoonallisuus ratkaisee lopuksi kaikkialla, eivätkä joukot, ja siksi on myöskin vastuu oleva henkilökohtainen.

Tämä käsitys on kieltämättä suuressa määrin egosentrinen, itsekeskeinen, ja on luonnollista, että kunnianhimoinen puolueen järjestäjä on johtunut ajattele-

maan omaa itseään tuollaisena suureen erikoistehtävään määrättynä henkilönä. Samalla persoonallisuuden korostus on kumminkin kokonaisuudessaan kansallissosialistisen liikkeen monien muitten terveitten perusajatusten ohella liikkeen edustaman maailmankatsomuksen kieltämättä kauneimpia erikoispiirteitä. Se esiintyy liikkeen nuoressa, fanaattisen uskon innostamassa kannattajistossa kyllä monesti karkeana, jopa brutaalin voiman ja liiankin pitkälle menevän kansallistunnon hiomattomana ilmennyksenä, mutta on pidettävä mielessä, että kysymyksessä on tavattoman ulkoisen paineen, äärettömien taloudellisten ja poliittisten vaikeuksien aiheuttamana syntynyt liike. Kansallissosialistista liikettä tältäkin kannalta katseltaessa on syytä pitää taas mielessä saksalainen perusluonne ja Saksan olot yleensä.

Hitler oli alusta pitäen itse henkilökohtaisesti pysytellyt loitolla tuosta vihaamastaan »parlamentarismista», saatuaan itselleen varmistetuksi omat erikoistehtävänsä propagandan hoidossa. Hän pysyi johdonmukaisesti poissa kaikista valiokuntaistunnoista halveksien niitten työtä. »Minä harjoitin propagandaani ja siinä kaikki.» Seurauksena oli kumminkin ennen pitkää kahtiajako ja oppositio puolueen mahtavaa propagandapäällikköä vastaan. Keskusvaliokunnan piirissä ryhdyttiin puuhaamaan Hitlerin suistamista pois asemastaan. Tämä oli ensimmäinen kansallissosialismin piirissä syntynyt rakoiluilmiö, jollaisia sittemmin on monesti esiintynyt, vaikka Hitler on kaikista kyennyt selviytymään voittajana. Kansallissosialistien »virallinen» historiankirjoitus selittää, että osa puolueen vastatulleista jäsenistä, »kiipijöitä ja

fantasteja», ryhtyi juonittelemaan Hitleriä vastaan. Kumminkin näyttää ainakin osaksi siltä kuin samalla olisi myöskin taistelua käyty puhtaammin porvarillisen, kansallisen aineksen ja Hitlerin sosialistisen ajattelutavan välillä. Kysymyksessä oli niinikään Hitlerin diktatoorinen perusajatus puolueen organisatiosta tai noitten maltillisempien ainesten »parlamentaarinen» taipumus. Kummalle voitto? Puolueen ensimmäinen puheenjohtaja Harrer oli menettelytapakysymysten takia jo aikaisemmin eronnut ja hänen tilalleen astui Drechsler. Nyt koetettiin hänestä saada vastapaino Hitlerille. Tarkoituksena oli siirtää kaikki valta, siis myöskin propagandan ylin johto Drechslerin haltuun. Kun tämä suunnitelma tuli tunnetuksi, alkoi taistelu luonnollisesti heti. Puolueen jäsenten enemmistö oli empimättä Hitlerin kannalla ja oli tottunut jo pitämään häntä puolueen tosiasiallisena johtajana. Lopuksi kutsuttiin puolueen jäsenet taas koolle, Drechsler erosi ja Hitler valittiin johtajaksi. Hän sai suorastaan rajattomat valtuudet omien perusajatustensa mukaisesti ja koko vastuun. Valiokuntaistunnot lopetettiin ja aikaisemmin tehdyt päätökset kumottiin. Sen sijaan otettiin nyt käytäntöön uudenlaatuinen sotilaallinen organisatio ja työnjako ankaran keskityksen merkeissä.

Tämä ensimmäinen valtataistelu päättyi Hitlerin täydelliseen voittoon elokuun 1. pnä 1921. Siitä lähtien hän on ollut kansallisosialistisen puolueen diktaattori ja mainitusta päivästä lasketaan NSDAP:n varsinainen olemassaolo nykyisen organisation merkeissä.

Tämä lopullinen siirtyminen diktatuuriteille koitui joka tapauksessa puolueelle ratkaisevasti hyödyksi. Münchenissä kansallissosialistit hallitsivat katua jok-

seenkin täydellisesti yhdessä toisten kansallisten järjestöjen kanssa. Ennen pitkää, vuoden 1922 kuluessa, alettiin ulottaa toiminta Baijerin pääkaupungin ulkopuolellekin. Ensimmäiset paikallisosastot syntyivät Landshutiin ja Rosenheimiin ja muita seurasi perässä. Yhteistoiminta muitten kansallisten järjestöjen kanssa yleensä jäi kyllä lyhytaikaiseksi, mutta todellisena voimannäytöksenä on kumminkin mainittava Münchenissä kesällä 1922 tasavallan suojelulain säätämisen johdosta järjestetty valtava mielenosoitus, jossa kuusi ns. sadanmiehenosastoa SA-joukkojakin oli mukana, Hitler itse etunenässä.

Myöskin puolueen sanomalehdistö sai näinä aikoina alkunsa. Äänenkannattajaksi ostettiin pieni »Völkischer Beobachter» joulukuussa 1922. Lehti muuttui päivälehdeksi tammikuussa 1923 ja sen johtoon tuli pian balttilaissaksalainen *Alfred Rosenberg*, nykyisin puolueen ulkopoliittisen toimiston päällikkönä kansallissosialistisen liikkeen ensimmäinen ulkopoliittinen asiantuntija.

»SOTARETKI» COBURGIN PUNAISEEN TUKILINNAAN

Puolueen laajentuminen ympäri Baijerin oli alkanut kesällä 1922 saada tuntuvampaa vauhtia. Nürnbergissä oli *Julius Streicher* muodostanut oman järjestönsä, joka peruskatsomuksiltaan suuressa määrin muistutti Hitlerin liikettä. Kun lähempään kosketukseen jouduttiin, tapahtuikin pian yhteensulautuminen. Streicherin koko järjestö siirtyi johtaja etunenässään kansallissosialistien leiriin.

Voimakkaasti vaikutti koko Saksan tietoisuuteen Coburgin retki, seikkailurikkaimpia kansallissosialistien koko historiassa. Kansalliset järjestöt olivat yhdessä päättäneet toimeenpanna Coburgissa ns. saksalaisen päivän. Hitlerkin kutsuttiin mukaan seuralaisineen osallistumaan tähän kansallismielen yhteiseen ilmaukseen. Coburg oli marxismin parhaita tukikohtia koko Etelä-Saksassa, joten koko yrityksellä oli kieltämättä aikalailla taisteluhaasteen luonne. Sellaiseksi se oli tarkoitettukin.

Hitler sai kutsun vasta aivan viime hetkessä, mutta ehti nopeasti järjestää kaiken retkeä varten valmiiksi. Mukanaan 800 valittua SA-miestä hän lähti erikoisjunalla matkalle. Tieto Hitlerin saapumisesta oli kum-

minkin ehtinyt jo Coburgin punaiseen päämajaan ja siellä ryhdyttiin vastatoimiin. Juhlajärjestelyissä puuhaileville kansallisten järjestöjen edustajille esitettiin uhkavaatimus, ettei Hitler miehineen saanut tulla kaupunkiin. Kun Hitler sitten joukkoineen astui pois junasta asemalla, oli häntä vastassa jo juhlajohdon lähetystö. Hänelle ojennettiin jäljennös sopimuksesta, mikä oli tehty Hitlerin tietämättä kansallisten järjestöjen ja punaisten kesken. Sen mukaan Hitler ei saanut miehineen kulkea läpi kaupungin suljetussa järjestyksessä liehuvin lipuin. Mielenosoitusoikeus tahdottiin täten kieltää.

Siitä ei tullut kumminkaan mitään. Hitler hylkäsi ehdot jyrkästi ja selitti, että SA-joukkojen marssi alkaa heti. Tiukka vastarinta oli kumminkin odotettavissa. Jo rautatietorilla odotti hitleriläisiä monituhatpäinen väkijoukko, joka otti tulijat vastaan viheltäen ja kiljuen: Murhaajia! Roistoja! Rikollisia! Annamme nyt sananvuoron Hitlerille itselleen, jonka kuvaus tästä retkestä on maalauksellisen eloisa.

»Nuoret SA-miehet säilyttivät järjestyksensä mallikelpoisena, satamiehistöt ryhmittyivät rivistöiksi rautatietorilla välittämättä roskajoukon metelistä. Poliisin piinallisen huolenpidon vuoksi ei marssivia rivistöjä ohjattu suoraan majoituspaikkaamme, kuten oli määrä, vaan Hofbräuhauskelleriin lähelle kaupungin keskustaa. Meitä saattavan kansanjoukon melu kasvoi yhä. Tuskin oli viimeinen satamiehistö kääntynyt määräpaikan pihalle, kun joukko koetti tunkeutua perästä korvia särkevästi kiljuen. Estääkseen tämän poliisi sulki joukolta tien. Kun minä pidin tätä tilannetta sietämättömänä, annoin minä SA-miesten vielä

kerran asettua rivistöön, lausuin heille muutamia kehoituksen sanoja ja kehoitin poliisia heti aukaisemaan ovet. Hetken epäröinnin jälkeen tapahtuikin niin.»

»Me marssimme nyt takaisin samaa tietä majoituspaikkaamme. Tämän marssin kestäessä kävi kovakätinen välienselvitys väkijoukon kanssa lopulta välttämättömäksi. Kun kiljunnalla ja pistopuheilla ei voitu järkyttää meidän rauhaamme, turvautuivat »todellisen sosialismin, tasa-arvoisuuden ja veljeyden» edustajat kivittämiseen. Mutta silloin loppui meidänkin kärsivällisyytemme. Satamiehistöt muodostivat rintaman ja hyökkäsivät väkijoukkoa vastaan oikeaan ja vasempaan kymmenisen minuutin ajan. Viisitoista minuuttia myöhemmin ei näkynyt yhtään punaista koko kadulla.»

»Myöhemmin yöllä jouduttiin vakavampiin yhteenottoihin. SA-patrullit olivat tavanneet kansallissosialisteja, jotka yksitellen olivat joutuneet hyökkäyksen ja pahoinpitelyn uhreiksi. Silloin tehtiin lyhyt tilitys vastustajien kanssa. Jo seuraavana aamuna oli punainen terrori, josta Coburg oli vuosikausia kärsinyt, murrettu täydellisesti.»

Omasta vapaussodastamme tai sen alkupäiviltä muistuu mieleen hieman samantapainen retki, pienen joukon rohkea ajatus vapauttaa vanha Viipuri punaisten hirmuvallasta. Karjalan miesten, venäjänsaarelaisten yrityksellä ja Coburgin tapahtumilla ei kyllä ole kovin paljon yhteistä, mutta hiukan kumminkin rinnastuskohtia.

Punaiset eivät lannistuneet vielä täydelleen. Lentolehtisillä yllytettiin vasemmistoaineksia vastarintaan. Selitettiin kansallissosialistien tulleen tekemään lopun Coburgin »rauhallisista työläisistä». Klo puoli 2 oli määrätty suuri punainen mielenosoitus pidettäväksi

suurella torilla. Hitler päätti kumminkin murtaa vastustuksen kerta kaikkiaan ja pani SA-joukkonsa vielä kerran liikkeelle. Kun hitleriläiset saapuivat paikalle, oli siellä edeltäkäsin kuulutettujen 10,000 työläisen asemesta vain muutamia satoja ja hekin käyttäytyivät miltei rauhallisesti. Vain pari maalta tullutta punaista ryhmää, jotka eivät vielä tunteneet kansallissosialisteja, koetti tehdä vastarintaa, mutta heidät hajoitettiin helposti. Väestö sen sijaan otti nyt Hitlerin miehet innostuneena vastaan.

Vielä oli voitettava vaikeuksia paluumatkalla Müncheniin. Kun retkikunnan junan piti lähteä, selitti rautatiehenkilökunta, ettei juna pääsisi lähtemään ollenkaan. Tämän lakkoilu-uhan kuullessaan Hitler kuivasti ilmoitutti punaisille, että hän ottaisi panttivangeiksi kaikki tapaamansa punaiset ja sitten lähdettäisiin matkalle ilman rautatiehenkilökunnan apua. Kansallissosialistit itse huolehtisivat junan hoidosta, mutta jos onnettomuus tapahtuisi, tuhoutuisivat panttivangit siinä missä muutkin. Tämän ilmoituksen jälkeen juna lähti aivan täsmällisesti eikä paluumatkalla tapahtunut mitään vaurioita.

Coburgin retki oli ensiluokkaista reklaamia Hitlerin liikkeelle. Siitä puhuttiin nyt kautta Saksan ja kannattajia ilmestyi Pohjois-Saksastakin. Kun tammikuun 28. pnä 1923, kohtalokkaan ja verisen vuoden alkaessa, pidettiin kansallissosialistisen puolueen ensimmäiset suuret puoluepäivät Münchenissä, oli Marskentällä mukana myöskin 6,000 SA-miestä silloisissa univormuissaan: harmaaseen tuulitakkiin puettuina, harmaa hiihtolakki päässä ja puolueen merkki kokardina. Hitler puhui silloin 80,000 kuulijalle.

MÜNCHENIN MURHENÄYTELMÄ

Münchenin vallankaappauksen epäonnistuttua Hitler teki Landsbergin linnassa tiliä elämästään. Vaikean sielullisen lamaannuksen jälkeen voimat palasivat vitkaan ja hän tarttui kynään antaakseen kannattajilleen selvityksen ajatuksistaan ja toiminnastaan, joka oli vienyt suureen tappioon. Tilitettävää olikin paljon. Menneet taisteluvuodet, ennen kaikkea verinen ja levoton vuosi 1923, liikkeen suuri nousu, Münchenin tappio, sensatiomainen oikeudenkäynti, jota koko Saksa seurasi henkeä pidätellen — ja lopuksi puolueen suuri hajaannus.

Näistä muistelmista puolitoistavuotisena vankeusaikana kasvoi hänen teoksensa »Mein Kampf» (Minun taisteluni), joka yhteen keskitettynä sisältää kansallissosialismin perusajatukset ja paljon muutakin — yleensä kuvan taistelevasta ja ristiriitaisesta Hitleristä. Se antaa käsityksen miehestä, joka taistelijana ja uuden puolueen organisaattorina on jo aikaansaanut paljon, mutta joka vielä ajatusmaailmaltaan ja maailmankokemukseltaan monessa suhteessa kypsymättömänä joutui lopuksi väärien laskelmien ja hänelle tuntemattomien voimien uhriksi. Hän ei tietysti tun-

nusta tätä, sillä hänen teoksensa tehtävänähän oli valaa uutta uskoa hajoamaisillaan, toisten johtoon joutumassa olevaan liikkeeseen. Siksi hän koettaa kaavailla kokonaisen kansallissosialistisen maailmankuvan, monessa suhteessa aatesisällöltään suurenmoisen, vilpittömän ja terveen, mutta samalla hajanaisen ja keskittämättömän.

Vuosi 1923 oli Weimarin ajan Saksalle pahinta koetusaikaa. Korvauskiista länsivaltojen kanssa kärjistyi silloin huippuunsa. Saksan keskustahallitukset, sosialidemokraatteihin nojautuvat, eivät tunnustaneet liittolaisvaltojen sanelemia päätöksiä mielikuvituksellisista suorituksista. Saksa ei yksinkertaisesti kestänyt maksuja, sen talous joutui täydelliseen sekasortoon. Vastustusmieliala sisältäpäin koveni sitä mukaa kuin voittajavaltojen painostus ulkoa käsin. Jouduttiin lopuksi Ruhrin valtaukseen, Saksan passiiviseen vastarintaan ja sen murtumiseen, inflatioon ja Saksan keskisäädyn, koko säästäjäluokan taloudelliseen tuhoon.

Tämä vaihe sodan jälkeisen Saksan historiassa on ollut ratkaiseva. Se valmisteli kansallissosialistisen Saksan myöhempää voittoa. Se mursi lopullisesti kansan taloudellisen vanhan tasapainon ja proletarisoi suuria massoja enemmän kuin sota. Inflation aika jälkitauteineen laski pohjan Saksan kehitykselle kohti sosialista kumousta tavalla, mihin sodan loppuvaiheen katastrofi ei kyennyt. Kun vuoden 1918 kumous tapahtui, ei Saksa vielä ollut suinkaan vallankumoukselle taloudellisesti, sosialisesti ja henkisesti kypsä maa. Vuoden 1924 deflatioajan Saksa oli siinä suhteessa kehittynyt paljon pitemmälle. Se keinotekoinen hengitys, mitä ulkomaisten luottojen, talouselämän kiih-

dytetyn rationalisoinnin ja liittolaisten sovintopolitiikan helpotuksien tietä annettiin, ei enää kyennyt lopullista tilintekoa torjumaan. Kun yleismaailmallinen talouspula myöhemmin kuristi Saksan talouden apulähteet ja saattoi sen äärimmäisiin vaikeuksiin, oli maa kypsä kulkemaan jompaakumpaa tietä: Moskovaan tai kansallissosialismiin.

Hitler oli jo ennen vuotta 1923 ollut ajoittaisessa yhteistoiminnassa muitten erilaisten kansallismielisten järjestöjen kanssa, toisinaan kiinteästikin. Hänen toimintansa oli vuoden 1922 kestäessä alkanut laajentua yli koko Baijerin ja seuraavana vuonna kansallissosialismin vesoja ilmestyi jo Pohjois-Saksaankin. Jo v. 1921 Hitler oli Berlinissä neuvotellut vanhan oikeiston miesten kanssa mahdollisen yhteistoiminnan edellytyksistä. Mitään sovintoa ei kumminkaan syntynyt, sillä maailmankatsomusten ja luonteitten pohjimmainen ero oli liian suuri.

Baijerissa itsessään Hitlerin liikettä eristi muista kansallismielisistä järjestöistä suuressa määrin kysymys suhtautumisesta valtakuntaan. Vuosina 1920—1923 vallitsi Berlinin ja Münchenin välillä alinomainen jännitys. Vanha separatismi nosti päätään eri muodoissa. Olisi väärin leimata kaikki baijerilaiset isänmaanystävät tämän johdosta suorastaan kavaltajiksi kuten kansallissosialistien taholta noina aikoina — tietenkin propagandatarkoituksessa — tehtiin. Kehitys yhtenäisvaltioksi ei vanhassa Saksassa ollut vielä kovinkaan pitkälle ehtinyt ja Baijeri suurimpana osavaltiona oli säilyttänyt vanhan itsenäisyytensä koskemattomimpana.

Berlinissä hallitsivat ensin sosialidemokraatit ja sen jälkeen keskustapuolueet sosialistien tukemina.

Baijeri taasen on ollut aina erikoisesti vanhoillinen, terve talonpoikaismaa, jonka mentaliteetti oli aivan toinen kuin Preussin. Münchenin neuvostodiktatuurin kukistuttua Baijerissa mieliala pysyi jatkuvasti vahvasti kansallisena. Hyvin laajoissa kansankerroksissa monarkistinen ajattelutapa oli edelleen voitolla ja vanhan hallitsijasuvun, Wittelsbachien herruuden kannattajia oli paljon. Yksinpä valtapuoluekin, katolisen keskustan sisarpuolue, baijerilainen kansanpuolue, oli vielä noina vuosina hyvin partikularistinen ja ehdottomasti monarkistinen. Samoin oli kansallismielisten järjestöjen ja piirien mielialan ja ajattelutavan laita.

Paljon oli kumminkin sellaisiakin aineksia, jotka näkivät tässä partikularismissa — Ranska muuten koetti sitä käyttää kaikin tavoin hyväkseen samalla tavoin kuin Reininmaassa — yhteistä isänmaata ja suursaksalaista kansallisuusajatusta uhkaavan vaaran. Hitler oli ennen kaikkea suursaksalainen ja siksi hän joutui pian taisteluun separatismia vastaan. Hänen propagandansa käytti suursaksalaisuutta aseenaan ja voitti uusia asemia.

Hitler ei ollut suinkaan vasemmisto-keskustalaisen Weimarin kokoomuksen ystävä ja vihasi Berliniä tästä syystä kiihkeästi. Ruhrin selkkauksen aikana hän jyrkästi hylkäsi ajatuksen passiivisesta vastarinnasta, jossa hänen oman järjestönsä miehet siitä huolimatta olivat ensimmäisinä mukana — Schlageterin tapaus! Hänen mielestään se ei johtanut tulokseen. Oli sen sijaan noustava, kukistettava vasemmistolaiskomento Berlinissä ja sitten organisoitava miehittämättömässä Saksassa suuri vapaustaistelu. Tämä ajatus johti hänet yhteistoimintaan baijerilaisten separatistien kanssa ja

lopuksi Münchenin katastrofiin — viha Berliniä vastaan oli molemmille liittolaisille yhteinen, vaikka aivan vastakkaisista syistä.

Syyskuun 2. pnä 1923 vietettiin Nürnbergissä ensimmäiset suuret saksalaiset päivät isänmaallisten järjestöjen osallistuessa yhteisesti tähän juhlaan. NSDAP ja kaksi muuta isänmaallista järjestöä, nimittäin Bund Oberland ja Reichsflagge (valtakunnanlippu) yhtyivät tällöin Hitlerin poliittisen johdon alaisuuteen »Deutscher Kampfbund» — (Saksan taisteluliitto) nimiseksi järjestöksi, jonka päämääränä oli taistelu Weimarin Saksaa ja maan ulkopoliittista alennustilaa vastaan. Samaan aikaan kärjistyi taasen myöskin Baijerin ja valtakunnan suhde yhä enemmän.

Münchenin vallankaappauksen tilitystä on tuosta onnettomasta tapahtumasta kuluneitten lähes vuosikymmenen aikana kirjoitettu kansallissosialistisessa lehdistössä ja muuallakin lukemattomia palstametrejä. Myöskin kansallissosialistinen kirjallisuus monesti käsittelee tätä aihetta, aina lykäten syyn Baijerin hallituskomissaarin *von Kahrin* niskoille. Käsiteltäessä myöhemmin oikeusjuttua kaappausyrityksen johdosta kenraalisotamarsalkka *von Ludendorffia,* Hitleriä ja heidän kumppaneitaan vastaan, esitettiin kansallissosialistien taholta melko jyrkkiä syytöksiä von Kahria ja von Lossowia sekä muita Baijerin silloisia hallitusherroja vastaan kavalluksesta ja isänmaan asian pettämisestä. Selvittämättömäksi tämä juttu on kumminkin lopuksi osittain jäänyt, ja von Kahria lähellä olevat eräät saksalaiskansalliset kirjoittajat kuten Junius Alter kirjassaan »Nationalisten» koettaa puhdistaa Baijerin hallituskomissaarin maineen täydelleen.

Münchenissä syntyi noina päivinä omituinen liitto valtakunnanhallitusta vastaan, jonka johdossa liiton syntyessä oli Stresemann. Ruhrin katastrofin hedelmät kypsyivät syyskuuhun 1923 mennessä. Stresemann katsoi parhaaksi luopua passiivisesta vastarinnasta, inflation laineet hyökyivät yli maan ja kaikissa isänmaallisissa piireissä kasvoi mieltenkuohu. Varsinkin Hitlerin Kampfbund kävi kiivasta taistelua valtakunnanhallitusta vastaan. Seurauksena oli valtakunnan puolustusministerin Gesslerin vaatimus, että »Völkischer Beobachter» oli lakkautettava ja Kampfbund hajoitettava. Tätä Baijerin hallitus kieltäytyi tekemästä ja selkkauksen aihe oli siinä valmiina.

Oikeastaan von Kahrin osa näinä vuosina ei totisesti ole mikään loistava, päinvastoin hänen menettelynsä marraskuun 8. ja 9. päivinä Münchenissä haiskahtaa koko pahasti kavallukselta. Vuoteen 1920 saakka tämä vanhan Saksan kuiva ja persoonallisuutena vähäpätöinen virkamiestyyppi toimi Ylä-Baijerin hallituspresidenttinä, siis tärkeällä hallinnollisella paikalla, jota hän oli hoitanut hyvin. Hän joutui sitten jonkin aikaa olemaan Baijerin pääministerinä juuri ajankohtana, jolloin »voimakasta miestä» etsittiin kansallisten piirien taholta suorastaan lyhdyllä ympäri Saksaa. Ei ollut johtajaa, joka olisi kyennyt keskittämään hajanaiset voimat vastarintaan. Toisaalta von Kahr oli kunnianhimoinen luonne. Pääministerikautensa päätyttyä hän työskenteli ahkerasti kulissien takana ja odotteli aikaansa. Hän oli rakentanut hyvät suhteet kansallisiin järjestöihin ja oli itse kruununprinssi Rupprechtin luottamusmies, siis kuninkuusasian lähin edustaja.

Hän joutui uudelleen esille, kun Hitlerin ja kenraalisotamarsalkka von Ludendorffin — joka näinä aikoina joutui toimimaan yhdessä Hitlerin kanssa kansallisten järjestöjen liittoutuessa — Kampfbund perustettiin. Baijerin hallitus nimitti von Kahrin Baijerin hallituskomissaariksi miltei diktatoorisin valtuuksin. Välirikko Berlinin kanssa näytti olevan ovella, Hitlerin ja Ludendorffin kanssa neuvoteltiin yhteistoiminnasta ja Hitler itse väittää saaneensa käsityksen, että Baijerin pääministerillä von Knillingillä ja von Kahrilla oli mielessä täydellinen välirikko, kaappauksen toimittaminen ja marssi Berliniin.

Tapahtumien vauhti kiihtyi sitten nopeasti. Hallituskomissaari selitti tehtäväkseen »valtion arvovallan palauttamisen ja rauhan ja järjestyksen turvaamisen» Baijerissa. Kumminkin hänellä lienee ollut kahdenlaisia laskelmia. Jos kaikki onnistuisi ja vallankumouksen vastainen liike pääsisi todella vauhtiin, voisi hän asettua sen puolelle ja näytellä tavoittelemaansa voimakkaan miehen osaa. Jos taas toiset epäonnistuivat, pelaisi hän ajoissa sillä tavoin, ettei hänen asemansa tuhoutuisi.

Valtakunnanhallitus oli tiukka. Kahr ei tahtonut toteuttaa Gesslerin säätämää kieltoa. Silloin Gessler antoi Baijeriin sijoitetun valtakunnan puolustusjoukkojen 7. divisionan komentajan kenraali *von Lossowin* tehtäväksi kiellon toimeenpanon, vaikka vastoin von Kahrin tahtoa. Lossow kieltäytyi ja Gessler julisti hänet erotetuksi. Baijerin hallitus kumminkin nimitti von Lossowin maakomendantiksi ja otti divisionalta uskollisuudenvalan Baijerille. Avoin välirikko oli tapahtunut.

Lokakuun 31. pnä von Lossow ilmoitti sitten von Ludendorfille olevansa valmis alkamaan marssin Berliniä kohti. Marraskuun 5. pnä tapahtui Münchenissä sotamuistomerkin paljastus Baijerin hallituksen, valtakunnan puolustusjoukkojen ja Hitlerin järjestöjen osallistuessa juhlallisuuksiin. Hitlerin SA-joukot liittolaisineen oli varustettu kaappaukseen ja niillä oli käytettävissä aseitakin, mutta missä määrin, sen tietänevät lopuksi ainoastaan Ruskean talon asukkaat itse. Marraskuun 6. pnä tapahtuu taasen neuvottelu von Kahrin kanssa, mutta hän vitkastelee. Ratkaiseva askel pelottaa eikä hän liene oikein luottanut hitleriläisten liittolaistensakaan voimiin ja suunnitelmiin. Tosiasialliset päämääräthän sitä paitsi olivat itse asiassa jyrkästi vastakkaiset: von Kahr — separatisti, Baijerin kuningashuoneen vanhojen oikeuksien palauttaja; Hitler—yhtenäisvaltion ja suursaksalaisuuden mies.

Münchenin Bürgerbräukellerissa esitettiin vallankaappausnäytelmän huippukohtaus. Kahr puhuu parhaillaan isänmaallisten järjestöjen edustajille lähiaikojen poliittisesta ohjelmastaan vallankumouksen 5. vuosipäivänä, kun Hitler miehineen tunkeutuu sisään. Pistoolinlaukaus kattoon hankkii Hitlerille puheenvuoron. Hän julistaa valtakunnanhallituksen erotetuksi ja uuden kansallisen hallituksen — Hitler—Ludendorff—Münchenin poliisipäällikkö Pöhner — asetetuksi Berlinin »valapattoisen» hallituksen sijaan. Nyt oli von Kahrin asema varsin pulmallinen. Hän oli viime hetkessä alkanut epäröidä. Ratkaiseva hyppy tuntemattomaan pelotti häntä samoin kuin von Lossowiakin, mutta toisaalta yrityksen lähin menestyskin riippui jo heidän kannastaan.

Kahr pelasi nyt kaksinaista peliä. Hän antaa Hitlerille ja Ludendorfille sanansa mukaantulostaan ja poistuu sitten tilaisuudesta kenenkään estämättä. Vielä myöhemmin yöllä hän vakuuttaa Hitlerille alttiuttaan asialle, mutta oli jo ryhtynyt vastatoimiin. Kaikkiin virastoihin, poliisille ja valtakunnanpuolustusjoukoille lähetetyssä kiertosähkösanomassa hän, von Lossow ja Baijerin poliisiministeri von Seisser selittävät von Kahrin Hitlerille antaman sanan pätemättömäksi ja varustautuvat tukahduttamaan kumousliikkeen. Sotaväki ja poliisi asetetaan toimintavalmiiksi. Kun sitten Hitlerin adjutantti Siry vielä kerran kääntyy hänen puoleensa, on vastaus jo toisenlainen: »Kapinallisten kanssa ei keskustella.»

Hitlerin asia oli epätoivoinen. Hän joutui taistelemaan valtion mahtikeinoja vastaan. Hän yrittää kumminkin vielä viimeisensä. Valtavalla mielenosoitusmarssilla halki Münchenin oli väestön innostus nostatettava ja kaikki temmattava mukaan. Bürgerbräukelleristä lähtee seuraavana, marraskuun 9. pnä liikkeelle suuri kulkue halki Münchenin. Väestön innostus on korkealla, mutta uhkaavaa onnettomuuden tuntua leijailee ilmassa. Hitler, Ludendorff, von Graefe ja muut kaappausyrityksen johtajat astuvat SA-miesten etunenässä. Feldherrnhallen edustalla poliisi sulkee tien. Kulkue työntyy kumminkin eteenpäin.

Kahr ja Lossow olivat varustautuneet yhteentörmäykseen. Feldherrnhallen edustalle sijoitettu valtakunnan puolustusjoukkojen komppania, von Lossowin uskollisimpia joukkoja, oli saanut jyrkät määräykset. Mielenosoittajat tunkeutuvat eteenpäin, mutta yhtäkkiä kajahtaa yhteislaukaus. Luodit vinkuvat johtajien

ympärillä ja iskevät takana tulevaan joukkoon. Kulkue hakee suojaa maahan heittäytyen, mutta monet kieriskelevät verissään kadulla. Korjataan pois 16 vainajaa — Hitlerin SA-joukkojen ensimmäiset uhrit kansallissosialismin asian puolesta. Hitler itse kantaa hoivattavaksi yhden uhrin, nuoren pojan. Ludendorff taasen jatkaa kulkuaan ryhdikkäänä, pää pystyssä ja hänet pidätetään lopuksi.

Tähän päättyi Münchenin vallankaappauksen tarina. Taistelu valtion voimakeinoja vastaan oli hyödytön ja tarkoitukseton. Mieliala Baijerin pääkaupungissa oli vielä levoton ja poliisin täytyi väkivaltaisesti hajoittaa seuraavan päivän mielenosoitukset. Augsburgissa yrittivät aseistetut hitleriläiset myöskin vastarintaa, mutta heidät pakotettiin alistumaan. Hitler itse pakeni autossa maaseudulle, mutta joutui muutamien päivien kuluttua vangiksi ystäviensä maatilalla Uffingissa suunnitellessaan vastarinnan jatkamista. Vielä marraskuun 9. pnä julistettiin kansallissosialistinen työväenpuolue hajoitetuksi ja seuraavana päivänä poliisi otti haltuunsa puolueen päämajan Corneliusstrassen varrella. Paras saalis, puolueen arkisto oli kumminkin pääasiassa jo siirretty muualle. Vieläpä puolueen koko omaisuuskin takavarikoitiin ja jäsenten julkiset esiintymiset kiellettiin ankarien rangaistusten uhalla. Hitlerin liike näytti saaneen kuoliniskun.

SEKASORRON JA UUDEN KASVUN AIKOJA

Kansallissosialistien tuonnottain pannaanjulistama Theodor Heuss lausuu kirjassaan »Mitä Hitler tahtoo?» (Was will Hitler?), että Hitlerin pitäisi oikeastaan olla kiitollinen von Kahrille Münchenin vallankaappauksen epäonnistumisesta. Hänen perustelunsa on kyllä siksi mielenkiintoinen, että lukijan kannattaa hieman tutustua siihen.

Vallankaappauksen epäonnistuminen antoi Hitlerille hyvin tärkeän opetuksen, selittää Heuss. Hän ensi kerran iski voimaa vastaan, joka kurintuntoisen ja koulutetun virkamiestottumuksen kylmässä järkevyydessä oli voimakkaampi kuin hän. Liikkeen ja Hitlerin oman vastaisen kehityksen kannalta tämä kokemus oli erikoisen tärkeä. Kansallissosialistinen liike oli silloin kaikkea muuta kuin kypsä asettumaan onnistuneen vallankaappauksen jälkeen valtion johtoon. Epäonnistuminen kyllä aluksi merkitsi suurta tappiota, mutta samalla siirsi liikkeen kehityksen uudelle, realiselle pohjalle. Ja samalla olot itse seuraavina aikoina työskentelivät Hitlerin ja hänen liikkeensä hyväksi. Tappio oli lopuksi hyötyä siinäkin mielessä, että se kansallissosialismin johtajasta teki yleisön sil-

missä marttyyrin, joka oli kärsinyt hyvää asiaa ajaessaan. Joutuessaan monet vuodet käymään toivottomalta näyttävää oppositiotaistelua on kansallissosialismi käyttänyt tätä mielialaa hyväkseen taitavan propagandan avulla. Liike oli kärsinyt kyllä tappion, mutta lopuksi vallankaappauksen epäonnistuminen ja sitä seurannut oikeudenkäynti iskostivat Hitlerin ja hänen liikkeensä lähtemättömästi kaikkien saksalaisten tajuntaan. Hitler oli nyt varmasti saanut sen reklaamin, jota hän aina oli kaivannut. Marraskuun 8. ja 9. päivien välisenä yönä hänestä vasta tuli todella yhteissaksalainen henkilö.

Jätämme Heussin perustelut hänen omaan varaansa. Joka tapauksessa sekä Saksan että kansallissosialismin myöhemmän kehityksen kannalta epäonnistuminen koitui oikeastaan hyödyksi. Seurauksena kaappauksen onnistumisesta olisi ollut sisäinen sota ja ehkä täydellinen sekasorto Saksassa. Liittolaisten miehitysjoukot olivat jo Ruhrilla, ja tuskinpa olisi siltä taholta annettu aikaa vastakumouksen kehittymiseen ja Saksan vapausliikkeen organisointiin. Matka Berliniin olisi ollut lyhyt ja Saksan joutuessa ainakin suureksi osaksi miehitykseen olisi kansallisten voimien lopullinen epäonnistuminen aiheuttanut ehkä täydellisen kaaoksen. Sitä eivät olisi pystyneet enää selvittämään kansallissosialistit eivätkä muutkaan. Ainoa voittavaksi puoleksi olisi jäänyt bolshevismi, joka juuri v. 1923 yritti ratkaisevaa rynnäkköä Saksan valtaamiseksi.

Hitlerin oman persoonallisen kehityksen kannalta tämä murros oli hyvin tärkeä. Hän oli yrittänyt taistelua valtiota vastaan, mutta epäonnistunut. Hän oli

Hitler Nürnbergissä v. 1929.

itseään lähellä olevien piirien mielialaan luottaen tehnyt vääriä laskelmia. Koko hanketta ei oltu valmisteltu juuri ollenkaan tai ainakin hyvin huonosti. Kun Münchenissä annettiin hätämerkkejä, eivät muun Saksan kansalliset järjestöt ollenkaan ehtineet mukaan. Tapahtumat yllättivät nekin täydelleen.

Hitler on Münchenin kaappauksen jälkeen aina vakuuttanut, ettei hän luovu laillisuuden tieltä. Tämä vakuutus on epäilemättä ollut vilpitön ja hän piti sen loppuun saakka kunniassa. Hän joutui käymään paljon pitemmän, mutta myöskin lopuksi menestyksellisemmän taistelun. Hänen puolueestaan tuli parlamentaarinen puolue taktillisesti, vaikka se olemukseltaan sekä rakenteeltaan olikin parlamentarismin vastainen, diktatuuriaatteen edustaja. Samalla on

kansallissosialismin miesten käytännöllinen kokemus valtioelämästä ehtinyt tuntuvasti vahvistua tuona pitkänä välikautena, niin että lopullisen vallansiirron tapahtuessa murros ei sentään ole ollut aivan niin vaikea kuin miksi se muutoin olisi voinut kehittyä. Ja tätä on pidettävä onnena sekä kansallissosialistiselle Saksalle että koko Euroopallekin.

Hitlerin uskollisten asema näytti joka tapauksessa kovin tukalalta seuraavina aikoina. Johtaja itse oli vankilassa lähimpine miehineen, puolue oli julistettu hajoitetuksi ja sen omaisuus oli otettu takavarikkoon. Ei ollut mahdollisuutta itsenäiseen julkiseen esiintymiseen ja toimintaan. Aluksi kumminkin näytti mieliala maassa muuttuneen kansallissosialismille entistäkin edullisemmaksi. Ruhrin taistelun ja inflatioajan katkeruus kyti kansallisissa piireissä ja kuohutti massoja. Hitleriä ja hänen kumppaneitaan vastaan Münchenin kansanoikeudessa käyty oikeusjuttu muodostui näissä oloissa puolueelle melkoiseksi reklaamiksi. Jutun käsittelyä seurattiin suurella jännityksellä kautta koko maan, vieläpä laajalti ulkomaillakin. Sensation siivet kantoivat Hitlerin ja hänen liikkeensä nimen hyvin kauaksi. Hänen miehekäs esiintymisensä jutun aikana oli lisäksi omiaan kasvattamaan laajojen piirien suosiota. Hänen yrityksensä seikkailumaisuus ja harkitsemattomuus tunnustettiin, mutta samalla ei voinut olla tekemättä syvää vaikutusta se tapa, jolla hän puolusti tovereitaan ja otti kantaakseen kaiken syyn tapahtumista.

Hänen ja hänen miestensä tuomiot olivatkin lopuksi melko lievät. Hänet tuomittiin huhtikuun 1. pnä 1924 5 vuodeksi vankeuteen, mutta kuusi kuukautta

kärsittyään hän saattoi päästä ehdonalaiseen vapauteen, kuten tapahtuikin.

Merkittävä muutos tapahtuu näinä aikoina myöskin kansallissosialismin levenemispiirissä. Pohjois- ja Keski-Saksassa varsinkin *Gregor Strasser* ja Julius Streicher työskentelevät seuraavina vuosina väsymättömästi jalansijan laajentamiseksi, uusien paikallisten järjestöjen perustamiseksi. Samalla kun Baijerissa kannatus silminnähtävästi heikkenee, siirtyy liikkeen voima vähitellen pohjoiseen, varsinkin Preussiin.

Hajaannusta puolueen piirissä ei luonnollisesti voitu välttää. Erilaisia aineksia oli yhtynyt samaksi kokonaisuudeksi, mutta kun järjestömuoto tuhoutui ja kaikkea hallitseva tahto oli poissa, pääsivät hajoittavat tekijät vaikuttamaan. Paikalliset johtajat Reininmaassa ja muuallakin pyrkivät omille teilleen, mutta pääosa yhtyi liittoon saksalaiskansallisesta puolueesta aikaisemmin eronneen *Albrecht von Graefen*, Wullen ja Henningin Deutsch-völkische Freiheitsbewegungin (Saksalaiskansallinen vapausliike) kanssa. Ennen kaappausta oli näitten kahden liikkeen, Hitlerin ja Graefen välillä ollut voimassa ikäänkuin hiljainen sopimus, että Etelä-Saksa jäi Hitlerin liikkeen erikoisalueeksi, Pohjois-Saksa taas Graefen. Kun nyt kansallissosialistien omat keskuselimet olivat tuhoutuneet, liittyivät paikallisjärjestöt Deutsch-völkische Freiheitsbewegungiin ja toimivat sen puitteissa.

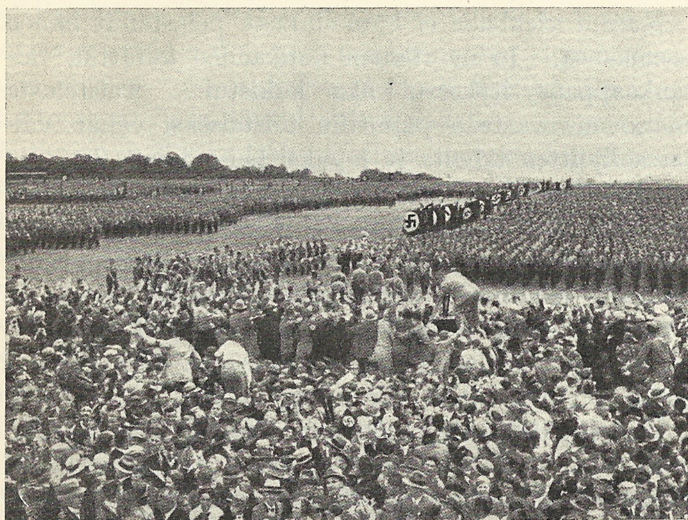
Ristiriitoja ei kumminkaan voitu välttää. Graefe on ollut yhtä kunnianhimoinen johtajaluonne kuin Hitlerkin, vaikka häneltä puuttui Hitlerin organisatiokykyä. Tulisella, oikullisella taistelumielellään hän oli tehnyt asemansa saksalaiskansallisten piirissä vai-

keaksi ja oli lopuksi pakotettu eroamaan vanhasta konservatiivisesta puolueesta. Ristiriita ei ollut kovinkaan suuressa määrin maailmankatsomuksellinen, vaan enemmän henkilökohtainen.

Johto tässä liitossa pysyi pohjois-saksalaista sivistyneistöä edustavilla Graefen miehillä sekä heidän kanssaan liittoutuneella von Ludendorffilla, mutta tähän kansallissosialistien ydinjoukko ei ajan mittaan tyytynyt. Hitler oli kyllä toistaiseksi poissa pelistä, mutta hänen suggestiivisen vaikutuksensa voima osoittautui nytkin. Kansallissosialismin ydin pysyi hänelle uskollisena näissä äärimmäisen vaikeissa oloissakin.

Lisäksi tulivat toiset, maailmankatsomukselliset vastakohdat. Graefen puolue edusti sosialisesti vanhaa porvarillista katsomusta, vieläpä jyrkässä muodossa. Sillä taholla ei Hitlerin miesten sosialistisia tendenssejä ymmärretty, vaikka yhteinen kansallismieli tasoittikin toistaiseksi vastakohtaa.

Nyt Hitlerin liike osallistui ensi kerran valtiopäivävaaleihinkin Graefen puolueen merkeissä. Toukokuun 4. pnä 1924 toimitettiin vaalit, jotka Ruhrin selkkauksen jälkeisen kansallisen mielialanousun merkeissä tuottivat vasemmistolle melkoisen tappion. Vanha saksalaiskansallinen suurpuolue saavutti voittoja, kohoten äänimäärissä miltei sosialistien tasalle. Hitlerin ja Graefen liittokin mobilisoi sentään lähes 2 miljoonaa ääntä ja miehitti 32 edustajasijaa valtiopäivillä. Sosialisteilla oli näissä merkittävissä vaaleissa 6,040,000, saksalaiskansallisilla 5,778,313, katolisella keskustalla 3,920,000, kommunisteilla 3,746,000, saksalaisella kansanpuolueella 2,640,000, Hitlerin ja Graefen liitolla

Kansallissosialistinen ulkoilmakokous lippurivistöineen.

1,924,000, demokraateilla 1,657,000 ja baijerilaisella kansanpuolueella 946,000 ääntä. Merkillepantavaa kumminkin oli jo tällöin kansallissosialistien kannatuksen pienentyminen Baijerissa itsessään. Huhtikuun alussa toimitetut maapäivävaalit antoivat vielä kansallissosialisteille ja heidän liittolaisilleen Münchenissä kokonaista 105,000 ääntä, mutta kuukausi myöhemmin oli tulos vain 85,000. Nämä numerot merkitsivät sitten pysyvää suuntaa moniksi vuosiksi. Pohjois-Saksa valloitettiin vähitellen hitlerismille, mutta Etelä-Saksassa pysyivät edelleen vallitsevina vanhat paikalliset puoluemuodostumat. Baijerissa lähinnä baijerilainen kansanpuolue; Baijerissa oli sillä välin tehtykin jo sovinto valtakunnan kanssa.

Kahrin viekkaus ei kumminkaan pelastanut hänen asemaansa. Jo muutaman kuukauden kuluttua vallankaappausyrityksestä hän kukistui. Taistelusta marxismia vastaan puhuttiin toistaiseksi vähän vallassaolijoitten taholta ja lopuksi baijerilainen kansanpuolue solmi lujan liiton yleisvaltakunnallisen katolisen keskustan kanssa, joka oli jo aikoja sitten mukautunut tasavaltaan sekä yhteistoimintaan vasemmiston kanssa. Katolisesta keskustasta oli valtakunnassa ja Preussissa tullut valtatasapainon määräävä keskustalaispuolue, joka tästä erikoisasemastaan on koettanut pitää kiinni sitkeästi viimeiseen saakka.

Hitler pääsi pois vankilasta vuoden 1924 lopussa. Hänen täytyi alkaa työ aivan alusta. Puolueorganismista oli oikeastaan jäljellä vain rauniokasa, ja kannattajisto oli miltei kokonaan joutunut liittoon vierashenkisten voimien kanssa. Hänen ensi tehtäväkseen jäikin nyt puolueen perustaminen uudelleen ja epämukavien liittositeitten purkaminen. Jo helmikuun 27. pnä 1925 pidettiin Münchenissä puolueen uusi perustava kokous. Loistavalla puheellaan Hitler valoi jälleen uskoa pieneen kannattajajoukkoonsa ja onnistui yhdellä iskulla palauttamaan kurin ristiriitojen raatelemaan rivistöön. Samoihin aikoihin saatiin lupa puolueen äänenkannattajan »Völkischer Beobachterin» julkaisemiseenkin. Nyt puolueen koko elimistö uudistettiin johdonmukaisesti. Diktatoorinen keskitys- ja johtajaperiaate tuli taas yksinvallitsevaksi. Kun puolue nyt perustettiin aivan uudelleen, täytyi sille juriidisestikin luoda uusi pohja. Se tapahtui jonkin aikaa myöhemmin, toukokuun 22. pnä 1926, jolloin hyväksyttiin Kansallissosialistisen Saksan Työväen-

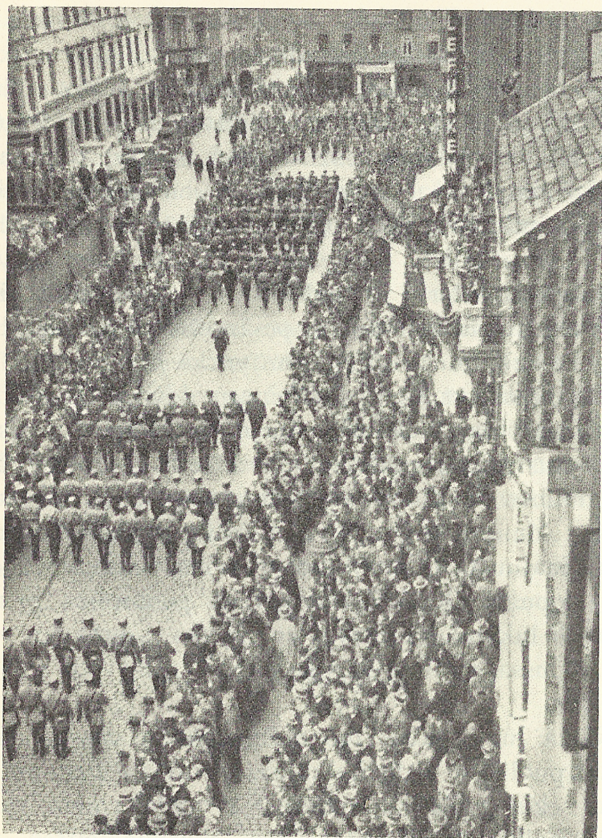
yhdistyksensäännöt (Der Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterverein e.B.), mikä tuli siis uuden järjestömuodon nimeksi. Seurauksena tästä oli, että yhdistyksen johto joka vuosi täytyi valita uudelleen ja että siis Hitlerkin kaikkien läsnäolijoitten suureksi hilpeydeksi asetti paikkansa puolueen johtajana käytettäväksi. Hänet tietysti valittiin aina uudelleen myrskyisin suosionosoituksin. Laille oli annettava, mitä laille kuului. Sitä paitsi Hitler oli nimenomaisesti omasta puolestaan vakuuttanut, että liike taistelee ainoastaan laillisin keinoin, vaikka jyrkästi vallassa olevaa systeemiä vastaan.

Puolueen vaikeat raha-asiat saatiin pian myöskin terveelle pohjalle puolueen valtakunnallisen rahastonhoitajan Franz Schwarzin toimiessa finanssiasiantuntijana. Koko talous rakennettiin jäsenten maksujen ja avustusten varaan. Puolueen johtajasta alkaen miehet hoitelivat tehtäviään kunniavirkoina, joista he eivät perineet palkkaa. Hitlerin muistelmateoksen suuri levikki oli turvannut hänen taloudellisen asemansa, vieläpä hän on itse kustantanut omat agitatiomatkansa sekä asettanut varoja puolueen käytettäväksikin.

Hitlerin puhe uudessa perustavassa kokouksessa oli ollut kyllä »laillinen», mutta samalla jyrkkä. Seurauksena oli puhekielto Baijerissa ja vähän ajan kuluttua useimmissa muissakin osavaltioissa. Lopuksi Hitler sai lähivuosien aikana puhua ainoastaan Thüringenissä, Württembergissä, Mecklenburgissa ja Braunschweigissa. Näissä osavaltioissa hän esiintyi sitä ahkerammin ja niihin järjestettiin puolueen yleiset kokouksetkin vuosina 1926—1927.

Organisatiotyö ei näistä esteistä ja liikkeen seuraavaan nousukauteen saakka vallinneesta ankarasta punaisesta terrorista huolimatta ollut suinkaan lamassa. Sitä mukaa kuin taloudelliset mahdollisuudet paranivat ja uusia uskollisia kannattajia voitettiin, laajennettiin toimintaakin. Gregor Strasser erikoisesti työskenteli väsymättömästi Pohjois-Saksassa. Hän sai arvokkaan liittolaisen nuoresta reininmaalaisesta tri *Goebbelsista*, joka v. 1927 nimitettiin Suur-Berlinin aluejohtajaksi. Punaisen pääkaupungin valloitus kansallissosialismille alkoi vähitellen. Samaan tapaan tekivät tuhannet muutkin asiaansa innostuneet nuoret miehet työtään, sillä Hitlerin liike on ollut ennen kaikkea nuorison liike. Taas syntyivät uudelleen kansallissosialismin nuorisojärjestöt — Hitlerjugend —, ylioppilasjärjestöt sekä opiskelevan nuorison piirit. Erikoisesti yhä suurempiin vaikeuksiin joutuvassa talonpoikaisväestössä alkoivat Hitlerin opit voittaa vuosista 1926 ja 1927 lähtien jalansijaa. Maatalous-tuotteitten hintojen tavaton lasku ja ulkomaisten luottopääomien käyttö imivät maatalouden voiman ja synnyttivät tyytymättömyyttä. Suuren talouspulan ensi enteet alkoivat esiintyä, valmistellen maaperää kansallissosialismin nousulle.

Tilinteko Graefen liikkeen kanssa tapahtui pian Hitlerin saatua perustetuksi puolueensa uudelleen. Maailmankatsomukselliset vastakohdat sen lopuksi aiheuttivat. Samoihin aikoihin erosivat myöskin Hitlerin ja Ludendorffin tiet. Kenraalisotamarsalkka esiintyi järjestöjensä johdossa jyrkästi katolista kirkkoa vastaan ja tahtoi samaan taisteluun kietoa kansallissosialistitkin. Hitler on kumminkin, kuten hänen puolueensa

SA-joukkojen paraati Braunschweigissa.

perusohjelmakin osoittaa, omaksunut kirkollisissa kysymyksissä ehdottomasti puolueettoman, uskontunnustusten yläpuolella pysyttelevän kannan. Siihen oli kyllä pätevät syynsä. Hänen liikkeensä päävoima sijaitsi vielä toistaiseksi katolisessa Etelä-Saksassa,

missä uskonnollisuudella on voimakas poliittinenkin merkitys — ajateltakoon ainoastaan katolista keskustaa ja sen baijerilaista sisarpuoluetta. Uskonnolliset vastakohdat eivät saaneet hajoittaa nuorta liikettä. Sitä paitsi melkoinen osa liikkeen erityisesti sosialistisesti ajattelevaa kannattajistoa on uskonnollisesti välinpitämätöntä eikä olisi mielellään nähnyt puolueen sitoutumista taisteluihin uskonnollisista kysymyksistä. Hitlerin ja Ludendorffin ero ei ollut vihamielinen ja räikeä niinkuin pesänselvitys Graefen liikkeen kanssa, mutta silti aivan jyrkkä ja selvä.

Hitler oli nyt yksin liikkeineen. Rivit olivat harventuneet koetusaikoina, mutta samalla oli myöskin puhdistus tapahtunut. Vain uskollisin, taistelutahtoisin aines oli jäänyt jäljelle, mutta ydin oli nyt hyvin terve. Muutamat luvut valaisevat puolueen vaatimatonta laajuutta ja kasvua seuraavina vuosina: vuoden 1925 lopussa oli aktiivisia jäseniä puolueessa 27,117, v. 1926 lukumäärä kasvoi 49,523:een, seuraavan vuoden lopussa se oli jo 72,590, v. 1928 108,717 ja v. 1929 176,426.

Nämä luvut eivät luonnollisestikaan vastaa ollenkaan puolueen valitsijakunnassa samaa kannatusta, joka sekin kyllä lähivuosina jäi vielä varsin vaatimattomaksi parlamentaaristen suurpuolueitten rinnalla. Niinpä v. 1928 valtiopäivävaaleissa saatiin vain vähän yli 800,000 ääntä, mikä luku jo merkitsi kieltämätöntä nousua edelliseen aikaan verrattuna. Mutta puolueen varsinainen jäsenistö muodosti tästä luvusta vain kahdeksanneksen.

Vuodet 1925—1928 olivat Hitlerin liikkeelle hiljaisen, sitkeän uudestirakennustyön ja sisäisen kasvun aikaa.

Vallankumouksen levottomin kausi oli ohitse, Saksassa oli sovintopolitiikan ja ulkomaisen lainanoton kultakausi vallalla. Puoluevalta kukoisti kehittyen vähitellen kohti parlamentin toimintakyvyttömyyttä. Hallituspulien selvitys kävi kerta kerralta yhä vaikeammaksi, kompromissit yhä monimutkaisemmiksi ja valtiotalouden pohja heikkeni. Kriisin merkkejä ilmestyi yhä enemmän.

Kansallissosialistit esiintyivät presidentinvaaleissa keväällä 1925 yhdessä vanhojen oikeistoryhmien ja Stahlhelmin kanssa sotamarsalkka *von Hindenburgin* ehdokkuuden puolesta. Seitsemän vuotta myöhemmin Saksan oloissa oli jo tapahtunut suuri muutos. Hitler ja Hindenburg olivat seuraavissa presidentin vaaleissa toistensa päävastustajina. Rintamat olivat vaihtuneet niin täydellisesti.

UUSI NOUSU JA VOITTO

Stresemannin sovintopolitiikan ja Locarnon sopimusten aika päättyi maailmanpulaan. Vuoden 1924 korvausohjelmia — Dawesin suunnitelma — Saksa ei kyennyt täyttämään täsmällisesti, vaikka tosiasiallisesti näitten velkojen vastikkeeksi oli tuotu maahan suunnattomat määrät, toistakymmentä miljaardia Saksanmarkkaa ulkomaisia lainapääomia. Työttömyysnumerot alkoivat kasvaa vuosi vuodelta: joulukuussa 1927 831,000, mutta jo v. 1929 yli 2 miljoonaa. Saksan maatalous oli velkaantunut v. 1929 jo yli 14 miljaardia ja Saksan ulkomainen velka noussut yli 15 miljaardin. Saksan vientiteollisuuden tuotantokyky oli kyllä suunnaton ja maa työskenteli kuumeentapaisesti, mutta teollisuuden tavaton rationalisointi ja kevytmielinen valtio- ja kunnallistalous oli sitonut kansallispääomaa suunnattomia summia, jotka olisi pulan tullessa tarvittu toisaalla. Vuoden 1931 suuri romahdus läheni.

Yhtä rintaa talouselämän edellytysten vaikeutumisen kanssa menetti poliittinen elämäkin vakavuuttaan. Ulkopolitiikassa oli Stresemannin sovintopolitiikan ansiosta saavutettu kieltämättömiä voittoja. Saksan

molemmat suuret ulkopoliittiset pääkysymykset: miehitysprobleemi ja korvauskysymys, olivat kumminkin vielä ratkaisematta. Miehityskysymyksen loppuselvitys läheni jo ehtimiseen, mutta korvauskysymyksestä saatiin käydä kovaa taistelua. Haagissa laadittiin syksykesällä 1929 Dawesin suunnitelman sijaan Youngin ohjelma, joka sisälsi kyllä jo jonkinlaisia helpotuksia edellisen aikaan verrattuna, mutta ylitti Saksan maksukyvyn ratkaisevasti sekä olisi sitonut maan tähän sodan jälkiselvittelyyn kahden miespolven ajaksi.

Jos taas tutkii lähemmin ennen Brüningin hallituksen aikaa puolueitten kesken tapahtuneita neuvotteluja, Saksan sisäpolitiikan tärkeimpiä ratkaisuja, ei voi torjua ahdistavaa tunnetta. Mitä kreivi Westarp tilittää Weimarin kauden lopputoteamana, se kaikki oli saavuttanut huippunsa näinä aikoina. Kompromissi-, »lehmänkauppataidon» huippusaavutukset syntyivät Saksan valtiopäivien piirissä vuosina 1928—1929. Silloin jokainen pieninkin kysymys aiheutti loppumattomia neuvotteluja ja sovitteluja puolueitten kesken. Valtasuhteet valtiopäivillä olivat muuttuneet sellaisiksi, että hallituskokoomuksen aikaansaaminen oli mahdotonta ilman aivan keinotekoisia yhdistelmiä. Nämä taasen syntyivät puoluepyyteitten yhteensovitteluina naurettaviin yksityiskohtiin saakka. Samalla ei kuitenkaan enää aikaansaatu todella ajan vaatimia, tärkeimpiä uudistuksia, ennen kaikkea jyrkkää rajoitusta valtiotalouden menoissa. Budjettivajaukset uhkasivat silloin jo muuttua kroonilliseksi pahaksi, josta voitiin joskus tulevaisuudessa selvitä ainoastaan hyvin kipeällä leikkauksella.

Lukija ymmärtänee, etten tässä enää ryhdy yksityiskohtaisemmin kuvaamaan Saksan viime vuosien pulan lukemattomia eri vivahteita ja vaiheita. Jokainen asioita seurannut tuntee kyllä tapahtumien pääpiirteet. Siksi lienee parasta vain luonnehtia pulan kuvaa ja selvittää kansallissosialismin uuden nousun pääsuuntaa.

Kansallissosialismi on sananmukaisesti suuren hädän, erikoisesti Saksan viime vuosien kriisin lapsi. Ensisijaisesti ovat sen nousun hyväksi vaikuttaneet jo yllämainitut taloudelliset tekijät, jotka manasivat entistä uhkaavampana esiin myöskin toisen äärimmäisyysliikkeen: kommunismin. Työttömyyden kasvu ei suinkaan pysähtynyt vuoden 1929 lukuihin. Se oli vain alkua. Pian oltiin 4—5 ja lopuksi viime vuonna jo 6 miljoonassa. Tämä tavaton armeija tarjosi mahdollisuuden hankkia yhteiskuntaoloihin tyytymättömiä rekryyttejä miten paljon tahansa. Aluksi hyötyi siitä ensi sijassa kommunismi, mutta myöhemmin kansallissosialismin onnistui voittaa ainakin hyvin suuri prosentti työttömistä riveihinsä, samoin kuin se valtasi miehuusikään varttuvan, äänioikeuden saavan nuorison. Sekin oli tyytymätöntä miltei kauttaaltaan. Senkin elämänmahdollisuudet oli tuhottu, toimeentulon toiveet riistetty ja henkinen kriisi poltti siihen syvien ristiriitojen leiman.

Parlamentarismi ei kestänyt tämän kovan ajan koetusta. Kolmessa vuodessa — v. 1929—1932 — sen valta-asema lopullisesti tuhottiin. Kaikkein ensiksi menetti porvarillinen keskusta entisen vallitsevan asemansa hallituskokoomuksien pääaineksena. Sen ryhmät suorastaan jauhautuivat tomuksi armotta vasemmiston ja oikeiston hirveässä taistelussa. Äärimmäi-

Valtakunnankansleri Hitler.

syydet vahvistuivat, välittävät voimat tuhoutuivat ja lopuksi oli molempien voittaneitten siipien ratkaiseva yhteentörmäys välttämätön. Onneksi Saksalle voitti kansallissosialismi — sen vastustajienkin täytyy myöntää, että Saksa ainakin valitsi »pienemmän pahan kahdesta».

Vanhat porvarilliset vapaamieliset ryhmät olivat jo viime kesään mennessä lakanneet miltei olemasta. Entinen demokraattinen, sittemmin valtiopuolue, oli surkastunut kolmen neljän miehen pikkuryhmäksi. Stresemannin entinen voimakas saksalainen kansanpuolue, jonka keskeltä jako oikeistoon ja keskustaan aikaisemmin suunnilleen kävi, suli myöskin pieneksi kouralliseksi. Sama hajoamisprosessi kohtasi vanhan oikeiston pääryhmää, saksalaiskansallista puoluetta (Deutsch-nationale Volkspartei). Miltei koko Weimarin ajan kansallissosialistien nousuun saakka sen tehtävänä nimenomaisesti oli edustaa vanhan Saksan kansallisia traditioita, toimia oppositiona vallankumouksen voimia vastaan. Se ei kyennyt tehtäväänsä täyttämään ja hajosi lopuksi. Kreivi Westarpin johtama maltillisempi siipi erosi siitä ensin, samoin maaliitto (Landbund). Sitten Hugenbergin johtoaikana seurasi vielä muita rakoilemisia. Lopuksi oli entisestä suurpuolueesta jäljellä ainoastaan tynkä. Kun sitten kansallissosialismin voittokulku alkoi, siirtyi vanhasta saksalaiskansallisesta leiristä suuria valitsijajoukkoja suoraan Hitlerin opetuslapsiksi. Sinne muutti myöskin vähitellen oloihin tyytymätön keskiluokkakin suureksi osaksi. Hitlerin voitto ei tapahtunut niinkään suuressa määrin vasemmiston — sosialidemokratian ja kommunismin — kuin vanhan porvariston kustannuksella.

Ainoastaan katolinen keskusta on tunnustuksellisella pohjallaan pysyen näihin saakka säilyttänyt entisen laajuutensa muuttumattomana.

Juuri tätä porvariston tappiota on kansallissosialismin niinkuin yleensä nykyisen kansallisen Saksan vastustajien puolelta voimakkaasti korostettu ja siihen on kieltämättä syytäkin. Se on numerollisesti tosiasia. Vuosien 1930 ja 1932 monissa vaaleissa sosialidemokratian lukumääräinen voima supistui oikeastaan suhteellisen vähän, kommunismi lopuksi osoitti yleensä kasvua, mutta keskusta heikontui ratkaisevasti samoin kuin entinen porvarillinen oikeistokin. Tällöin unohdetaan kumminkin talouspulan tavaton vaikutus juuri työttömäksi joutuneeseen, inflation taloudellisesti tuhoamaan keskiluokkaan. Jollei kansallissosialismin tapaista, vissillä sosialisella radikaalisuudellaan, mutta samalla kansallisella ajattelutavallaan noihin tavattoman laajoihin piireihin vaikuttavaa voimaa olisi ollut, olisi tulva sosialidemokraattien ja ennen kaikkea kommunistien leireihin paisunut hyvin suureksi. Kaikki edellytykset marxistisen siiven kasvuun lukumääräisesti aivan ylivoimaiseksi ja siis myöskin yhteiskunnallisen vallankumouksen tapahtumiseen olivat pulan pitemmälle jatkuessa olemassa. Sitä todistaa sekin, että komintern piti nimenomaan Saksaa ainoana suurena toivonaan — eikä turhaan. Nyt oli kumminkin syntynyt vastaliike, joka ehkäisi maailmanvallan kumousideoitten etenemisen ja lopuksi antoi marxismille kohtalokkaan iskun.

Työttömyys ja taloudellinen hätä yleensä, parlamentarismin kaiken arvovallan menetys ja Saksan suuri ulkopoliittinen puristus aukaisivat Hitlerille lopullisesti tien voittoon.

Vuosi 1929 kului erikoisesti Youngin suunnitelmasta käydyn kiihkeän sisäpoliittisen taistelun merkeissä. Vuoden 1928 alussa kansallissosialismi oli jo päässyt esteettömästi työskentelemään Saksan kaikissa osissa. Hitlerin puhekielto Preussissa, Baijerissa ja muissakin osamaissa kumottiin ja järjestötoimintaa voitiin kehittää vapaasti. Taistelu oli edelleen kova ja näinä aikoina kehittyi vähitellen se sisällissotaa muistuttava tila, joka Saksalle antoi leimansa aina kuluvan vuoden alkuun, Hitlerin kansallisen hallituksen valtaantuloon saakka. Näinä aikoina kuten aina aikaisemmin ja myöhemminkin Hitler itse teki työtä suunnattomasti, harjoitti propagandaa, järjesti ja innosti kannattajiaan suurisuuntaisesti. Hänen rautainen kestävyytensä ja taistelijakykynsä joutuivat koetukselle suorituksissa, jotka suorastaan hakevat vertojaan. Mainittakoon vain esimerkkinä, että ennen vuoden 1928 vaaleja hän saattoi yhtenä ainoana päivänä Münchenissä pitää kaksitoista, keskimäärin puoli tuntia kestänyttä puhetta suurille joukoille. Samantapaisia olivat hänen myöhemmät suuret vaalikierroksensa, joitten suorittamiseksi hänen täytyi käyttää lentokonetta. Hän on ollut todella nykyaikainen propagandantekijä, suurisuuntaisin, mitä Saksan historia tuntee. Kun tähän lisätään vastuu ja huolenpito yhä kasvavan, lopuksi lumivyörymäiseksi paisuvan liikkeen organisatiosta ja poliittisesta ohjaamisesta, saamme oikean kuvan hänen työnsä mittasuhteista. Hän oli »Rummuttaja» ja »Saarnaaja» sanan parhaimmassa mielessä — vastasi noita lempinimiään liikkeen keskuudessa.

Hitler käytti liikkeensä uudestisyntymisen jälkeisinä vuosina kaikkia sekä sisä- että erikoisesti ulkopolitiikan

Kansallissosialistista vaalireklaamia.

suuria kysymyksiä propagandan kohteina häikäilemättömästi ja laajasti. Hänen liikkeensä suhtautumisesta talonpoikaisväestön hätään ja voitoista saksalaisen yhteiskunnan näissä piireissä on jo ohimennen puhuttu. Erikoisesti on mainittava kansallissosialistien, Stahlhelmin ja muun kansallisen oikeiston yhteisesiintyminen syksyllä 1929 Youngin ohjelmaa vastaan. Tämän uuden korvaussopimuksen lopullinen voimaansaattaminen koetettiin ehkäistä kansanäänestystietä ja samalla vaadittiin vastuuseen niitä, jotka olivat myötävaikuttaneet sopimuksen vahvistamiseksi. Yritys ei onnistunut, kuten odotettavissa olikin. Valtiosäännön määräysten mukaan olisi ehdotuksen puolelle täytynyt saada valitsijakunnan ehdoton enemmistö,

mutta se oli mahdotonta. Kumminkin oli tällä taistelulla koko kansan yksimielisesti vihaamaa, mutta hallituspuolueitten ulkopoliittisista syistä hyväksymää ja presidentti von Hindenburgin allekirjoittamaa raskasta päätöstä vastaan suuri propagandamerkitys. Se oli ratkaiseva myöskin toisessa mielessä. Taistelussa Youngin ohjelmaa vastaan aukeni se syvä juopa, joka sitten pitkän aikaa erotti presidentti von Hindenburgin häntä vastaan vaalitaistelussakin v. 1932 esiintyneestä oikeistosta ja kansallissosialismista.

Vuosi 1930 oli ensimmäinen todella vakavan pulan vuosi Saksassa. Youngin suunnitelman korvaustaakka asetti Saksan valtiotaloudelle raskaan kuormituksen ja samalla edellisten vuosien laiminlyönnit nyt muutenkin kostautuivat kovasti. Taloudellisen katastrofin aave pakotti sosialidemokraatti Müllerin johtaman hallituksen ajattelemaan todella jyrkkiä toimenpiteitä vaaran torjumiseksi. Oli supistettava valtiotalouden menoja kaikin tavoin, yksinpä käytävä käsiksi vasemmiston poliittisen vallan pohjana olleeseen työttömyysavustussysteemiin. Silloin syntyi välirikko sosialidemokraattien ja muitten hallituspuolueitten kesken. Hajanaisuus valtiopäivillä oli nyt niin suuri, ettei minkään kestävän hallituskokoomuksen muodostaminen enää osoittautunut mahdolliseksi. Parlamentarismin pula oli puhjennut räikeänä.

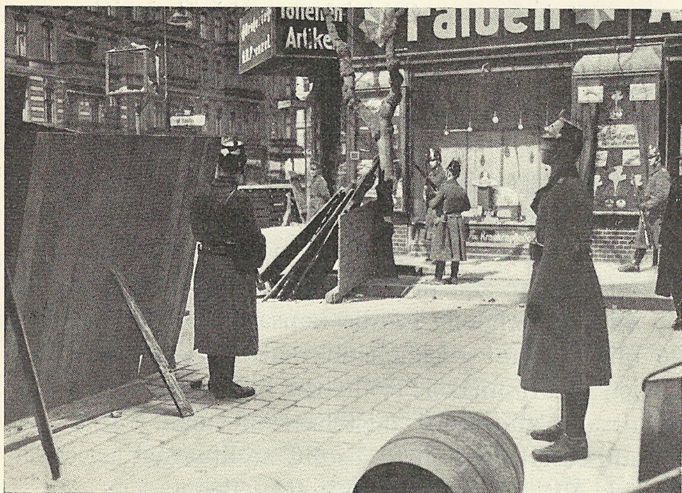
Valtakunnankansleri von Hindenburgille jäi nyt vaikea ratkaisu. Parlamentaarisen koneiston osoittautuessa kykenemättömäksi selviytymään vaikeuksista oli toisen ylimmän valtiomahdin, presidentin, koko arvovallallaan ryhdyttävä tukemaan horjuvaa rakennusta. Täyttäessään velvollisuuttaan kansaansa ja

valtiosääntöä kohtaan, jolle hän oli vannonut uskollisuudenvalan, hänen oli pakko kääntyä tielle, joka sitten lähes kolmen vuoden kuluttua johti täydelleen pois parlamentarismista. Jouduttiin presidialihallitusten, yksinomaan presidentin valtuuksiin ja henkilökohtaiseen arvovaltaan nojautuvien ministeristöjen aikaan.

Valtakunnan presidentti lienee itse ajatellut sosialidemokraatti Mülleriä ensimmäisen presidialihallituksen johtajaksi — niin väitetään. Tästä ei kumminkaan tullut mitään siitäkään syystä, että Müller antoi oman ryhmänsä sitoa liiaksi käsiä. Hän ei uskaltautunut taisteluun, jossa hän MacDonaldin myöhemmän esimerkin tavoin olisi joutunut kohtalokkaaseen ristiriitaan oman aikaisemman suuntansa ja puolueensa kanssa. Hän oli henkilönä kieltämättä rehelllinen ja arvonantoa nauttiva, mutta brittiläisen valtiomiehen tapaista päätösrohkeutta ja lujaa selkärankaa hänessä ei ollut kuten Saksan sosialidemokraateilla ei yleensäkään. Sopiva mies löytyi kumminkin pian: katolisen keskustan varsinainen johtaja tri *Heinrich Brüning*.

»Geehrte Notverordnete!» (Arvoisat hätäasetusten uhrit) muuttui Brüningin kanslerikautena lopuksi Saksassa jonkinlaiseksi poliittiseksi vitsiksi, puhujien sinkoamaksi välähdykseksi poliittisesta tilanteesta. Brüning joutui jo alkamaan aivan uuden kehityksen Saksan valtioelämässä, kulkemaan verhotun diktatuurin teitä. Hänen kaksivuotisena valtakautenaan suoritettiin varsin huomattava esityö nykyistä puhtaasti diktatoorista Saksaa varten. Weimarin valtiosäännön kuuluisa 48. artikla, ns. diktatuuripykälä, tarjosi lainsäädännöllisen pohjan toiminnalle niskoitte-

levasta ja toimintakyvyttömästä parlamentista riippumatta. Brüning on kieltämättä diktaattorityyppi samoin kuin Hitler itse. Näitten Saksan viimeaikaisessa historiassa tärkeätä osaa näytelleiden miesten luonteessa on eräitä kosketuskohtia. He ovat kumpikin omalla tavallaan idealisteja, selväpiirteisen maailmankatsomuksen miehiä, Brüning vain hioutuneempi ja monipuolisempi. Hitlerin rajua, dynaamista voimaa Brüningissä vastaa melkoinen taktillinen notkeus, joka osoittautui hänen taistelussaan parlamenttia vastaan. Hitleriltä ei kyllä suinkaan voi kieltää taktillista tajua, päinvastoin, mutta hän on ollut suoraviivaisempi taistelussaan ja hänen lähtökohtansa oli toinen kuin Brüningin. Molemmissa on vallitsevana peloton rintamamieshenki, he kumpikin ovat maailmansodan kasvattamia ja lujittamia luonteita — Brüning oli myöskin rintamalla koko ajan, yleten luutnantiksi. Tähän oikeastaan yhtymäkohdat loppuvatkin, mitä nimenomaan elämänvaiheisiin ja luonteen peruspiirteisiin tulee. Sen sijaan että Hitler on vähäväkisen kansan lapsi ja raivannut katkeran taistelun kestäen tiensä nykyiseen asemaansa, edustaa Brüning vanhan saksalaisen porvariston parhaimmistoa syntyperältään ja koulutukseltaan. Hän on varakkaan, vanhan münsteriläisen porvariperheen lapsi, sai rauhassa opiskella, suorittaa tutkintonsa, kehittyä ja kypsyä. Hän on viileä humanisti ja talousmies, jolle hänen pitkä oleskelunsa Englannissa on antanut lähtemättömiä vaikutteita. Häntä on väärin pidetty katolisena prelaattina; tällöin hänet erheellisesti samastetaan veljensä Hermannin kanssa, joka ennen maailmansotaa ja maailmansodan alkuvaiheissa oli saanut Saksan katolisen papiston piirissä jo huo-

Marxismin terrorikaudelta Berlinissä: poliisivartio taistelussa kommunisteja vastaan verisenä vappuna 1929.

matun aseman. Brüningissä on kumminkin huomattava annos samaa perinnäistä katolisen prelaatin exercitia spiritualin rautaisen itsekurin ja uhrautumisen henkeä, joka monissa suhteissa muistuttaa Hitlerin kansallissosialismin omaa ehdottoman tottelevaisuuden kurin ja joukkoja halveksivan johtajaperiaatteen tunnusta.

Brüningkin pysähtyi puolitiehen. Hänkään ei voinut tehdä lopputiliä parlamentarismin kanssa. Hän olisi löytänyt ainoan tuen täysin diktatooriselle vallankäytölle puoluepoliittisesti oikealta, vanhan oikeiston ja kansallissosialismin piiristä, mutta hän oli sittenkin tällaiseen ratkaisuun liian paljon puoluepoliitikko. Presidentti von Hindenburg ja hänen vaikutusvaltainen

neuvonantajansa von Schleicher pyrkivät sovittamaan voittoisan Hitlerin kanslerin kanssa, mutta vastakohta osoittautui lopulta liian jyrkäksi. Vastakkain joutui kaksi niin voimakasta persoonallisuutta, että toisen oli väistyttävä.

Hitlerin valta-asema lujittui ratkaisevasti syyskuun 1930 vaaleissa. Menestys oli suorastaan valtava. Vuoden 1928 800,000 äänestäjää kasvoivat 6,400,000:ksi ja 12 edustajan sijasta puolue lähetti nyt valtiopäiville 107 miestä. Yhdellä iskulla kansallissosialistinen puolue oli paisunut sosialidemokraattien jälkeen valtiopäivien suurimmaksi ryhmäksi, joka ruskeissa SA-puvuissaan alleviivasi taisteluasennettaan. Kysymys kansallissosialistien siirtämisestä hallitusvastuuseen lähinnä koalition tietä tuli nyt polttavaksi.

Hitler oli julistanut taistelevansa laillisin keinoin. Hän asetti päämääräkseen kaikkien valta-asemien vähittäisen valtaamisen parlamentarismin omaa tietä, tehdäkseen sitten lopun vihaamastaan systeemistä. Se oli laillistettu kumous, joka toteutui lopullisesti maaliskuun 5. pnä 1933 toimeenpannuissa vaaleissa. V. 1930 valloitettiin uusi asema tällä tiellä. Vielä tärkeämpi seuraamus näistä vaaleista samalla oli, että kestävän hallituskokoomuksen mahdollisuudet valtiopäivillä supistuivat porvarillisen keskustan suuren heikontumisen takia entistä enemmän. Nyt syntyy omituinen tilanne. Alkaa Hitlerin parlamentaarinen taistelu diktatoorista hallitusta vastaan — kaksivuotinen katkera kamppailu. Tällainen lopputulos oli Brüningin heti hallituskautensa alussa toimeenpanemasta parlamentin hajoituksesta ja uusista vaaleista!

Paitsi valtiopäivien piirissä tapahtunutta taistelua, etenivät kansallissosialismin hyökkäysrivistöt toistakin tietä. Kaikki osamaitten maapäivä- ja kunnallisvaalit tuottivat kerta toisensa jälkeen Hitlerin liikkeelle loistavia voittoja. Valta osamaahallituksissa alkoi luisua kansallissosialismin käsiin ja osamaista käsin taasen määrättiin valtakunnanneuvoston — Saksan jonkinlaisen ensi kamarin — kokoonpano. Pian alkoi kansallissosialisteja ilmestyä hallituksiinkin. Ensimmäinen kansalllissosialistinen ministeri oli tri *Wilhelm Frick*, joka tammikuussa 1930 astui *Thüringenissä* muodostettuun porvarilliseen kokoomushallitukseen puolueensa edustajana sisäministeriksi. Tätä valtasijaa seurasi kansallissosialistien ja muitten porvarillisten puolueitten koalitio Braunschweigissa vuoden 1930 lopussa ja sen jälkeen vähitellen koko joukko muita. Kaikkein katkerin oli valtataistelu Preussissa. Se on ratkaistu lopullisesti vasta tänä vuonna samaan aikaan valtakunnanhallituksen miehityksen kanssa, vaikka Papen jo valmisteli siirrosta ajamalla Braunin ministeristön pois entisistä valta-asemista.

Brüning yritti hätäasetuksillaan saattaa valtiotaloutta järjestykseen ja taisteli ulkopoliittisesti korvauskiistan Saksan puolelta jo lähelle lopullista voittoa. Kansallissosialistien ja vanhan oikeiston Harzburgissa muodostaman yhteisrintaman taistelu jatkui kumminkin heltymättömänä. Opposition tiliin on yleensä muutenkin laskettava huomattava osuus saavutuksista Saksan ulkopoliittisen vapautumisen tiellä. Hitlerin ja hänen saksalaiskansallisten liittokumppaniensa painostus oli siksi suuri, että Saksan poliittistenkin vastustajien leirissä tajuttiin tilanteen kestämättö-

myys. Brüningin oli pakko omaksua itselleen suuri osa sitä ohjelmistoa, jota kansallisella taholla vaadittiin toteutettavaksi. Siten valtakunnanhallituksen kannanotot jyrkkenivät. Vuoden 1931 suuri talouskatastrofi, Saksan maksykyvyttömyys ja Hooverin moratorio jouduttivat korvauskysymyksen lopullista selvitystä. Kun von Papenin hallitus sai kesäkuussa 1932 Lausannessa hoitaakseen loppuun korvauskiistan, oli perusta täydelliselle voitolle jo luotu.

Brüningin sitkeä taistelu kansallisen rintaman nousua vastaan ei auttanut. Hän yritti voimatoimenpiteitäkin, mutta ne — univormukiellot ja muut — eivät enää johtaneet tulokseen. Jouduttiin traagilliseen ja levottomaan vaalikevääseen v. 1932. Taistelurintamat olivat tällöin jo hyvin selvät.

Viime vuoden kaikki perättäiset vaalitapahtumat osoittivat Hitlerin liikkeen lujuuden ja voiman. Hänen organisatiotyönsä oli suoritettu niin kestävästi, ettei sitä voitu enää järkyttää. Kansallissosialistisen liikkeen kasvu oli suorastaan lumivyörymäinen. Traagillinen vastakohta Hindenburg—Hitler aiheutti kyllä Hitlerille tappion, mutta osoitti samalla, miten syvälle hänen vaikutuksensa Saksan kansaan ja saksalaiseen yhteiskuntaan jo ulottui. Kansallissosialistien äänimäärät kaksinkertaistuivat: presidentinvaalin ensi toimituksessa 11,3 miljoonaa, toisessa, ratkaisevassa 13,4 miljoonaa. Vaalipropaganda oli saavuttanut kaikissa leireissä, ennen kaikkea kansallissosialistien taholta suorastaan jättiläismäisen laajuuden.

Vielä tehtiin viimeinen yritys kansallissosialismin etenemisen pysähdyttämiseksi valtion voimakeinoinkin. Huhtikuun 13. pnä 1932 julkaistu hätäasetus määräsi

Kansallissosialistien edustajaryhmä saapuu valtiopäiville v. 1930.

kaikki SA-, SS-, Hitler-nuoriso- ja muut kansallissosialistisen puolueen erikoisjärjestöt lakkautettaviksi. Toimitettiin tavattoman laajoja kotitarkastuksia, joukkovangitsemisia ja lehtien lakkautuksia. Mikään ei enää auttanut. Päinvastoin nämä pakkotoimenpiteet olivat vain omiaan kääntämään mielialaa maassa entistä enemmän Hitlerin liikkeen ja kansallisen leirin puolelle. Brüning teki tällöin ehdottoman poliittisen laskuvirheen, joka myöskin lopullisesti kaatoi hänet.

Vuosi sitten suoritettujen presidentinvaalien lopputulos merkitsi Hitlerille hänen tappiostaan huolimatta kumminkin lopullista voittoa kaikinpuolisesti. Vaalitulokset osoittivat hänen liikkeensä muodostuneen pysyväksi valtatekijäksi Saksan valtioelämässä, siksi

loistava oli puolueen ja sen kaikkien kannattajajoukkojen moraalinen ryhti ja kestävyys painostuksesta huolimatta. Presidentti von Hindenburgin vaali koitui myöskin puolueelle lopulta kieltämättä onneksi, vaikka presidenttiä kohtaan tunnettiinkin niin voimakasta katkeruutta laajoissa piireissä oikealla. Samoin kuin vanha valtakunnanpresidentti aina aikaisemmin oli velvollisuudesta valtiosääntöä ja Saksan kansaa kohtaan katsonut olevansa pakotettu tekemään ratkaisuja Hitleriä ja kansallissosialisteja vastaan, hän myöhemmin lopullisesti tuomitsi Hitlerin ja hänen liikkeensä hyväksi, kun maan etu sitä presidentin mielestä vaati. Henkilökohtaiset vastakohdat eivät ratkaisevalla hetkellä hänelle merkinneet velvollisuuden täyttämisen rinnalla mitään.

Preussin vaalit huhtikuussa vahvistivat Hitlerin menestystä samoin kuin lopullisesti valtiopäivävaalit heinäkuun 31. pnä. Kansallissosialististen valtiopäivämiesten ruskeapukuinen joukko oli nyt kasvanut suuremmaksi kuin mitä koskaan aikaisemmin yhden puolueen riveissä Saksan valtiopäivillä oli nähty: 230 edustajaa, enemmän kuin kolmannes valtiopäivien koko jäsenluvusta! Katolinen keskusta säilytti entisen asemansa näissä vaaleissa kuten edelleen seuraavissakin, mutta merkkejä vasemmiston heikontumisesta jo esiintyi. Eikä porvarillisesta keskustasta enää kannattanut käytännöllisesti katsoen puhua mitään.

Brüning kukistui, *von Papen* saksalaiskansallisine hallitustovereineen astui hänen sijaansa — »Saksan Herrainklubin herrojen ministeristö» kuten sitä varsinkin kansallissosialistisella taholla nimitettiin siksi, että useimmat sen jäsenet olivat Saksan poliittisessa

elämässä suurta osaa näytelleen konservatiivisen klubin »Deutscher Herrenklubin» jäseniä. Papenin valtaantulo merkitsi ratkaisevaa askelta oikealle Brüningin ajasta. Nyt oli valta siirtynyt äskeisen Harzburgin rintaman miesten, vaikka yksinomaan saksalaiskansallisten tai tätä puoluetta lähellä olevien käsiin aivan puhtaan presidentinhallituksen merkeissä. Brüning oli koettanut vielä säilyttää edes parlamentarismin varjon, vetoamalla joskus enemmistöratkaisuihin, jotka hän päättävällä ja samalla joustavalla taktiikallaan hankki etupäässä sosialidemokraatteihin nojautuen. Uuden valtakunnankanslerin suhde valtiopäiviin taas merkitsi kohta jyrkkää taistelua.

— — —

Lausannessa kesäkuussa 1932. Korvauskonferenssin tai jonkin sen valiokunnan istunto on päättynyt ja Saksan valtakunnankansleri von Papen kadonnut omituisella tavalla. Diplomaatit, finanssimiehet, kaikki hakevat häntä käsiinsä suurella kiireellä. Olisi illan kuluessa vielä tärkeitäkin asioita.

Kansleria ei kuulu hotellihuoneisiinsa koko iltana. Ihmetellään hänen viipymistään. Järjestetään yleinen etsintä — ja lopuksi löydetäänkin hänet. Hän istuu hotellin baarissa rattoisassa seurassa. Hän keskustelee ulkomaisten sanomalehtien edustajien kanssa virkeästi, rakentaa mutkattomalla tavalla suhteita maailmanlehdistöön.

Tämä kasku, vaikka se ei olisi tosikaan, kuvaa erinomaisesti von Papenin luonnetta. Hän on entinen upseeri, vanhan aatelin vesa, joustava maailmanmies, joka on sekä nähnyt että oppinut arvostelemaan oikein maailman menoa. Kun hän sukelsi tähdenlennon tavoin näköpiiriin vähän ennen Brüningin kukistumista, tiedet-

tiin hänestä oikeastaan varsin vähän. Sitten saksalainen tutkijainto palautti mieliin hänen aikaisemmat vaiheensa: hänen toimintansa sodan aikana Saksan sotilasasiamiehenä Yhdysvalloissa, hänen monet ranskalaiset ystävyyssuhteensa jne. Pian kurkisteltiin kulissien taakse ja nimettiin toinen mies, jota von Papen, entinen katolisen keskustapuolueen jäsen, sai kiittää kansleriudestaan: *von Schleicher*, Papenin hallituksen sotaministeri.

Papen hajoitti heti ensi työkseen vanhat valtiopäivät ja toimitutti heinäkuun 31. pnä uudet, kansallissosialistien yllämainittuun valtavaan voittoon johtaneet vaalit. Hänen suhteensa Hitlerin voittavaan liikkeeseen tuntui aluksi siedettävältä. Odotettiin Hitlerin antavan hänelle epäsuorasti kannatuksensa, mutta siinä kumminkin ennen pitkää petyttiin. Heinäkuun 31. päivän valtiopäivävaalien tulos oli tietysti omiaan vielä lujittamaan kansallissosialistisen leirin vastarintaa. Sillä taholla omaksuttiin johdonmukaisesti jyrkkä vaatimus: kaikki tai ei mitään. Mitkään hallituskoalitiot vallan parlamentaarisen jaon merkeissä eivät voineet tulla kysymykseen. Hitlerin kuuluisa keskustelu elokuun 13. pnä valtakunnanpresidentti von Hindenburgin kanssa todisti tämän taktiikan selvästi. Hitler vaati suorastaan diktaattorin valtuuksia, mutta Hindenburg kielsi.

Tapahtumat jatkuivat nyt dramaattista vauhtia. Valtiopäivät kokoontuivat elokuun 30. pnä, mutta ristiriita hallituksen ja niitten välillä oli väistämätön. Kansallissosialistien ehdottoman vallan vaatimus sen aiheutti. Hitlerin taktiikka nojautui nyt parlamentarismiin! Samaan systeemiin, jota vastaan hän itse taisteli. Hänen miehensä selittivät valtiopäivillä, että

hallituksen väitteistä huolimatta parlamentissa oli työkykyinen enemmistö. Samalla käytiin hallitusneuvotteluja lähinnä kansallissosialistien ja katolisen keskustan välillä. Ne jatkuivat koko syksyn, ensi sijassa poliittisena vastavetona von Papenin suunnitelmille, mutta tuloksiin ei luonnollisestikaan päästy.

Papenin valta-aika ei täten tuonut selvitystä sisäiseen valtataisteluun. Pikemminkin näytti nyt hajaannus entistä vaarallisemmalta, sillä Harzburgin rintamakin oli jakaantunut jyrkästi kahtia: toisaalla saksalaiskansalliset ja Stahlhelm, toisaalla kansallissosialistit. Samaan aikaan poliittinen terrori kasvoi siinä määrin, että hallituksen täytyi ryhtyä äärimmäiseen jyrkkiin toimenpiteisiin sen tukahduttamiseksi, yksinpä kuolemanrangaistuksen käytäntöönottoon.

Ulkopoliittisella rintamalla merkittiin sen sijaan Saksalle suuri voitto. Korvausprobleemi ratkaistiin Lausannessa lopullisesti ja Saksa vapautui suorituksistaan. Lausannen sopimusta eivät velkojavallat ole vieläkään ratifioineet, mutta käytännössä se on astunut voimaan ja pysyy. Vuoden 1931 suuri romahdus todisti Saksan maksukyvyttömyyden ja taloudellisen heikkouden lopullisesti ja Lausannen konferenssin tehtäväksi jäi ainoastaan tämän tosiasian muistiinmerkintä.

Parlamentarismin hautajaispäiväksi voi nimittää elokuun 30. päivää 1932 Saksassa — päivää, jolloin Moskovan agentti Klara Zetkin avasi »ikäpresidenttinä» uudet valtiopäivät. Näytelmä oli naurettava ja surullinen ja teki Saksassa valtavan vaikutuksen. Se jos mikään, oli omiaan lopullisesti kääntämään mielet koko systeemiä vastaan ja muokkaamaan kansaa täydelliseen suunnanvaihdokseen.

Marraskuun 6. päivän vaalit eivät muuttaneet tilannetta. Papenin — Schleicherin hallitus laskelmoi ehkä voivansa iskeä kansallissosialistien riveihin siksi suuren loven, että vaalitappio taivuttaisi Hitlerin myöntyväisemmäksi sovitteluun. Kansallissosialistien edustajaryhmä pienenikin jossain määrin: 230:stä 196:een. Saksalaiskansallisten ja heidän kanssaan liittoutuneen saksalaisen kansanpuolueen, Stresemannin entisen ryhmän tileihin merkittiin taas menestyksiä, mutta ne eivät olleet tarpeeksi suuret muuttaakseen tilannetta millään tavalla. Valtasuhteet valtiopäivillä vain monimutkaistuivat entistä enemmän.

Papenin hallitus erosi ja nyt vedottiin Hitleriin täydellä todella. Hindenburg antoi hänen tehtäväkseen tutkia parlamentaarisen hallituskokoomuksen mahdollisuuksia. Vastaus oli kieltävä, sillä Hitler ei lopuksikaan luopunut valtavaatimuksistaan ja taktiikastaan. Kumminkin von Papen jäi syrjään ja sotaministeri von Schleicher sai itse kantaakseen valtavastuun.

Kun erään ulkomaisen sanomalehden edustaja kesällä 1932 haastatteli kenraali von Schleicheria, lausui tämä hymyillen, että hän ehkä edustaa uuden hallituksen tahtoa. Myöhempi kokemus tästä politikoivasta kenraalista kumminkin osoitti, ettei hänen tahtonsa ollut niin luja kuin oli odotettu ja uskottu. Lopuksi jää hänen näyttelemänsä osa Saksan viime vaiheissa kaikesta päättäen ohimeneväksi episodiksi, sillä tavoittelemansa »voimakkaan miehen» osan esittämiseen hänellä ei ollut mahdollisuuksia. Hän on johtavaksi poliitikoksi ja sotilaaksi itse asiassa vielä melko nuori mies, sivuuttanut vasta 50. ikävuotensa. Hänen pääansionsa on ollut joustava taktikoimiskyky,

joka kumminkin meni lopuksi aivan liian pitkälle: selvät laskelmat puuttuivat tai olivat virheellisiä. Kun hän everstin arvoisena v. 1929 tuli valtakunnan puolustusministeriön valtiosihteerin paikalle, saaden samaan aikaan nimityksen kenraalimajuriksi, tarjoutui hänelle erinomainen tilaisuus poliittisenkin vaikutusvallan hankkimiseen. Hän näet valtakunnan puolustusjoukkojen johdon edustajana oli puolustuslaitosta koskevissa asioissa presidentti von Hindenburgin henkilökohtainen esittelijä ja neuvonantaja ja joutui täten säännölliseen kosketukseen presidentin kanssa. Hänen poliittisissa kysymyksissä antamansa neuvot osoittautuivat usein paikkansapitäviksi ja vähitellen hän saattoi kulissien takana huomattavasti vaikuttaa asioitten kulkuun. Sanotaan, että Brüningin valtaantulossa hänen presidentille antama neuvonsa olisi ollut ratkaiseva. Hän tähtäsi sovintoon kansallissosialistien kanssa — tietenkin vallanjaon pohjalla. Hän oli pyrkinyt Brüningin kautena kosketuksiin Hitlerin leirin kanssa ja hänen uskottiin omaavan sillä taholla erikoisen hyviä suhteita. Joka tapauksessa on varmaa, että hän ratkaisi asian vaikutusvallallaan Brüningin kukistuessa ja von Papenin noustessa kansleriksi. Uudessa hallituksessa vaikutti täten kaksi joustavaa älyä ja voimakasta tahtoa, Schleicherin ja Papenin, joista toisen ennen pitkää oli väistyttävä.

Papenin eroa valtakunnankanslerin paikalta marraskuun 17. pnä on tulkittu monella tavoin. Hänen oli pakko väistyä, se on varmaa. Kumminkin siihen samalla satttoi sisältyä laskelma kilpailijan suistamiseksi pois satulasta. Kenraali von Schleicher joutui itse esille valtataisteluun, hänen pelinsä kulissien takana

loppui. »Hän oli lopuksi liian viekas», sanottiin. Taistelurintamat olivat nyt jo niin selvät ja johdonmukaiset, ettei millekään taktikoimiselle enää jäänyt sijaa. Oli valittava jompikumpi: oikeistoa vastaan tai sen puolesta. Uusi valtakunnankansleri neuvotteli kaikkien kanssa, oikeistosta sosialidemokraatteihin asti, koetti luoda diktatuuria, mutta ei saanut siihen valtuuksia valtakunnanpresidentiltä. Hänen voimavaransa kuluivat pian loppuun ja ennen pitkää hän oli poliittisesti kuollut mies.

Papen pelasi pelinsä sen sijaan kieltämättä viisaasti loppuun. Hän oli joutunut syrjään, mutta kovin harvoin on joku valtiomies ylipäänsä onnistunut valloittamaan ainakin melkoisen osan entisiä asemia niin nopeasti takaisin kuin hän. Hänen neuvottelutoimintansa Hindenburgin luottamusmiehenä koko vanhan oikeiston ja kansallissosialistit käsittävän kokoomuksen aikaansaamiseksi kuuluu jo aivan viime kuukausien historiaan. Hän tapasi tammikuun alussa Hitlerin Frankfurtissa ja sopi yhteistoiminnasta. Peli oli nyt ratkaistu. Schleicherin täytyi erota ja hänet työnnettiin syrjään koko poliittisesta elämästä. Hän on nykyisin poissa valtakunnan puolustusjoukoistakin ja elää aivan yksityismiehenä. Hän lienee suunnitellut viimeisenä epätoivoisena keinona operettimaista vallankaappaustakin, mutta siitä ei tullut mitään.

Viime tammikuun 30. päivä oli Berlinissä suuren kansallisen riemun päivä. Harzburgin rintaman rakoilu oli korjattu ja kansallinen Saksa lopullisesti voittanut. Hitlerin, Papenin ja Hugenbergin hallitus astui ohjaksiin. Hitlerin valtataistelu oli päättynyt täydelliseen menestykseen.

KONSERVATIIVISTEN TRADITIOIDEN JA VALLANKUMOUKSEN LIITTO

Keskustelin huhtikuun lopulla Berlinissä erään huomatun natsin kanssa, miehen, joka aikaisemmin on kuulunut kansalliseen oikeistoon, mutta on nykyisin yhtä vakaumuksellinen Hitlerin aatteitten kannattaja kuin hänen vanha kaartinsakin. Puhuimme uuden systeemin olemuksesta.

— Mikä on vanhan oikeiston ja kansallissosialismin maailmankatsomuksellinen ero yhteiskunnallisesti?

— Siihen voin vastata ainoastaan jonkin yksityiskohtaisen esimerkin avulla. Me hylkäämme vanhan yhteiskunnan, vanhan porvariston luokka- ja arvoeron. Me rinnastamme ruumiillisen ja henkisen työn. Me näemme yhteiskunnan jäsenissä ainoastaan periaatteellisesti samanarvoisia työntekijöitä. Meidän silmissämme ei työn luonne määrää ihmisen asemaa yhteiskunnassa, vaan hänen suorituksensa laatu. Me kunnioitamme hyvää työtä yhtäläisesti, olipa se mitä laatua tahansa — professorin tai kadunlakaisijan. Ja tahtoisin mennä pitemmälle, juuri tuohon esimerkkiin. Me emme vaadi enää ihmiseltä, että hän käyttää toisestä nimitystä »Gnädige» — Armollinen, kumartaa tittelien ja arvonimen edessä. Me emme suutele enää

rouvien käsiä, vaan kättelemme heitä rehellisesti. Herra istuu samassa kapakassa kuin työläinen häpeämättä sitä ollenkaan — päinvastoin pitää sitä kunnia-asiana yhteiskunnan työntekijänä.

— Niin. Kansallinen ei voi olla pelkästään sillä, että istuu kamarissaan, harjoittaa pörssikeinottelua, leikkaa kuponkeja ja huutaa »Heil Hitler!» Me vaadimme paljon enemmän, puhdasta käytäntöä, jokapäiväisessä työssä ja elämässä esiintyvää tasa-arvoisuuden tunnetta.

Tämä vanha oikeistolainen puhui kauniisti. Hän tulkitsi kansallissosialistisen liikkeen pääperiaatteen kieltämättä sattuvasti. Saksan valtioelämään on ilmestynyt liike, joka juuri vallankumouksessaan hajoittaa joka puolella sosialisia karsinoita ja raja-aitoja.

Samaan luokkaan kuuluu myöskin se työn tunnus, joka Berlinin propaganda- ja valistusministeriön taholta vapun aattopäivinä toimitettiin lehdille. Siinä sanottiin vappuna suunnitelluista työläislähetystöjen vastaanotoista mm: »Jo pitemmän aikaa on tiedetty, että valtakunnankansleri Adolf Hitler tahtoo tänä päivänä vastaanottaa työväestön edustajistoja koko valtakunnasta juhallisella tavalla tuodakseen täten julki symboolisesti, ettei kansallinen hallitus näe työläisessä toisen luokan ihmistä, vaan täysikelpoisen, tasa-arvoisen kansalaisen. Tehdäkseen tunnetuksi kansallisen hallituksen tämän asenteen kansan keskuudessa ei hallitus jätä käyttämättä mitään keinoa, mikäli se ylipäänsä vielä on tarpeellista, kunnioittaakseen työväestön edustajistojen kautta yhteyttään kansan työtätekevien kerrosten kanssa.»

Tämä kaikki oli tietysti propagandaa, mutta varmasti tehokasta. Propagandaa oli koko kansallissosia-

listisen vapun vietto, mutta se mainiosti symbolisoi Hitlerin Saksan luonnetta ja käsityksiä.

Hitlerin liike nousi lopullisesti valtaan uuden maailmankäsityksen pohjalla, mutta liitossa vanhan Saksan kanssa. Presidentti von Hindenburg, itse vanhan Saksan edustaja, sai lopulta toteutetuksi tahtonsa. Koko ajan hän vaati kaikkien kansallismielisten piirien liittoa eikä laskenut kansallissosialismia yksin peräsimeen. Hän juuri on enemmän kuin kukaan muu Saksan nykyisen suunnan peränpitäjistä vanhan Saksan konservatiivisten traditioiden ja Hitlerin liikkeen vallankumouksellisen radikalismin liiton isä.

Entinen valtakunnankansleri von Papen aikaansai sovinnon saksalaiskansallisten piirien ja Stahlhelmin sekä Hitlerin liikkeen välille. Kun tämä yhtymä luotiin, merkitsi se Saksassa niin suurta vallankeskitystä, etteivät muut ratkaisut enää sen rinnalla voineet tulla kysymykseen. Nyt yhtyivät suurimmat taloudelliset ja sosialiset voimat, suurimmat taistelujärjestöt ja reippain iskutahto valtion voimakeinoihin.

Oli luonnollista, että tässä ratkaisussa vanhan oikeiston täytyi peräytyä entisistä asemistaan. Se unohti valtamahdollisuutensa, entisen vastakohtansa Hitlerin liikkeeseen ja kaiken muunkin, kun suuri isänmaallinen tehtävä oli kyseessä. Jos kenelle, on juuri Saksan entisen oikeiston piireille kansallissosialismin voitossa nostettava hattua. Se on lopuksikin täyttänyt isänmaallisen velvollisuuden tunnustusta ansaitsevalla tavalla. Se hyväksyi lukumääräisesti voimakkaamman, mutta henkisiltä voimavaroiltaan ehdottomasti heikomman Hitlerin liikkeen poliittisen johdon, vaikka etukäteen tiedettiinkin, että tämä uhraus merkitsisi hyvin pal-

jon — lopuksi mahdollisesti koko vanhan oikeiston kuolemaa. Vanhoista porvarillisista oikeistopiireistä asetettiin Hitlerin käytettäviksi maan parhaat aivot ja asiantuntemus monella alalla — vaikka suoraan sanoen vallankumous ei ole mukautunut aina niitä ottamaan huomioon.

On hauska tarkastella uusien valtasuhteitten linjaa ylhäältä alaspäin, diktaattorista kansaan ja entisiin puolueisiin saakka. Kansallisen Saksan vastustajien taholta kerrotaan usein muukalaiselle seuraava pistopuhe:

— Hitlerin Saksassa on kahdenlaisia keskitysleirejä. Toisissa ovat kaikki poliittiset vastustajat, mutta presidentinpalatsissa sotamarsalkka von Hindenburg.

Tämä vitsi antaa tosiasiallisesta tilanteesta kuitenkin aivan väärän kuvan. Valtion johto on kyllä kieltämättä Hitlerin käsissä. Maaliskuun 5. päivän vaalit toivat hänen taakseen parlamentaarisestikin riittävän enemmistön, jotta vallansiirros entisen valtiosäännön mukaisesti voitiin toteuttaa. Valtiopäivät luovuttivat tosiasiallisesti kaiken lainsäädännöllisen ja toimeenpanovallan kanslerille neljäksi vuodeksi ja samoin luopui presidentti von Hindenburgkin Hitlerin hyväksi suurimmasta osasta entisiä valtuuksiaan. Kanslerista tuli täten Saksan yksinvaltias diktaattori, hänen käsiinsä keskitettiin suurempi valta kuin kenelläkään miehellä on ollut Saksassa keisarien ajan jälkeen.

Mikä sitten on vanhan valtakunnanpresidentin asema tässä uudessa systeemissä? Eikö koko ratkaisu itse asiassa merkinnyt hänen täydellistä syrjäytymistään?

Hänellä on edelleen perustuslain mukaan jäljellä muuan hyvin tärkeä oikeus, oikeus nimittää ja erottaa

Hitler tervehtii joukkojaan — Kansleri SA-puvussa.

valtakunnankansleri. Kumminkin täytyy sanoa, että tämän oikeuden käytön laita todellisuudessa on vähän samoin kuin Englannin kuninkaan useitten prerogatiivien: ne eivät ole enää käytäntöön sovellettavissa ainakaan kuninkaan vapaan tahdon mukaisesti. Presidentti von Hindenburg tuskin voisi käyttää oikeuttaan ja syrjäyttää Hitleriä, vaikka hän tahtoisikin. Hän kohtaisi liian suuria vastavoimia.

Siitä huolimatta presidentin vaikutusvalta ei ole mennyt. Päinvastoin hänellä uudessa valtioelämässä on hyvin paljon ja arkaluontoisia tehtäviä. Hän edustaa valtiota, kansaa sen korkeimpana valtaelimenä ja hänen henkilökohtainen arvovaltansa on suuri. Presidentti von Hindenburgin asema kansallissosialistisessa Saksassa perustuu enemmän hänen persoonaansa kuin hänen valtiosäännöllisiin valtuuksiinsa, joista hän suuren, ehkä suurimman osan on luovuttanut pois.

Presidentti von Hindenburg teki liiton Hitlerin voittavan liikkeen kanssa. Hän sovitti vanhan ja uuden Saksan vastakohdan. Voi varmasti sanoa, että edellisten vuosien laaja juopa on täyttynyt kokonaan. Hän on edelleen tasoittava, hillitsevä ja sovittava voima, joka monissa arkaluontoisissa tilanteissa ja uhkaavissa ristiriidoissa saa astua väliin tuomariksi.

— — —

Sama historiallinen istunto, jossa valtiopäivät myönsivät Hitlerille hänen vaatimansa vallan, merkitsi myöskin parlamentarismin ajan, Weimarin Saksan sekä sen puolueitten hautausta — siltä ainakin näyttää, jos kehitys saa rauhassa jatkua päähän saakka. Vanhasta vastustustahdosta ei ollut enää jäljellä juuri merkkiäkään. Puolueet antautuivat täydelleen aina

pieneen demokraattisen ryhmän, nykyisen valtiopuolueen jäännökseen saakka. Kaikki koettivat tällä eleellään osoittaa sovintohaluaan uuden systeemin kanssa. Ainoastaan sosialidemokratia vielä yritti säilyttää varjon entisestä ryhdistään, mutta voima oli jo mennyt.

Kansallissosialismi on noussut nyt valtaan systeeminä. Tehdessään liiton vanhan kansallisen oikeiston kanssa se luovutti tälle talousasioitten johdon — kaikkein arimman ja Hitlerin liikkeen omien voimien kannalta kaikkein vaarallisimman alueen. Sen sijaan miehitettiin kaikki poliittiset valta-asemat johdonmukaisesti. Hitler diktaattori ja hänen miehensä Göring, Frick, Goebbels ja Rust muitten valtion voimakeinoja hallitsevien sekä kansan mielialaa muodostavien ministeriöitten päällikköinä. Liiton rakentajalle von Papenille annettiin tässä yhdistelmässä varakanslerin paikka ja samalla hän edusti valtakuntaa Preussin asioitten johdossa. Mutta kansallissosialismin vallanhalua parhaiten kuvaa, ettei ajatuksia von Papenin nimittämisestä Preussin pääministeriksi enää toteutettu, vaan sijalle astui kansallissosialismin toinen mies Hitlerin jälkeen, ent. lentäjäkapteeni Göring.

Saksalaiskansallisen puolueen johtaja Hugenberg hoitelee taloutta, mutta kaikesta päätten hänen valtakautensa jää lyhyeksi. Hän sai osalleen vaikeimman tehtävän, ensi ponnistuksen suurien talousprobleemien selvittämiseksi. Jos hän epäonnistuu, saa hän myöskin sovittaa — eikä syy ole kansallissosialistien. Jos hän onnistuu ja suorittaa arvokkaan esityön, on toisten helpompi viedä tehtävä loppuun.

Häntä vastaan onkin jo noussut suuria voimia. Kansallissosialistien maatalousekspertti Darree pyrkii

yhä yksinomaisemmin määräämään asiat tältä osalta sivu Hugenbergin. Maatalouden korkokysymyksessä toukokuun alkupuolella samoin kuin voikysymyksessä esiintyi jo vakavia erimielisyyksiä. Kansallissosialismi on monta vuotta muokannut talonpoikien mielialaa. On luvattu vapautusta »korkokurjuudesta» ja maatalouden etujen vaarinottoa yleisessä kauppapolitiikassa. Uskovaiset odottavat lupausten täyttymistä.

Darree sanoo: Maatalous kestää korkeintaan 2 %:n koron.

Hugenberg pudistaa päätään varovasti: Luottoteknillistä syistäkin on alle 4 %:n koron määrääminen mahdotonta. — Vanha finanssimies puhuu.

Vähän ajan kuluttua talonpoikien kokoukset eri puolilla valtakuntaa vaativat Hugenbergin poistamista maatalousministeriön johdosta.

On sanottu, että puoluepoliittisesti kansallissosialismia ei uhkaa suurin vaara vasemmalta vaan oikealta — nykyisten liittolaisten joukosta. Se tuskin pitää paikkaansa. Hugenbergin tapaus symbolisoi vanhan oikeiston kohtaloa laajemmaltikin, ja se kohtalo on uhrautumista. Olisi vain suuri vahinko Saksalle, jollei tämä uhri tulisi oikein käytetyksi — jollei vilpitöntä rakennustahtoa otettaisi huomioon.

Se vaara on kumminkin olemassa monissa tapauksissa. Kansallissosialismi muodostaa itse asiassa hyvin organisoidun, suljetun systeemin, jonka maailmankatsomus on monessa suhteessa toinen kuin vanhan Saksan. Valtaan on tullut kokonaan uusi ihmisaines, Hitlerin liikkeen kovan taistelukauden kovettama ja hurjan propagandan innostama. Se on nuorta, itseensä luottavaa, fanaattista ja häikäilemätöntä. Se uskoo

asiaansa ja johtajaansa ehdottomasti, on molemmille kuolemaan saakka uskollinen. Sen koko ryhti on sotilaallinen ja se on nyt painanut koko yhteiskuntaelämäänkin saman ryhdin sekä sotilaallisen ajattelun ja kurin leiman. Tämä uusi aines omaa tavattoman tarmon ja taistelutahdon, se on kieltämätöntä. Sen isänmaanrakkaus on vilpitöntä ja uhrautuvaa eikä se kunnioita ollenkaan mammonaa samassa määrässä kuin saksalainen luonne yleensä — jollei se ennen pitkää opi taas siihen valtion lihapatojen äärelle päästyä. Siinä on puritaanista kieltäytymishenkeä kuten kaikkien suurten sosialisten vallankumouksien ydinjoukossa moskovalaisiin bolshevikeihin saakka. Mutta samalla se tahtoo vallita yksin, ei suvaitse muita voimia valtion peräsimessä.

Tästä Hitlerin liikkeen suvaitsemattomasta luonteesta ja valtatahdosta ovat lähinnä aiheutuneet ne ristiriidat, joista maailmalle on Hitlerin valtaannousun jälkeisinä kuukausina tiedoitettu — saksalaiskansallisten ja Stahlhelmin vastakohdasta kansallissosialismin, erikoisesti sen taistelujärjestöjen SA:n ja SS:n kanssa. Kansallissosialismin johto on aikaisemmin kaikki huolellisesti valmistanut valtaantulon varalta — koko yhteiskunnan uudistuksen. Kaikki tapahtuu suunnitelmallisesti ja kovan kurin merkeissä. Mutta nuori SA-aines on luonnollisesti voimantuntoinen ja ylimielinenkin, kuten voittajat yleensä. Sitä ei voi oikeastaan kovinkaan ihmetellä eikä panna suuresti pahakseen — se on kerta kaikkiaan nuorison ja voittajan ominaisuus. Sitä paitsi Saksan ja liittolaisvaltojen suhteessakin on nähty paljon pahempia esimerkkejä, jotka helposti tarttuvat.

Tällainen yhtenäinen systeemi tahtoo hävittää kaikki vastavoimat. Mitä vanhoihin puolueisiin tulee, on siinä jo suuressa määrin onnistuttukin. Lain kirjaimesta kiinnipitävän Saksan nykyisille oloille ja kansallissosialismin realistiselle olemukselle kuvaavana seikkana mainittakoon vain, ettei marxistisia puolueita ole lainsäädännöllisesti kielletty! Mikäli lain kirjaimesta pidettäisiin kiinni, kommunistipuolueellakin olisi kai oikeus jatkaa toimintaansa. Sitä ei ole nimenomaisesti säädetty lakkautetuksi yhtä vähän kuin sosialidemokraattistakaan puoluetta. Kommunistipuolue hukkui pinnan alle kansallisen hyökyaallon noustessa korkealle — lakkasi asiallisesti, mikäli sen julkinen toiminta on kyseeessä. Ja salaista myyräntyötä taasen koetetaan juurittaa pois minkä ennätetään.

Tässä taistelussa kommunismia vastaan on Saksan kansallissosialismi toistaiseksi suorittanut tärkeimmän yleismaailmallisen taistelutehtävänsä, jonka merkityksestä se kyllä itsekin on hyvin tietoinen. Vielä viime elokuun 30. pnä valtiopäivien avauksessa Klara Zetkin saattoi lausua julki toiveen, että nämä olisivat porvarillisen Saksan viimeiset valtiopäivät ja että hän voisi vielä toimittaa Neuvosto-Saksan ensimmäisen neuvostojen kongressin avauksen. Tämä oli jo äärimmäisen julkeata pilkkaa, uhittelua, kuten kommunistien esiintyminen viime vuosina Saksassa yleensäkin. Kommunistipuolueen äänimäärät olivat työttömyyden paisuttamina kohonneet viime vuosien valtiopäivävaaleissa jo 5—6 miljoonaan ja edustajaluku lopuksi 100:aan. Kominternin toivehikkaat laskelmat Euroopan bolshevisoimisesta Saksaa tukipisteenä käyttäen näyttivät kypsyvän hyvää vauhtia.

Sitä yllättävämpi on tätä kommunismin nousun ja sosialidemokratian vanhan valta-aseman taustaa vasten katsottuna kansallisen rintaman lopullisen voiton yllättävä helppous. Paljon lujempaa vastarintaa oli odotettu, se oli suorastaan otettu laskelmissa mukaan. Kaikista vasemmiston varusteluista viime vuosina — kommunistien puuhista, Rautarintaman muodostamisesta jne. — päätellen ei voinut ajatellakaan, että sillä taholla luovuttaisiin leikistä niin kovin vähällä kuin sitten todella tapahtui. Voitto tuli kansallissosialisteille itselleenkin melkoisena yllätyksenä tässä suhteessa. Muuan »natsi» lausui tämän kirjoittajalle, että he olivat suorastaan ällistyneitä. Heitä vilpittömästi ihmetytti vastustajien ihmisaineksen taistelutahdon ja moraalin heikkous. — Tuossa väittämässä on varmasti perää. Taistelukykyisimmän ryhmän vasemmistossa olivat kommunistit muodostaneet, mutta mitä sosialidemokraatteihin ja heidän kanssaan liittoutuneeseen porvarilliseen vasemmistoon tulee, ei sen vastustustahto ollut todellakaan suuri. Myöskin voiton taktillinen järjestely oli lopuksi siksi hyvä, että se vei vastustajien rohkeuden. Kansallisen yhteisrintaman muodostuminen asetti uuden hallituksen käsiin niin suuret voimakeinot, ettei vastarintaa voinut tosiasiallisesti ajatellakaan. Ainoastaan kommunistit suunnittelivat edelleen terroritoimia, kuten Karl Liebknechthausissa ja muissa kommunistien päämajoissa toimitetut etsinnät todistivat. Sosialidemokratia sen sijaan antautui jokseenkin vastuksetta.

Seurauksena kansallissosialismin noususta valtapuolueeksi on ollut tavattoman suurten joukkojen virtailu valta-aineksen riveihin. »Siellä on nyt jo 60 %

kommunisteistakin», selitti muuan tavallinen kansan mies jutellessamme berliniläisessä oluttuvassa. Erikoisesti SA-järjestöjen miesluku on viime vuosina paisunut kovasti. Siitä pitäen kuin tämä taistelujoukko muuttui laillistetuksi, suorastaan valtiokoneiston epäviralliseksi osaksi kansallissosialistisen puolueen tärkeänä ydinaineksena, on ruskea univormu ollut muotipuku. Ja johtajien on luonnollisesti ollut vaikea aina kontrolloida uuden aineksen täysipitoisuutta.

Monet kansallisen vallankumouksen vallattomuuksista ovat varmasti tuollaisten »lievemiesten» aiheuttamia — ainesten, joilla ei ole järjestön vanhojen rivimiesten pitkäaikaista kuritottumusta. Varsinkin juutalaisboikotissa tarjoutui tilaisuus osoittaa »isänmaallista intoa» ja todistaa kaikenlaisin »palveluksin» kelpoisuutta ehkä tarjolla oleviin virkapaikkoihin ja muille kunniasijoille. Tri Goebbelsin äskeinen puhe komissaaritarjokkaista ja »dilenttanteista, jotka turmelevat meiltä talouden», oli aivan varmasti tarpeen vaatima. Kaikki mullistukset nostavat suuren määrän pohjasakkaakin pintavesiin.

Yleisenä vaikutelmana puolueen valtaan tuomasta aineksesta täytyy kumminkin sanoa, että sillä on monta hyvää ominaisuutta. Se on rehellistä ja tahtoo siivota vanhan komennon huonoja jälkiä, puhdistaa maan väärinkäytöksistä ja epärehellisyydestä. Sen isänmaanrakkaus on ihmeteltävän voimakas ja kansallistunne suorastaan yltiöpäinen. Se on tarmokasta ja oppii varmasti tekemään hyvääkin työtä valtiovastuussa, kunhan suuren murroksen pahin kuohuaika hieman tasaantuu ja perspektiivit selvenevät. Se osaa totella sekä käskeä, aina aseman mukaan. Sen kurintunne on yleensä ehdoton.

Pahin vika siinä on oikeastaan taistelukauden perintönä tuoma suuri rajoittuneisuus omiin näköaloihin sekä vissi nousukasmaisuus, jota parhaalla tahdollakaan ei voi kieltää. Pitkässä taistelussa on kärsitty paljon, imetty sieluun fanaattinen usko oman asian oikeuteen ja kaiken muun vihamielisyyteen oman liikkeen edustamaa maailmankatsomusta kohtaan. Oikein ohjattuna tämä on tietysti positiivinen ominaisuus, joka lisää taistelu- ja suorituskykyä suuressa määrin. Valtion johdossa ja jouduttaessa suhteisiin muitten kansallisuuksien erilaisen psyyken sekä erilaisten muotojen kanssa nuo luonnepiirteet kumminkin esiintyvät ilmeisenä heikkoutena. Kaikella kunnioituksella Hitlerin rauhantahtoa ja kansallisen Saksan rehellisyyttä kohtaan sanottuna ei esimerkiksi suhdetta ulkovaltoihin viime kuukausien poliittisessa taistelussa ole osattu hoitaa oikein. Sellainen emissaaritoiminta kuin Rosenbergin Englannissa, ja eräät muutkin tapaukset, eivät ole tuottaneet tarkoitettua tulosta. Eikä tällöin syytä voi sysätä ulkomaitten vihamielisyyden niskoille. Kansallisen Saksan nousu voitti varmasti kaikkialla maailmassa paljon myötätuntoa, hyvää tahtoa olisi moniaalla ollut löydettävissä, mutta kansallissosialismin propagandamiehiltä on puuttunut keinoja siihen. He eivät ole ottaneet huomioonsa muotoja, jotka kansojen keskeisessä kanssakäymisessä lopuksi avaavat tien sydämeen ja joitten loukkaaminen voi parhaankin tahdon sulkea kuoreen löytämättömästi.

— — —

Vanhojen puolueitten aika Saksassa on ohitse. Vasemmisto hajoaa, kommunismi on poissa pelistä ja

sosialidemokratian järjestömuodot rakoilevat ja sulavat pois ehtimiseen. Marxismin valta-aseman yksi tukipylväs, ammattiliitot, on siirretty poliittisen taistelun ulottumattomiin, tai oikeammin alistettu valtapuolueen johtoon. Porvarillisen keskustan puoluejäännökset joko katoavat täydelleen tai koettavat nimellisesti pysyttää puolueorganisminsa edelleen »kaiken varalta», vaikka massat vaeltavatkin toisaalle. Katolinen keskusta näyttää ehkä kauimmin kestävän tätä koetusta, niinkuin se lujimmin pysyi mullistusten ajan satulassa muutenkin. Se pyrkii kuitenkin sovintoon kansallissosialismin kanssa, jotta se välttäisi saman ristiriidan, mikä lopuksi tuhosi Italian klerikaalisen puolueen taistelussa fascismia vastaan. Millainen tämän kamppailun tulos lopuksi on, sen saamme vielä nähdä.

Mitä vanhaan oikeistoon tulee, on sen asema myöskin vaikea. Se on kumminkin valmis uhrautumaan, kuten kaikki viime kuukausien esimerkit osoittavat. Sillä taholla myöskin käsitetään, että jos yleensä puoluesysteemistä poistutaan, ei vanhoilla porvarillisilla oikeistoryhmityksilläkään ole sen suurempaa oikeutta jatkaa toimintaansa vanhoissa muodoissa. Jos pyritään ehdottomasti keskitettyyn, yhtenäiseen valtiokomentoon, on erilaiset ainekset sulatettava samaan johtoon. Siitä syystä ovat oikeistojärjestöt kaikki alistuneet Hitlerin johtoon, jopa osaksi siirtyneet kansallissosialistiseen leiriin suorastaan. Vaikein oli epäilemättä Stahlhelmin ja SA:n ristiriita, joka suureksi osaksi johtui SA-järjestöjen pyrkimyksestä kaikkialla yliotteeseen. Nykyisen työministerin Seldten, Stahlhelmin pääjohtajan, politiikka kaiketi tuo ratkaisun tähän pulmaan. Vanhat, tiukasti saksalaiskansalli-

sesta suunnasta kiinnipitävät ainekset — Duesterberg — poistettiin järjestön johdosta ja samalla Seldte itse suorastaan liittyi kansallissosialistisen puolueen jäseneksi. Hän tahtoi antaa muille täten seurattavan esimerkin. Kaikki suuret taistelujärjestöt rinnastetaan toisiinsa, säilyvät tosin edelleenkin erillisinä, mutta alistetaan jyrkästi samaan johtoon, tunnuksiin ja kuriin. Se on vastaisuuden kannalta välttämätöntä.

Kehitys näyttää Saksassa lopuksi kulkevan samaan suuntaan kuin Italiassakin. Samoin kuin Italian fascismi, syrjäyttää Saksan kansallissosialismikin kaiken muun tieltään tai sulattaa itseensä ja jää lopuksi ainoaksi puolueeksi koko valtiossa. Kaikilla aloilla valtioelämän organisatiomuodoista kulttuuri- ja yhteiskunnallisen toiminnan pienimpiin lokeroihin saakka koetetaan yhteiskuntaa muuttaa ja uudistaa tosi saksalaisella perusteellisuudella. Komissaarilaitos kukoistaa, virastot miehitetään monesti miltei vahtimestareita myöten uudelleen. Oli mielenkiintoista tutustua tuohon uuteen tyyppiin ja komentoon Berlinissä.

Kiirettä oli kaikkialla. Vanha virkamiesaines oli poissa. Nuorta väkeä liikkui, neuvoteltiin ja pohdittiin lakkaamatta. Lukemattomia uusia aloitteita piti saada nopeasti ratkaistuksi — uudistus- ja puhdistustyöllä oli ääretön kiire. Sai käsityksen, että noilla miehillä on todella paljon hyvää tahtoa, mutta heidän kuormansa oli liian suuri, ottaen lukuun tottumattomuuden uusiin vastuutehtäviin. Puolue- ja valtiokoneiston puhtaasti mekaaninen ero on sentään liian suuri.

Puolue ja valtio — siinä onkin lopuksi suurin yhteensovitusprobleemi. Samoin kuin jakobiinit Ranskassa, bolshevikit Venäjän vallankumouksessa ja fascistit

uudessa Italiassa ovat kansallissosialistit nyt yksinvaltiaita. He ovat soluttaneet koko yhteiskunnan ja tahtovat sen valaa uusiin, mieleisiinsä muotoihin. Kansallissosialismi tässä muutosvaiheessa menettää vanhan, taistelukautena omaksumansa puolueluonteen ja muuttuu kiinteästi valtioelimistön osaksi. Saksan valtiorakenne on kumminkin jo vanhastaan hyvin monimutkainen ja nerokaskin mekanismi, jota on käsiteltävä varoen, etteivät pyörät mene sekaisin. On kasvatettava puolue ja valtio yhteen niinkuin hermosto ja ruumis. Puolueen säikeet kutoutuvat läpi koko valtiokudoksen valvoen ja säätäen toimintaa, pakottaen yleisen organismin määrättyyn keskustahtoon. Tämän prosessin loppuun saattaminen vaatii suurta organisatoorista kykyä, taktillista viisautta, malttia ja vanhan puutarhurin tai kirurgin varovaisuutta.

Kansallissosialistit ovat ryhtyneet suunnattomaan kokeilutyöhön. He tahtovat sosialisesti mennä pitemmälle kuin Italian fascismi. Heidän on jo valtiopoliittisesti ratkaistava vaikeampia tehtäviä kuin Mussolinin liikkeen — selvitettävä Saksan vanha liittovaltiopulma yhtenäisvaltion kehitystietä. Heidän olisi käytävä suunnattoman vaikea ulkopoliittinen taistelu Saksan tasavertaisuusvaatimusten toteuttamiseksi käytännössä. He pyrkivät yhdistämään koko saksalaisen heimon saman isänmaan rajojen sisälle. He tahtovat muuttaa itse saksalaisen yhteiskunnan perusrakenteen, valaa siihen uuden sielunkin, antaa sille uuden psykologisen pohjan.

Nuo perspektiivit pelottavat laajuudellaan.

SAKSA KORPORATIIVISEKSI YHTENÄISVALTIOKSI?

Hitlerin hallituksen viime kuukausina käymän sisäisen ja ulkopoliittisen taistelun ja uudistustyön sensatiotulvassa on muuan perustavan tärkeä muutos Saksan oloissa jäänyt varsin vähälle huomiolle. Näin on tapahtunut siitä huolimatta, että kysymyksessä lopuksi on ehkä koko kansallissosialistisen hallitussuunnan tärkein tähänastinen positiivinen aikaansaannos. Suurta osaa kaikesta viime kevään diktatoorisesta lainsäädännöstä ja uudistusohjelmista täytyy vielä pitää ainakin toistaiseksi kokeiluluontoisina, lopullista muotoaan vailla olevina uudistusyritteinä. Kansallissosialistien tahtoa toteuttaa koko yhteiskunnan uudistus ei voi epäillä, mutta jo heiltä suuren saksalaisen yhteiskunnan vastuullisessa johdossa puuttuva kokemuskin antaa kaikelle vielä jossain määrin epämääräisen, vallankumouksellisen leiman. Mitä sen sijaan nimenomaan valtakunnan poliittisen johdon ja rakenteen miehitykseen ja uudistamiseen tulee, on siinä saavutettu jo tärkeitä tuloksia. Ne merkitsevät suoranaista jatkoa Bismarckin aloittamalle työlle Saksan yhtenäisvaltiokehityksen tiellä.

Toukokuun aikana on käytännössä toteutettu loppuun valtakunnan ja osamaitten hallitussuunnan suuri yhtenäistyttämis- ja keskitystyö nimittämällä kaikkiin osamaihin erikoiset käskynhaltijat. Tälle laille on Saksan yhtenäistymiskehityksen vaiheissa annettava aivan ensiluokkaisen tärkeä merkitys. Se on periaatteellisesti ja myöskin nyt jo käytännössä hävittänyt suuren osan Saksan osamaitten vielä jäljellä olleesta itsenäisestä luonteesta ja entistä suuremmassa määrässä muuttanut ne yhtenäisen valtakunnan eipoliittisiksi, itsehallinnollisiksi osiksi. Tämä kehitys onkin Saksan sekä valtiotalouden että kansallispoliittisen keskityksen kannalta jo kauan osoittautunut välttämättömäksi. Saksan valtiotalouden suurimpia haittoja on ollut juuri valtakunnan ja osamaitten finanssisuhteitten sekavuus ja suunnattomia kustannuksia vaativan osamaitten parlamentaarisen sekä hallintokoneiston toiminta valtakunnallisten elimien rinnalla. Kaikissa Saksassa viime vuosikymmenen kuluessa julkisuudessa tapahtuneissa keskusteluissa on perusteellisen yhtenäisvaltiouudistuksen välttämättömyyttä alleviivattu jo näistä valtiotaloudellisista syistäkin. Vielä paljon tärkeämpi merkitys on ollut osamaitten poliittisella itsehallinnolla, joka on monesti johtanut Weimarin kautenakin valtakunnan ja osamaitten vaikeisiin ristiriitoihin monista eri kysymyksistä. Osamaissa on vanha nurkkakunta-, partikularistinen henki säilynyt edelleen ja jarruttanut välttämätöntä kehitystä suurempaa keskitystä ja yhtenäisyyttä kohti.

Tämä kysymys on koko Saksan valtioelämässä kieltämättä laajakantoisin. Jos ajatellaan Saksan historiallista kehitystä yhtenäisvaltiota kohti, sen vaatimia

suunnattomia uhreja ja kokonaisen vuosisadan työtä, täytyy kansallissosialismin tiliin jo merkitä hyvin tärkeä positiivinen, kaikesta päättäen lopullinen aikaansaannos. Ajateltakoon vain Westfalin rauhan (v. 1648), uskonsotien jälkeisen ajan Saksaa, »Pyhää Saksalais-roomalaista Keisarikuntaa», kuten sen virallinen nimi kuului. Hohenstaufien keisarisuvun tuhosta 1200-luvun keskivaiheilta saakka jatkunut hajoamisprosessi saavutti silloin huippunsa. Kaikki Saksan osamaat — joita pienimmätkin lukuunottaen lienee ollut kolmisensataa — olivat käytännössä täysin suvereenisia. Niillä oli vieläpä oikeus tehdä liittoja ulkovaltojen kanssa ja käydä sotaa nimellisestä valtakunnallisesta yhteydestä vähääkään piittaamatta. Habsburgien suvun keisareilla oli vanhasta keisariusasemasta oikeastaan jälellä vain pelkkä arvo ja heidän omiin itävaltaisiin perintömaihinsa perustuva muodollisen lääninherran poliittinen mahti. Tämän vanhan valtakunnallisen yhteyden täydellinen tuho v. 1806 merkitsi vain jo lähemmäs kaksi vuosisataa vallinneen tosiasian lopullista tunnustusta. Molemmat saksalaiset suurvallat, Itävalta ja Preussi, kulkivat täydelleen omia teitään, vaikka Preussin ympärille alkoi taas syntyä Saksan uuden valtakunnallisen yhteyden ydin.

Vuoden 1871 keisarikunnassa osavaltioilla oli vielä huomattavan laaja sisäinen itsenäisyys, varsinkin Etelä-Saksan suuremmilla osamailla kuten Baijerilla ja Württembergillä. Sellaiset yleisvaltakunnalliset tehtävät kuten ulkopolitiikka, posti- ja tullilaitos, rahajärjestelmä, useat lainsäädännön alat, sotalaitoksen ylin organisatio ja johto olivat valtakunnan elinten hoidettavissa, mutta esim. Baijerin sisäinen itse-

näisyys ulottui keisarivallan aikana aina sotalaitoksen ylimpään komentovaltaan saakka. Saksa oli edelleen jakaantunut moniin hyvin epätasaisiin osiin. Se muistutti monihuoneista rakennusta, jossa suurten juhlasalien ohella (Preussi ja Baijeri) oli mitättömän pieniä komeroita, meikäläisten pitäjien kokoisia ruhtinaskuntia. Vanhojen hallitsijasukujen säilyminen oli omiaan edelleen ylläpitämään voimakasta partikularismia, joka sitten onnettomana vallankumouskautena v. 1919—1923 oli tuhota koko Bismarckin työn. Weimarin valtiosääntö supisti osamaitten oikeuksia taas tuntuvasti ja samalla vallankumous pyyhkäisi pois partikularismin voimakkaimmat tuet, kotimaiset ruhtinassuvut. Keskitys kävi täten helpommaksi, mutta Weimarin aika laiminlöi tässäkin hyvin paljon. Vallankumouksen ensi vaiheissa yhtenäistyttämistyö olisi ehkä onnistunut paljon pitemmälle kuin sitten tosiasiallisesti tapahtui, mutta myöhemmin puoluetaistelut ja parlamentaarinen politiikka sinänsä jo suosivat osamaitten etuja. Hajanaisuus oli edelleen suuri: vuoden 1929 jälkeen on Saksassa ollut 17 osamaata, joilla kaikilla oli tuntuvan laaja sisäinen itsehallinto omine hallituksineen ja maapäivineen. Vieläpä yleisvaltakunnallisesti niin perustavan tärkeä tehtävä kuin poliisihallinto oli uskottu osamaitten sisäministereille niin ettei valtakunnan sisäministerillä tosiasiallisesti ole ollut käytettävissä suoranaisesti valtion mahtikeinoja. Hänen täytyi tarvittaessa käyttää liittovaltiosysteemin luomia kiertoteitä.

Voimakkaaseen suursaksalaiseen kansalliseen henkeen perustuva kansallissosialistinen liike on Saksan valtioelämään tuonut uuden tekijän, jollaista van-

halta ja Weimarin ajan Saksalta puuttui. Hitlerin liikkeen voimistuminen kaikissa osamaissa — toisissa suorastaan kaiken määrääväksi, muutamissa joka tapauksessa lukumääräisesti suurimmaksi, vaikka ei ehdottomaksi enemmistöpuolueeksi — loi aivan uudet edellytykset yhtenäisvaltiokehityksen toteuttamiseksi. Diktatoorisen vallan siirto valtakunnankanslerille valtiopäiviltä ja valtakunnanpresidentiltä taasen antoi lainsäädännölliset mahdollisuudet kansallissosialismin keskitys- ja kurihengen vaatiman muutoksen täyttymiseksi. Sama ajatus, jonka puolesta viime vuonna jo von Papenin hallitus taisteli suunnitellessaan valtiosääntöreformeja, toteutuu diktatoorista tietä yleisen vallankumouksellisen mullistuksen puitteissa miltei huomaamatta.

Viime maaliskuun 31. pnä säädettiin ensimmäinen »yhtenäistyttämislaki», jota viikko myöhemmin seurasi toinen vielä pitemmälle menevä. Nämä molemmat lainsäädännölliset toimenpiteet ovat puhtaasti valtapoliittisia, kansallissosialististen valta-asemien turvaamiseksi tarkoitettuja. Kuten saksalaisissa lehdissä viime aikoina on erikoisesti alleviivattu, on kysymys entisen liittovaltiorakenteen lopullisesti poistamisesta yhtenäisvaltiokehityksen tieltä. Osamaat jäävät edelleen kyllä elämään, vieläpä poliittisina kokonaisuuksina, mutta sellaisina ne siirretään aivan uudelle pohjalle. Valtakunnankansleri on valtuuslain mukaan kaiken poliittisen vallan yksinomainen haltija valtakunnassa. Kansallissosialistisen puolueen organisatioperiaate, vastuu ylhäältä alaspäin, johtajasta massoihin eikä päinvastoin, ulottuu uudessa systeemissä itse valtiorakenteeseenkin. Valtakunnanpresidentti

on nimittänyt valtakunnankanslerin ehdotuksen mukaisesti kaikkiin osamaihin ns. käskynhaltijoita, jotka edustavat valtakunnankanslerin diktatoorista valtaa osavaltioissa ja pitävät huolta, että hänen politiikkansa suuntaa noudatetaan. Siis kaikki keskeiset poliittiset ratkaisut tapahtuvat yksinomaan valtakunnanhallituksessa ja osamaitten on mukauduttava niitten toteuttamiseen hankauksettomasti. Käskynhaltijasysteemi on poistanut osamaistakin parlamentarismin täydelleen. Käskynhaltija nimittää ja erottaa osamaitten hallitusten päämiehet, joitten ehdotuksen mukaisesti taasen näitten hallitusten muut jäsenet nimitetään. Yksinomaan käskynhaltijan, eikä osamaahallituksen, valtuuksiin kuuluu niinikään maapäivien hajoittaminen, uusien vaalien määrääminen, osamaan lainsäädäntöön kuuluvien lakien aloitteenteko sekä kumoaminen, useimpien valtionvirkamiesten ja tuomarien nimittäminen (osamaahallituksen ehdotuksesta) ja armahdusoikeus. Lisäksi alleviivataan nimenomaisesti, ettei käskynhaltijoitten vallankäyttö perustu suinkaan osamaitten valtuuksiin, vaan valtakunnan keskusvaltaan. Siis tosiasiallisesti osavaltioilla ei ole enää mitään omaa »valtiovaltaa» kuten aikaisemmin.

Suunnitelmat tähtäävät kaikesta päättäen vielä pitemmällekin. Preussi muodosti jo Hohenzollernien aikana keisarien vallan tosiasiallisen pohjan. Hehän olivat samalla Preussin kuninkaita, suurimman osamaan välittömiä hallitsijoita. Seuraava vaihe yhtenäisvaltiokehityksessä on mahdollisesti Preussin osavaltioluonteen täydellinen poistaminen ja preussin liittäminen suoraan valtakuntaan, muuttaminen suora-

naiseksi »valtakunnanmaaksi». Samalla joutunevat vähitellen, ehkä verraten läheisessä tulevaisuudessa useammat pienet pohjois- ja keski-saksalaiset osamaat sulautumaan Preussiin ja Preussin mukana sitten menettämään täydelleen vanhan osamaaluonteensa. On mahdollista, että historiallinen Mainin linja pysyy vielä kauemmin yhtenäisen valtakunnallisen alueen ja vielä itsehallinnollisten suurempien etelä-saksalaisten osavaltioitten rajana. Mutta näittenkin vanha historiallinen erikoisasema katoaa, yhtenäisvaltiokehitys nielee ehkä nekin.

Saksan kansallisen yhtenäistymiskehityksen kannalta tämä on suunnaton voitto. Vaikka kansallissosialismin yhteiskunnalliset kokeilut epäonnistuisivatkin, jatkuu Bismarckin työ joka tapauksessa aivan ratkaisevasti. Kansallisen vallankumouksen suursaavutukseksi saadaan ehkä merkitä juuri tämä Saksan kehitys lujaksi, keskitetyksi kansallisvaltioksi — vanhojen historiallisten virheitten korjaaminen.

— — —

Kansallissosialististen teoreetikkojen todellinen mieliaihe on luonnollisesti »kolmannen valtakunnan» luonteen ja rakenteen teoreettinen etukäteissommittelu. Siinä he ovat kaikki puuhailleet ahkerasti. Yleinen linja on käytännössä osoittautunut valtion perusrakenteen kannalta yhtenäisvaltiokehitykseksi, vaikka kansallissosialismi aluksi asettui taistelukautenaan, tietysti taktillisista syistä, puolueettomaksi tähän probleemiin nähden.

Herää sitten kysymys, millaiseksi tuollainen keskitetty yhtenäisvaltio muodostetaan?

Mitä valtiomuotoon tulee, on kansallissosialismi pysynyt hyvin varovaisena tähän saakka. Vanhan Saksan saksalaiskansalliset edustajat ovat monarkisteja. He näkisivät mieluimmin entisen Hohenzollernien dynastian palaavan valtaistuimelle. Baijerissa sitäpaitsi on Wittelsbacheilla edelleen suuri joukko uskollisia. Hitlerin miehet eivät ole kuitenkaan saaneet puhua liikoja tästä asiasta, eivät ainakaan puolueensa nimissä.

Tri Goebbels lausui kerran, kun hänen mielipidettään valtiomuotokysymyksestä koetettiin saada selville: »Hyvä monarkia on parempi kuin huono tasavalta ja hyvä tasavalta parempi kuin huono monarkia.»

Varmasti kysymys: monarkia vai tasavalta? — ei ole Hitlerin liikkeelle millään tavoin tärkeä eikä edes ajankohtainen. Liikkeen ideat itse valtiorakenteesta muuttavat toisarvoiseksi kysymyksen, kuka on valtion nimellisenä päämiehenä.

Hitlerin kansallissosialistinen diktatuuri on tosiasiallinen käytännöllinen päämäärä. Siinä kaikki. Presidentti von Hindenburg on varmasti paljon parempi ja myöskin siedettävämpi valtionpäänä kuin joku Hohenzollern, jos kansallissosialistien omat tarkoitusperät otetaan huomioon. Sitä paitsi presidenttikysymys voidaan vallassa olevan systeemin puitteissa ratkaista aina helposti.

Tärkeämpi on sen sijaan kysymys kansanedustuksen kohtalosta.

Kansallissosialismi on syrjäyttänyt parlamentarismin. Valtiopäivät kyllä valittiin, mutta niitten ensi kertaa hajautuessa puhemies Göring ehdotti: »Ja valtiopäivien uuden kokoontumisajan määrääminen

jätettäneen minun asiakseni.» Ainakin tuo ajatus hänen esityksessään oli.

Se jos mikä kuvastaa jo kansallissosialismin diktatuuriluonnetta. Vielä kerran valtiopäivät ovat olleet koolla tärkeänä historiallisena hetkenä — muodostamassa kuulijakunnan Hitlerin toukokuun 17. pnä pitämälle suurelle rauhanpuheelle. Hän tahtoi tällä lavastuksella vain korostaa puheensa erikoista merkitystä sekä myöskin Saksan kansan yksimielisyyttä hallituksen ulkopoliittisiin kannanottoihin nähden. Mitään sen suurempaa merkitystä ei koko näytelmälle ole annettava. Valtiopäivät ovat enää koriste, muisto Weimarin kaudesta — ja sitä paitsi mukavakin muistomerkki entisistä muodoista, joita tahdottiin kunnioittaa valtataistelussa loppuun saakka.

Kansallissosialismi palaa valtio- niinkuin muissakin ideoissa monin paikoin vanhoihin, historiallisiin muotoihin. Niinpä on puhuttu hyvin paljon »säätyvaltiosta», keskiaikaisesta ammattikuntavaltiosta, jonka kansanedustus rakentuu kansan taloudelliseen ryhmitykseen. Mussolinin korporatiivisessa valtiossa idea on sama, vain nykyaikaistettuna. Ja Mussolinin esimerkki onkin vaikuttanut kansallissosialismin valtioteoreetikoihin vahvasti.

Yhteiskunta organisoidaan uudelleen. Ammattiedut, luonnolliset taloudelliset ryhmitykset jakavat ihmiset karsinoihin tähänastisten puoluepiirien asemesta. Nämä ammattikunnat, korporatiot, elinkeinoelämän eri aloja edustavat järjestöt asettavat kansanedustuksen. Se on Mussolinin ja myöskin kansallissosialistien valtaidea.

On luonnollista, että asetettakoon uusi kansanedus-

tus millä pohjalla tahansa, ei paluu vanhaan parlamentarismiin ole enää mahdollinen, mikäli nykyinen systeemi pysyy. Parlamentin asema vastaisessa valtiossa jää vaatimattomaksi. Se on jonkinlainen poliittinen, pääasiassa neuvoa-antava elin, jonka kokoonpanoa ja toimintaa kaikkivaltias puolue ja diktatoorinen valtion johto kontrolloi. Kansan poliittiselle julkisuushalulle tarjotaan jonkinlainen tyydytys, mutta muodossa, joka ei käy vallan uudelle keskitykselle ja organisatiolle vaaralliseksi.

YHTEISKUNTA MUUTTUU

Keskustelimme berliniläisessä Bierstubessa pitkälle kevätyön pikkutunneille. Pieni joukko miehiä, jotka avomielisesti suhtautuivat muukalaiseen. Muuan entinen sosialidemokraatti virkahti:

»Jos sanon Teille suoraan, me suhtaudumme Hitleriin odottavasti. Me odotamme häneltä työtä. Jos hän antaa sitä meille, on kaikki hyvin. Jollei, tulee vallankumous.»

Työprobleemi, taistelu työmiehen sielusta on ollut kansallissosialistisen liikkeen kohtalonkysymys ja muuttuu sellaiseksi vastaisuudessa yhä enemmän. Siksi on käsitettävää, että jo näinä ensi kuukausina on työtätekevään luokkaan kiinnitetty niin tavattoman suurta huomiota. Tahdotaan vakuuttaa, että kansallinen hallitus on työmiehen ystävä ja pitää koko kansaa työntekijöinä kansallisessa mielessä. Tämän vakuutuksen julkituomiseksi mobilisoitiin vapuksikin suunnaton propagandakoneisto, puolentoista miljoonan ihmisen joukkokokous Tempelhofin kentälle — muista yli valtakunnan vietetyistä juhlista puhumattakaan.

Saksassa oli viime vuoden lopulla noin 6 miljoonaa työtöntä. Kevätkuukausien kuluessa se supistui noin

puolella miljoonalla, ollen toukokuun alkupuolella 5,330,000 viime tilastojen mukaan. Vähennys ei ole prosentualisesti kovin suuri, mutta merkittävä sittenkin, yli sesonkivaihteluitten nouseva. Se merkitsi ilmeistä luottamuksen palautumista yrittäjäin taholta. Tiedettiin vihdoinkin määrätyn järjestelmän voittaneen eikä pelätty sen sosialistisia tendenssejäkään. Sitä paitsi se olikin aina vakuuttanut olevansa kiinteästi yksityisyrittäjän, porvarillisen keskiluokan kannalla.

Vaikea tämä työnhankintatehtävä on joka tapauksessa. Se on pulmallinen ensin työttömien suunnattoman lukumäärän takia. Toiseksi Saksan talouselämän erikoinen, monimutkainen luonne sekä pääomaköyhyys asettaa hirveitä esteitä. Lopuksi ei ole kysymyksessä yksinomaan taloudellinen probleemi, vaan ennen kaikkea moraalinen, kasvatuksellinen.

Tämä työkysymys on kansallisen Saksan nykyinen ydinpulma, jonka ratkaisemiseksi ajatellaan useita, aivan uudenlaatuisia, kokeiluluontoisia keinoja. Ratkaisuun käydään käsiksi monelta taholta eikä lopuksi tiedä, mitä linjaa myöhemmin ehkä pidetään tärkeimpänä.

Ensin moraalinen. Saksan kansallissosialismi on luonteeltaan ehdottoman sotilaallinen, täsmällistä kuria vaativa. Yhteiskunnan pakottamiseksi määrättyihin muotoihin, vanhojen luokkarajojen poistamiseksi ja uuden polven totuttamiseksi kansallissosialismin sosialisiin oppeihin on kieltämättä vaikea löytää parempaa kasvatuskeinoa kuin Hitlerin julistama pakollinen työvelvollisuus. Professorin pojan on otettava lapio käteensä jätkän rinnalla ja painuttava »monttuun».

Mikään ei auta. On toteltava. Kaikkien on elettävä samoissa oloissa työleireissä, suoritettava yleisissä töissä oma osuutensa sotilaallisen komennon ja kurin alaisena. Tehtävä on siis suurin piirtein sama, minkä muissa maissa täyttää yleinen asevelvollisuus.

Asevelvollisuuden luontoinen tämä työpakko on monessa suhteessa muutoinkin. Suoranaista aseharjoitusta ei miehille voida järjestää, mutta heille tarjotaan sotilaallista kuria ja koulutusta, ruumiinharjoitusta jne. Joka tapauksessa suuri osa asevelvollisuuden kasvatuksellisesta työstä voidaan suorittaa täten, ja jos vielä myöhemmin tätä pohjaa voidaan valmentaa itse asevelvollisuudella, tulee aines muokatuksi perusteellisesti. Kurin ja taistelutahdon puolesta on Saksan tuleva armeija silloin aivan yhtä hyvä kuin vanhan Saksankin loistavat joukot.

Mutta takaisin työkysymykseen. Vapaaehtoisella työpalveluksella, missä huhti—toukokuun vaiheessa oli noin 300,000 nuorta miestä, on valmistettu ydinjoukkoa ja johtaja-ainesta myöhempää yleistä työvelvollisuutta varten. Tehtävä on tavattoman laaja. Sen hyväksi ovat kansalliset järjestöt ja jossain määrin Reichsbannerkin aikaisemmin vaikuttaneet järjestämällä laajaa toimintaa jäsenilleen perustamiensa vapaaehtoisten työleirien merkeissä. Se oli kumminkin kaikki riittämätöntä.

Nyt on kysymys, miten pitkälle voidaan selvittää itse työttömyyspulmaa tällaisella ratkaisulla. Parhaassa tapauksessa voidaan pakolliseen työpalvelukseen sijoittaa muutamia satojatuhansia — nykyisten suunnitelmien mukaan ensi vuoden alusta ehkä 350,000—400,000. Se ei kumminkaan vielä tuossa yli 5 miljoo-

nan nousevassa työttömien armeijassa merkitse paljoa On haettava muita pääsyteitä.

Työministeri Seldte on jo laatinut yleisten töitten ohjelman, joka tarjoaa toimeentulon noin 700,000 miehelle. Järjestettävät työt ovat pääasiassa yleisiä, mutta kysymykseen tulee myöskin yksityisen yritteliäisyyden tukeminen Hitlerin vappupuheessa lausuttujen suuntaviivojen mukaisesti. Tämä ohjelma maksaa jo noin puolitoista miljaardia kultamarkkaa vuodessa.

Kansallissosialistisella taholla on viitattu, että Saksan maatalouden perusparannukset, vielä viljelemättömän maan käytäntöönotto jne. antavat työtä 800,000—900,000 miehelle vuosiksi. Ehkä.

Hitler vetosi vappuna hyvin voimakkaasti jokaiseen yksityiseen yrittäjään työtilaisuuksien järjestämiseksi. Hän huomautti, ettei valtio voi tehdä kaikkea, vaan että koko kansan on keskitettävä voimansa työn hankkimiseksi. Taas tulee kumminkin esille, mistä varat?

On sitä paitsi monia muitakin probleemeja. Jos edistetään maataloutta maan omavaraisuuteen saakka, joudutaan helposti kauppapoliittiseen taisteluun. Menetetään teollisuuden entiset suuret asiakkaat ja taas työttömyys lisääntyy.

Saksan valtiotalous on kovin rasitettu, ja jos oikeus varustusten lisäämiseen saadaan, aiheuttavat varustusmenot vielä uutta kuormitusta. Mistä kaikkien yleisten töitten rahoittamiseen tarvittavat miljaardit? Hitler viittasi tieverkoston valtavaan laajentamiseen, kanavarakennuksiin jne.

Huolia on siis edessä ja kokeilu on äärimmäisen vaikea. Kumminkin pulma vaatii ratkaisua jotenkin

eikä vanhoin keinoin siihen enää kyetä. Yksityistalouden voimalähteet ja mahdollisuudet eivät enää riitä.

— — —

Työprobleemin ohella vyöryvät esiin muut talouskysymykset, työntekijän ammatillinen järjestäytyminen jne. Mitä ammattiliittoprobleemin ratkaisuun tulee, eivät sen lopulliset selvityskeinot liene vielä vallan varmat. Heti vapun jälkeisenä päivänä järjestettiin kyllä kumous kaikkien Saksan ammattiliittojen piirissä. Vanha johto poistettiin, monet entiset ammattiliittomiehet, varsinkin suuriin väärinkäytöksiin syylliset sosialidemokraatit joutuivat tiilenpäitä lukemaan. Kansallissosialistit ovat miehittäneet ammattiliittojohdonkin kuten kaikki muutkin alat.

Mikä on päämäärä? Valtapuolueen nimi on juuri Kansallissosialistinen Saksan Työväenpuolue. Siis valtaryhmä, joka nojautuu ja tahtoo nojautua ennen kaikkea työtätekeviin massoihin.

Tärkeintä oli riistää ammattiliitoilta entinen poliittinen merkitys vastustuksen palveluksessa. Sosialidemokraattiset ammattiliitot olivat oikeastaan Saksan sosialidemokraattisen puolueen tärkein tukipylväs. Katoliset ammattiliitot muodostivat tärkeän osan katolisen keskustan puoluetukirakenteesta jne.

Kansallissosialistit selittävät, että he ensi kädessä tahtovat hävittää ammattiliittojen poliittisen luonteen. Mitä ammattiliittojen organisatioon tulee, on kysymys sitten paljon vaikeampi. Johdon vaihto käy suhteellisen helposti. Annetaan ensin viitteitä, että olisi parasta toimittaa keikaus sisästä käsin, »oma-aloitteisesti». On asetettava vallassaolijoitten mielen mukainen uusi johto. Jolleivat nämä viittaukset tepsi, turvau-

dutaan painostukseen. Muutamat äkäiset kirjoitukset kansallissosialistisessa lehdistössä jo tavallisesti auttavat. Jollei, niin yksinkertaisesti määrätään komissaari, joka hoitaa koko jutun.

Tähän tyyliin on käynyt puhdistustoiminta yleensä kaikilla muillakin aloilla niitten luonteesta riippumatta.

Ammattiliittokysymykseen vielä palataksemme oli erään asiaa tuntevan kansallissosialistin tämän kirjoittajalle antaman selityksen mukaan käytettävissä kaksi tietä. Toukokuun 2. päivän »vallankaappaus» ei ole vielä sinänsä ratkaissut kumpaakaan niistä. Ammattiliitot ovat itsessään hyvin monimutkaisia elimistöjä, joilla on monihaarainen toimiverkosto ja tärkeät yhteiskunnalliset tehtävänsä sekä suuri omaïsuus. On äärimmäisen vaikea lakkauttaa ne ja yhdistää ne yhdeksi ainoaksi suureksi järjestöksi. Sekin tie tietysti olisi olemassa, mutta se on organisatoorisesti uskallettu. Voitaisiin aikaansaada paljon vahinkoa.

Myöskin on ajateltu uuden, kansallissosialistisen ammattiliiton perustamista. Vallanpitäjien taholta erityisesti suosittuna tämä vetäisi puoleensa muitten rinnakkaisjärjestöjen jäsenet ja siten aiheuttaisi kilpailijoitten vähittäisen kuihtumisen ja kuolemisen, sulautumisen voittajaan.

Muut taloudelliset organisatiokysymykset eivät ole joutuneet vielä täsmällistettyjen suunnitelmien muodossa julkisuuden terävään valoon. Mitä taasen periaatteelliseen ohjelmistoon tulee, on siihen suhtauduttava vissillä varovaisuudella, sillä käytäntö voi aiheuttaa yllätyksiä ja rajoituksia, vaikka kansallissosialistit julistavatkin toteuttavansa ohjelmansa sataprosenttisesti.

Niin voi käydä esimerkiksi suurteollisuuden vastaisen järjestelyn kanssa. Kansallissosialistien yhtenä kaikkein tärkeimpänä periaatteena — nimenomaan keskiluokan voittamiseksi — on ollut pienen yksityisyritteliäisyyden suosiminen ja kansainvälisen pääoman vaikutusvallan sekä »korko-orjuuden» hävittäminen. Tästä syystä he esittävät nimenomaisesti vaatimuksen, että suuret talousorganismit, trustit ja konsernit on kansallistutettava tai ainakin hajoitettava pienemmiksi talousyksiköiksi.

Saattaa olla mahdollista, että muutamat sellaiset raskaan teollisuuden suurjärjestöt kuin esimerkiksi Krupp joutuvat lopulta valtion haltuun. Voi myöskin käydä, että pankkilaitosta vastaan tehdään yleinen kansallistuttamishyökkäys. Saattaa tulla kysymykseen täydellä todella korkokannan säännöstely hyvin pitkälle, kuten tiukkoja vaatimuksia eritoten maatalouden taholta jo on esitetty. Siinä on kumminkin tiellä hyvin suuria esteitä.

Ensiksi tulee juuri kansainvälisen pääoman vaikutus. Sitä on sijoitettu miljaardeja ja taas miljaardeja juuri saksalaiseen teollisuuteen, joka rationalisoi tuotantosysteeminsä sodan jälkeisenä aikana pääasiallisesti ulkomaisin luotoin. Saksan maatalouden luotot lienevät myöskin lopulta suureksi osaksi ulkomaisia. Saksan Rautatieyhtiö on muodostettu entisestä valtion suoranaisesta omistuksesta nimenomaan ulkomaisten korvauslainojen vakuudeksi jne. On mahdotonta väistää yhteentörmäystä näitten suurten kansainvälisten pääomaetujen kanssa, jos talouselämään syvälti puututaan kansallissosialistien ohjelman merkeissä.

Vaikeuksia tuottaa myöskin Saksan tuotannon pitkälle menevä organisatio sinänsä. Saksan teollisuuden laajentuminen ja suuri kilpailukyky perustuu ensi kädessä ankaraan ja laajaan kartelli- ja konsernimuodostukseen, suureen organisatooriseen keskitykseen, mikä yksin on tehnyt suuren rationalisoinnin, siis tuotannon tehostuksen ja huoistumisen mahdolliseksi. Miten käy teollisuuden ulkomaisen kilpailukyvyn? On syytä esittää nämä kysymykset ja paljon muita, kun Saksan erikoisiin talousprobleemeihin puututaan. Luovun perusteellisemmasta yrityksestä. Aihe veisi aivan liian pitkälle. Kansallissosialistit yrittävät rohkeasti ja heidän on pakkokin monesta syystä. Mutta tiellä on myöskin huomattavia vaaroja.

— — —

Ripeä suomalainen soitti Berlinin opetusministeriöön. Hän puhui ministeriön rotuasiantuntijan kanssa. Sekin virka tunnetaan nyt Saksassa.

— Oletteko ajatelleet, että teidän oppinne arjalaisesta rodusta sulkee pois arjalaisen rodun piiristä mm. suomalaiset ja unkarilaiset, joita Saksa pitää parhaina ystävinään?

Tämä kysymys oli yllättävä ja aiheutti pienen hupaisen välikohtauksen. Ankarasti asiaa ajatellen niin todella olikin kuin kyselijä esitti. Eiväthän suomalaiset ja unkarilaiset ym. suomalais-ugrilaisen rodun kansat ole käypien rotuteknillisten käsitysten mukaan mitään arjalaisia. Asia korjattiin puoliviralliselia selityksellä: me katsomme arjalaisiksi kaikki kansat, joilla on Euroopassa ikimuistoinen, vuosituhantinen kotipaikkaoikeus.

Kun Hitler puhuu muistelmateoksessaan ei-arjalaisista roduista, on hänen mielessään aina ensi sijassa ja monesti yksinomaankin juutalainen. Hän kyllä muistaa toisinaan myöskin ns. värilliset rodut, mutta koko arjalaisuuskäsite on ensi sijassa antisemiittinen.

Emme tahdo olla ilkeitä ja vallankumouksen monet teoriat täytyy ymmärtää oikein. Ne ovat monesti puutteelliset, niitten ajatusteitä ei ole vaellettu kärsivällisesti loppuun. Toisinaan kumminkin joudutaan kummallisiin tilanteisiin, kun sitten opista luodaan käytäntöä.

Niin on arjalaisen opin käytännöllisen merkityksen ja teoreettisen pohjan laita. Kansallissosialismi tulkitsee arjalaisen yksinomaisesti todelliseksi luovaksi kulttuurityöntekijäksi ja unohtaa kaikki itämaiset, vanhat ei-arjalaiset kulttuurit, joitten aikaansaannoksiin muiden rotujen henkinen kulttuuri miltei kokonaan perustuu. Mutta jos me katselemme asiaa Saksan omien sisäisten kansallisten, taloudellisten ja sivistyksellisten olojen kannalta, muuttuu kuva toiseksi. Silloin me ymmärrämme Hitleriä, joka Wienissä jo taisteli juutalaista sosialistiagitaattoria vastaan.

Me voimme ymmärtää kansallissosialismin antisemitismin myöskin monelta muulta kannalta. Jos me muistamme viime aikoina monesti julkisuudessa esitetyt numerot Saksan asianajajien, tuomarikunnan, lääkärien, sanomalehtimieskunnan, pääomanomistuksen jne. rotusuhteista, ei voi oikeastaan ihmetellä, että oikea kansallisuustuntoinen saksalainen on vihainen. Me voimme ymmärtää senkin, että hän joskus nostaa kätensä Israelin lasta vastaan.

Berliniläinen yöravintola noin klo 5 aamulla. Taval-

linen oluttupa, suuri vain sellaiseksi. Paljon kansaa ja vilkas liike: SA-miehiä ja siviilikansaa pöydät täynnä. Oberit, viinurit, kantavat seideleitä pöytiin selkä vääränä. Kansa puhuu vilkkaasti oluen humalluttamana. Keskustellaan kaikesta muusta, mutta enimmäkseen vähän politiikasta.

Äkkiä kuuluu ravintolan toiselta laidalta, baaripöydän tienoilta meteliä. Erästä tummaihoista miestä riepotetaan ulos. Hän ei näyttänyt juutalaiselta, pikemminkin olisi voinut tuomita hänet tavalliseksi italialaiseksi tyypiksi kasvojen ja nenän muodoilta. Ainakaan puhdasverinen israelilainen hän ei ollut.

— Juutalainen ulos!

Juutalainen lensi ulos, parinkymmenen käden lähettämänä. Hän taisteli urheasti vastaan kieltäen tämän vihatun rotutunteen. Hän koetti iskeä parhaansa mukaan, mutta ylivoima voitti. Hänet heitettiin ulos, iskettiin katuun ja sillä hyvä. Palttoo ja hattu seurasivat perässä.

Kansa selittää: se oli juutalainen. — Ehkä siinä sentään tuli erehdys. Olin aikaisemmin keskustellut miehen kanssa ja todennut hänet viisaaksi ja innostuneeksi kansallissosialismin kannattajaksi. Kotoisin Etelä-Tyrolista, Bolzanosta.

En väitä olleeni ihastunut näkyyn, varsinkin kun olin tarinoinut jokin tunti aikaisemmin uhrin kanssa. Hän tiesi maailmasta yleensä koko paljon ja sen historiasta varsinkin. Keskustelimme etruskeista, heidän salaperäisestä kulttuuristaan, jonka Alppien yli tulleet gallit 400-luvulla, Rooman nöyryyttäjän Brennuksen aikoina tai ennen sitä hävittivät Pon laaksosta. Tarina liikkui monissa muissakin hauskoissa asioissa, ennen

kaikkea ikuisen Rooman muistoissa. Arvioimme arjalaista rotuoppia, tutkimme rotujen rakennetta, psykologiaa ja kielten baabelisekaannusta vajavaisten tietojemme mukaan.

Lopuksi kumminkin täytyi tehdä vastatilitys. Muistuivat mieleen inhimillisen luonnon tiet, jotka vallankumous erikoisesti kaivaa esille. Koetin ymmärtää hyökkääjiäkin ja pohdin prosentteja heidän kanssaan. Tarkastettiin taas uudestaan rotuoppeja, tällä kertaa joukkopsykologian kannalta.

Se oli samantapaista kuin keskustelu ystävällisen Schupon kanssa Berlinin Zoon portilla. Hän katselee ilmeisesti pohjoismaista olemustani ja kysyy kansallisuuttani:

— Oletteko skandinaavi?

— Olen suomalainen.

— Ovatko suomalaiset arjalaista rotua?

— Arvostelkaa ulkonäöstäni.

Ystävällinen konstaapeli vilkaisi hieman pitkään ja naurahti. Kyllä on pohjoismaista rotua. Sanoin olevani oikein puhdas suomalainen, jolla ei ole tekemistä skandinaavisen sekoituksen kanssa. Me olemme eri rotua. Oikein alkuperäistä pohjoismaista.

Hän hyväksyi selitykseni ja neuvoi kunnioittaen tieni maanalaiselle rautatieasemalle, jonne tahdoin pyrkiä mutkattomasti. Niin syvällinen on rotuopin pohja nykyisin Saksan kansassa.

Maailman lehdistö on puhunut paljon, pitänyt hirveätä meteliä Saksan kansallisen mullistuksen yhteydessä esiintyneistä vallattomuuksista Käytän tahallisesti tätä nimeä, sillä sen vakavampaa ei noille teoille

voi antaa, jos me ymmärrämme myöskin koko mullistuksen suuruuden. En tahdo puolustaa väkivallan tekoja, päinvastoin. Se ns. juutalainen, jota lyötiin, ei olisi sitä ansainnut.

Ankarampaa nimeä eivät nuo kaikki kauhuteot, sitä sanaa käyttääksemme, kumminkaan lopuksi ansaitse. On muistettava psyyke, joka taistelevan kansallissosialistisen uskon rivistöissä oli patoutunut ja miten rauhallisesti se sittenkin purkautui. Kokonaisuutena katsoen näytelmä oli kurin vallankumous.

Tämän vallankumouksen uhreja oli molemmin puolin. Kansallissosialisteilla muutamia satoja kuolleita taistelukautenaan ja lähes 20,000 haavoittunutta ja piestyä. Pienistä kohluista puhumattakaan. Vastapuolella ehkä enemmänkin. Taistelu vaatii aina omat uhrinsa. Mutta muistettakoon, että äärimmäisen hyvästä kurista huolimatta joukot eivät ole enää hallittavissa joka hetki. Poikkeusoloja käytetään hyväksi monella tavoin: »ansioitten» hankkimiseen, yksityiskostoon, luontaiseen raasto- ja hävityshaluun.

Ja lopuksikin, Saksan kansallisen kumouksen uhrit ovat olleet hyvin pienet. Niistä ei olisi syytä puhua niin valtavasti. Vallankin jos muistaa, että luotettavien, taattujen tietojen mukaan tämän vuoden kevätkuukausina yksinomaan Astrakanissa on 15,000 ihmistä kuollut nälkään.

— — —

Ja jos kansallissosialismin vihapohjaa tutkimme saumoja myöten, on se ehkä muutenkin perusteltu. Ainakin jos muistamme, että ihminen on yleensä pitkävihainen. Berlinin entinen sosialidemokraattinen ylipormestari Böss, jonka yksityislaskuja Berlinin kau-

punginkassalle parhaillaan huhtikuun lopulla saatettiin julki, on osaltaan myötävaikuttanut tehokkaasti oman puolueensa teilaamiseen.

Lehdet julkaisivat yhdistelmiä Bössin laskuista ja palkkioista. Muistutetaan ensin mieleen, että Böss sai vuosipalkkaa ylipormestarin virasta Rmk. 36,000: — ja lisäksi edustusrahoja Rmk. 24,000: —, siis yhteensä 60,000 kultamarkkaa eli nykyisen kurssin mukaan lähes yhden miljoonan Suomen markkaa vuodessa. Oikeastaan siis enemmän kuin meidän presidenttimme. Siihen tuli sitten lisäksi asunto, valo ja lämpö vanhojen kunniallisten palvelussääntöjen mukaan, erinäiset kyyditys- ym. edut. Böss kumminkin säästi omia varojaan, kulutti julkisen yhteisön rahaa kuten marxistit yleensä ja kirjoitti laskuja. Kun kunnalliskomentoa hallitsivat hänen aatetoverinsa, oli laskujen hyväksyminen helppoa. Tässä näytteitä:

1 pölynimijä 145: —, rouva Bössin pöytäliinojen puhdistus 20: 20, rotanpyydys 45: —, kylmäkaappi (Frigidaire) 3,193: 12, 2 toaletin vaateharjaa 7: —, toalettipaperia —: 50, ikkunaverhojen ostoon 1,126: —, vahtikoiran ruoka 11 kuukaudelta 320: —, viinitarjoilukalusto 4,850: —, yhden toaletin sisustus 10,000: —, kukkavihko sen sairaalan johtajalle, jonka sairaalassa perheen tyttären piti menestyksellisesti suorittaa sairaanhoitajatarkurssi, 20: —, rouva Bössin marjalaskuja 22: 50.

Ehkä nämä näytteet riittävät. Suomalaisen lukijan pitää kertoa kaikki yllämainitut summat 16:lla, sillä ne ovat saksalaisia kultamarkkoja. Silloin saa oikean kuvan esimerkiksi yhden toaletin sisustuksesta, joka maksoi pyörein luvuin 160,000 suomalaista nik-

kelimarkkaa. Ja nämä menot maksettiin kaikki Berlinin kaupungin varoista Herra Ylipormestarille.

Böss ei ole suinkaan ainoa pukki tässä lammaslaumassa. Saksalta on varastettu entisen komennon aikana satoja miljooneja tällä tapaa. Miljoonaskandaali seurasi toistaan: Barmat, Sklarz-veljekset, Sklarekit, Rotterit — — loppumattomiin. Lisäksi tuli näitten miesten itäjuutalainen, ashkenasim-tyyppi, jota Espanjan ja Hollannin vanha ohutsieraiminen tai Stambulin basaarien osaksi muhamettilaistunutkin, maurien verisekoitukseen pohjautuva jalostunut juutalaisrotukin halveksii.

— — —

Kansallissosialistit puhdistavat ja uudistavat koko yhteiskuntaa. Miten puhdistus onnistuu, se näyttää epäiltävältä lopuksi. Ainakin he parantavat ryhtiä tuntuvasti, ja sekin on jo suuri voitto. Heillä on paljon terveitä ajatuksia, monessakin asiassa. Ottakaamme urheilu, suomalaisten lempilapsi.

Sotilaallisuus vaatii urheilua ryhdin perustaksi. Ruumiin kulttuurin merkitys korostuu väkistenkin. Saksan urheilun piirissä nykyisin suoritettava komissaarityö ei varmastikaan kaikilla aloilla tuota hyvää, päinvastoin se ainakin muutamissa tapauksissa vie päinvastaiseen tulokseen. Kumminkin peruslinja on mahdollisimman terve.

Rakennetaan puolustustahtoa ja -kykyä, ruumiillista kuntoa ja kuria. Saksalaisen nuorison mielilause on nykyisin Wehrsport, urheilu, joka tekee miehestä sotilaan. Siis sama ajatus, joka on meidänkin todellisen massaurheilumme, ennen kaikkea suojeluskuntien ja armeijan urheilun peruskatsomus. Miehen ei tarvitse

pyrkiä tähtiin, ei päästä ennätystuloksiin, kunhan karkaisee ja harjoittaa ruumiinsa ja lisää sielullista ponnistuskykyään. Tuntuu aivan siltä kuin tähtiurheilun kurssi olisi kansallissosialistien piirissä melkoisen alhaalla. Ainakin koko heidän urheilupropagandansa on kohdistettu niin yksinomaisesti massaan, että kyvyt sivuutetaan aivan kuin ohimennen. Heidät mainitaan, siinä kaikki. Heistä ei tahdota tehdä reklaamia.

Saksan urheilun organisatiokysymys on vielä avoin. Saksassahan on vanhastaan toiminut rinnan kaksi liittoa: Sportbund ja Turnerschaft. Näitten kilpailu on kuitenkin sinänsä jo haitanut suuresti saksalaisen urheilun keskitystä, vaikka Deutscher Sportbundin piirissä ovat säännöllisesti löytyneet useimmat kansainväliset kyvyt. Lisäksi on Saksan työväen urheiluliitto ollut Suomen TUL:n rinnalla oman internationalensa voimakkain järjestö. Lukumääräisesti vahvin, vaikka suomalainen suoritustaso on kaikissa työväen olympialaisissa korjannut päältä kerman. Keskustelin erään propaganda- ja valistusministeriön miehen kanssa, joka hoitelee samalla »sensorina» urheilupropagandaakin. Hän selitti, että tämä eri liittojen aiheuttama hajanaisuus poistetaan. Toistaiseksi ei ole vielä selvää, ryhdytäänkö samaan keinoon kuin ammattiliittoasiassa: perustetaanko uusi suuri liitto entisten raunioille, vai tyydytäänkö jonkin yhteisen keskuselimen muodostamiseen koko urheiluelämän yksinvaltiaaksi yhtenäistyttäjäksi. Erikoisliitot saavat tietenkin luvan mukauttaa toimintansa joka tapauksessa yleiseen kaavaan ja juutalaiset on kaikki potkittu pois sekä johdosta että aktiivisesta urheilijajoukosta kaikilla aloilla.

Rotterien skandaali oikeastaan kypsytti teatteri-uudistuksen valmiiksi. Juutalaiset hallitsivat tätä alaa perusteellisemmin kuin kenties mitään muuta. Eipä silti. Juutalainen aines on lahjakkuudellaan Saksan taiteelle antanut paljon — enemmän kuin tuon 560,000 henkeen nousevan väestönosan numerus clausus, suhdeluku edellyttää. Tärkeä osa Saksan teatterien etevimmistä sekä näyttelijä- että ohjaajavoimista, Reinhardtista alkaen, oli juutalaisia. Mutta Rotterien tapaiset huijarityypit olivat samalla teatterilaitoksenkin muuttaneet ansaitsemis- ja keinottelualueeksi, jolla kaikkea juutalaista, vasemmistolaista ja epäsiveellistäkin suosittiin, mutta sen sijaan vanhaa kansallista ja klassillista ohjelmistoa hyljeksittiin. Kun nyt reaktio tapahtuu, on siinä paljon oikeutettua. Tahdotaan poistaa juutalainen keinottelu, palauttaa kansallinen ja klassillinen ohjelmisto kunniaan, luoda todellisia kansanteattereita ja harjoittaa yleisön keskuudessa laajaa propagandaa uuden, kansallisen näyttämön hyväksi. Teatteri luonnollisesti muuttuu samalla kansallissosialistisen liikkeen iskuaseeksi, se on kyllä varmaa. Juutalaiset on karkoitettu pois teatterialalta, jopa Reinhardtkin on saanut lähteä maailmankuulusta nimestään huolimatta. Saksan näyttämötaiteelle on ainakin toistaiseksi täten aiheutettu huomattava tappio, joka ei ole käden käänteessä korjattavissa.

Kirjallisuuden autodafeat, polttoroviot ovat roihunneet eri puolilla Saksanmaata. Puhdasoppinen kansallissosialismi on aiheuttanut täydellisen reaktion tälläkin alalla. Weimarin aikana suosittiin vasemmistolaista kirjallisuutta ja hyljeksittiin nationalistista valtiovallan sekä kuntien taholta, mikäli yleiset kir-

jastot olivat kysymyksessä. Nyt suhde on kääntynyt päinvastaiseksi. Demokraattisessa Saksassa eivät mitkään paavillisen index librorum prohibitorumin kaltaiset kiellettyjen kirjojen ja kirjantekijöitten luettelot tulleet kysymykseen, mutta demokratian suunta oli kumminkin jo hyvin selvä. Kansallissosialistinen Saksa taas on ehtinyt luomaan jo oman »indeksinsä», jossa on pelottavan pitkä joukko nimiä

On luonnollista, että sukupuolikysymyksiä aivan epäsiveellisessä mielessä käsittelevän kirjallisuuden tähänastisesta tulvasta tehdään loppu. Kommunistista oppia käsittelevä, tavattoman laaja kirjallisuus suljetaan myöskin pois muitta mutkitta ja kansallisen Saksan taistelun kannalta se on aivan välttämätön toimenpide. Sosialidemokratian teoreetikot vaeltavat myöskin saman tien jokseenkin tarkoin. Rauhanaatetta edustavaa kirjallisuuttakaan Saksassa ei nykyisin suvaita, vaan se tahdotaan poistaa. Mutta lisäksi kuuluu tuohon kiellettyjen kirjojen luetteloon joukko nimiä, jotka ovat merkinneet Saksan kirjallisuuden huippusaavutuksia taiteellisesti: Lion Feuchtwanger, Walter Hasenclewer, Arthur Holitscher, Heinrich Mann (yhtä teosta lukuunottamatta), Klaus Mann, Erich Maria Remarque, Ludwig Rennin suuri teos »Nachkrieg», Arthur Schnitzler, Ernst Toller, Arnold Zweig, Stefan Zweig ja Adrienne Thomas. Tieteellisen kirjallisuuden tuhoaminen noudattaa samoja linjoja.

Näissä kysymyksissä ei ole voitu välttää vissejä omituisuuksia. Niinpä kuuluisa Hans Heinz Ewers, jonka yöelämäkohtauksilla ja muulla sellaisella suorastaan herkuttelevat teokset olisivat varmasti olleet polton arvoisia ennen useampia muita luettelossa mainit-

tuja, on pelastanut nahkansa taitavasti. Hän on kirjoittanut kansallissosialismin sankarin Horst Wesselin romaanimuotoisen elämäkerran ja hankkinut siten voittavan suunnan luottamuksen. Taas kielletyn kirjallisuuden luetteloon on joutunut esimerkiksi Theodor Heuss, jonka terävä, kansallissosialismia kyllä paikoin jyrkästi ja kovastikin arvosteleva työ kumminkin on hyvin asiallista, jopa loistavaakin monissa kohdin eikä omaksu mitään vihamielistä asennetta Hitlerin liikettä kohtaan etukäteen, vaan ilmeisen rehellisesti pyrkii objektivisuuteen.

Sama mullistus tapahtuu kaikilla muillakin aloilla. Saksan koululaitoksen uudistamisessa koulukirjoista alkaen tapahtuu jättiläistyö. Korkeakouluissa »puhdistetaan» opettajistoa ja on syrjäytetty opetustyöstä monta Saksan tieteen huomatuintakin nimeä. Millainen heidän syntiluettelonsa on, sitä on ainakin muutamissa tapauksissa vaikea käsittää. Erikoisella lailla on otettu käytäntöön numerus clausus-periaate korkeakouluopiskelussa, jotta juutalaisen sivistyneistön suhteellista kasvua voidaan rajoittaa. Säädökset arjalaisista ja ei-arjalaisista koskevat ennen kaikkea juuri koululaitosta ja kansalaisoikeuksia, joten kansallissosialismin rotuopilla on muitten kansojen kannalta — niitten Saksassa elävien heimolaisten vuoksi — käytännöllistäkin merkitystä. Siksi ei kertomani tiedustelu rotuasiantuntijalta ollut suinkaan aivan perusteeton.

Kirkollisessa elämässä pyritään niinikään suureen muutokseen, vaikka ajankohta on aivan liian varhainen siihen yksityiskohtaisemmin puuttuaksemme. Katolinen kirkko on Saksassa organisoitunut lujasti. Sen

järjestömuotoihin on vaikea kajota ja kansallissosialismi tahtoo sitä paitsi pysyä puolueettomana eri tunnustuksiin nähden. Evankelisen kirkon laita on pahempi. Se ei ole valtakunnallinen, vaan on jakaantunut 28 maakirkkoon, jotka ovat höllässä yhteistyössä keskenään. Mitään yleisvaltakunnallista kiinteätä organisatiota ei ole olemassa. Saksan evankelinen kirkko ei ole piispallinen, niinkuin pohjoismaiset luterilaiset kirkot. Kansallissosialistit pyrkivät nyt luomaan valtakunnankirkkoa sekä hankkimaan myöskin kirkollisen elämän johdon käsiinsä, mutta tehtävä on kovin arkaluontoinen. He ovat koettaneet perustaa uuden kirkkokunnankin ajamaan tätä yhteysasiaa.

Täten Saksan olot muuttuvat kautta linjan pohjiaan myöten. On sanottu, että tuon suuren maan nykyinen valta-aines tekee tehtävänsä perusteellisemmin kuin Italian fascismi, ainakin pyrkii pitemmälle. On kumminkin merkittävä muistiin, että tiellä on paljon vaikeuksia. Niitä ei voi salata, puutteita ei saa peittää, jos tahtoo piirtää rehellisen kuvan nykypäivien Saksasta.

KANSALLISSOSIALISMIN JOHTAJIA JA SANKAREITA

Saksan kansallissosialistinen liike on Hitlerin varsinainen elämäntyö, vaikka nietzscheläinen henki, saksalaistuneen Stewart Houston Chamberlainin kansallisuusideat ja Othmar Spannin valtioteoriat sekä muut opetukset ovat siihen lyöneet leimansa, muita oppi-isiä mainitsematta. Liikkeen miljoona-armeijan kasvattamisessa ovat Hitlerin uskollisina liittolaisina olleet mukana monet miehet, joista jotkut ovat lähteneet omille teilleen kapinoiden kuten molemmat Strasser-veljekset ja Stennes, toiset taas edelleenkin kuuluvat kansallissosialismin uskollisimpaan kaartiin.

Jos kysyisitte miestä n:o 2 kansallissosialismin rivistöissä Hitlerin jälkeen, saisitte jokseenkin yksimielisen vastauksen: *Herman Göring*. Tämä lentäjäkapteeni liittyi Hitleriin jo varhain Münchenin aikana ja erikoisesti SA-järjestöjen organisatiossa sekä koulutuksessa tuntuvat hänen työnsä jäljet. Göring on olemukseltaan täysverinen, voimakas ja jyrkkäkin sotilas, ulkonäöltäänkin saksalaisen upseerityypin perikuva. Saa ilmeisen vaikutelman, että kysymyksessä on taistelun mies, vaikka toiset väittävät, että hän on samalla hyvin selväpiirteinen kulttuuripersonallisuus. Valta-

kunnanhallituksen ilmailu- ja Preussin pääministerinä hän on valta-asemassa, joka vastaa yllämainittua arvoasteikkoa.

Herman Göring on alasaksilaista sukua, melko nuori mies, kuten Hitlerin alijohtajat yleensä. Hän on syntynyt Rosenheimissa Baijerissa ja hänen isänsä oli Bismarckin hallituskomissaari ja ministeriresidentti tri Göring. Poika suoritti kadettikoulun kurssin Karlsruhessa ja Lichterteldessä, Saksan vanhan upseeriston suuressa kasvatusahjossa. V. 1912 hänet määrättiin luutnantiksi 112. jalkaväkirykmenttiin. Sodan alkukuukausina hän taisteli jalkaväessä, mutta nivelreumatismi pakotti hänet vuoteeseen ja manasi esiin päätöksen lentäjän urasta. Sodan loppuun saakka hän sitten oli mukana kunnostautuen taistelulentäjänä monesti siinä määrin, että v. 1918 hän jo johti kuuluisaa Richthofen-laivuetta, Saksan lentovoimien valiomuodostelmaa. Hän haavoittuikin pahoin välillä, kun hän joutui taisteluun ylivoimaista vihollista vastaan.

Sodan jälkeisinä vuosina alkoi uusi taistelu — toimeentulosta. Göring siirtyi nyt Tanskan palvelukseen ilmailuasiantuntijaksi v. 1919 ja vuosina 1920—1921 hän oli Svenska Lufttrafik-yhtiön lentopäällikkönä Tukholmassa. Eräällä lennolla hän joutui tekemään hätälaskun pienelle järvelle — ja tutustui läheisessä Nockelstadin linnassa tulevaan puolisoonsa, vapaaherratar Fockiin.

V. 1921 Göring palasi takaisin Saksaan ja kohta hänen vaiheensa liittyivätkin kansallissosialistisen työväenpuolueen sekä sen johtajan Hitlerin historiaan. Hän haavoittui Münchenin kaappausyrityksessä pahoin ja hänen toverinsa toimittivat hänet paareilla

rajan ylitse Tyroliin. Sieltä hänen täytyi jatkaa pakoaan edelleen Venetsiaan ja Roomaan, missä hänelle tarjoutui tilaisuus solmia arvokkaita suhteita fascistisen Italian johtaviin piireihin. Hänen vaimonsa oli koko ajan hänen mukanaan uskollisesti.

Göring päätyi lopuksi Tukholmaan, mutta v. 1927 hän saattoi armahduksen nojalla palata Saksaan. V. 1931 häntä kohtasi raskas isku — puolison kuolema. Hän on vaikuttanut kansallissosialistisen puolueen kaikissa luottamustehtävissä, ollut vuodesta 1928 lähtien valtiopäivämies ja myöhemmin valtiopäivien puhemies sekä Hitlerin poliittinen erikoisvaltuutettu Berlinissä.

Göringin kilpailija toisesta sijasta on kansallissosialismin nykyinen propagandamestari, puolueen propagandapäällikkö ja valtakunnan propaganda- sekä valistusministeri tri *Josef Goebbels.* Pieni mies, mutta pippurinen, erinomaisen vikkelä kaikessa. Monet pitävät häntä kansallissosialismin kaikkein terävimpänä päänä, jolla on suuressa määrin samaa suggestiivista kansanpuhujan lahjaa kuin Hitlerillä itsellään. Iskevien tunnusten ja sutkausten, lyhyitten terävien vastausten veistelijänä hän on liikkeensä piirissä vailla vertojaan. Kun hän puhuu, on hänen pieni, miltei kääpiömäinen olemuksensa täynnä sähköä, purkautuvaa energiaa. Tämän propagandistilahjan ohella hänessä on suuri annos organisatiokykyä ja voimakas kunnianhimo. Tähänastisessa suurtyössään kansallissosialistisen Saksan propagandapäällikkönä — suurten vappujuhlallisuuksien valmistelussa hän onnistui erinomaisesti. Hän onkin ensiluokkainen joukkokokousten järjestelijä ja toimeenpanija, samalla kun

hän on »sivutöikseen» vaikuttanut myöskin sanomalehtikirjoittajana, jopa kirjailijanakin.

Goebbels on reininmaalainen, syntynyt v. 1897. Vuosina 1917—1922 hän opiskeli kokonaista kahdeksassa yliopistossa Saksassa, kunnes saavutti tohtorin arvon Heidelbergissä. Jo v. 1922 hän liittyi Münchenissä kansallissosialistisen puolueen riveihin ja on erikoisesti vaikuttanut propagandatyön ohella myöskin puolueen julkaisutoiminnassa. Hitlerin puhekiellon ollessa voimassa suurimmassa osassa valtakuntaa oli Goebbels kansallissosialististen ideoitten useimmiten ja eniten kuultu edustaja joukkokokouksissa, ja v. 1927 hän sai Suur-Berlinin aluejohtajan ominaisuudessa hoitaakseen myöskin punaisen Berlinin valloituksen kansallissosialismille. Hän on puolueessaan edustanut sen vasenta siipeä, ollut radikaalisempi ja sosialistisempi kuin puolueen muut eturivin miehet.

Tri *Wilhelm Frick* taasen on puolueen oikea maltillinen virka- ja hallitusmies, joka ensiksi joutui istumaan ministerintuolilla — Thüringenin kokoomushallituksessa, kuten aikaisemmin on kerrottu. Hän on kansallissosialistien johtajista iäkkäin, syntynyt Reinin Pfalzissa v. 1877. Hänkin on Heidelbergissä saavuttanut tohtorinarvonsa, lainopillisessa tiedekunnassa. Nykyinen valtakunnan sisäministeri omistaa alalleen kieltämättömän pätevyyden. Vuodesta 1900 lähtien hän on ollut virkamiehenä Baijerissa ja oli Münchenin poliisipäällikön apulaisena, kun kansallissosialistinen työväenpuolue alkoi toimintansa.

Samoin kuin Münchenin silloinen poliisipäällikkö Pöhner tapasi tri Frick tästä uudesta liikkeestä kohtalonsa. Hän yhtyi Hitlerin riveihin ja kärsi Münche-

nin vallankaappausyrityksen jälkeen kolmen kuukauden vankeustuomion. Virkamiesura katkesi häneltä samalla, ja hän omistautui tästä lähtien yksinomaisesti kansallissosialistisen liikkeen palvelukseen — on sen »ensimmäinen virkamies». Jo joulukuun vaaleissa 1924 hänet valittiin valtiopäiville, ja hän on toiminut kauan ryhmän puheenjohtajana. Kun kysymys yhteistoiminnasta Thüringenin hallituksessa joutui vireille, lähetti puolue hänet edustajakseen. Hitlerin liikkeen jälleenrakentamisessa vuoden 1923 vallankaappausyrityksen jälkeisinä vaikeina vuosina hänellä on erikoisen suuret ansiot.

Tri Frick edustaa kansallissosialistisen liikkeen maltillisinta, tasaisinta ainesta, missä sitkeään taistelutahtoon yhtyy suuri maltti. Hänen tehtävänsä uuden Saksan yleisessä rakennustyössä on erityisen vaikea: hallinnon järjestäjän ja järjestyksen valvojan.

— — —

Horst Wesselin nimi on meikäläisellekin lukijalle hyvin tuttu. Jokaisessa suuressa kansallissosialistisessa ja nykyisin virallisessakin juhlatilaisuudessa Horst Wessel-laulun sävel innostaa kuulijoita kansallissosialistien, jopa koko nykyisen kansallisen Saksan taistelulauluna. Nuori, Hitlerin liikettä palvellessaan vartiopaikalleen kaatunut ylioppilas on muuttunut koko kansallissosialismin rivejä elähdyttävän taistelutahdon symbooliksi — hänestä on sananmukaisesti tullut Hitlerin liikkeen suorastaan mystillinen sankarihahmo.

Maailmansodan alkaessa Horst Wessel oli vasta poikanen, joka vain leikkiessään kotipihassaan, rauhallisen pappilan puutarhassa Berlinin keskellä sai

kuvitella hyökkäävänsä 'vihollista' vastaan. Hänen isänsä oli saarnaaja, joka sodan puhjetessa heti lähti kenttäpapiksi, tuli Hindenburgin läheiseksi ystäväksi ja seurasi tämän mukana sodan loppuun saakka. Pojat, Horst ja Werner, kuuluivat jo kouluaikanaan kaikenlaisiin isänmaallisiin liittoihin, mutta niitten epämääräisyys ei tyydyttänyt heitä. Kun Hitlerin liike valloitti maaperää, sai se molemmista veljeksistä innokkaita kannattajia. Horstista tuli punaisen Berlinin todellinen käännyttäjä kansallissosialismiin. Hän oli loistava puhuja kuten isänsäkin ja samalla rohkea esiintyjä, joka ei pelännyt mennä kommunistien pahimpiin kiihoituskokouksiinkin taistelemaan aatteensa puolesta. Hän työskenteli kansallissosialistien toiminnan järjestäjänä, kirjoitti ja sävelsi heille marssilauluja, vaikutti kaikin tavoin liikkeen hyväksi. Ei ihme, että tästä intomielisestä nuoresta miehestä tuli pian muuan Berlinin kansallissosialistien keskeisimpiä toimihenkilöitä.

Traagillinen kohtalo tapasi hänet pian, niinkuin monet muutkin Hitlerin rivimiehet heidän suorittaessaan vaarallista työtään. Horst Wessel oli muuttanut kotoaan asumaan Berlinin punaisimpaan osaan pienen natsiryhmän johtajana, uhrautuen täten kokonaan työlleen. Hän luopui ylioppilaselämästä voidakseen tehokkaammin jatkaa kansallista käännytystyötään, oli ensin vuokra-auton ajajana ja sitten tavallisena rautatietyömiehenä. Hänen toimintansa työväen keskuudessa menestyi hyvin ja ennen pitkää hänen pieni ryhmänsä oli kasvanut useampisatamiehiseksi osastoksi. Punaiset päättivät kumminkin tehdä tästä työstä väkivaltaisen lopun ja antoivat kätyriensä teh-

täväksi raivata Wesselin pois tieltä. Kuusitoista kommunistia tunkeutui kerran hänen asuntoonsa. Ovelle koputettiin ja kun Wessel pahaa aavistamatta aukaisi oven, pamahti sarja laukauksia. Hän oli saanut kuolettavia haavoja, mutta hänen voimakas terveytensä taisteli sitkeästi kuolemaa vastaan. Vasta useitten viikkojen kuluttua hän sairaalassa sortui haavakuumeeseen. Kommunistit vihasivat häntä niin kiihkeästi, että sairaalaankin koetettiin tunkeutua murhaaman hänet. Hanke tuli kumminkin sattumalta ilmi ja estettiin taistelun jälkeen. Horst Wesselin kuolinpäivä, maaliskuussa 1930 on kansallissosialistien merkkipäiviä.

Horst Wesselin hautaus muodostui kansallisen Saksan suureksi mielenilmaukseksi. Yksinpä maanpaossa oleva keisarikin lähetti seppeleensä hänen haudalleen. Viranomaiset kielsivät ensin hautajaissaattueen matkan Berlinin halki peläten punaisten ainesten vastatoimenpiteitä, mutta presidentti von Hindenburg antoi surutilaisuuden järjestämiseen lopuksi luvan. Kommunistit kyllä kivittivät saattuetta, jonka suuruuskin oli viranomaisten taholta rajoitettu, mutta itse hautaus muodostui valtavaksi surutilaisuudeksi, joka vaikutti järkyttävästi kaikkiin saksalaisiin piireihin. Horst Wesselin kuolema merkitsi lopuksi kansallissosialismin asialle paljon enemmän kuin hänen elämänsä. Hän on Hitlerin liikkeen suuria marttyyrejä.

— — —

Berlinin Schauspielhaus am Gendarmenmarkt-teatterin katsomo oli täysilukuinen ja harras. Esitettiin neljännen kerran Hanns Johstin kansallinen näytelmä »Schlageter», nuoren kansallissosialistisen ylioppilaan ja vapaustaistelijan elämää kuvaava tragedia.

Leo Schlageter on Horst Wesselin rinnalla toinen kansallissosialistien sankarihahmo, joka on lukemattomia Hitlerin rivimiehiä kuolemallaan innostanut taisteluun. Nuori ylioppilas, maailmansodan, Baltian retkien ja Ylä-Slesian taistelujen sankari opiskelee taistelukautensa päätyttyä rauhassa, vaikka vasten tahtoaan. Saksan kohtalo näyttää synkältä ja Leo Schlageterin mieltä tämä liikutti. Hän oli Hitlerin puolueen vannoutunut rivimies. Hänen toveripiirissään kerrotaan, että ranskalaiset aikovat laajentaa miehitystä ja ottaa Ruhrin alueenkin haltuunsa. Vastarintaa varustellaan eri tavoin kaikissa kansallisissa piireissä. Schlageter koettaa aluksi torjua koko ajatuksen pitäen sitä turhana, mutta lopuksi hänetkin saadaan mukaan. Hän johtaa pientä vapaajoukkoa, joka järjestelee attentaatteja ranskalaisia sotilasjunia vastaan ja koettaa kaikin tavoin aiheuttaa miehittäjille häiriötä.

Vasemmistolainen hallitusvalta kuitenkin joka tavalla jarruttaa ja estää tätä vastarintaa peläten asettua alkuvoimaisen kansallisen mielialan taakse. Lopuksi tapahtuu suoranainen kavallus. Schlageter tovereineen annetaan ilmi, ranskalaiset pidättävät hänet ja tuomitsevat hänet kuolemaan. Johstin näytelmä rakentuu tähän elämäntarinaan, on vahvasti tendenssimäinen, mutta taiteellisesti silti arvokas. Kansallisen mielialan kohottajana se varmasti on ensiluokkainen. Näytelmä huipentuu vaikuttavaan, synkkään loppukohtaukseen. Schlageter ammutaan. Ennenkuin ranskalaiset luodit surmaavat hänet, huutaa hän kaikuvalla äänellä: Saksa herää!

Leo Schlageterin kohtalo on vaikuttanut laajalti herätyshuudon tavoin. Kansallissosialismin propa-

ganda on näitten sankareittensa muistoa käyttänyt monin tavoin hyväksi ja voittanut suuria joukkoja Hitlerin leiriin. Samoin kuin Horst Wessel ansaitsee Leo Schlageterkin ystäviensä ja aatetovereittensa palvonnan.

UUSI SAKSA MAAILMASSA

Hitlerin Saksa on Weimarin ajalta saanut vaikeasti hoidettavan ulkopoliittisen perinnön: maailmansodassa tappiolle joutuneen maan entisen suurvalta-aseman palauttamisen. Esityötä on vuoden 1918 vallankumouksen jälkeen luonnollisesti tapahtunut hyvin paljon, muutamissa suhteissa aivan ratkaisevan tärkeätä. Askel askeleelta, vuosi vuodelta käyty sitkeä poliittinen taistelu on tuottanut jo melkoisia tuloksia, mutta loppuratkaisut ja niitten vastuu on siirtynyt kansallissosialismille. Toisaalta on kyllä johdonmukaistakin, että liike, joka on kasvanut juuri noita samoja ulkopoliittisia argumentteja propagandassaan taisteluaseina käyttäen ja Saksan poliittisen puristuksen ansiosta valloittanut nykyiset asemansa, ottaa vastuun tuon taistelun viemisestä loppuun tavalla tai toisella.

Saksan asema maailmassa ei ole kumminkaan helppo nykyisin. Saksan kansallinen nousu on tuonut tinkimättöminä esiin rauhansopimusten korjaamisen ja Saksan turvattomuuden poistamisen. Näistä molemmista kysymyksistä taistellaan nyt. Eurooppa sinänsä on sidottu sodan jälkeen uuteen valtasuhteitten ryhmitykseen, jonka päätehtävänä on rauhansopimusten,

niitten aluekuvan pysyttäminen ennallaan. Ja täytyy muistaa, että hyvin suuri osa siitä, mitä Versaillesissa luotiin, on oikeudenmukaista. Siellä tehtiin vääryyksiä, perustettiin uusia kansallisia vähemmistöjä ja ulotettiin leikkaukset kohtuuttoman syvälle voitettujen elimistöön. Unkarin esimerkki on siitä kaikkein räikein. Samalla kumminkin korjattiin lopullisesti pääosa niistä virheistä, joita dynastisen ajan Eurooppa kerran oli tehnyt kansallisuusperiaatteita vastaan. Useitten uusien kansallisuusvaltioitten ilmestyminen Euroopan kartalle merkitsi uusien sivistyskeskustenkin syntyä, uusien voimien vapautumista maanosamme rakennustyölle. Eurooppa on kumminkin kerta kaikkiaan liian ahdas.

On myöskin käsitettävää, ettei Saksa ajan mittaan halua mukautua niihin rajoituksiin, joita rauhansopimukset sen suvereenisuudelle nimenomaan varustuskysymyksessä asettivat. Jolleivat kaikki maat vapaaehtoisesti järjestä varustusten supistuskysymystä, voi esiintyä tilanne, jolloin Saksa ilman muuta vapautuu rajoituksistaan. Tapahtuu samoin kuin Venäjän varustelurajoituksiin nähden Mustalla merellä Krimin sodan jälkeen. Saksan ulkopolitiikka taistelee nyt rauhansopimusten tarkistamiseksi nimenomaisesti varustuslinjalla. Se on edellytys toiminnan edelleen jatkamiseksi pitemmälle, ehkä alueellisiin tarkistuksiin.

Hitlerin Saksan ulkopoliittiset ideat ovat kokolailla toiset kuin vanhan Saksan. Jos viime kuukausina julistetuissa periaatteissa pysytään, muuttuu kansallissosialistinen Saksa entistä enemmän eurooppalaiseksi mannervallaksi, palaa siinä suhteessa Bismarckin ja vielä kauemmaksi Fredrik Suuren aikaan. Potsdamin henki ei ole ulkopolitiikassakaan pelkkä puheenparsi.

Kohtalokas ristiriita Englannin kanssa Saksan siirtomaavalta- ja kauppapoliittisena laajentumiskautena on antanut Saksalle karvaan opetuksen, jota ei hevillä unohdeta. Hitlerin omien perusaatteitten mukaisesti uusi Saksa hakee Englannin ystävyyttä. Hitler itse korostaa, että aikoinaan, Saksan kohtalonhetkinä, mikään uhri Englannin ystävyyden hankkimiseksi ei olisi ollut liian kallis. Saksan olisi pitänyt luopua siirtomaavalta-ajatuksesta ja kilpailusta Englannin kanssa valtamerillä vain turvatakseen brittiläisen maailmanvallan ystävyyden. Tai sitten olisi pitänyt myöskin päinvastaisessa tapauksessa omaksua selvä rintama ja kulkea Venäjän mukana Englantia vastaan. Englannin—Venäjän vanha vastakohta on siten Hitlerin ulkopoliittisen käsityksen rakennuspohja. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että Hitlerin hallitus on jo ensi kuukausinaan koettanut lähentyä Englantia, julistanut periaatteellisen siirtomaavallasta luopumisen ja lähettänyt saarivaltakuntaan mielialan valmistelijoita. Englannin ystävyyttä Saksa on koettanut voittaa todella kiihkeästi.

Tähän samaan linjaan kuuluu myöskin Italian ystävyys ja vastakohta Ranskaan. Maailmankatsomuksellisesti fascistinen Italia on jo lähentynyt Hitlerin Saksaa suuressa määrin. Sitä paitsi voi molempia yhdistää politiikan kultainen sääntö — kaksi epäilijääkin solmii keskenään ystävyyden yhteisen vihamiehen voittaakseen. Fascistinen Italia on Ranskan kilpailija Euroopassa, kun vaikutusvallasta ja poliittisesta mahdista taistellaan.

Saksan ja Italian ystävyyteen nähden on syytä käyttää sanontaa: kaksi epäilijää. Jos Saksa nimittäin

johdonmukaisesti omaksuu eurooppalaisen mannermaavalta-asenteen, ovat sen tehtävät idässä ja kaakossa. Saksan talouspolitiikankin suunta aina elintarvekysymyksen ratkaisuun saakka viittaa siihen suuntaan. Saksa pyrkii mahdollisimman mukaan autarkiaan, tulemaan toimeen omillaan hädän puristaessa. Maailmansotavuosien kokemus oli liian pelottava, jotta se voitaisiin enää toistaa. Kun Saksa joskus vastaisuudessa joutuu taisteluun, pitää sen kyetä ruokkimaan väestönsäkin ja tuottamaan mahdollisimman monet raaka-aineet omalla vaikutusalueellaan. Saarron pelko!

Saksa kohtaa kumminkin itäpolitiikassaan vuoteen 1914 verrattuna aivan uudet probleemit. Siellä on maailmansodan luomia kansallisia valtioita, joiden taistelutahto on ehdoton ja ainakin nykyinen puolustuskyky kestävä. Mitään suurta saksalaista laajentumista ei ole helppo ajatella ilman, että Eurooppa palaa tuhkaksi. Ja siinä voi kansallissosialistinen Saksakin tuhoutua pahemmin kuin kerran Saksan hajanainen keisarikunta 30-vuotisen sodan melskeissä.

Keisarivallan Saksa pyrki kaakkoon. Tonavan laakson maissa on Saksan suurin kansallinenkin, historiallinen laajentumisalue. Itävallan, Tshekkoslovakian, Jugoslavian alueilla on vielä alun toistakymmentä miljoonaa saksalaista, jotka eivät ole yhtyneet Bismarckin valtakuntaan. Ja Hitlerin Saksa on ennen kaikkea suursaksalainen. Sen hakaristiaate on sekä Itävallan että Tshekkoslovakian saksalaisen väestön keskuudessa voittanut valtavasti jalansijaa. — Mutta samalla, jouduttaessa kaakkoon, Italian liittosuunnitelmien alueille, astutaan ainoan mahdollisen liittolaisen varpaille. Samoin kuin kerran, 1880-luvun alussa,

Ranska Tunisin valtauksella ajoi Italian Saksan kolmiliittorintamaan, voi Saksan kaakkoispolitiikka kääntää tulevaisuudessa Italian mielen.

Saksa on liikakansoitettu maa. Sen väestö tuskin enää löytää minkäänlaisin järjestelyinkään oman maan piirissä toimeentuloaan. Tämä sisäinen paine pakottaa Saksan ulkopoliittiseen aktiivisuuteen. Siinä suhteessa ei Hitlerin ensi kuukausina ole onnistuttu. Englannin ystävyys on hyvin kaukana. Venäjän arvoituksellinen tuttavuussuhde on varmistettu, mutta eristyminen muusta maailmasta on ilmeinen. Sanotaan: »Saksa on moraalisesti oikeassa, mutta nyt ei ole enää aika keskustella moraalista.» Ja valitettavasti, mitä ulkopolitiikan hoitoon tulee, kansallissosialistisenkaan Saksan johto ei tähän saakka ole osoittanut tuntevansa oikein muitten maitten sielua, mistä lopuksi riippuu kaikki.

SISÄLLYS:

Hinta nid. 35: —, sid. 45: —.